

PANORMIA III

*Tertia pars*¹

Tertia pars continet, De electione et consecratione pape², archiepiscoporum³, episcoporum⁴. De ordinibus. De clericis et laicis ordinandis et de non ordinandis⁵. De mutatione episcoporum. De ordinatis non reordinandis. De continentia ordinatorum. De simoniace ordinatis et ordinatoribus, qui omnino sunt⁶ deponendi et qui misericorditer⁷ reconciliandi. De professione hereticorum. De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare et qui misericorditer ad ministrandum possunt⁸ accedere. De clericis homicidis qui non debeant et qui debeant ministrare. De usurariis. De servis per ignorantiam ordinatis, qui debeant manere in ordine, qui non. De clericis ebriosis scurrulatoribus. De monachis. De estate qua possint parentes contradicere religioni filiorum et qua non possunt. De viduis et virginibus⁹ velatis. De abbatissis.¹⁰

¹ Tertia pars QeTb; Incipit tertius Ph; *om.* PrVm

² et *add.* PrVm, *om.* PhQeTb

³ et *add.* Pr

⁴ episcoporum PhPrQeTb; *om.* Vm

⁵ et de non ord. PhQeTb; et non ord. Pr; *om.* Vm

⁶ sunt *add.* PrVm, *om.* PhQeTb

⁷ sunt *add.* PrQeVm, *om.* Tb

⁸ possunt PhPrQeTb; possint Vm

⁹ vid. et virg. PrTbVm; virg. et vid. Ph

¹⁰ Tertia - abbatissis LaPhQeTbVm; *om.*
AaAdBdBeCaCbCcCeDaDbEaEgFcGaGbGcHaLbLcLdLfLgLjLkLnMfMgMhMjMkMmMoMqOaOb
OdOeOffPaPcPdPfPkPqPrPtPwRaRfSbSgSITcTdTfVnVpVqWc. Vo has here a complete list of
rubrics, numbered from i to ccviii

Incipit liber tertius¹

¹ Inc. lib. tert. BePfPk(*after insc. to c I*)RfTbVoWd; Incipit liber iiiii Aa; Incipit tertius de electione et consecratione pape Db; Incipit tertius de electione et consecratione pape et archiepiscoporum (et episcoporum Of) OfTc; Incipit tertius AdBdCaCbEaFcHaLbLdLjMgMkMqOaObOdPcPqRaSbSITeVn; Incipit tertia pars Ce(mg.)EgGcMfVmWc; Tertius Lc mg. Incipit tertia pars de electione et consecratione summi pontificis Lm; Liber tertius OePt; Incipit tertia pars et liber quintus Pa; Incipit quartus Sg; *om.* DaPhPkPwQeVp (Pw does not break here)

1

[Quomodo et a quibus personis facienda sit electio summi¹ pontificis]². Ex³ decretis
Nicolai pape⁴, cap. i⁵

¹ ss after pont. Ad²

² Quomodo – summi pont. (pont. summi Ad) in text DbMq(before Expl. lib. ii)PaVm; in mg.

AdBeCeDaGa(lower down)MgMPfPrTe; as heading to whole book Pk; Quomodo et a quibus personis electio summi pontificis facienda sit in mg. Ca, in text QeTb; Tercius liber. i. De electione et consecratione pape, archiepiscoporum, episcoporum in mg. Bd²; De electione et consecratione pape et archiepiscoporum et episcoporum Mg mg; De electione et consecratione pape Oe(head of leaf)Sg mg.; De electione pape quomodo fiat Pt; Qualiter Romanus pontifex eligendus sit Vo; In nomine Domini Vp; *om.* LbPhRfSbTcVnWc. i add. in mg. Be²

³ Ex BdCaLkPfTc; *om.* CeDaGcPcPhPkRfSbTeVmVoVp; insc. in mg. Ha

In nomine Domini Dei Salvatoris nostri⁶ Iesu Christi⁷, anno ab Incarnatione eius MLIX⁸, mense Aprili⁹, indictione xii, prepositis¹⁰ sacrosanctis evangelii, presidente quoque reverendissimo ac beatissimo Nicolao apostolico¹¹ papa, in basilica Lateranensi¹² patriarchii¹³ que cognominatur¹⁴ Constantiniana¹⁵, considentibus etiam reverendissimis archiepiscopis, episcopis, abbatibus, seu venerabilibus presbiteris atque¹⁶ diaconibus, isdem¹⁷ venerabilis pontifex, auctoritate apostolica decernens, de electione summi pontificis inquit, Novit beatitudo vestra, dilectissimi fratres et coepiscopi, inferiora quoque membra non latuit, defuncto pie memorie domino Stephano decessore¹⁸ nostro, hec apostolica sedes cui, auctore Deo deservio, quot¹⁹ adversa pertulerit, quot²⁰ denique per Simoniace heresis trapezitas²¹ malleis crebrisque tensionibus subiacuerit, adeo ut columna Dei viventis iam iam²² pene videretur nutare²³, et sagena summi piscatoris procellis intumescentibus cogeretur in naufragii profunda submergi. Unde, si placet fraternitati vestre, debemus, auxiliante Deo, futuris casibus prudenter occurrere²⁴, et ecclesiastico statui ne rediviva quod absit mala prevaleant²⁵, in posterum previdere. Quapropter instructi predecessorum nostrorum aliorumque sanctorum patrum²⁶ auctoritate decernimus atque statuimus ut, obeunte huius Romane universalis ecclesie pontifice, in primis cardinales episcopi diligentissima simul consideratione tractantes mox sibi clericos cardinales adhibeant,

⁴decr. Nicholai pape PfVo; decr. Nich. AdCa; Nich. pape decr. CbDaFcTe; Nich. pape PcRf; Nicholai dec. PhPrVm; decr. pape Pt; dictis Leonis Tc; In nomine Domini. Nicholai pape decr. Vp; om. Vn

⁵ cap. i AdBeDaOaPfPhPrPtTcTeVmVoVp; cap. ii Ca; om. PcRf. Ex - i om. LbMgMqPwTbVn

⁶ Dei Salv. nost. GcPfTcVmVo; nost. Dei Salv. BeCaMgVp; nost. Oa; Salv. nost. PhTb

⁷ I. Chr. CaMgPfTcVmVp; om. Tb

⁸ MLX Vp

⁹ -ili CaGcMgTbTcTe; -ilis PfVp

¹⁰ prep- AaAdBeCaPfTcTeVn; prop- MgTbVmVp

¹¹ ap. CaMgPfTbVp; om. Tc

¹² -anensi CaPfTbTeVm; -anensis MgTcVp

¹³ -archii BePfVmVp; -arche AaGc; -archi AdMgTeVo; -archali Ca; -archiali TcVn

¹⁴ cognom- MgPfTbTcVp; nom- Ca

¹⁵ -tiniana CaMgTbTcVmVp; -tiana Pf

¹⁶ atque MgPfTbTc; ac Ca; om. Vp

¹⁷ isdem BeCaMgPfVo; idem TbTc; eiusdem, id est Vp

¹⁸ dec- CaPfTb; predec- MgTcVp

¹⁹ quot CaPfTbTc; quod Mg

²⁰ quot CaPfTbTc; quod Mg

²¹ trap- CeDaGcPaPfPhPkPqPrSbTeVmVnVo; repetitis AaAdBdLk; trap. (trapegetas Ca) repetitis BeCaMg Pc(*corr. fr.* trapegetas)PwRfTcVp; tap- Tb

²² iam PftbTeVmVoVp; om. CaMg; iamque Tc

²³ nutare MgPfTbTc; militare Ca

²⁴ occ- CaMgPfTcTeVm; conc- PhTb

²⁵ preleant Tc

²⁶ patrum CaMgTbTc; lacuna Pf

sicque reliquus clerus²⁷ et populus ad consensum nove electionis accedant, ut nimirum ne venalitatis morbus²⁸ qualibet occasione subripiat²⁹, religiosi³⁰ viri preduces sint in promovendi³¹ pontificis electione, reliqui autem sequaces. Et certe rectus³² atque legitimus hic electionis³³ ordo perpenditur, si perspectis diversorum patrum regulis sive gestis, etiam illa³⁴ beati predecessoris³⁵ Leonis sententia recolatur. Nulla, inquit, ratio sinit ut inter episcopos habeantur qui nec a clericis sunt electi³⁶, nec a plebibus expetiti³⁷ nec a comprovincialibus³⁸ episcopis³⁹, cum metropolitani iudicio consecrati. Quia vero sedes⁴⁰ apostolica cunctis in orbe terrarum prefertur ecclesiis, atque ideo super se metropolitanum habere non potest⁴¹, cardinales episcopi procul dubio metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum antistitem⁴², ad apostolici culminis apicem provehunt⁴³. Eligatur⁴⁴ autem de ipsius ecclesie gremio, si reperitur idoneus, vel si de ipsa non invenitur ex alia assumatur, salvo debito honore et reverentia⁴⁵ dilecti filii⁴⁶ nostri Henrici⁴⁷ qui impresentiarum rex habetur et futurus imperator⁴⁸, Deo concedente, speratur, sicut iam sibi concessimus et successoribus illius qui ab hac apostolica sede personaliter hoc ius impetraverint⁴⁹. Quod si pravorum atque iniquorum hominum ita perversitas invaluerit, ut pura, sincera atque gratuita electio⁵⁰ fieri in urbe non possit, cardinales episcopi cum religiosis clericis catholicisque⁵¹ laicis⁵², licet paucis, ius potestatis obtineant eligere apostolice sedis pontificem, ubi congruentius iudicaverint. Plane postquam electio fuerit facta, si bellica tempestas, vel

²⁷ rel. cl. MgPfTbTc; cl. rel. Ca

²⁸ morbus CaMgPfPhTc; moribus Tb

²⁹ -ipiat PfPhTbTe; -epat CaMgTcVp

³⁰ -iosi PfPhTbTe; -iosissimi CaMgTcVp

³¹ -endi CaPfPhTbTe; -enda MgTcVp. summi add. Tc, om. CaMgPcPfPhTb

³² certe rectus BdCaMgPaPcPfPkPwSbTcTeVmVp; certus PhTb; certe ritus Vn

³³ ele- CaMgPfPhTcVm; le- Tb

³⁴ illa MgPfTbTc; om. CaLb

³⁵ nostri add. TcVmVp, om. CaMgPfTbTe

³⁶ sunt el. CaMgPfTb; el. sunt Tc

³⁷ expet- MgPfTb?Tc; exped- Ca

³⁸ compr- CaMgPfTcVm; pr- PhTb

³⁹ -opis MgPfTbTc; -opi Ca

⁴⁰ sedes MgPfTbTc; sede Ca

⁴¹ hab. non pot. PfTbTcTe; non pot. hab. CaMgVp

⁴² el. ant. CaPfPhTe; ant. el. MgTbTc

⁴³ -unt PfPhTbTe; -ant CaMgTc

⁴⁴ Eligant Te

⁴⁵ rev. after Henrici Tc

⁴⁶ obsc. corr. Ca

⁴⁷ corr. fr. eHen- Tb

⁴⁸ -ori Te

⁴⁹ -int CaMgPfPhTcTeVm; -unt Tb. Hinc usque ad alium titulum add. in mg. Cb

⁵⁰ electio Tc

⁵¹ catholicisque CaPfTbTcTe; et catholicis Mg

qualiscumque hominum conatus, malignitatis studio restiterit, ut is⁵³ qui electus est, in apostolica sede iuxta consuetudinem intronizari non valeat, electus tamen sicut papa auctoritatem obtineat regendi sanctam Romanam ecclesiam, et disponendi omnes facultates illius, quod beatum Gregorium ante suam consecrationem⁵⁴ fecisse cognoscimus⁵⁵. Quod si quis contra hoc⁵⁶ nostrum decretum⁵⁷ sinodali sententia promulgatum per seditionem vel presumptionem aut quodlibet ingenium electus, aut etiam ordinatus seu intronizatus fuerit, auctoritate divina, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli⁵⁸ perpetuo anathemate cum suis auctoribus⁵⁹, fautoribus, sequacibus, a liminibus sancte Dei ecclesie separatus subiciatur, sicut antichristus et invasor atque⁶⁰ destructor totius christianitatis, nec aliqua super hoc audientia aliquando ei⁶¹ reservetur, sed ab omni ecclesiastico gradu in quocumque prius fuerat, sine retractatione deponatur. Cui quisquis⁶² adheserit, vel qualemcumque tanquam pontifici reverentiam⁶³ exhibuerit, aut in aliquo illum⁶⁴ defendere presumpserit, pari sententia sit mancipatus. Quisquis huius nostre decretalis sententie temerator extiterit, et Romanam ecclesiam sua presumptione confundere et perturbare contra hoc statutum tentaverit, perpetuo anathemate atque excommunicatione dampnetur, et cum impiis qui non resurgent⁶⁵ in iudicio reputetur. Omnipotentis scilicet⁶⁶ Dei Patris et Filii et Spiritus sancti contra se iram sentiat, et sanctorum apostolorum Petri et Pauli, quorum presumit confundere ecclesiam, in hac vita et in futura furorem sentiat. Fiat habitatio eius deserta, et in tabernaculis eius non sit qui inhabitet. Fiant filii eius orphani et uxor eius vidua. Commotus amoveatur⁶⁷ ipse atque eius filii⁶⁸, et mendicent⁶⁹ et eiciantur de habitationibus suis. Scrutetur fenerator omnem

⁵² obsc. corr. Ca

⁵³ is MgPhTbTc; his CaPfTeVp

⁵⁴ suam cons. CaMgPfPhTcVm; ordinationem suam Tb

⁵⁵ -oscimus PfPhTbTeVm; -ovimus CaMgTcVn

⁵⁶ hoc MgPfTbTc; om. Ca

⁵⁷ nost. dec. CaMgPfTb; dec. nost. TcTe

⁵⁸ et add. Tc, om. CaMgPfTb

⁵⁹ auct- CaMgPfTcTe; act- Tb. et add. Ca, om. MgPfTbTc

⁶⁰ atque CaMgPfTcTe; et TbVp

⁶¹ ss Tb, om. Te

⁶² quisquis CaMgPfTb; si quis Tc

⁶³ -iam CaMgTbTc, -ia Pf

⁶⁴ illum CaMgPfPhTc; ipsum Tb

⁶⁵ ad vitam add. Tc, om. CaMgPfTbTe

⁶⁶ scilicet CaMgPfTb; om. Tc

⁶⁷ Comm. am. CaMgPfPhTcTe; Commoveatur Tb

⁶⁸ eius filii MgPfTe; fil. eius CaTbTc

⁶⁹ -ent CaPfTbTc; -et Mg

substantiam eius et diripiant⁷⁰ alieni⁷¹ labores eius. Orbis terrarum pugnet contra eum, et cuncta elementa sint ei contraria et omnia⁷² sanctorum quiescentium merita illum confundant, et in hac vita super eum apertam⁷³ vindictam ostendant⁷⁴. Observatores autem huius nostri decreti⁷⁵ Omnipotentis gratia protegat, et auctoritate⁷⁶ beatorum apostolorum⁷⁷ Petri et Pauli ab omnium peccatorum⁷⁸ vinculis⁷⁹ absolvat⁸⁰.

⁷⁰ -iant PfPhTbTe; -ient Mg; d. CaTc

⁷¹ omnes add. MgVp, om. CaPfTbTcTeVn

⁷² omnia CaMgPfTb; omnium BeGcTcVnVp. eum et cuncta – omnia ss Te

⁷³ corr. fr. op- Mg

⁷⁴ et in hac – ostendant in mg Ps²

⁷⁵ nostri dec. CaPfPhTcTeVoVp; modi dec. Mg; dec. nostri Dei Tb

⁷⁶ -tate] –tas Vp

⁷⁷ apost. CaMgPcPfTb; om. Tc

⁷⁸ pecc. CaMgPfTb; delictorum Tc

⁷⁹ -ulo Pa

⁸⁰ -at CaMgPfTbTe;-antur Aa; -atur Tc

¹Nicolaus episcopus sancte² catholice et apostolice Romane ecclesie³ huic decreto a nobis promulgato sicut superius legitur subscripti⁴. ⁵Bonifacius Dei gratia Albanensis episcopus subscripti⁶. ⁷Humbertus⁸ sancte⁹ ecclesie¹⁰ Silve Candide subscripti¹¹. ¹²Petrus Ostiensis ecclesie episcopus¹³ subscripti. Et ceteri episcopi numero lxxvi¹⁴ cum presbiteris et diaconibus subscripterunt.

¹ Item add. Tb, om. CaMgPfPhTcVp. Aa omits rest of cap.

² sedis Pa

³ eccl. after cath. Ph, before cath. Tb; et Rom. eccl. Be; eccl. Rom. CaPa; et Rom. GcTe; Rom. eccl. MgPfTcVp; Rom. Vm

⁴ -ipsi CaMgPfTb; -ipsit Tc; perscripti Te

⁵ Item add. Tb, om. CaMgPfTc

⁶ -si CaPfMgTe; -sit TbTc

⁷ Item add. Tb, om. CaMgPfPhTc

⁸ Humb- CaMgPaVp; Himb- Be; Gumb- DaVo; Gunb- GcPrVm; Ymb- LkPf; Amb- Mq; Hinb- Oa; Umb- PhQeTb; Hub- Rf; Hump- Tc; Imb- Te; Liub- Vn

⁹ Dei add. Mg, om. CaPfTbTc

¹⁰ Dei add. Vp

¹¹ -si CaPfMgTe; -sit TbTc

¹² Item add. Tb, om. CaMgPfPhTcTe

¹³ eccl. ep. PfPrTbTcTe; ep. eccl. CaMgVp; eccl. <ep.> Gc; ep. Ph

¹⁴ lxxvi CaGcMgPfPhQeRfTcTe; lxxvii Tb

¹*Stephanus papa*²

Quia sancta Romana ecclesia cui Deo auctore³ presidemus a plurimis⁴ patitur violentias, pontifice obeunte, que ob hoc inferuntur⁵ quia absque imperiali notitia et suorum legatorum presentia pontificis fit consecratio nec⁶ canonico ritu et consuetudine ab imperatore directi intersunt nuntii, qui scandala vetent fieri, volumus ut cum instituendus⁷ est⁸ pontifex, convenientibus episcopis et universo clero eligatur, ex⁹ presente¹⁰ senatu et populo, qui ordinandus est, et sic electus¹¹ ab omnibus¹² presentibus legatis imperialibus consecretur, nullusque sine sui¹³ periculo iuramenta vel promissiones¹⁴ aliquas, nova adinventione audeat extorquere, nisi que antiqua exigit consuetudo, ne vel ecclesia scandalizetur vel¹⁵ imperialis honorificentia minuatur.

D 23 c I to vinculis peccatorum absolvat, D 63 c 28: Stephanus papa. Quia sancta to end

¹ Stephanus – minuatur *om.* CePaPkOa

² Stephanus papa AdCaCbCcDaGcLbMgOdPcPhPrPtRfTb(*mg.*)TcTeVn; Ex decr. Steph. Pf; De eadem re (*Steph. papa as first words of text*) Vo

³ *ss* Ra²

⁴ plurimis CaMgPfPhTc; pluribus Tb

⁵ inf-] off- Vp

⁶ nec CaMgPf²PhTcVn; necnon PfTbTe

⁷ intuendus Te (*p.c.*)

⁸ est CaMgPfTcTe; sit PhTb

⁹ ex CaPfTbTe; *om.* MgTc

¹⁰ -ente CaMgPfPhTcTe; -enti Tb

¹¹ corr. *fr.* elatus Ra²

¹² vel hominibus *in mg.* Ra²

¹³ sui CaMgPfTc; sive Tc

¹⁴ promissiones Tc

¹⁵ vel MgPfTbTcTe; ex Ca; et Vp

2

[*Quorum vota debeant prevalere in electione Romani¹ pontificis*]². In decretis Simmachi³, cap. iii⁴

Si quod absit transitus pape inopinatus evenerit, ut de sui electione successoris non possit⁵ ante decernere⁶, siquidem in unum se⁷ totius inclinaverit ecclesiastici ordinis electio, consecretur electus episcopus. Si tamen, ut fieri solet, studia ceperint

¹ Romani BeGcLcMgPfVm; summi CePaTc

² *in mg.* AdBeCeDaGcPfPrSbTcTe²; *in text* MgMqPaVmVo; Quorum vota in electione Romani pontificis debeant prevalere *in mg.* Ca; *om.* LbOaPcPtRfTbVnVp

³ pape *add.* CaMgTbTdVnVo, *om.* BeDaGcLbPcPfPhPrTcTeVmVp

⁴ cap. iii *om.* PcRf

⁵ possit BeCaPfTbTcTe; possint MgVnVp

⁶ -ernere CaCbCcMgPfVm; -erni Tc; ut super placuit *add.* Brant

⁷ se Da²MgPfTbTcTe; *om.* CaDa

esse diversa, eorum de quibus certamen emerserit convincat⁸ sententia plurimorum, sic tamen ut sacerdotio careat qui captus promissione non recto iudicio de electione decreverit.

4L 2.3] D 79 c 10

⁸ convincat GcOaPfTbTcTeVmVoVp; vincat AdCaMg

3

¹*Ex libro Romanorum² pontificum qui dicitur diurnus³*

Profiteor diligentius et vivacius⁴ omnia decreta canonica predecessorum apostolorum⁵ nostrorum⁶ pontificum, que vel sinodaliter statuerunt et probata⁷ sunt confirmare⁸, et indiminuta conservare, et sicut ab eis statuta sunt in sui vigoris stabilitate custodire. Queque vel quosque condempnaverunt vel⁹ abdicaverunt, simili sententia condempnare et¹⁰ abdicare.

Ars. 713 fo. 139v] C 25 q 1 c 12 widely var.

¹ Professio apostolici consecrati *add. in mg.* Ca; Quid profiteri debeat apostolicus vel episcopus (vel presb' *add. and canc.* Pr) in consecratione *add. as rubric in mg.* Pr, *in text* Vm; Quod decreta canonica nostrorum predecessorum sint indiminuta *in mg.* SbTe²

² corr. fr. regum Ra²

³ Ex - (regum *add.* Vp) Romanorum pont. qui dicitur diurnus (divernus Vp) CaGcLnPcRfTcVmVpA; Ex libro pontific. Ad; Ex - Rom. pont. BeCbCeDaFcPaPf Ra²TbTe; Ex dec' R. pontificis Lb; Ex - Romanorum episcoporum MgVn; Ex libris Rom. pont. Mq; Ex libro Ro. pontificis PtSb; De professione Romani pontificis Vo; *om.* Ld

⁴ firmius Vp

⁵ -lorum BeGcPfTbTcTeVm; -olicorum CaMg; *om.* Vp

⁶ ap. nost. CaMgPfTbTeA; nost. ap. Tc

⁷ -ata CaMgPfTbA; -ati Tc

⁸ confirmare CaMgPfTcVnVmA; firmare PhTb

⁹ vel BeCaGcMgTbTcVmVoA; et RfPfQaTe

¹⁰ vel Pa

4

¹*Ex libro pontificum² qui dicitur diurnus³*

Nihil de traditione⁴ quam a probatissimis predecessoribus⁵ meis⁶ traditam et⁷ servatam⁸ reperi, diminuere vel mutare aut⁹ aliquam novitatem admittere, sed

¹ De eodem *add.* Vo

² dpont- Te

³ Ex - diurnus *AdBeCbCeDaGcLbMgPaPfPhPrPtPwSbTbTeVmVnVo; Ex libro Romanorum pont.-diurnus Ca; Ex libris pont. Mq; Ex eodem libro Pc; Item ex eodem Ra; Ex eodem libro i. ro. Rf; Item in eodem Tc; Ex libro pont. Vp. Urbanus papa cap. i (*cfc5*) *add. in text* Ca, *in mg.* Mg; Urbanus papa capit. i *in mg.* Ra²

⁴ de trad.] detractione RfSb

⁵ viris *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

⁶ mei Te

ferventer ut eorum vere discipulus et sequipeda totis¹⁰ mentis mee¹¹ conatibus que tradita canonice comperio¹², observare¹³ ac venerari profiteor.

ID 4.197]

⁷ vel Vp

⁸ serv- *CaMgPfTbTeVo; observ- Tc; conserv- Vp

⁹ aut *GcPTbTe; vel BeCaMgTc; ad PrVm; an Vo

¹⁰ totis *CaMgPfTbTe; *om.* PcTc

¹¹ mee *CaCbMgPfPhTeVm; mee totius PcTc; *om.* Tb

¹² -erio *CaPfTbTc; -erior Mg

¹³ observatione Ca (observare *in mg.* Ca³)

5

*[In quibus ordinibus debeant eligi quilibet episcopi]¹. Ex Beneventana² sinodo,
Urbanus papa³ cap. i⁴*

Nullus in episcopatum⁵ eligatur⁶, nisi qui in sacris ordinibus religiose vivens inventus est. Sacros autem ordines dicimus, diaconatus, presbiteratus⁷. Hos siquidem⁸ solos primitiva legitur ecclesia⁹ habuisse. Super his solis preceptum apostoli habemus¹⁰. Subdiacones vero quia¹¹ et ipsi altaribus administrant¹², opportunitate exigente, concedimus, sed rarissime si tamen spectate sint religionis et scientie. Quod ipsum non sine Romani pontificis vel metropolitani licentia¹³.

ID 5.72b] D 60 c 4

¹ *in mg.* AdBeCaCeDaGaGcLdLjLnMgPfPrSbTcTe², *in text* LmMqPaVmVo (*adding v*); *om.* CbLcLfOaPcPtTbVnVp. ii *add. in mg.* Be

² -ana *BeLbMgOaPfTbTcTeVm; -ano CaLd; -endata Rf

³ Urb. papa (II *add.* Vp) BeCbLbLdLfLjLmPfRfTbTeVmVoVp; Urbani pape MqPt; *om.* Tc

⁴ Ex - i CbGcLbMqOaPfPtRaRfTbTcTeVmVp; *om.* CaCcMg(*cfc 4*)Vn; Ex - sin. Ca; Ex Ben. - papa BeLd. ii *add. in mg.* Be²

⁵ episcopatum CaMgPfRfTbTcTe; episcopum CaDaVp; vel episcopum *add. ss* Mg²

⁶ eli- *BeCaCbCcLdLfLjMgPh²PtTcVmVoVp; deli- LmPfQeTb; dili- Te

⁷ -atum -eratum Te

⁸ siquidem *BeCaCbMgPfPtTbTcVmVp; quidem Lf

⁹ prim. leg. eccl. *BeCaCbGcLdLfLjLmMgPfPtTbTeVmVo; prim. eccl. Cc; leg. prim. eccl. Tc; prim. et leg. Vp

¹⁰ ap. hab. *BeCaCbCcLdLfLmMgPfTbVm; hab. ap. Tc

¹¹ *ss* Cc

¹² administrant *CaCbGcMgPfPtTbTcTeVo; ministrant BeLfVp

¹³ vel met. lic. AdBdCaCbEgLgMgOaPfPkPwSeSITcTeVmVoVp; vel met. lic. fiat BePtTf; lic. vel met. PhQeTb; vel met. fiat lic. Ra; firmiter fieri permittimus *add.* Brant, cf Gratian

6

[Si plures elegantur, quis cui¹ debeat preponi]². In decretis Leonis pape³, cap. v⁴

Cum de summi sacerdotis⁵ electione tractabitur, ille omnibus preponatur quem cleri plebisque consensus concorditer postularint⁶, ita ut si in alium fortasse partium⁷ se vota divisorint, metropolitani iudicio, is alteri preferatur qui maioribus et⁸ studiis iuvatur et meritis, tantum⁹ ut nullus invitis et non potentibus ordinetur, ne plebs invita episcopum non optatum aut contempnat aut oderit et fiat minus religiosa quam convenit, cui non licet habere quem¹⁰ voluit¹¹.

4L 2.27; ID 5.347] D 63 c 36 begins Si forte quod nec reprehensibile nec inreligiosum iudicamus vota and ends at aut oderit.

¹ cui CaPfTc; om. Mg

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLn(*partly illeg.*)MgPfPrSbTcTe²; in text MqPaVmVo; om. LbPcPtTbVn

³ pape CaLbPfRfTeVo; om. AdBeCbGcMgPaPrTbTcVmVn

⁴ cap. v om. Lb

⁵ sacerdotis *BdCeGcPaPc²PfPhPkPqPrRfSbTbTcTeVmVn; pontificis AdBeCaDaMgPcPwTf

⁶ -arint *PfTcTe; -averint BeCaGcPrVmVo; -averit MgPhTb

⁷ alium (aliam GcPhPr) fort. partium AdBeCbCeGcMgMqPaPfPhPrRa²TcTfVo; alium partium Ca; aliam fort. partem Tb; aliam forte partium RaVm; aliam fort. personam ID

⁸ et *Gc²PfPhTbTe; om. CaMgTc

⁹ tantum *GcPfTbTcTe; tamen CaMg

¹⁰ quem CaGcMgPfTcTeVmVn; quod PhQeTb

¹¹ nol- Pa

7

[Quod¹ clerus episcopum sibi² non de altera, sed de sua eligat ecclesia, nisi dignus in sua³ non inveniatur]⁴. In decretis Celestini, cap. v⁵

Nullus invitis detur episcopus, cleri, plebis et ordinis consensus et desiderium requiratur. Tunc alter de⁶ altera eligatur ecclesia si de civitatis ipsius⁷ clero cui⁸ est episcopus ordinandus⁹ nullus dignus, quod evenire non credimus, potuerit¹⁰ reperiri. Primum¹¹ enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis¹² ecclesiis merito¹³

¹ De Vo

² sibi CaMgPfVm; om. PaTc

³ in sua CaPfTcVm; om. Be; infra Mg

⁴ in mg. AdBeCaDaGaGcLdLn(*partly illeg.*)PfPrMgSbTcTe²; in text MqPaVmVo; om. CeLbOaPcPtTbVnVp

⁵ cap. v BeCaCbGcLbPfPhSbVmVoVp; pape cap. xvii MgVm; pape cap. v OaTb; cap. cv Rf; pape Tc; cap. decimo Te

⁶ ss Ca

⁷ civ. ips. *MgPfTbTc; ips. civ. Ca

⁸ cui *Be²CaPfTbTc; cuius Mg

⁹ est ep. ord. GcTcRaVm; ep. est ord. AdBeCaMgPfTeVp; ep. ord. Oa; est ord. ep. PhTb; ep. est ordinatus Vo

¹⁰ potuerit CaMgPfTb; poterit Tc; potuit Te

¹¹ Primum *CaMgPfTcTe; Primo PhTb

preferantur. Habeat unusquisque sue fructum militie in ecclesia, in¹⁴ qua suam¹⁵ per omnia officia transegit etatem. In aliena stipendia minime alter obrepatur, nec alii¹⁶ debitam¹⁷ alter sibi¹⁸ audeat vendicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi si se viderint pregravari, ut¹⁹ quem sibi ingeri ex transverso agnoverint²⁰, non timeant refutare. Qui si²¹ non debitum premium vel liberum de eo qui eos recturus est, debent habere iudicium.

4L 2.23, cf ID 5.61] D 61 c 13

¹² alienis *CaMgPfTb; aliis Tc

¹³ merito *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ in *MgPfTbTc; *om.* Ca

¹⁵ sua Te

¹⁶ alii *CaMgPfPhTc; alteri Tb

¹⁷ alter obrepatur – debitam *om.* Te

¹⁸ alter sibi *MgPfTbTc; sibi alter Ca

¹⁹ *after corr.* Mg

²⁰ agn- AdBdBeCaCeDaGcLbLkMgOaPaPcPfPhPkPrPwRa²SbTbTeTfVmVnVoVp; cogn- *RaTc

²¹ in ecclesia sua *add.* Vp

8

[Quod laica persona nullam habeat vocem in electione¹ episcopi]². Ex³ canone apostolorum⁴, octava⁵ sinodus, cap. xi

Promotiones et consecrationes⁶ episcoporum concordans prioribus conciliis clericorum electione ac decreto et episcoporum collegio fieri hec sancta et universalis sinodus definivit et statuit atque iure promulgavit, neminem laicorum principum vel potentum semet inserere electioni vel promotioni⁷ patriarche vel metropolitani aut⁸ cuiuslibet episcopi, ne videlicet inordinata et incongrua hinc fiat contentio vel confusio, presertim cum nullam in talibus potestatem quemquam potestativorum⁹ vel ceterorum laicorum habere conveniat sed silere et attendere sibi usquequo regulariter a collegio ecclesie¹⁰ suscipiat finem electio futuri pontificis. Si vero quis¹¹ laicorum ad concertandum et cooperandum invitatur ab ecclesia, licet huiusmodi cum

¹ -ione CaMgPfTc; -ionem Vm

² *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLn(*partly illeg.*)MgPfPrSbTcTe²; *in text* MgPaVmVo; *om.*

LbOaPcPtRfTbVnVp

³ Ex CaMgPfTcVm; *om.* Tb

⁴ Ex can ap. *is the inscr.* to ID 5. 119; *om.* Vp

⁵ octava *BeCaCbFcOaPcPfPtPwRfSb²TbVmVo; viiiii Da; septima LbMgTcTeVn; vi Sb

⁶ congreg- Vp

⁷ *corr. fr.* -ione Mg

⁸ aut *MgPfTbTc; vel Ca

⁹ potestativorum *CaPfTbTc; potestivorum Mg

¹⁰ coll. eccl. *CaFcMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ vero quis *CaMgPfTb; quis vero Tc

reverentia, si forte voluerit obtemperare se asciscentibus. Taliter enim dignum pastorem¹² sibi regulariter ad suam ecclesie salutem promovet¹³. Quisquis autem secularium principum vel potentum, vel alterius dignitatis laicus adversus communem ac¹⁴ consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici ordinis agere temptaverit, anathema sit, donec obediat et consentiat quod ecclesia de electione et ordinatione proprii presulis¹⁵ se velle monstraverit.

ID 5.122] D 63 c 2b to salutem promovet, c 1b from Quisquis secularium principum to end

¹² pastorem *Ph(*obsc. letter added*)PrTbVpBrant, om. CaMgPfTcTeVn

¹³ ad suam (sue CaMg) ecclesie (-siam Tb) salutem prom. CaMgPfTbTe; prom. ad salutem sue ecclesie Tc

¹⁴ ac CaMgPfTb; et Tc

¹⁵ presulis *CaMgPfPrTcTeVn; episcopi PhTb

9

*[Quod¹ quilibet² electus regia vi³ vel⁴ potestate careat episcopi dignitate]⁵. Canones
Parisiaci⁶ sub Ludovico imperatore⁷*

Si per ordinationem⁸ regiam honoris istius culmen pervadere aliquis nimia temeritate presumpserit a comprovincialibus loci ipsius⁹ episcopis recipi penitus nullatenus mereatur, quem indebit¹⁰ ordinatum agnoscant¹¹. Si quis¹² de comprovincialibus¹³ recipere contra interdicta presumpserit sit a fratribus omnibus segregatus, et¹⁴ ab ipsorum omnium caritate semotus¹⁵.

ID 5.123 med.] +D 63 c 5

¹ Quod AdCaMgPfTc; om. PrVm

² corr. fr. libet Mg

³ reg. vi CaCeMgPfVm; reg. (pc) vi et dignitate Pa; vi reg. Tc

⁴ om. Te

⁵ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text MqPaVmVo(*adding viii*); om. LbPcPtTbVmVp

⁶ -iaci *CaMgPfTcTe; Darisiaci Pa; -isii Tb

⁷ Ludovico imp.] Ludwico rege Lb

⁸ per ord.] per ordinem Pa; pro ordinatione Ph *after corr.*

⁹ ipsius BeGcPfTbTeVmVo; illius CaMgTcVn

¹⁰ honoratum vel add. PhTb, om. *CaCeMgPaPfRfTcVmVn

¹¹ agn- *CaMgPfTcVm; cogn- Tb

¹² talem add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹³ comprov- *BeCaGcMgTeVm; prov- PfPrSbTbTcVmVn

¹⁴ et *CaMgTbTc; etiam Pf

¹⁵ submotus Aa

10

[*Quo ordine et¹ a quibus vel quot² personis sit consecrandus archiepiscopus³]⁴. In decretis Annicit⁵, cap. i⁶*

Anicius⁷ episcopus omnibus episcopis⁸. Si archiepiscopus obierit⁹, et alter ordinandus archiepiscopus¹⁰ electus fuerit, omnes¹¹ eiusdem provincie episcopi ad sedem metropolitanam¹² conveniant, ut ab omnibus ipse ordinetur. Oportet autem ut ipse qui¹³ illis omnibus preesse debet ab omnibus illis eligatur et ordinetur¹⁴. Reliqui vero comprovinciales episcopi, si necesse fuerit, ceteris consentientibus a tribus iussu archiepiscopi consecrari possunt episcopi¹⁵. Sed melius est si ipse¹⁶ cum omnibus eum qui dignus est elegerit, et eum¹⁷ pariter consecraverit¹⁸ pontificem. Et licet¹⁹ istud necessitate cogente concessum sit, illud autem quod de archiepiscopi²⁰ consecratione²¹ preceptum atque predictum est²², id est ut omnes suffraganei eum ordinent, nullatenus immutari licet, quia qui²³ illis preest, ab omnibus episcopis quibus preest debet constitui. Sin autem aliter presumptum fuerit²⁴, viribus carere non dubium est, quia irrita erit eius²⁵ secus acta ordinatio.

4L 1.113; ID 5.139b] D 64 c 4 has Comprovinciales episcopi si – consecrari possunt only; D 66 c 1 has short paraph. at beginning, then more or less as here from autem quod de archiepiscopi

¹ et CaMgTcVm; *om.* Pf

² vel quot MgPaPfTcTeVm; *om.* CaSb

³ archiep. AdBe²CeDaMgMqPaPfPrSbTcTeVm; episcopus BeCaVo

⁴ *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; *in text* MqPaVmVo (*adding x*); A quot episcopis episcopus debeat ordinari Vp; *om.* LbOaPcPtRfTbVn

⁵ pape *add.* Oa

⁶ *no insc.* Pt

⁷ Ean- Vp

⁸ omn. ep. GcLbPfTcTeVmVo²; ep. omn. CaMgPhTbVo; Ancius – ep. *om.* Py

⁹ arch. ob. *BeCaMgRaTcVnVp; arch. diem ob. CeGcOaPaPfPhPrSbTeTfVmVo; die ob. Pc; archiepiscopi dies obitus evenerit Tb

¹⁰ arch. *CaMgPcPfTb; *om.* Tc

¹¹ quidem *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

¹² -itanam *PcTc; -im BeCaGcLkMgPfPrSbTbVm; -im Ph; -ani RaVp; -italim' Te

¹³ ut ipse qui BeCaMgOaVmVp; qui PsbTcTeBrant; qui in Pf; ut ipse qui in PhTb; ipse qui Vn

¹⁴ Oportet - ordinetur *suppl. at foot of leaf* Ce²; it is in IDm, but not in IDcpbd

¹⁵ -opi CaMgPfTcVm; -opis Tb

¹⁶ *om.* Ca, *add. in mg.* Ca³

¹⁷ cuncti Sb

¹⁸ cons. *PhSb²TbTc; sacraverit BdCaCeDaGcMgPaPcPfPkPrPwSbTeTfVmVn. Da *mg. add.* al.... et cuncti pariter consecraverint

¹⁹ licet *MgPfTbTc; libet Ca

²⁰ -opi CaMgPfTbTcTe; -opis PrVm

²¹ cons. *MgPfTb; sacratione Ca; *om.* Tc

²² atque pred. est MgPfTbTeVm; est atque pred. Ca; et pred. est Tc

²³ *in add.* CaMg, *om.* *GcPfTbTcTeVmVn

²⁴ fuerit *CaMgTbTc; *om.* Pf

²⁵ eius *CaMgPfTb; *om.* Tc

11

[*Quod archiepiscopus post suam consecrationem ab¹ apostolico² pallium debeat³ suscipere, et fidem suam ibidem exponere*]⁴. *Ex⁵ decretis Damasi pape, cap. i⁶*

Quoniam quidam metropolitanorum fidem suam secundum priscam consuetudinem sancte sedi apostolice exponere⁷ detrectantes, usum pallii neque expetunt⁸, neque percipiunt, ac per hoc episcoporum consecratio viduatis ecclesiis non sine periculo protelatur, placuit ut quisquis metropolitanus ultra tres menses consecrationis sue⁹ ad fidem suam exponendam, palliumque suscipiendum ad apostolicam sedem non miserit, commissa sibi careat dignitate, sitque licentia metropolitanis aliis post secundam et tertiam commonitionem¹⁰ viduatis ecclesiis cum consilio¹¹ Romani pontificis¹² ordinando episcopos¹³ subvenire. Si vero consecrandi episcopi negligentia provenerit, ut ultra tres menses ecclesia viduata¹⁴ consistat, communione privetur quoisque aut loco cedat, aut se consecrandum prebere non differat. Quod si ultra quinque menses per suam negligentiam retinuerit viduatam ecclesiam, neque ibi neque alicubi consecrationis donum percipiat, immo metropolitani sui iudicio cedat.

ID 5.136] D 100 c 1

¹ ss Mg

² apostolico CaDaMgPfSbTeVo; apostolica sede BeCeGcMqPaPrTcVm

³ pal. deb. CaPfSbTcTeVm; deb. pal. Mg

⁴ Quod – exponere ibidem (ib. exp. Vo) *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; *in text* MqPaVmVo; *om.* LbOaPcPtRfTbVnVp

⁵ Ex *CaLbMgPfTbVm; In Tc

⁶ i *CaLbPfTbTcTeVm; ii MgVn

⁷ sed. ap. exp. *CaMgPfTb; apostolice sedis Tc

⁸ neque exp. *in mg.* Sb

⁹ cons. sue *CaMgPfTb; sue cons. Tc

¹⁰ comm- CaPfPhSbTcVm; amm- Mg; admon<it>ionem Tb; communionem Te

¹¹ -ilio *CaMgPfTb; -iliis Tc

¹² in add. Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹³ -opos BeMg²PfSbTbTeVmVnVo; -opus Ca; -opo GcRaTc; -opis Mg

¹⁴ eccl. vid. *CaMgPfTb; vid. eccl. Tc

12

[*Quo¹ die, qua² hora, quo ritu fieri debeat consecratio³ non archiepiscopi sed episcopi]⁴. In decretis Anacleti⁵, cap. i⁶*

Ordinationes⁷ episcoporum auctoritate apostolica, ab omnibus qui in eadem fuerint provincia⁸ episcopis sunt celebrande, qui simul convenientes, scrutinium diligenter agant, iejunumque cum convenientibus⁹ precibus celebrent, et manus cum sanctis evangelii que predicaturi sunt imponentes, dominica die, hora tertia¹⁰ orantes, sacraque unctione more prophetarum et regum capita eorum more apostolorum¹¹ et Moisi ungentes¹², quia omnis sanctificatio constat in Spiritu sancto, cuius virtus invisibilis sancto est chrismati permixta, et hoc ritu solempnem celebrent ordinem¹³.

4L 1.112a; ID 5.69a] D 75 c 1

¹ corr. fr. Quada to Qua Ca

² qua CaMgPfSbTcTeVo; vel GcVm

³ cons. here BeFcPfPrSbTeVmVo, after episcopi AdCaDaMgTc

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text PaVmVo; part in text, part ss Mq; om. LbOaPcPtPwRfTbVnVp

⁵ pape add. BeTcTe, episcopi add. GcPrVm, om. CaLbMgPfPhRfSbTbVn

⁶ i *CaLbPfTbTcTeVm; ix MgVp

⁷ Ordinatos Rf

⁸ fuer. prov. *CaMgPfTb; prov. fuer. Tc

⁹ conv. *MgTcVnVp; omnibus BeCaGcOaPfPrSbTbTeVmVo

¹⁰ hor. tert. *CaMgTbTc; tert. hor. Pf

¹¹ obsc. corr. Ca

¹² ungu- PfTbTcTe; ungu- CaMg

¹³ sollempnem celebrent ordinem (ordinationem Pa²PcID) CaDaMgPaPcPfTbTeVm; sol. cel. ordina<tionem> Sb; celebrent sollempne consecrationem Tc

13

[*Qua auctoritate pontificum¹ benedictio die dominico fieri debeat.² Ut in die Resurrectionis levitica et sacerdotalis fiat ordinatio]³. Ex epistola Leonis⁴ ad Dioscorum*

Quod die dominico ordinationes sacerdotum celebrantur, non tantum ex consuetudine, sed etiam ex apostolica novimus venire doctrina, scriptura manifestante, quod⁵ cum apostoli Paulum et Barnabam ex Spiritus sancti precepto ad

¹ -icum CaMgSbTcTe; -icis Pf

² Qua – debeat in mg. here AdCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTc Te²Wc, against Et ideo pie below Vo; in text MqVm; Qua auct. pont. benedictio fieri debeat die dominico Be mg.; om. BdLbOaPaPcPtTbVnVp

³ Ut (Quod Ad) in die Resurrectionis (Res. die PhTb) levitica et sacerdotalis (sac. et lev. Pa) fiat (sit Tb) ordinatio *AdBdCaCbCeGcMgMqOaPaPcPhPrRfSbTbTeVmVoWc (MqPaPrTeVm after insc.); om. BeDaPfVp; Tc here repeats in text marg. rubr. from c 12: Quo die – episcopi; for Vo see later in cap.

⁴ pape add. PdTcVp, om. *BeCaCbGcMgPfSbTbTeVm

⁵ quod *CaMgPfTb; quia Tc

evangelium gentibus⁶ mitterent predicandum⁷, ieunantes et orantes imposuerunt eis manus, ut intelligamus quanta et dantium et accipientium devotione curandum sit, ne⁸ tante benedictionis sacramentum negligenter videatur⁹ impletum. Et ideo pie et laudabiliter apostolicis morem gesseris¹⁰ institutis. Si hanc ordinandorum sacerdotum formam per ecclesias quibus Dominus preesse te voluit¹¹ etiam ipse reservaveris¹², ut his qui consecrandi sunt, nunquam benedictio nisi in die resurrectionis dominice tribuatur. Cui a vespere Sabbati initium¹³ constat¹⁴ ascribi que tantis divinarum dispensationum misteriis est consecrata, ut quicquid a Domino est insignius constitutum¹⁵, in huius diei dignitate sit gestum. In hoc mundus sumpsit exordium, in hac¹⁶ per resurrectionem¹⁷ Christi et mors interitum et vita accepit principium¹⁸.

ID 6.71] +D 75 c 5

⁶ in mg. Ra

⁷ mitt. pred. CaMgPfTc; pred. mitt. Tb

⁸ ne *CaPfTbTc; nec Mg

⁹ neg. vid. *CaMgTbTc; vid. neg. Pf

¹⁰ mor. gess. CaMgPfTb; gess. mor. Tc

¹¹ voluit *MgPfTbTc; voluerit Ca; noluit Oa

¹² etiam ipse reservaveris CaGcMgPfTcTeTfVmVnVo; etiam ipse serv- OaRa; ipse etiam servaveris Ph; etiam te serv. TbVp; et ipse serv. *ID*

¹³ usque hic add. in mg. Cb²

¹⁴ Cc ends c here, then leaves half blank line (for rubric) and begins 4.65 Statuimus

¹⁵ const- *CaMgPfTb; inst- Tc

¹⁶ hac *GcMgVm; hoc CaPfTbTcTe

¹⁷ et add. Ca, om. *MgPfTbTc

¹⁸ exordium Vp

14

[Quid¹ pontifex², quid diaconus, quid notarius³ facere debeant⁴ in⁵ ordinatione episcopi⁶]

Ordinando episcopo pontifex manum imponit, evangelicam vero lectionem minister legit, confirmationis vero epistolam notarius scribit.

ID 5.109 med.] +C 1 q 2 c 3b, Palea

¹ Quod Pa; De Vo

² et add. Db

³ quid not. om. Ad (text)

⁴ -eant CaPfTbVo; -eat GcMgTcVm

⁵ ex Rf

⁶ in mg. BeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text DbPaRaVmVo, in mg. and text Ad. Quid - ordinatione, in mg FcOe, in text RfTb; Tc also has Quid - debeant in text before insc.; om. BdLbOaOePcPhPkPqPtPwVp. Ex concilio Aurelianensi, cap. v LbLdLf (marked for moving to c 15) add. LdLnPt, cf c 15, Gregorius add. Lk, Item idem add. Pf, Gregorius (magnus add. ss Sb) in concilio Romano cap. vi add. DaSb, cf XP 3.10.3; Gregorius de eodem add. Tc, Idem add. Vp, om. AdBdBeCa (with lacuna) CeDbFcGcMgOaPaPcPhPkPqPwRaTbVmVnVo

15

[*Quod nullum episcopum metropolitanus consecret¹ sine tribus episcopis, ad minus, aliis episcopis² assensum dantibus³]⁴. Ex concilio Aurelianensi⁵, cap. v⁶*
Nullus episcopus sine metropolitani permissu⁷, nec episcopum⁸ metropolitanus, sine tribus episcopis comprovincialibus presumat episcopum⁹ ordinare, ita ut alii comprovinciales episcopi¹⁰ admoneantur, ut se suo responso consensisse significant. Quod si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori¹¹ numero metropolitanus in electione consentiat¹².

ID 5.138] X 1.11.7

¹ corr. fr. ordinet Be², ss Vm

² ad minus - episcopis (*om.* Pa) Ad²BeCaPaPfTcVm; *om.* AdGcMg

³ ass. dant.] consentientibus Pa

⁴ in mg. AdBeCaDaGcLdMgPfPrSbTcTe², in text DbLmMqPaVmVo (adding xvi); *om.* CbCeLbLdLfLjLnMjMoOaPcPtRfTbVnVp

⁵ Aurel. LnMgPfRfTbTcTeVn; Arelatensi *DaSb (*also* XP 3.9.2(1), Burchard, ID etc)

⁶ Ex - v CaDbLnMgMjPfTbTcTeVmVnVo; In decretis Gregorii, cap. vi Ld (*cf cc 14, 16*); Item Pt; *om.* Lb

⁷ corr. fr. iussu Be²

⁸ -pum BeCaCbCeLdLjLmMfMhMkMoPaPdPfPhPrPtRaTbTeVm; -pus DaGcLd²MgPtSbTcVnVoVp

⁹ episcopum *BeDa²GcLbMfMgMhMjMkMoPdPfPhPrPtSbTcTeVmVnVo; *om.* CaDaLfRaTb

¹⁰ com. ep. *BeCaPfPtTbVo; ep. com. LfVp; com. ep. epistolis MgTc

¹¹ maiori *BeCaCeLdLfLjLmMgObOfPa²PtPhVmVnBrant; maiora Pa; a maiori Tb; maiorum Tc

¹² *Quod - consentiat (cons. in el. Oa) Bd(in el. cons. in mg.)BeCaCbCeGcLbLdLfLgLjLnMgOaObOdOffPaPcPhPtPwRfSgTbTcVmVnVpWc; Quod - dubitatio in mg. to c 16, rest *om.* Pf; *om. all* FcOeSbTe; Vo has the text twice, first as a rubric and then as a separate canon

16

¹In decretis Gregorii pape², cap.vi³

Gregorius papa Augustino Anglorum episcopo⁴. Fraternitatem tuam⁵ ita volumus episcopos ordinare, ut ipsi sibi⁶ episcopi longo intervallo minime⁷ disiungantur, quatenus nulla sit necessitas ut in ordinatione episcopi convenire non possint. Nam episcoporum⁸ ordinatio sine aggregatis tribus aut quatuor episcopis fieri nullatenus debet.

4L 1.115] +D 80 c 6

¹ Quod si inter partes aliqua fuerit dubitatio, maiori numero metropolitanus in electione consentiat add. in mg. SbTe², De eodem add. Vo

² pape CeRfSbTbTcTeVmVp; *om.* BeCaDaGcLbMgOaPaPfPhVmVo

³ v Pt

⁴ Greg. - episcopo BeCaMgOePaPfTbTcVmBrant; Gregorius Cb; *om.* Migne

⁵ -itatem tuam CaPfTbTc; -itate tua Mg

⁶ ipsi sibi CaMgPcPfTb; sibi ipsi Tc

⁷ minime CaMgPfTb; non Pctc

⁸ episc. CaMgPfTb; ipsorum Tc

17

¹*In decretis Anacleti², cap. i³*

Si omnes simul convenire non potuerint⁴ assensum⁵ tamen suis precibus prebeant ut ab ipsa ordinatione animo⁶ non desint. Porro et⁷ Hierosolimitarum primus episcopus beatus Iacobus, qui iustus dicebatur et⁸ secundum⁹ carnem Domini¹⁰ nuncupatus est frater, a Petro, Iacobo et Iohanne apostolis est ordinatus, successoribus¹¹ videlicet dantes formam eorum, ut¹² minus quam¹³ a tribus episcopis, reliquisque omnibus assensum prebentibus, nullatenus ordinetur, et communī voto ordinatio celebretur.

4L 1.112b; ID 5.69b] D 66 c 2 from Porro et Ierosolimitarum

¹ De eodem add. Vo

² episcopis Italie add. Da (*not Sb*), cf XP 3.9.2 (3); episcopi add. Ln; pape add. Tb, om. CaLbLdMgPfRfTcTeVmVn

³ xviii add. Vo

⁴ -uerint *CaLfMg; -erint BeGcPfSbTbTcTeVmVoVp; -uerit Oa

⁵ -sum *CaMgPfTc; -sus Tb

⁶ -imo *CaMgPfTbTc; -ima Lf

⁷ et *CaMgPfTbTcVm; in SbTe; om. CbLj

⁸ obsc. corr. Pf

⁹ corr. fr. scilicet Vo

¹⁰ suppl ss Mk

¹¹ -ibus *MgPfTbTc; -ibusque Lf

¹² ss Da². non add. Bb²LbLdMgTcVn, om.

*AdBbBeBdCaCeDaGcLkMfMjMkMkMoMqPaPcPfPhPkPrPtRaSbTbTeTfVmVo

¹³ ut minus quam suppl ss Mh; quamquam Mq

18

[Quid faciant¹ episcopi in ordinatione² alterius episcopi]³. Ex concilio Cartaginiensi

IV⁴, cap. ii

Episcopus, cum ordinatur⁵, duo episcopi ponant et teneant evangeliorum codicem, super caput et super⁶ cervicem⁷ eius, et uno super eum⁸ fundente benedictionem, reliqui omnes episcopi qui adsunt, manibus suis caput eius tangent.

¹ -iunt Te

² -atio Te

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text MqPaVmVo (*adding xx*); om.

LbOaPcPtRfTbVnVp

⁴ III Rf

⁵ Ep. cum ord.] Et cum ordinatus episcopus Oa

⁶ ss Mq

⁷ cervicem BdBeCeDa(?) over

erasure)DbLgLkMfMhMkMmMq²OaObOfPaPdPfPhPkPrPtPwTbTdTeTfVmVnVoVp; verticem AaAdBbCaGcLbMgMjMoMqOdOePcRaSbTcWcBrant; cervicum Pq

⁸ super eum ss Te²

ID 5.124] D 23 c 7

19

[Quid ordinator et¹ quid ordinatus debeat facere²]³. Ex dictis⁴ Theodori⁵ archiepiscopi⁶

In ordinatione episcopi ipse qui ordinat missam celebrare debet, et qui ordinatur similiter.

ID 5.338]

¹ et AdPfVm; *om.* BeCaGcMgTc

² deb. fac. AdCaDaMgPfVm; fac. deb. Tc

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text MqPaVmVo (*adding xxi*); *om.*

LbOaPcPtRfTbVnVp

⁴ dictis *CaLbMgPcPfRfTbTeVm; decretis Aa; decreto Tc

⁵ Theodosiani Gc; Theodoci Vm

⁶ Ex – arch.] Ex concil' Arausico cap. xx Mq

20

¹Ex concilio Arausico, cap. xx²

De abiectione³ eius quem duo presumpserint ordinare episcopi⁴ in⁵ nostris⁶ provinciis placuit⁷ de presumptoribus ut sicubi contigerit duos episcopos tertium consecrare⁸, et ipse et auctores dampnabuntur⁹, quo cautius ea que sunt antiquitus statuta serventur.

ID 5.141] +D 64 c 3, Palea

¹ De abiectione eius quem duo presumpserunt ordinare episcopi in mg. Sb

² xx CaLbOaPfRfTbTcTeVm; iii MgVn; Ut is (Vis Vo) episcopus qui a duobus tantum ordinatus est, ipse et ipsi condempnentur xxii TdVo, xxii add. Vo; conc. – xx] eodem Theodori Mq

³ subiect- Pa

⁴ ord. ep. CaMgPfTbTcTe; ep. ord. GcVm

⁵ *om.* Gc

⁶ nostris CaGcMgPfPrTbTc; vestris Vm

⁷ prov. plac. *CaMgPfTb; plac. prov. Tc

⁸ consecrare *CaMgPfTc; ordinare Tb

⁹ dampn- *CaMgPfPhTb; condempn- Tc

21

[Quod clerici ordinandi debeant convenire in civitate¹ quarta feria ante ordinationem]². Ex concilio Nannetensi³, cap. iii⁴

Episcopus⁵ quando ordinationes⁶ facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere volunt, feria quarta ante ipsam ordinationem evocandi sunt ad civitatem, una cum presbiteris qui eos representare⁷ debent. Et tunc episcopus e latere suo eligere debet⁸ sacerdotes et alios prudentes viros⁹ gnos legis divine¹⁰ et exercitatos in ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum vitam, genus, patriam, etatem, institutionem, locum ubi educati sunt, si sint¹¹ bene litterati, si in lege Domini¹² instructi, diligenter investigent, ante omnia, si fidem catholicam firmiter¹³ teneant, et verbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem quibus committitur, cavere debent ne aut favoris gratia¹⁴, aut cuiuscumque muneric cupiditate illecti a vero devient, ut¹⁵ indignum et minus idoneum ad sacros gradus¹⁶ suscipiendos, episcopi manibus applicant. Quod si fecerint, et ille qui indigne accesserit ab altari removebitur, et illi qui donum sancti Spiritus¹⁷ vendere conati sunt, coram Deo iam dampnati, ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur¹⁸ per tres continuos dies¹⁹ diligenter examinentur, et sic²⁰ Sabbato qui probati inventi sunt episcopo represententur.

ID 6.21] D 24 c 5

¹ -ate CaGcPfTcTe; -atem Mg

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTc; in text Ea(no inscr.)MqPaVo; (ii. Bd) De ordinibus in mg. Bd, in text Ph; Quod clerici ordinandi – ordinationem et ibi exprobentur Te² in mg.; om. LbLcOaPcPtTbVnVp

³ Nan- *BeCaDaMgOaPfPwTbTeVm; Man- FcPcRfTc; Van- Lb; Nam- Mq

⁴ cap. iii *CaFcLbMgPfPwRfTbTeVn; cap. ii Ce; cap. ii Pa; om. Tc

⁵ Christus Py

⁶ corr. fr. ordines Lc

⁷ representare *BeCeEaCaGcMgOaPaPfPhRfTeVnVo; presentare PrTbTcVm

⁸ debet *CaMgPfTcTe; om. PhTb

⁹ debet add. PhTb, om. *CaMgPfTcTe

¹⁰ leg. div. *CaMgPfPhTc; div. leg. Tb

¹¹ sint *CaMgPfTb; sunt Tc

¹² bene add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹³ firmiter *CaMgPfPhTc; om. Tb

¹⁴ aut fav. gratia in mg. Te³

¹⁵ ut *CaMgPfTcTe; aut PhTb

¹⁶ gradus *CaMgPfPhTc; ordinationes Tb

¹⁷ s. Sp. *CaMgPfPh; Sp. s. TbTc

¹⁸ Igitur *CaPfTbTc; Ubi Mg

¹⁹ tres cont. dies *CaPfTbTc; cont. dies tres Mg

²⁰ in add. Ca, om. *MgPfTbTc

22

*[Quod presbiteri et diaconi debeant facere¹ professionem castitatis cum ordinantur]².
Ex concilio Toletano IV, cap. xxvii³.*

Quando presbiteri aut diaconi per parochias constituuntur, oportet eos professionem episcopo suo facere, ut caste et pure⁴ vivant sub Dei timore, ut⁵ dum eos tali professione obligaverit, sanctam disciplinam retineant⁶.

ID 3.130, 6.248 less close] +D 28 c 3

¹ fac. deb. Sb

² in mg. AdBeCaCeDaGcHaLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text Ea(no insc.)PaVmVo (adding xxiiii); part in text, part in mg Mq; om. LbOaPcPtTbVnVp

³ IV cap. xxvii DaRaRfSb²Tc; IV cap. xxvi FcLbPtVo; cap. xxvii GcLnMgOaPrSbVn; III Mq ; xxvii PhTb; om. BeCaCePaPfTeVp. iii add. in mg. Be²

⁴ pure BeCaMgPfPhTc; pie Tb

⁵ ut *DaOaPrTcVm; et BdCaCeEaGcMgPaPfPhPkPwSbTbTeVoVp; et ut Be

⁶ ret- *BdCaCeDaEaGcLkMgMqPaPhPkPrTbTcVmVo; opt- BePfPwRaSbTeVnVp; reobtineant Rf.
Text of cap. in cramped hand over erasure Te

23

*[Quid significet liber officialis datus presbitero cum¹ ordinatur]². Ex concilio
Toletano IV³, cap. xxvi⁴*

Quando presbiteri in parochiis ordinantur, libellum officiale a sacerdote⁵ suo⁶ accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant⁷, ne⁸ per ignorantiam etiam⁹ ipsis divinis sacramentis offendant¹⁰, ut quando ad litanias vel ad concilium venerint¹¹, rationem episcopo suo reddant, qualiter susceptum officium¹² celebrent vel baptizent.

ID 3.129] +D 38 c 2

¹ omnino Ad

² in mg. AdCaCeDaGcHaLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text Ea(no insc.)MqPaVmVo; Que debeant necessario scire presbiteri Be mg. (and cf c 24); De eodem Lb; om. OaPcPtTbVnVp

³ conc. Tol. IV *BeCaFcMgPfSbTbTeVm; eodem IV Pw; eodem RfVn; eod. conc. Tol. Tc; no insc. GcLb; no insc. no break Oa; Item Pt

⁴ xxvi BdCeLkMgPaPfSbTbTeVm; xxvii GcPrVm; xxxvi RfTcVo. cap. xxvi om. Pt

⁵ ab episcopo ss Ld

⁶ suo *CaMgPfTb; om. Tc

⁷ succ- *CaMgPfTb; acc- Tc

⁸ ne *MgPfTbTc; et Ca

⁹ etiam BeCaEaMgOaPfRaSbTbTeVm; in FcTc; etiam in Ra²ID; de Brant

¹⁰ -dant *CaPfTbTc; -derat Mg

¹¹ venerint *MgPfTbTc; venit Ca

¹² sus. off. *CaMgPfPhTc; off. sus. Tb

24

[*Que debeant necessario scire¹ presbiteri]*². *Ex dictis³ Augustini⁴*

Que⁵ ipsis sacerdotibus necessaria sunt⁶ ad discendum, id est liber sacramentorum, lectionarius, baptisterium, compotus, canon penitentialis, psalterium, homilie per circulum anni, dominicis diebus et singulis festivitatibus apte. Ex quibus omnibus, si unum defuerit, sacerdotis nomen vix in eo constabit, quia valde periculose sunt mine evangelice quibus dicitur. Si cecus ceco ducatum prestet, ambo in foveam cadunt.

ID 6.22] D 38 c 5

¹ sc. nec. Pa

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLjLnMgPfPrTcTe², in text Ea(after insc.)LmMqPaVmVo (adding xxvi); Que debeat nec. scire presbiter in mg. Sb; om. CbLbLfOaPcPtRfTbVp; omelia, id est popularis sermo Bb mg

³ sancti add. Cb, om. *MgPfTbTcTeVn

⁴ Ex - Aug. *CbDaEaLbMgPfTbTcVn; Aug. xviiii Pt; Ex – Aug. episcopi SbTe; om. CaMq

⁵ []t Oa

⁶ sunt *CeLmMhMjPaRfTcTe; sint AdBeCaCbEaGcLdLfLjMfMgMkMmPdPfPhPrSbTbVnVoVp

25

[*Quibus temporibus ordinandi sint¹ presbiteri et² diaconi³.* *Ex descr' Gelasii pape,*
cap. xiit⁴

Ordinationes⁵ etiam⁶ presbiterorum et diaconorum, nisi certis temporibus et diebus⁷ exerceri non debent⁸, id est quarti mensis ieiunio⁹, septimi et decimi, sed etiam quadragesimalis initii, ac¹⁰ mediane¹¹ Quadragesime die¹² Sabbati ieiunia circa vesperam¹³ noverint celebranda¹⁴ nec cuiuslibet utilitatis¹⁵, seu presbiterum seu diaconum his¹⁶ preferre qui ante ipsos fuerint¹⁷ ordinati.

¹ sint MgPf; sunt SbTcTe

² et BeCaEaPa²PfTe; om. CeGcMgMqPaPrVo; vel Tc

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text EaMqPaVo (adding xxvii); om. LbOaPcPtRfTbVnVp

⁴ Ex dec. (conc. GcVm) - xiii (xi Da) *CaDaGcLbMgPfSbTbTeVmVn; om. EaTb

⁵ Ordinationes *CeGcHaMo²MqOaPaPhPkPqPtSb²TbTcVmVo; Ordines AdBbBdBeCaEaDaDbLbLdLjLkMgMoObOdOfPcPfPwRfSb?TdTeTfVnVpVqBrant

⁶ etiam AdGcMgPfRaTbTcTeVnBrant; vero [enim canc.] Pt; om. MhMmMq

⁷ et diebus ss Da

⁸ diebus ex. non deb. *BeDa²EaGcPfTbTeVmVo; ex. non deb. CaDa; ex. non deb. et diebus Mg; diebus ex. deb. Tc

⁹ ieiunio *CaEaPfTbTeVp; ieiunii DbMg; ieiunio et Tc

¹⁰ ac *CaMgPfTc; aut Tb

¹¹ -iane *MgPfRaTbTcTe; -iate Ca; -iante Ra²

¹² Quad. die *CaEaMgPfTbTcBrant; hebdomade et Migne

¹³ iei. circa vesp. *CaMgPfPhTc; circa vesp. iei. Tb

¹⁴ corr. to celebrandas Mm²

ID 6.74] D 75 c 7

¹⁵ gratia add. CaLk(over erasure)MoPcPtTc, causa add. Mm²lDm, Migne; om.
AdBbBdBeCeDaDbGcLgMfMgMhMjOaObOdOeOfPaPfPhPkPrPwSbTbTeTfVmVnVoVpIDcpdBrant

¹⁶ qui add. Tc, om. *CaMgPfTb

¹⁷ -erint *CaMgPfTbTe; -erant Gc; -erunt Tc

26

[*Quod certis locis ordinandi sunt¹ presbiteri]*². *Ex concilio Meldensi, cap. vi³*

Si⁴ qui ordinari petunt⁵ nullatenus ordinentur, nisi in loco certo et religioso, vel etiam⁶ in civitate, saltem uno anno immorentur, ut de vita et⁷ conversatione atque doctrina illorum certitudo possit agnosciri.

ID 6.24]

¹ sunt CaEaPfTc; sint MgMqSbTe

² Quod - presb. AdBeCaCeDaEaGcLdLnMgMqPaPfPrSbTcTe²Vo(*adding xxviii*); De ordinandis et non ordinandis Vp; om. LbOaPcPtRfTbVn

³ iiiii Vo; Ex - vi om EaVp

⁴ Hi LdTe

⁵ -untur Pa

⁶ etiam *CaPfTbTc; om. Mg

⁷ et *CaMgSbTb; vel TcTe; om. Pf

27

Ex concilio Chalcedonensi¹, cap. xi²

Nullum absolute ordinari debere³ presbiterum, aut diaconum, nec quemlibet in gradu ecclesiastico, nisi specialiter⁴ ecclesie civitatis aut possessionis, aut martirii, aut monasterii cui ordinandus est pronuntietur⁵. Qui vero absolute ordinantur, decrevit sinodus irritam haberi⁶ huiuscemodi⁷ manus impositionem, et nusquam⁸ posse ministrare ad ordinantis⁹ iniuriam.

¹ Laudianensi Lb

² cap. xi MgPfRfTbTcTeVn; cap. vi DaSb, with BD, IDcbm; om. Lb. Ex - xi om. CaEa.

Quod ante xxx annos non ordinatur presbiter add. in mg. Ca; Hic incipit superioribus dimiss' add. in mg. Pr, in text Vm; Quod nullus debeat ordinari nisi certissime sciatur unde fuerit (sit Te) add. in mg. SbTe²; De eodem add. Vo

³ deb. *CaMgPfTb; posse Tc

⁴ specialiter *PfSbTbTc (?); spiritualiter CaMg

⁵ cui ord. est (ss Da, om. Oa) pronuntietur (pronuntiet Pt, nuncietur MhMmMq)
*AaAbAdBbBdBeCaCbCeDaDbEaEbEcEgFcGcKaLgMfMgMhMmMoMqOaObOdOeOfPaPcPdPfPh
PkPqPrPtPwQaRaRfSbSdSeSITbTcTeVmVnVoVpWaWbWcZa; cui ord. est nomen pronuntietur
MjVo; nomen cui ordinandus est titulus pron. Sg; hic qui ordinetur mereatur ordinationis publice
vocabulum Brant

⁶ corr. fr. -ere Mg

⁷ huiuscem. *CaMgPfPhTb; huiusm. Tc

⁸ nusq- *MgPfTbTc; numq- Ca

⁹ ordinandis Rf

ID 6.26] D 70 c 1a, widely var.

28

[Quod ante triginta annos non ordinetur presbiter¹]². Ex concilio Laodicensi³

⁴Episcopum⁵ vero vel presbiterum ante triginta annos, id est antequam ad viri perfecti etatem perveniat⁶, nullus metropolitanorum ordinare presumat, ne per etatem quod aliquando evenit aliquo errore⁷ detineantur.

ID 6.29] +D 77 c 6b

¹ -entur presbiteri Pa; -etur episcopus nec presbiter Sb

² in mg. AdBeCeDaGcMgPfPrSbTcTe²; in text EaMqPaVo(adding xxx); om. CaLbOaPcPtRfTbVnVp

³ Ex - Laod. (capitulo add. Te) BeCaGcLdPfPrRaTbTcTeVm; Ex concilio Agatensi cap. vii (xvii) DaSb, xvi Migne, cap. vii om. Brant) DaMgSbVnVpBrant; Ex dec. Fabiani pape orientalibus missis Lb (cf c 29); Ex conc. Leodicense Ln; Ex conc. Laodonensi Rf (as insc. to c 29, omitting text of 28); Ex conc. Lavodicensi Vo; om. Ea

⁴ Rf omits whole canon, placing text of c29 below insc. to c 28

⁵ Cpm Pf

⁶ -iat *EaMgPfPhTcTe; -iant CaTb

⁷ al. err. *CaMgPfTcTe; err. al. PhTb

29

[Qua auctoritate presbiteri sint ordinandi¹ in hac etate]². Ex decreto Fabiani³ pape orientalibus missis⁴

Si quis triginta etatis sue⁵ non⁶ impleverit annos, nullomodo presbiter ordinetur, etiam si valde sit dignus⁷, quia et⁸ ipse Dominus triginta annorum baptizatus est, et sic cepit docere. Non oportet ergo eum⁹ qui ordinandus est, usque ad hanc etatem legitimam consecrari.

ID 6.30] +D 78 c 1 to valde sit dignus

¹ pres. sint (sunt Be) ord. BeCaEaPfPr; ord. sint pres. Mg; ord. pres. Tc

² in mg. AdBeCaCeDaEa(no insc.)GcLnMgPfPrSbTcTe²; in text MqPaVo(adding xxx); Qua – ordinandi in mg. Ld; om. LbOaPcPtTbVnVp

³ Fabiani *CaMgPfPwTb; Damasi Tc

⁴ cf c 28. Lb has insc. to c 30

⁵ trig. et. sue *CaMgPfTcTe; et sue trig. PhQeTb

⁶ non *CaPfTbTc; obsc. corr. Mg

⁷ sit dig. *CaMgPfTcTe; dig. sit PhTb

⁸ et *CaMgPfTc; om. PhTb

⁹ op. ergo eum *GcOaPrRaTbTcVmVp; op. ergo AaCaEaMgTeVo; ergo op. Pf

30

*[¹Quod ante viginti quinque annos non ordinetur diaconus]². Ex concilio
Cartaginensi, cap. xvi³*

Placuit ut ante viginti quinque annos etatis⁴ nec diaconi ordinentur, nec
virgines consecrentur, et ut lector populum non salutet.

ID 6.31] +D 77 c 5, +C 20 q 1 c 14

¹ Placuit add. Mg, om. CaPfTc

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrTcTe²; in text Ea(*no insc.*)MqPaVo(*adding xxii*); om.
LbOaPcPtRfTbVnVp

³ Cart. cap. xvi BeCaGcLb(*cf c 29*)MgPcPfPrRfTbTeVnVo; Cart. cap. xiii Ad; Cart. III cp. iiiii DaSb, *cf*
XP3.10.3 (3); De eodem Lb; Cart. episcopi Mq; Cart. IV. Huic interfuit August' Tc; decr' Cartag. cap.

xvi Vp

⁴ sue add. PhTb, om. *CaEaMgPfPrTcTe

31

*[Qua auctoritate diaconi ordinandi sunt¹ in² supradicta³ etate]⁴. Ex concilio Toletano
V⁵, cap. xx⁶*

In veteri lege ab anno vigesimo quinto levite in tabernaculo servire
precipiuntur, cuius auctoritatem in canonibus sancti patres secuti sunt. Nos et divine
legis et conciliorum precepti⁷ immemores, infantes et pueros levitas facimus ante
legitimam etatem et ante experientiam vite. Ideoque ne ulterius⁸ fiat a nobis⁹ et divine
legis et canonum admonemur sententiis¹⁰, sed viginti quinque annorum diaconi
ordinentur¹¹, ita ut secundum apostolicum preceptum probentur primum, et sic
ministrent, nullum crimen habentes.

ID 6.32] +D 77 c 7, end widely var.

¹ diac. ord. sunt PfPrTcVm; ord. sint diac. Ca; diac. ord. Gc; diac. ord. sint Mg

² om. Vo

³ predicta SbTe

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text Ea(*no insc.*)MqPaVmVo(*adding xxxiii*); om.
LbPcPtRfTbVnVp

⁵ V AdCaGcLbLnMgPcPrRfVnVoBrant; IIII DaSb (*cf XP 3.13.3.4*); episcopo Mq; om.
BeLdOaPaPfPhRaTbTcTeVp

⁶ cap. xx om. Be

⁷ conc. prec. *CaEaMgPfPhTb; preceptorum con. Tc

⁸ ulterius *CaMgPfTcTe; ultra PhTb

⁹ fiat a nobis *CaMgPfTcTe; a nobis fiat PhTb

¹⁰ Vn breaks here

¹¹ diac. ord. BdCaCeFcMgPaPfPhPkPqPwSbTbTeVnVm; etatis vite (*om. Pe*) levite consecrentur PeTc
(*cf Pol. 2.27.4, though with different inscription*)

32

[*Qua etate¹ ordinandi sunt² subdiaconi]*³. *In⁴ decretis Nicolai⁵, cap. v⁶*

De ordinatis⁷ infra annos grave nobis periculum imminet, quia prius se de victoria iactitant⁸ quam bellare viderint⁹ aut sciant, id est, prius officia sacre castitatis conscientia¹⁰ per cupiditatem arripiunt quam iacula incentiva nature experiri possint¹¹. Idecirco sacri canones sanxerunt ut subdiaconus non ordinetur ante quatuordecim annos, nec diaconus ante viginti quinque, nec presbiter ante triginta annos¹². Deinde si dignus fuerit, ad episcopatum¹³ eligi potest. Quod nos quoque pari modo servari iubemus¹⁴.

4L 2.76b]

¹ auctorite Ca; auctoritate (vel etate ss) Gc

² sint DaEaLdMq

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xxxiiii); om. LbOaPcPtRfTbVnVp

⁴ In BeCaGcMgPrPtRfTbTcVn; Ex DaLbRaPfSbTeVoVp

⁵ episcopi add. Mq, pape add. PtTbTe, om. CaGcLbMgPfPhPrSbTc

⁶ vi Aa

⁷ -atis CaGcMgPfRa²TbTeVn; -andis RaTc

⁸ iactitant GcPfPrTbTeVo; iactant AaCaMgOaTcVnVp

⁹ corr. fr. vidant Ca

¹⁰ conscientia CaPfTbTc; conscientia Mg

¹¹ -int MgPfTbTc; -unt ?Ca

¹² annos Pf; om. CaMgPhTbTc

¹³ fuerit ad ep. EaMgPfPrTb; fuerit in episcopatum Ca; ad episcopum fuerit TcTe

¹⁴ Quod nos - iubemus CaCeEaFcMgPaPcPfPhPkPqPrPtPwSbTbTe(pari modo ssTeVmVnVp; om. LbTc. Ego Berhardus archipresbiter can[onic]us (?) et archi add. in mg. Ld² (fo. 38v)

33

[*Quod presbiteri manus suas¹ debeant ponere super caput² alterius presbiteri³ cum⁴ ordinatur⁵]*⁶. *Ex concilio Cartaginensi IV⁷, huic⁸ interfuit Augustinus⁹*

Presbiter cum ordinatur, episcopo eum benedicente et manum super caput eius tenente, etiam omnes presbiteri qui presentes sunt, manus suas iuxta manum¹⁰ episcopi super caput illius teneant.

¹ suas CaPfTc; om. GcMg

² om. Vo

³ om. Sb

⁴ cum CaMgPaTcTe; dum CePf

⁵ -atur CeMgPaPfTc; -etur Ca; -antur Mq

⁶ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLn(partly illeg.)MgPfPrSbTcTe²; in text MqPaVo(adding xxxvi); om. EaLbOaPcPtRfTbVnVp

⁷ om. Ea

⁸ huic BeCaFcMgTbTc; cui Pf

⁹ Augustinus *BeCaFcGcLdLnPaPfPhPrRfTbTeVn; Aug. cp. iii DaSb (cf XP 3.14.1.1); sanctus Augustinus Ea; Mg obsc.; Augustus PdTc; huic – Aug. om. LbQe

¹⁰ -num *BeCaMgTbTc; -nus EaPfSbTe

ID 6.12] D 23 c 8

34

[*Quod solus episcopus¹ manum suam ponat super caput² diaconi cum ordinatur³] Ex eodem, cap. iiiii⁴*

Diaconus cum ordinatur⁵, solus episcopus qui eum benedit manus super caput illius⁶ ponat, quia non ad sacerdotium sed ad ministerium consecratur.

ID 6.13] D 23 c 11

¹ om. Vo

² pon. sup. cap. BeCaMgMqPfVo; sup. cap. pon. Ea

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTc; in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xxxvi);

Quemadmodum diacones constituantur Ra mg; om. LbOaPcPtTbVp

⁴ Ex eodem cap. iiiii AaCeGeOaPaPfPhPrRaRfTb; Ex eodem conc. cap. iiiii Ad; De eodem ep iiiii Be; In decretis Nicholai, cap. v CaMg (cf c 35)Vn; Ex eodem iiiii Da; Ex eodem iiiii cap. SbVo; Ex eodem Tc; cap. v in decretis Nicholay Vp; om. Lb

⁵ Diaconus cum ordinatur] Diaconi cum ordinantur Te

⁶ cap. ill. *CaMgPfTb; eius cap. Tc

35

[*Quid¹ subdiaconus debeat² accipere³ de manu episcopi, quid⁴ de manu archidiaconi⁵ cum ordinatur⁶] Ex eodem, cap. v⁸*

Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu episcopi accipiat vacuam et calicem vacuum. De manu vero archidiaconi accipiat urceolum⁹ cum aqua, et aquamanile ac¹⁰ manutergium.

ID 6.14] D 23 c 15

¹ Quid BeCaEaPfPrTc; Quod Mg

² subdiaconus debeat BeEaMgPrTc; subdiaconi debeant CaDaVo

³ deb. acc. here BeCaEaMgPrTc, after ordinatur Pf

⁴ quid BeCaEaPfTc; quod Mg

⁵ archidiaconi BeMgPrVo; archid' Ca; archidiac' Ea; arcidicani Pf; archiep' Tc

⁶ -atur MgPfPrTc; -antur Ca

⁷ Quid – ordinatur in mg. AdBeCaCeDaGcLn(partly illeg.)MgPfPrSbTc; in text EaMqPa; Quemadmodum subdiaconus ordinetur Lb; Quid subd. – archidiaconi in mg. Ld; Quemadmodum subdiaconi ordinentur MqOaRa(mg.); Quemadmodum – ord. Quid – cum ordinatur xxxvii Vo; om. PcpTbVnVp

⁸ Ex - v GcPaPfPrRaTbTcVp; Item ex eodem cap. v DaSb; Concilium vi MgVn; Ex eodem cap. Te; om. AaAdBeCaCeEaLbMqOaPhPtRfVo

⁹ acc. urc. *PaPfPhTbTe; urc. acc. EaMg; urc. CaPcTc

¹⁰ ac CaMgPfTb; et Tc

36

[Quid acolithus accipiat de manu archidiaconi cum ordinatur]¹. Item cap. vi²

Acolithus cum ordinatur, ab episcopo quidem doceatur qualiter in officio suo agere beat. Sed ab archidiacono accipiat ceroferarium cum cereo, ut sciat se ad accendenda luminaria ecclesie mancipari. Accipiat et urceolum³ vacuum ad suggerendum vinum in eucharistiam sanguinis Christi.

ID 6.15] D 23 c 16

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; Quid - arch. in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xxxviii); om. LbOaPcPtRfTbVnVp. Deus meus pone illos inter [?] vos et sinit add. Ld²

² Item cap. vi CaPfTbTc; Ex eodem cap. vi AaBeDaGcLbPrPtRfSbTeVp; cap. vi Ca; Item vii Mg; De eodem cap. vi PhTbTc; Ex eodem cap. vii Ra; vii Vn; Ex eodem cap. Vo

³ urceolum *CaMgPfTb; urceum Tc

37

[Quid exorcista accipiat de manu episcopi¹ cum ordinatur²]³. De eodem⁴, cap. vii⁵

Exorcista cum ordinatur, accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi, dicente sibi episcopo, Accipe et commenda memorie, et habeto potestatem imponendi manus super inerguminum⁶ sive baptizatum, sive catechumenum⁷.

ID 6.16] D 23 c 17

¹ acc. de manu ep. CeMgPaTc; de man. ep. acc. AdBeCaDaEaGcLmMqPrSbTe; de manu acc. Ld; de manu ep. Pf

² cum ordinatur BeLmMgTc; om. Pf

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrTcTe², in text Ea(no insc.)LmPaMqVo(adding xxxviii); om. CbLbLfLjOaPcPtRfTbVnVp

⁴ De eodem BeCaCbCeDaLjLmOaPaPhPtRaMgSbTcTeVnVp; De eodem concilio LdTb; Ex eadem Lf; Ex eodem LbMqVo; Rursus Pf

⁵ cap. vii BeCaDaGcLbLfLmMgMqOaPfPtRaRfTbTeVnVo; vii cap. CbLj; cp. vi Ph; cap. viii Tc; om. Ld

⁶ corr. fr. erguminum Lm²Mh². id est demonio arreptum, quam potestatem habebant filii Iudeorum ss Ca²; id est insanum, Grecum est add. Pf, id est arreptici, id est a demonibus possessi add. ss Fc²; id est insanum add. ss. Vo; id est obsessum Vp; om.

*AaAdBbBeCbCeDaEaGcLbLmMfMgMhMjMkMmMoMqOaPaPdPhPrPtRaRfSbTbTcTeVmVn

⁷ sive bapt. sive cat. om. Lb

38

[Quid lector de manu episcopi accipiat cum ordinatur]¹². De eodem³ cap. viii⁴

Lector cum ordinatur, faciat de illo verbum episcopus ad plebem, indicans eius fidem, ac vitam atque ingenium. Post hec spectante plebe tradat ei codicem de quo

¹ de manu episcopi (om. Vo) accipiat cum ordinatur BeCaFcMgMqPaSbTcTe; om. Pf

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe; in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xl); om. LbOaPcPtRfTbVnVp

³ De eodem BeCaFcLbOaPtPwRfTbTcTe; om. MgVn; Ex eodem GcMqVo; Iterum Pf

⁴ viii *BeDaLbMgMqPfPtTbTcTeVn; v Vp; om. Ca

lecturus est dicens: Accipe, et esto relator⁵ verbi Dei, habiturus, si fideliter et utiliter impleveris officium, partem cum eis qui verbum Dei⁶ ministraverint⁷.

ID 6.17] D 23 c 18

⁵ lector (vel relator in mg Ra²) Ra

⁶ verb. Dei ss Be; Dei ss Te

⁷ ministraverint *BeCaGcMgOaPaPcPfPrTe; ministrant CePhTb; ministraverunt EaTcVn

39

[*Quid hostiarius accipiat de manu episcopi cum ordinatur¹]². De eodem³, cap. viii*

Hostiarius cum ordinatur, postquam ab archidiacono instructus fuerit qualiter in domo Dei⁴ debeat conversari, ad suggestionem archidiaconi tradit ei episcopus claves ecclesie de altario⁵ dicens ei, Sic age quasi redditurus Deo⁶ rationem, pro his rebus que istis clavibus recluduntur⁷.

ID 6.18] D 23 c 19

¹ accipiat - ordinatur CaMgTc, de manu ep. accipiat cum ord. (-etur Te) BeSbTe; om. Pf

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe²; in text Ea(no insc.)MqPaVo(adding xli); om. LbOaPcPtRfTbVnVp

³ De eodem BeCaGcLbRfTbTcTe; om. MgVn; Ex eodem MqPaVo; Item Pf

⁴ habent add. and canc. Mg

⁵ corr. to altari Mg

⁶ Deo *BeMgPfTbTc; om. Ca

⁷ recl- *AaCaGcMqOaPaPfPrSbTbTeVo; incl- AdBeDaMgPcTcVn; clauduntur Lb

40

¹*De eodem², cap. x³*

Psalmista, id est cantor, potest absque scientia episcopi, sola iussione presbiteri, officium suscipere cantandi, dicente sibi presbitero: Vide ut quod ore cantas, corde credas, et quod corde credis operibus probes.

ID 6.19] D 23 c 20

¹ Quid psalmista in mg. Pf; Quod psalmista potest officium suum facere (om. Te) solo precepto alicuius presbiteri add in mg. SbTe²; Quid sit officium hostiarii, psalmiste, exorciste, lectoris, acoliti, subdic', diac', presbiteri xlii Vo; om. BeCaDaEaFcLbMgMqOaPcRfTbTcVnVp

² De eodem BeCaEaFcGcLbMqPaPhPtPwRfTbTcTe; om. CeMgVn; rursus Pf; Ex eodem Vo

³ cap. x *BeCaLbPfPtSbTbTcTe; om. CeEaPa; x MgVn; insc. in mg. Ha

41

[*Quid sit officium ostiarii, psalmiste¹, exorciste, lectoris, accoliti, subdiaconi, diaconi², presbiteri]*³. *Incipit⁴ epistola Isidori episcopi Hispalensis⁵ ad Ludefridum Cordubensem episcopum directa⁶*

Perlectis sanctitatis tue litteris, gavissus sum quod optatam salutem tuam earum relatu cognovi. De his autem que in consequentibus insinuare eloquii tui⁷ sermo studuit, gratias ago⁸ Deo⁹ quod sollicitudinem officii pastoralis¹⁰ impendis, qualiterque ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet omnia prudentie vestre sint cognita¹¹, tamen quia affectu fraterno me consulis, ex parte qua valeo expediam, et de omnibus ecclesie gradibus, quid ad quem pertineat, eloquar.¹² Ad ostiarium namque pertinent claves ecclesie, ut claudat et aperiat¹³ templum Dei, et omnia que sunt intus extraque¹⁴ custodiat, fideles recipiat, excommunicatos et infideles¹⁵ excipiat.¹⁶ Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super energumenos¹⁷ et catechumenos in exorcizando imponere.¹⁸ Ad acolithum pertinet preparatio luminariorum¹⁹ in sacrario, ipse cereum portat, ipse suggesta pro eucharistia calicis²⁰ preparat.²¹ Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones²², laudes, sacrificium, responsoria et quicquid pertinet ad cantandi peritiam.²³ Ad lectorem pertinet lectiones pronuntiare, et ea que prophete

¹ et add. CePa

² om. Ad; et add. CePaSbTe

³ Quid sit - presbiteri *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLnPrSbTcTe²Vm, *in text* EaMqPa; Que sint eorum officia MgPfmg.; om. BdLbOaPcPtPwRfTbVnVoVp

⁴ om. Pa

⁵ ep. Hispalensis BeCaDaGcMgOaPfTeVn; ep. Hispanensis AdPcRfTc; ep. Spalensis Lb; ep. Hipalensis Ph; Hispalensis ep. Tb; ep. Hispalanensis Vo; ep. Ispanensi Vp

⁶ ad Ludofredum – ep. Lb; Hisp. - directa om. Ea; ad Ludef. – directa om. Pw

⁷ tui *EaMgTbTcVnVp; om. BeCaCeDaGcOaPaPfPhPrSbTe

⁸ ago *Be²CaMgSb(mg)TbTc; om. BePfTe

⁹ meo add. BeCaPfTcTe, om. *MgPhTb

¹⁰ tibi add. MgTc, om. *CaPfSbTbTe

¹¹ vest. sint cog. CaMgPfTcTe; tue sint cog. Ph; tue cog. sint Tb

¹² De hostiario *in mg.* Be

¹³ cl. et ap. *CaMgPfPhTc; ap. et cl. Tb

¹⁴ extraque *CaMgPfTcTe; et extra PhTb

¹⁵ non add. Pf², om. *CaMgPfTbTc

¹⁶ De exorcista *in mg.* Be

¹⁷ et exorcizandos add. Mg, om. *CaPfTbTcVn

¹⁸ De acolito *in mg.* Be

¹⁹ -ariorum *CaMbPfTb; -arium Tc

²⁰ -icis *CaMgPfPhTc; -ici Tb

²¹ De psalmista *in mg.* Be

²² -iones *MgPfTbTc; -ionem Ca

²³ De lectore *in mg.* Be

vaticinaverunt²⁴ populis²⁵ predicare. ²⁶Ad subdiaconum pertinet calicem et patenam ad²⁷ altare Christi deferre, et levitis tradere, eisque ministrare, urceolum quoque et aquamanile et manutergium²⁸ tenere, episcopo et presbitero et levitis pro lavandis ante altare manibus aquam prebere. ²⁹Ad diaconum pertinet assistere sacerdotibus et ministrare in omnibus que aguntur in sacramentis³⁰ Christi in baptismo scilicet in chrismate, in patena et³¹ calice. Oblationes quoque inferre³² et disponere in altare³³, componere etiam mensam Domini atque vestire, crucem ferre, et predicare evangelium et apostolum. Nam sicut³⁴ lectoribus vetus testamentum, ita diaconibus novum predicare preceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum³⁵ et recitatio nominum. Ipse premonet aures ad Dominum³⁶, ipse hortatur orare, ipse clamat, et pacem ipse annuntiat³⁷. ³⁸Ad presbiterum pertinet sacramentum corporis et sanguinis Domini in altario Dei confidere, orationes dicere et benedicere dona Dei. ³⁹Ad episcopum pertinet basilicarum consecratio, unctionis altaris et confectio chrismatis. Ipse predicta officia et ordines ecclesiasticos distribuit, ipse sacras virgines benedicit, et dum precessit⁴⁰ unusquisque in singulis, iste tamen est preordinator⁴¹ in cunctis. Hi sunt ordines et ministeria clericorum⁴², que tamen auctoritate pontificali in archidiaconi cura, et primicerii ac⁴³ thesaurarii sollicitudine dividuntur⁴⁴. ⁴⁵Archidiaconus enim imperat subdiaconis⁴⁶ et levitis, ad quem ista pertinent⁴⁷ ministeria: ordinatio vestiendi altaris a levitis, cura incensi et sacrificii necessaria

²⁴ vatic- *CaMgPfTb; predicatorum Tc

²⁵ Dei add. MgTc, om. *CaPfPhTbTe

²⁶ De subdiacono in mg. Be

²⁷ ad *CaMgTbTc; om. Pf

²⁸ manutergium Mg

²⁹ De diacono in mg. Be

³⁰ -tis *CaMgPfPhTc; -to Tb

³¹ in add. Tc, om. *CaMgPfTb

³² inferre *AdBeMgPaPfPrTe; inferri Ca; offerre PhTbTc

³³ -are CaMgPfTb; -ari Tc

³⁴ ss Tc

³⁵ precum CaMgPfTc; preconii Tb

³⁶ Dominum *CaMgPfTb; Deum Tc

³⁷ pac. ipse ann. *BeDa²PfSbTbTeVo; pac. ann. CaDa; ipse pac. ann. Mg; pac. denuntiat PdTc

³⁸ De presbitero in mg. Be

³⁹ De episcopo in mg. Be

⁴⁰ precessit *BeCaMgPfPhTc; preceps sit Tb

⁴¹ est pr. BePfTc; cum pr. Ca; pr. est Mg; pr. PhTb

⁴² clericorum *CaMgPfPhTc; angelorum Tb

⁴³ ac CaMgPfTb; et Tc

⁴⁴ vel div. ss over traduntur Ad

⁴⁵ De archidiacono in mg. Be

⁴⁶ -nis *CaMgTc; -nibus PfTb

⁴⁷ ista pert. CaMgPfPhTb; pert. ista Tc

sollicitudo. Quis levitarum apostolum et evangelium⁴⁸ legat, quis preces dicat, seu⁴⁹ responsorium in dominicis diebus aut solemnitate⁵⁰ decantet. Sollicitudo quoque parochiarum⁵¹ et ordinatio, et iurgia ad eius pertinent curam, pro reparandis diocesianis basilicis ipse suggeret sacerdoti. Ipse ambit⁵² parochias cum iussione episcopi, et ornamenta vel res basilicarum vel parochiarum⁵³, gesta libertatum ecclesiasticarum episcopo idem refert⁵⁴. Collectam pecuniam de communione ipse accipit et episcopo defert, et clericis partes⁵⁵ proprias idem⁵⁶ distribuit. Ab archidiacono episcopo nuntiantur⁵⁷ excessus⁵⁸ diaconorum⁵⁹, ipse denuntiat sacerdoti in sacrario ieuniorum dies atque⁶⁰ solemnitatum, et ab ipso in ecclesia publice predicanter⁶¹. Quando vero archidiaconus absens est, vicem eius diaconus sequens adimplet.⁶² Ad primicerium pertinent acolithi, exorciste, psalmiste, atque⁶³ lectores. Signum quoque dandum pro officio clericorum, pro vite honestate et officium cantandi, et peragendi sollicite lectiones, benedictiones⁶⁴, psalmum, laudes, offertorium, responsoria quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque et modus psallendi in choro pro solemnitate et tempore, ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid⁶⁵ etiam necessarium est pro reparatione basilicarum que sunt in urbe, ipse denuntiet sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus ieuniorum parochianis per ostiarios ipse dirigat, clericos quos delinquere cognoscit, ipse distringat, quos vero emendare non valet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat, basilicarios ipse constituat, et matriculas ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea que predicta sunt ipse⁶⁶ exquirat qui ei aut lege⁶⁷ est proximus⁶⁸, aut eruditione his

⁴⁸ Ap. et Ev. *CaMgPfPhTc; Ev. et Ap. Tb

⁴⁹ seu *CaMgPfTb; quis Tc

⁵⁰ -nitate BePfTc; -nitibus CaVn; -tatum Mg; -nitatum PhTb; -nitatem Te

⁵¹ -iarum *CaPfTbTc; -ianorum Mg

⁵² ambit CaMgPfPhTc; ambiat Tb

⁵³ -iarum *PfTbTc; -ianorum CaMg

⁵⁴ ep. idem refert *PfPhVoVp; ep. idem referet CaMg; ep. id referat Tb; idem refert ep. Tc

⁵⁵ partes *CaMgPfPhTc; om. Tb

⁵⁶ idem *CaPfTbTc; ipse Mg

⁵⁷ ep. nunt. BdCaMgPcPfPwTc; nunt. ep. *Pa²PhTb; ep. PaPk

⁵⁸ excelsus Rf

⁵⁹ et add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁶⁰iei. dies atque *CaPfTb; iei. dies et Mg; dies iei. et Tc

⁶¹ publ. pred. *BeMgTbTc; pred. publ. Ca; pred. Pf

⁶² De primicerio add. Be

⁶³ atque *CaMgPfTbTe²; et Tc; om. Te

⁶⁴ benedictiones *PhPrTbVm; om. AdBdCaCeDaLdMgPaPcPfPkPwRfSbTcTeTfVnVo

⁶⁵ quid *CaMgTbTc; quidem Pf

⁶⁶ ipse *Tc; iste CaPfTcVp; ille Mg

⁶⁷ aut lege AdCaLdMgTcTfVn; aut longe CePfPrTe; haud longe PaPh; aut non longe Tb

⁶⁸ est pr. *CaMgPfTc; pr. est Tb

exemplis certus.⁶⁹ Ad thesaurarium pertinet ostiarii basilicarum ordinatio, incensi preparatio, cura chrismatis conficiendi, cura⁷⁰ baptisterii ordinandi⁷¹, preparatio luminariorum⁷² in sacrificio⁷³ et sacrificii⁷⁴.

ID 6.20] D 25 c 1

⁶⁹ De thesaurario *in mg.* Be

⁷⁰ chrism. conf. cura *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁷¹ ordinandi Tb. cura chrismatis conf. – ord. *after* et sacrificii *below* Ce

⁷² -ariorum *CaMgPfTb; -arium Tc

⁷³ sacrificio *CaPfTbTc; sacrario Ca²Mg; sacrificii Te

⁷⁴ et sacr.] *om.* PqSbTe; *add.* ss Sb²; sanctuarii Vp. preparatio lum. – sacrificii *om.* PaPk

42

¹*Ex concilio Hilerdensi*², cap. xx³

Si quis in infirmitate positus clericus in medicorum incisione claudus efficitur, promoveri eum⁴ ad sacros ordines non denegamus.

ID 6.34] +D 55 c 10

¹ Hic incipit de illis qui ordinandi sunt, de clericis qui a medicorum incisione claudi efficiuntur quod debeant promoveri *in mg.* AdBeCaDaGcLdMgPrSIVm, *in text* Vo(*adding* xlivi); iii. De ordinandis *in mg.* Bd²; De clericis qui medicorum incisione claudi efficiuntur quidem quod promovendi s. Ce *mg.*; De clericis *in mg.* Db²; De clericis qui a medicorum incisione claudi efficiuntur quod debeant ordinari. Qui non sponte sed casu membrum amputaverit promoveri ad ordines non denegatur *in text* (*no insc. cf c 43*) Ea; Qui clerici sint ordinandi *in mg.* Ga; De ordinandis et non ordinandis Mj (*mg.*); Hic incipit de illis qui ordinandi sunt AaLbOaPaTe *in text*, *in mg.* SbTc (*cf c 43*), Pa *adding* Quod clerici qui medicorum incisionem claudi efficiuntur debeant promoveri; De clericis qui medicorum incisione claudi fiunt ut promoveantur Pf(*mg.*); De clericis et laicis ordinandis et de non ordinandis Ph; De clericis – efficiuntur quod debeant promoveri *in mg.* QeWc; De clericis qui a medicorum incisione claudi efficiuntur quod debeant promoveri *in mg.* Te²; *om.* BbLcMoMqPcPtRaRfTbVnVp

² conc. Hil. *CaMgPfTb; Hil. conc. Tc

³ xx *om.* Mk. Quod clerici qui medicorum incisionem claudi efficiuntur debeant promoveri *add.* Pa

⁴ prom. eum *AaBbBe²GcMhMkMmOaPhSb²TbTcVm; prom. BeCaDbMgPfSbTeVoVp; eum prom. MfMj

43

[Qui non sponte sed casu membrum sibi amputaverint promoveri ad ordines non denegentur]¹. Innocentius² Felici episcopo Nucerino salutem³

Qui igitur partem cuiuslibet⁴ digitii sibi⁵ ipse volens abscidit⁶, hunc ad clerum canones non admittunt. Cui vero⁷ casu aliquo⁸ contigit, dum aut⁹ operi rustico curam

¹ Qui non (ss Ca) – amp. (-erit SbTe) promoveri ad ordines non denegentur (-etur BeSbTeVo, -atur CeDa) BeCaCeDaGcMgSb *mg.* Vo *text*, *adding* xlivii; De clericis qui medicorum incisione claudi fiunt (efficiuntur Ad) quod debeant promoveri *in mg.* AdTc; Qui (?) non sponte – amp. non denegetur ordinari *in mg.* Ga; Quod mutilatus sponte non recipiatur in clerum, non sponte mutilatus recipiatur, et si clericus repertus est non abiciatur *in text* Pa; Qui – amp. promoveantur Pf *mg.*; *om.* LbMqPcPtRfTbVnVp

² papa *add.* OaTb; episcopus *add.* Tc, *om.* BeCaGcMgPaPfTe; Innocentius papa (*only*) Ea

impedit, aut aliquid faciens se non sponte percussit, hos canonos precipiunt et clericos fieri, et si in clero fuerint reperti¹⁰, non abici. In illis enim voluntas est¹¹ iudicata, que sibi causa fuit¹² ferrum inicere¹³ quod scilicet et alii id facere dubitare non possit. In istis vero casus veniam meruit.¹⁴

4L 2.63; ID 6.58] D 55 c 6

³ Nucerino salutem Be²CaFcGcLdLnMgPwRfTbTeVnVoVp; Nuc. cp. i Da; Nuriceno salutem Lb; Nucelino Pf; Nucerino sal. cap. i Sb; salutem Tc; (ad Felicem ep. Nucerinum Oa)

⁴ partem cuiusl. *CaFcMgPfPwTb; cuiusl. partem Tc

⁵ sibi *CaMgTbTc; sui Pf

⁶ -dit *CaPfTc; -derit GcMgTb

⁷ vero *CaMgTbTc; ergo Pf

⁸ hoc add. MgTc, om. *BeCaGcPfTbTeVo

⁹ aut *CaMgPfPhTc; adhuc Tb

¹⁰ fu. rep. CaPfTbTc; rep. fu. Mg

¹¹ vol. est *CaMgPfTb; est vol. Tc

¹² causa fuit CaMgPfTb; fuit causa Tc

¹³ inicere *CaPrSbTbTcVn; incidere MgPfTe

¹⁴ In istis – meruit om. Lc

44

[De eodem]¹. Stephanus Roberto² Metensi episcopo

Lator³ presentium, Flavinius⁴ scilicet⁵ clericus ad sanctam sedem apostolicam veniens, detulit a te nobis directam⁶ epistolam qua indagare⁷ studuisti, eum⁸ a Northmannis nuperrime captum sinistre manus digitum⁹ habere abscissum, sciscitans si hic ad ecclesiasticum ordinem valeat promoveri, an non. Quod etiam nos reperientes, quia solertia tua¹⁰ magis super hoc sollicita a sede apostolica doceri flagitat, normam iustitie semper sequi¹¹ exoptans studium tue sanctitatis¹² merito collaudamus, reverentiam tuam scire volentes¹³ quoniam si ita est, quod a

¹ De eod. BeCaCeDaGcLdLnMgOaPaPrRaTcTeVn (*after episcopo RaTe*), *in mg.* Ha; Quod non sponte sed casu membrum sibi amputaverit promoveri ad ordines non denegatur Ad *mg.*; Quod qui a Normannis habuit digitum abscissum possit ordinari *in mg.* SbTe²; De non abiciendo clerico ab ordinatione cuius digitus per vim abscisus est xlvi Vn; om. LbMqPcPfPfRfTbVp

² Roberto *CaPcPfTbTcTe; Ridberto Ad; Ruberto CePa; Roperto Gc; Rudberto Lb; Ruperto Mg; Deberto Pt; Ruoperto Vn

³ Dator LnOaPr(*subs. corr.*)PyRfTe. vero add. BdLbMqPfSbTeVp, om.

*BeCaDaGcMgOaPrRfTbTcVnVo

⁴ -inius BeMgPfTb; -imus Ca; -ianus Tc

⁵ scil. *CaMgPfTb; om. Tc

⁶ nob. dir. *CaMgPfTb; dir. nob. Tc

⁷ indagare *CaPfTbTc; indicare Mg

⁸ eum CaPfTb; cum MgTc

⁹ digitum *CaMgPfTb; abscissum Tc

¹⁰ tua *BeTbTc; om. CaMgGcPfTe

¹¹ semp. seq. *CaMgPfTb; seq. semp. Tc

¹² tue sanct. *CaMgPfTb; sanct. sue Tc

¹³ vol- *CaMgPfTb; nol- Tc

Northmannis digitum ipsum habeat abscissum¹⁴, ad promovendum, si alias dignus fuerit, non ei nocebit, eo quod quid¹⁵ de his qui a dominis sive¹⁶ medicis vel a paganis non sponte¹⁷ tale quid¹⁸ patiuntur sacri censeant canones¹⁹, dilectionem tuam latere non credimus, quod ei obviare debere, si ita est minime reperimus monentes religionem tuam, ut circa illum ita peragat, quatenus et mercedem pro eo magnam incurrat, et desiderium istius canonica auctoritate ei in aliis non obviante, Deo²⁰ adiuvante, perficiat.

ID 6.118] D 55 c 11 to latere non credimus only

¹⁴ dig. ipsum hab. absc. CaMgPfTb; absc. dig. hab. Tc

¹⁵ quid *BeCaTbTc; *om.* Mg; quidem Pf

¹⁶ corr. *fr.* suis Vo; a *add.* BeCaGcMgTcVn, *om.* *PfPhTbTeVo

¹⁷ sed *add.* Tb, *om.* *CaMgPfPhTc

¹⁸ tale quid *BeTbTcVo; quid CaGcMgTe; quidem Pf

¹⁹ corr. *fr.* -ores Mg

²⁰ Deo *Da²MgPfSbTbTcTe; eo CaDa

45¹

Qui laici debeant ordinari²

Laici vero qui habentes uxores baptizati sunt, ac sic se instituerunt ut opinio eorum³ in nullo vacillet, ut⁴ aut clericis iuncti sint⁵ aut monasteriis ex quo baptizati sunt heserint, si non⁶ concubinam, non⁷ pellicem norint, si in omnibus operibus vigilaverint non prohibentur huiusmodi⁸ ad clericatus sortem assumi, ita sane ut in eis tempora a maioribus constituta serventur⁹, ne¹⁰ cito quilibet lector¹¹, ne¹² cito acolithus,¹³ cito diaconus, cito sacerdos fiat¹⁴.

¹ MkVc reverse cc 45-6

² Qui (Quod AdBeDaMq) - ord. *in mg.* AdBeCaCeDaGcFcLdLnMgPfPr; *in text* EaMqOaPaTc; Qui laici merito debeant ordinari. Innocentius Felici cap. iii *in text* Da, *in mg.* Sb; De laicis ordinandis *in text and mg.* Db; Idem. Qui – ord. Ra; Quod laici debeant baptizari *in text* Tb; De eodem (*with* Qui laici merito debeant ordinari *in mg.*)Te; Idem. Qui – ordinari xlvi Vo; *om.* BdEgLbPwRfVn. Innocentius Felici episcopo Nucerino *add.* Eg, Idem *add.* Pf, Innocentius papa Lucrino episcopo *add.* Tc, *om.* BdCa(*with lacuna*)EaFcLbMgPhPtPwRfTb. Idem (*only*) Oa

³ eorum *MgPfTbTc; illorum Ca

⁴ ut *AaBeDaGcOaPfTbTeVo; qui CaEaEg(vel ut ss)MgRaTcVn

⁵ sint *Be²GcPfTb; sunt BeCaEgMgTcTeVn

⁶ non *CaMgPfPhTc; *om.* Tb

⁷ non CaMgPfTc; nec Tb

⁸ non prob. hui. *CaMgPfPhTb; hui. non prob. Tc

⁹ serv. *here* *CeOaPaPhPkRaTbVm, *before* tempora CaMgPfPwTcTeVnVp

¹⁰ non Ce

¹¹ ne (nec Vn, vel *add.* PdTc) cito quil. lector *BeCaCeMgPaPcPfPwTcTeVn; cito ne quil. lector PrVm; *om.* PhTb

¹² non Ce

¹³ non *add.* Ce

¹⁴ cito sac. fiat *OaRaTbTfVn; fiat cito sac. AaBeCaMgPfWd; cito sac.

AdCeGcLbPaPhPkPwRfQeTeVmVoWc; cito fiat sac. Tc

4L 2.65a; ID 6.95b] D 33 c 6 to sortem assumi

46

[*Qui liberti debeant ordinari*]¹. Ex concilio Toletano cap. lxxxiiii²

Quicumque libertatem a dominis suis ita percipiunt ut nullum³ sibimet in eis obsequium patronus retentet, isti si⁴ sine crimine capitali sunt⁵ ad clericatus ordinem liberi suscipiantur quia⁶ directa⁷ manumissione absoluti esse noscuntur. Qui vero retento obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc⁸ patroni servitute tenentur obnoxii, nullatenus ad ecclesiasticum ordinem sunt promovendi⁹, ne quando voluerint eorum Domini, fiant ex clericis servi¹⁰.

ID 6.126] D 54 c 5

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrTc; in text Ea (no insc.)MqPaVo(adding xlvi); Et de non ordinandis in text and mg. Db; Qui – ordinari et qui non in text Pa; Qui liberti debeant ad ordines promoveri in mg. SbTe²; om. LbLcOaPcPtRfTbVnVp

² lxxxiiii *AdBeGcLbLdLnMqPfPrRaRfTbTe; lxx Ca; IIII cp. lxxii DaSb; lxxxiiii MgTcVnVp; lxxiiii Oa; lxxxiiii Vo

³ nullum *CaMgPfTb; om. Tc

⁴ si DaMgPa²PcPhPwSb²TbTc;Vn om. BeCaCeGcPaPfPqPrSbTeVm

⁵ et add. CaGcPfPhTe, om. *BeEaMgTbTcVn

⁶ quia *BeMgPrTbTcVn; qui CaGc; et Da; et si Pa; si after obsc. corr. Pf ; om. SbTe

⁷ directa *GcMgPfSbTbTcTeVn ; recta CaDaPa

⁸ adhuc *CaMgPfTb; om. Tc

⁹ sunt prom. CaMgTbTc; prom. sunt Pf

¹⁰ vel salvi add. ss Vo

47

[*Qui nullatenus sint ordinandi*]¹. Ex epistola² Gelasii pape, cap. xvi

Illitteratos³ quoque, aut aliqua parte corporis imminutos⁴, nullus presumat ad clerum⁵ promovere, quia nec litteris carens sacris potest esse aptus officiis, et

¹ in text Ea(after Hic - ord.)MkPtTcVo, mg. AdBeLnPfPr; om. BbDaMjMoTbVn. Hic (om. Pt) incipit de non ordinandis in mg. BeCaDaGcMgPrRa, in text EaLnMmMqPcPtSbTeVo(adding xlvi); iiiii. De non ordinandis in mg. Bd; Hic incipit de ordinandis Ce mg.; Incipit de non ordinandis Lb (after insc.); Hic incipit de non ordinandis qui nullatenus sint ordinandi Ldmg.Mh; Quod illiterati aut corpore minutus non promoveantur ad clerum Pa; Hic incipit de non ordinandis in text Rf; Quod illiterati vel aliqua parte corporis minutus non sunt ordinandi in mg Te²

² -olam Ca

³ Illustratos Lc

⁴ immin- *Da²OaPhRaSb²TbTc; min- AdBeCaCeDaEaGc²MgPaPfPkPrPwRfSbTeTfVmVnVp; minitos Gc; inmundos Vo

⁵ pres. ad clerum CaMgPfTb; ad clerum audeat Tc

vitiosum nihil Deo⁶ prorsus offerri legalia precepta sanxerunt. Similiter⁷ qui seipso abscidunt.⁸

ID 6.37, cf 4L 2.75] D 36 c 1

⁶ nihil Deo *CaMgPfTcTe; nihil prorsus Deo Ph; Deo nihil Tb

⁷ eos add. Tb, om. *CaEaMgPfPhTc

⁸ Similter – abscidunt om. Pt

48

¹Ex concilio Triburiensi², cap. v³

Ut⁴ nulli de servili conditione ad sacros ordines promoveantur⁵, nisi a dominis legitimis propriam⁶ libertatem consequantur. Cuius libertatis carta ante ordinationem in ambone⁷ publice legatur⁸, et si nullus contradixerit, rite⁹ consecrabuntur. Porro servus non canonice consecratus, postquam de gradu deciderit¹⁰, eius conditionis sit cuius fuerat ante gradum.

ID 6.41] D 54 c 2

¹ Qui (Quod CaDa ac) nullatenus sint ordinandi add. in mg. CaCeDaGcMgTc, cf c 47; Quod nullus servus ordinetur nisi a domino suo legitimo liber fiat et nullus contradicat Pa; Quod servi ad sacros ordines nullatenus sunt promovendi in mg. SbTe²; De non ordinandis servis nisi concessa libertate a dominis suis TdVo, xlviⁱⁱⁱ add. Vo

² Tribur- *CaGcPfPh²PrRfTcTeVn; Tridumensi CePa; Triburgensi Lb; Triburnensi Mg; Tribar- Ph; Tiber- Tb; Tibur- Vo; Tribulensi Vp

³ cap. v om. Ea; cap. vi Oa

⁴ Et Oa

⁵ proveantur Mg

⁶ a dominis legitimis (-ime Ad) propriam AdBdCaCeDaGcMqPaPfPkPwRaSbTeTfVoVp; prius a dominis propriis legitimam Be; a dominis propriis legitimam prius EaMgPcRfTcVn; prius a propriis dominis Oa; prius a dominis legitimis propriam PhTb; a dominis legitimis propria <libertate> Pq; a dominis propriis legitimam PrVm

⁷ ambone *DaGcMgMoPfRaTbTcTeVn; ambitione Ca; locus predicationis add ss. Mo²; id est pulpita add. in mg. Ra²

⁸ pub. leg. *CaMgPfTcTe; pub. leguatur Ph; leg. pub. Tb

⁹ rite *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁰ dec- *CaMgTbTc; cec- Pf

49¹

[Quod bigami non sint² ordinandi]³. In⁴ decretis Leonis, cap. iii⁵

Leo urbis Rome episcopus omnibus episcopis. Quicumque ad sacerdotium vel viduarum mariti, vel habentes numerosa coniugia promoti fuerint, ab omnibus

¹ Lb reverses cc 49-50

² sint] sunt CeEaSbTe

³ in mg. AdBeCaCeGcDaLdLnMgPfPrSbTe²; in text after insc. EaPaVo(add 1); om. LbMqPcPtRfTbTcVnVp

⁴ Ex Lb

⁵ cap. iii] pape Ea; pape cap. iii DaOaRa. Capitulum tertium de bigamis as insc. Pt

ecclesiasticis officiis et sacerdotali nomine apostolice sedis auctoritate iubemus
arceri⁶.

4L 2.69]

⁶ iub. arc. CaOaPfRaTbTcTe; arc. iub. EaMgWd

50

¹In decr' Hilarii², cap. ii³

Hilarius⁴ Romane ecclesie episcopus sinodo residens dixit, Cavendum est in primis ne ad sacratos⁵ gradus⁶ qui uxorem virginem non duxit aspiret. Repellendi sunt etiam⁷ quique⁸ in secunde uxorius nuptias contra apostolica convenerint⁹ precepta.

4L 2.70] D 34 c 9 var. to aspiret only

¹ De eodem *in mg.* CaLn, Quod coniugatus non ordinetur nisi virginem dux' uxorem Pa, Quod qui virginem non duxerit vel qui (*om.* Te) secundus nuptias fecerit non ordinetur *in mg.* SbTe², Quod liberti debeant ordinari *in mg.* Tc, De his non ordinandis qui uxorem non virginem duxerint TdVo, lii *add.* Vo; *om.* CeDaEaLbMgMqOaPfTbVnVp

² episcopi *add.* Aa, pape *add.* GcMgPrVn, *om.* CaLbPfRfTbTcTe

³ cap. ii *om.* Ea; ii *om.* Rf

⁴ Hilarius BeCaEaFcLbMgOaPfPwTbTcTeVnVo; Nicholaus Rf; Hylarus Vp

⁵ sacratos CeGcPaPfPhPrTbTeVo; sacros BeCaDaEaMgOaRfTcVnVp

⁶ ordines (*with gradus in mg.*) Mq

⁷ nanque Aa

⁸ quique BeDaEaPfPh²PrTeVmVo; quicumque CaRaTbTc; qui GcMg; quisque Ph

⁹ -erint BeCaEaPaPfPrTcTe; -erunt MgWd; -iunt PhTb

51

[Quod filii presbiterorum non sint¹ ordinandi nisi probabilis vite fuerint]². ³Decretis Gregorii VII et Urbani⁴ II⁵ de filiis sacerdotum⁶

Presbiterorum filios a sacris altaris ministeriis⁷ removendos⁸ decernimus⁹, nisi aut in cenobiis aut in canonicis regularibus religiose probati fuerint conversari.¹⁰

ID 6.410] D 56 c 1, here as enlarged in later version.

¹ sunt Te

² Quod – fuerint (sint Be, fuerit Te) *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPr(*adding remedium below*)SbTcTe², *in text after insc.* Ea, Quod non sint ordinandi nisi probabilis vite fuerint Pa, De filiis sacerdotum. De filiis presb. – fuerint lii Vo; *om.* LbMqPtTbVnVp

³ Ex *add.* BeCbLbRaPfTe; In *add.* MgPaTcVn, *om.* *AaCaEaGcMqOaPcPhRfQeTb

⁴ Urbarni Rf

⁵ *om.* PrVm

⁶ II – sac. *om.* Ea, de filiis sac. *om.* DaPtSb

⁷ alt. (ss Gc) min. *CaGeMgPfTb; min. alt. Tc

⁸ corr. fr. promov- Ca²

⁹ decern-*BeEaGcMgPfTb; decrev- CaDaOaSbTcTe

¹⁰ Sed hoc intelligendum est de illis – fieri possunt (*D 56 dp c 1*) *add.* Vp

52¹

[*Exemplum*]². *Ex libro pontificatus*³

Felix⁴ tertius⁵, natione Romanus ex patre Felice presbitero fuit, a temporibus Odoacri⁶ regis usque ad tempora Theodorici regis⁷. Item. Gelasius natione Afer⁸, ex patre Valerio⁹ episcopo¹⁰, sedit annos quatuor, menses viii, dies xix¹¹. Item. Agapitus natione Romanus ex patre Gordiano presbitero, sedit menses xi, dies xviii¹². Item. Silverius¹³ natione Campanus, episcopo Romano¹⁴ ex patre Ormisda¹⁵, sedit annum unum¹⁶, menses v, dies ix¹⁷. Item¹⁸. Deusdedic natione Romanus ex patre Stephano subdiacono, sedit annos iii¹⁹ et dies xxiii. Item. Iohannes IV, natione Dalmata²⁰, ex patre Venantio scholastico, sedit annum²¹ unum, menses novem, dies xix²². Item. Theodorus natione Grecus, ex patre Theodoro episcopo de²³ civitate Hierosolima, sedit annos sex, menses quinque, dies x et viii²⁴.

Ars. 713 fo. 132v] +D 56 c 2, Palea, is remote.

¹ for Vp see *Cconspectus*

² Exemplum BeCaCeDaGc(mg.)LdLnMgMhPaPfPr(mg.), after pont. PaPtTdVoWc; Exemplum (Exexemp- Te) de his qui cum essent filii presbiterorum ordinati fuerunt in mg. SbTe²; Quod filii presbiterorum et clericorum ordinentur si fuerint bone vite Tc mg.; om.

GaLbMjMoMqOaPcPdRaRfTbVnVp (for AdMkVm see below)

³ -atus AdBeCaGeMgPfTbVnVoA; -ali Lb ; -ati Sb; -um Tc; De libro pontificali Mj; In libro pontificali Ra. Remedium add. Vm

⁴ episcopus add. GcLbMgMoPtRa(after tertius)TcVoVp, om.

AdBbBeCaCeDaMfMhMjMkMmMqOaPaPdPfPhPrRfSbTbTeVnA

⁵ tertius] om. GcPtVoWd

⁶ Odoaci AdGcMgOaPfPhA; Odoagri BeCaTbVn; Odogarii Ra; Odacri Sb; Odogari TcVo ; Odagri Te

⁷ Exemplum add in text AdVm, in mg Mk

⁸ Afer BeMgOaTcVnA; vafer CaCeDaPaPfPhQeSbTbTe

⁹ -erio CaPfTbTcA; -eriano Mg

¹⁰ ep. CaMgPfPhTcA; fuit et Tb

¹¹ xix PhRaTbA; xxx BeGcMgTcTeVn; xxix CaPfSb; viiiii Sb

¹² xviii Pf; xx BeGcMgTc; xxx Ca; xxv Gc²; xxii PhRaTbTe; viiiii Vn; iixx A

¹³ Silverius CaMgPfTbA; Silvestrius Tc

¹⁴ episcopo Romano BeCeDaOaPaPfPhSbTeVo(after Ormisda)A; episcopus Romanus

AdCaGcMgPrTbTcVn

¹⁵ Ormisda MgPfTbA; om. Ca; Orm. episcopo Tc

¹⁶ unum CaPfTbTcA; om. Mg

¹⁷ ix BeCaMg²PfRaSbTbTcTe; xx Mg; xi A

¹⁸ Item BeCaMgPfTbA; om. Tc

¹⁹ iii CaMgPfTbA; iiii Tc

²⁰ -ata CaPfSbTbTeA; -acia Gc; -atica MgTc

²¹ annum CaPfTc; anno Tb; ann' PhA

²² xix PfTbTc; x et ix CaMgA. dies xix om. Te

²³ de CaPfTbTcA; ex Mg

²⁴ dies x et (om. AdGcRfTcTeTf) viii (viiii BdCeSbTe) AdBdCaCeDGcLbMgPfPrRfSbTcTeTfA; xxxviii Vn ; om. PaPhQeTb

53

¹*Bartholomeo Turonensi² archiepiscopo³*

Cenomanensem⁴ electum, pro eo quod filius sacerdotis⁵ dicitur, si cetere in eum virtutes⁶ conveniunt, pro tempore non reicimus, sed⁷ suffragantibus meritis patienter⁸ suscipimus, non tamen ut pro regula in posterum assumatur sed ad tempus ecclesie periculo consulatur⁹.

Ars. 713 fo. 132v] D 56 c 13

¹ Urbanus add. PaPt; De eodem add. in mg. Da, in text PaVo

² Turonensi CaEaLbMgTbTcA; Tulanensi Pf

³ archiep. CaEaLbMgPfTbA; ep. MqTc. liii add. Vo

⁴ Cenomanensem BeCaLbOaSbTbTcVo; Cenomagensem EaVn; Cenomagnensem BdGcMqPfTe; Celomagnensem Mg; Comomagnensem Rf; Senomagensem Td; Cenomansem A

⁵ fil. sac. CaMgPfTbA; sac. fil. Tc

⁶ in eum virt. CaGcMgOaPfPhA; virt. in eum TbTc

⁷ sed CaMgTbTcA; om. Pf

⁸ patienter CaMgPfPhTcA; om. Tb

⁹ -atur CaPfTbTcTeA; -itur EaMgVn; -etur Wc

54

[Quod non debeat ordinari qui natus est ex adulterio sed tamen ordinatus si bene vixerit manere debeat¹ in officio]². Urbanus II³ Petroni⁴ Legionensi⁵ episcopo⁶

Quia simpliciter⁷ ad sedem apostolicam veniens peccatum humiliter confessus es, quod pontificii tui videbatur officium impedire, videlicet quod ex matre non legitima procreatus⁸ sis, quam vivente propria uxore pater tuus cognovisse cognoscitur, nos apostolice mansuetudinis gratia immunem te⁹ a ceteris que sacerdotium impediunt criminibus tam tui professione¹⁰ quam fratrum qui tecum sunt testimonium¹¹ agnoscentes, et vitam tuam religiosam audientes, ab huius te peccati vinculo¹² absolutum, in suscepti sacerdotii officio confirmamus.

Ars. 713 fo. 132v] D 56 c 14

¹ manere debeat (corr. fr. -ent Ca) AdCaGcMgWc; maneat Pf

² in mg. AdCaDaGaGcLdLnMgPfPrSbTe²Wc; in text Ea(no insc.)PaVo(adding liiii); Quod - tamen si ordinatus manere debet in officio si bene vixerit Be mg.; om. CeMqPcPtTbTcVnVp

³ om. DaRf

⁴ om. Lb

⁵ Legionensi AaBeCaCeFcGcMqOaPaPfPqPt²Ra²TbTeVnA; N ilegionensi Lb; Legiensi Ra; religionensi Rf; Lingonensi Tc; Legidonensi Vo

⁶ Urb. - ep. BeCaDaLbPfSbTbTcTeA; Legionensi episcopo patroni Urbanus secundus (-do Vn) MgVn

⁷ simpl- AdBdBeCaCbCeEaFcGcLbMgPaPcPhPqPtPwRfQaSbTbTcVmVnVo; similiter Aa; suppl- OaPfA; sim simpliciter Pk

⁸ procreatus CaFcMgPcPfTbA; natus Tc

⁹ immunem te CaMgPfPh?TcA; imminentे Tb

¹⁰ -one CaMgPfTbA; -onem Tc

¹¹ -ium CaMgPfTb; -io Tc; -iis A

¹² pecc. vin. CaMgPfTcA; vin. pec. PhTb

55

¹*Gelasius Palladio episcopo*²

Precepta canonum quibus ecclesiastica³ regitur disciplina, sicut ad sacerdotium debiles corpore non patiuntur⁴ venire⁵, ita et si quis in eo⁶ actu⁷ fuerit constitutus⁸ ac⁹ fuerit sauciatus¹⁰, amittere non potest quod tempore¹¹ sue sinceritatis accepit¹². Stephanus siquidem presbiter pretorio¹³ nobis deflevit, ablato quo habebatur in subditis¹⁴. Olim sibi ante annos plurimos collatam presbiterii dignitatem, quam revera immaculati corporis suscepit¹⁵ iudicio¹⁶. Sed nuper propter provincie vastitatem quam Tuscie pre omnibus¹⁷ barbarorum¹⁸ diversa sectantium, et ambiguitas invexit animorum¹⁹, cum imminentes gladios evadere fuge presidio niteretur, acutis sudibus occurrentia sibi septa transiliens, inferiores partes corporis inseruisse suggestit, que vix adhibita curatione biennio potuisset abstergi²⁰. Et ideo, frater carissime, supradicto locum suum dignitatemque restitue, quatenus sacrosancta

¹ De eo quod sicut ad sacerdotium ecclesiastica disciplina (doctrina Ca) *add. in mg.* CaGcMgPr, *in text Vm, Gc*² *adding:* debiles corpore venire non patitur [sic] et si quis in eo constitutus sauciatus fuerit amittere non potest; De eo – ecclesiastica disciplina debiles corpore non recipit, sic in sacerdotio constitutus aliquaque parte corporis imminutus ab officio non reic' *in mg.* Ln; Quod debiles corpore ad sacerdotium non recipientur sed postquam recepti sunt casu debilitati non deponantur Pa; Quod si quis in sacerdotali officio fuerit diminutus vel sauciatus, sui officii dignitate non privetur *in mg.* SbTe²; Ut si quis post ordinationem suam presbiter corporaliter fuerit imminutus ab officio non repellatur TdVo, lv *add.* Vo; *om.* AdBeCeDaLbMoMqOaPcPfPtRfTbTcVnVp

² Pall. ep. *om.* Ea

³ ss Be²

⁴ -iuntur BbBeEaGcMfMgMjMoPtTbTcTeVnVo; -itur CaCeLgMhMkMmObOdOeOfPdPfPrTfVm; -imur Brant

⁵ pervenire Of

⁶ in eo *om.* Brant

⁷ autu Ca; actus Pt

⁸ iniciatus Pa

⁹ ac *PhPrOaVmVo; ac te Tc; aut BdBeCaCeDa(*subs.*

canc.)DbEaGcMfMgMhMjMmObOdOeOfPcPfPkPwSbTeTfVo; ut Tb; in eo aut Brant

¹⁰ ac fuerit sauc. *om.* Pa

¹¹ quod temp. *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² Ea ends cap. here

¹³ pretorio

AdBbBdBeCaCeDbFcGcLgLnMfMgMhMkMmMoOaOb²OdOeOfPaPcPdPfPhPkPqPwRaRfTbTeTfVmVnBrant; petitorio DaPt² SbID, *Migne*; preto Ob; petitorio Vo; *om.* Tc

¹⁴ ab. quod hab. in subd. *CaFcMgPfPwTb; *om.* Tc

¹⁵ suscepit *CaPfTb; suscepisset MgTc

¹⁶ iud- *MgPfTbTc; ind- Ca

¹⁷ pre omnibus *CaMgPfTc; partibus Tb

¹⁸ rabies *add.* BbCaDaLdssMgTbVnVp(*after diversa*), feritas *add.* Tc*Migne*, *om.*

*AdBdBeCeDbGcMfMhMjMkMmMoOaPaPcPdPfPhPkPqPrPtPwRaRfSbTeTfVmVoBrant

¹⁹ animorum *CaMgPfTb; annorum Tc

²⁰ biennio potuisset abstergi *CaOaPfTb; potuissent abstergi biennio Mg; biennio potuissent astringi Tc

misteria sicut²¹ consuevit exerceat. Nec enim convenit ob hoc auferri ante susceptum ordinem in quo postmodum²² invaletudinem corporis casu probatur faciente collapsus²³.

ID 6.107] D 55 c 12

²¹ sicut *MgPfTbTc; *om.* Ca

²² in *add.* DbTbTc, *om.* *BeCaGcMgPfSbTeVm

²³ *corr. fr.* prolapsus Ra

56

[*Quod eunuchi ad clericatum possint¹ accedere]*². *Ex concilio³ Martini pape⁴, cap. xxi⁵*

Si quis per egritudinem naturalia⁶ a medicis habuerit⁷ secta, similiter et qui a⁸ barbaris aut dominis stultis fuerint castrati, et moribus digni fuerint visi⁹, hos¹⁰ canon admittit ad clericatus officium promoveri. Si quis autem sanus, non per disciplinam religionis et abstinentie, sed per abscissionem plasmati a Deo corporis existimans posse a se carnales concupiscentias¹¹ amputari, castraverit se, non eum admitti decernimus¹² ad aliquod clericatus officium. Quod si iam ante¹³ fuerat promotus ad clerum, prohibitus a suo ministerio deponatur.

ID 6.374] D 55 c 9

¹ -sunt Pa

² Quod – accedere *in mg.* BeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTc, *in text* PcPa, Qui – accedere *in text with no insc.* Ea, Quod (Qui Vo) – accedere, qui non PaVo; *om.* AdCeLbMqOaPtRfTbVnVp

³ decretis Te

⁴ Martini pape] orientalibus a Martino episcopo collectis Da

⁵ xxi MgPfTbTcTe; xii LbVo; xvi Sb; xx Ra

⁶ -uralia *CaPfTbTc; -alitia Mg

⁷ -erit *CaMgPfTb; -erint Tc

⁸ qui a *CaPfTbTc; quia Mg

⁹ dign. fu. visi CaMgPfPhTc; dignis fu. usi Tb

¹⁰ *corr. fr.* hoc Ca

¹¹ concup. *MgPfTbTc; passiones Ca

¹² decern- *CaMgPfPhTc; decrev- Tb

¹³ si iam ante *BeCaMgPhSbTc; si ante iam Pf; si ante Tb; suam ante Te

57

[*Que sit natura quorundam¹ eunuchorum²*]. *Isidorus Ethimologiarum libro X, cap. v³*

Eunuchus Grecum nomen⁴ est, quod est spado. Horum quidam coeunt, sed tamen virtus in semine nulla⁵ est. Liquorem enim habent et emittunt semen, sed ad gignendum inane atque⁶ invalidum.

Ars. 713 fo. 171]

¹ quorumque Ad; quodam Te

² in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTe²Tc, in text PaPcRfVo; om. CeLbMqOaPtTbVn

³ lib. – v] l¹ xcc.v Vp. *Insc. placed before c 58* Ad

⁴ Gr. nom. CaMgPfTbA; nom. Gr. RfTc

⁵ virt. in sem. nulla CaMgPfTbA; in sem. nulla virt. Tc

⁶ atque CaMgPfTbTeA; et PdTc

58

[*Quod¹ ab hereticis baptizati non sunt² ordinandi³*]. *Innocentius papa ad Felicem episcopum Nucerinum⁴, cap. iii⁵*

Nostre⁶ lex est ecclesie⁷ venientibus ab hereticis qui tamen ibi baptizati sunt, per manus impositionem laicam tantum tribuere communionem, nec ex his aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare.

ID 6.60b] +C I q I c 18b is remote

¹ qui add. Te

² non sunt CaEaGcPa²PfSbTc; sint <non> Be; non sint Mg; sunt PaTe

³ in mg. AdBeCaDaGcMgPfPrSbTe², in text PaPcEa(no insc.)RfTcVo(adding lviii); for Ga see 59; om. CeLbMqOaPtTbVnVp

⁴ Nuc. om. Rf; Micernium Ca. ad Felicem – Nucerinum] Rufo et Eusebio episcopis DaSbTe, cf XP 3.20.1

⁵ iiiii *CaLbMgPfTcTeVn; iii Tb (?). *Insc. placed before c 59* Ad

⁶ vel grece add ss Sb²Tc, vel gratie add ss Vq²

⁷ Nostre lex est ecclesie *BdBeCaCeEaGcMgPaPfPhPkPqPwQe²SbTcTeVmVo; Gratia lex est eccl. Qe; Gratia lex est Tb; Gratia Py

59¹

[*Quod penitentes nec² repudiatarum mariti³ sunt promovendi⁴ ad sacerdotium⁵ nec inergumini⁶ ad clericatum⁷*]. *Ex concilio Arelatensi III⁸, cap. iii⁹*

¹ CaDaLfLn reverse cc 59-60 with their rubrics, but CaLf leave inscriptions as here

² nec CaEaMgSbTc; et Pf

³ non add. Pf om. BeCaEaMgSbTc

⁴ prom. sunt Pa

⁵ prom. ad sac. BeCaMgPf; ad sac. prom. Tc

⁶ ergum- Pa

⁷ Quod (Si Pr) – clericatum in mg. AdBeCaDaGcLdMgPfPrSbTe², in text EaPcRfTc (EaPcRf with no insc.); Quod nec penitentes nec digammi nec repudiatarum nec mariti sunt promovendi ad sacerdotium nec energumini ad clericatum in mg against 58 Ga; Quod nec penitentes nec digamni nec

Ut¹⁰ digami vel¹¹ penitentes vel repudiatarum mariti ad sacerdotium non promoveantur¹². Energumeni non solum assumendi non sunt ad clerum¹³, sed inventi¹⁴ ab officio removendi.

ID 6.134, 135 rubric]

repudiatarum mariti promovendi ad sacerdotium nec energumini ad clericatum sint assumendi, sed si ordinati fuerint deponendi Lk *mg.*

Quod –mariti ad sac. promoveantur nec – clerum lviiii Vo; *om.* CeLbMqOaPtTbVnVp

⁸ Arel. III *BeCaGcLdLnMgPrPw(*which reverses inscs. of cc 59-60*)RaTbVn; Arel. IIII AaDaPtSbVo; Arelatensi CeFcLbOaPaPf; Aurel' III Mq; Aurelianensi Tc; Carth' Te (*cfc. 60*); Relatensi III Vp

⁹ viii LbVo; xxviii Te. III – iii corr. fr. lccxviii Oa. *Insc. before c 60* Ad

¹⁰ Et Oa

¹¹ vel *BeCaPfTbTc; et EaMg

¹² -eantur *BeMgPfTbTc; -eatur Ca. Vo *treats rest as separate cap. with insc.* Ex concil' Aurasico cp. vi, *and widely variant text:* Energumini non solum non assumendi sunt ad ullum clericatus ordinem sed etiam illi qui ordinati sunt ab imposito officio repellendi sunt.

¹³ -um *CaMgTbTc; -icatum Pf

¹⁴ vel inviti add. ss. Vp

60

[Quod penitens per ignorantiam episcopi ordinatus sit deponendus]¹. Ex concilio

Cartaginensi² cap. lxxviii³

Ex⁴ penitentibus quamvis bonus clericus non ordinetur. ⁵Si per ignorantiam episcopi factum fuerit, deponatur a clero, quia se ordinis tempore non prodidit fuisse in penitentia.

ID 6.136] D 50 c 55a

¹ Quod – sit deponendus *in mg.* Ad(*to c 61*)CaDaGcLnMgPfPrSbTcTe², *in text (no insc.)* Ea; Quod – ordinatus deponatur BeVo(*adding Ix*); Quod penitens si (*p.c.*) per ignoranciam ordinatus fuerit deponatur Pa; *om.* CeLbMqOaPcPtRfTbVn

² Toletano Te

³ lxxviii] xxviii Ce; lccxviii Oa; lxxvi Vp; IIII cp. lxxviii DaSb?; i Te. *Insc. before c 61* Ad

⁴ Ex *BeCeGcMgOaPaPfPtQaTbTcVn; De AdDaHaRaVo; [Je Ca

⁵ sed add. Tc, *om.* *CaMgPcPfTb

61

[Determinatio quod¹ penitentes non debeant ordinari]². Ex concilio³ Toletano⁴, cap.

i⁵

¹ quod MgPfTc; qui CaSb

² Determinatio – ordinari *in mg.* AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTc, *in text Ea (no insc.)*Ra, *after* sacra contingent *below* Aa; Quod penitentes in hostiarios et lectores tantum ordinari possint (*corr. fr. –ent*) si necessitas exigerit Pa; Determinatis qua penitentes – ordinari lxi Vo; *om.* CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

³ conciliis Ln

⁴ I add. DaSb, *cf* XP 3.21.2. Ex conc. Tol.] De eodem concilio Te

⁵ i BeCaGcLbPfTcVo; ii DaMgSb?VnVpIDm; iii Tb(?); i IDp. Ex – i] Item (*no break*) Oa; Ex conc. Tol. episcopi Pa, *insc. in mg.* Ra², *before c 62* Ad; *neither rubr. nor insc.* Gb, *but* penitentes non admittuntur ad clerum *in mg.* Gb²

Placuit ut penitentes non admittantur ad clerum, nisi tantum⁶ si necessitas aut usus exegerit⁷ inter ostiarios deputentur, vel inter lectores, ita ut evangelia et⁸ apostolum non legant. Si qui autem⁹ ante ordinati sunt¹⁰, inter¹¹ subdiaconos¹² habeantur, ita ut manum non imponant aut sacra contingent. Eum¹³ vero¹⁴ penitentem dicimus¹⁵ qui post baptismum aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus gravissimisque¹⁶ peccatis, publicam penitentiam gerens sub cilicio¹⁷, divino fuerit reconciliatus altario.

ID 6.138] D 50 c 68

⁶ nisi tantum *BeCaOaPfTbTeVp; nisi tamen EaMg; sed tamen Tc

⁷ exeg- *BeMgTbTc; exig- Be²CaPfTe

⁸ et *CaPfTbTc; vel Mg

⁹ autem *MgPfTbTcTe; *om.* CaDaOa

¹⁰ subdiacones *add.* EaMgTbVnVp, subdiaconi *add.* PcTc, *om.*

*AdBdBeCaCeDaGcOaPaPfPhPkPqPrPwSbTfVm

¹¹ *om.* Aa

¹² subdiaconos *BeCa²CeDaGcMgOaPfPrSbTcTeVm; diaconos Ca; subdiacones AdTbVp

¹³ Eum *DaMgPfTbTcTe; Ex eo enim Aa; Cum Ca

¹⁴ *om.* Aa

¹⁵ pen. dic. *PhTb; dic. pen. AaAdBdCaCeEaMgPfPrPwSbTcTeVmVp

¹⁶ -que BeEaMgOaTc; qui CaDaPf; qui pro GcPr²TcTeVm; qui et Pf²; aut Pr; -que pro <vel qui> Tb

¹⁷ cilicio CaMgPfTc; concilio <vel cilicio> Tb

62

[Quod¹ laici non sint² ordinandi]³. Ex concilio Aurelianensi, cap. viii⁴

Si quis de laicis post uxorem⁵ aliam cuiuscumque⁶ conditionis cognoverit mulierem, in clerum⁷ nullatenus admittatur.

ID 6.139] +D 34 c 8

¹ Quod BeCaGcMgTc; Qui DaEaPf

² non sint BeCaGcMgTc; sint non Pf

³ in mg. CaDaGcLdLnMgPfPrSbTe²Tc, in text Ea(*no insc.*)PaVo(*adding lxii*); *om.*

CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁴ *Insc. before c 63 Ad*

⁵ suam *add.* Tc, *om.* *BeCaMgPfTb

⁶ cuiuscumque EaGcMgTbTc; cuiusque BeCaPfTe

⁷ clerum *BeCa²MgPfTbTe; clerem Ca; clericatum Tc

63

[Quod transmarini et incogniti homines¹ non ordinentur nisi testimonio suorum episcoporum²]³. In decretis Anastasii⁴, cap. i⁵

¹ trans. et incog. homines BeCaGcMgPrSbTeVo; trans. et incog. Pf; ignoti homines et trans. Tc

² suorum epp. BeCaMgPfTe; epp. suorum SbTc

³ in mg. BeCaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text (*no insc.*) EaPaVo(*adding lxiii*); *against c 64 Da; om.*

CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

Anastasius Romanus⁶ episcopus universis⁷ episcopis⁸. Transmarinos vel⁹ incognitos homines in clericatus honorem nolite suscipere¹⁰, nisi quinque aut eo amplius episcoporum chirographis sint designati, quia multa per subreptionem solent evenire. Ideo et hec summopore sunt cavenda.

4L 2.79] D 98 c 2 to solent evenire

⁴ pape add. Tc, om. CaLbMgPfRfTb

⁵ Insc. before c 64 Ad

⁶ Romanus CaMgPfTc; Romane ecclesie Tb

⁷ universis CaMgPfRfTb; omnibus Tc

⁸ Anast. Rom. - epp. CaMgPfTbTcBrant; om. PtMigne

⁹ vel CaMgPfTb; et Tc

¹⁰ susc- CaPfTbTc; rec- Mg

64

[Quod episcopus clericum¹ de aliena ecclesia ordinare non debeat²]³. In decretis Innocentii⁴, cap. vii⁵

Innocentius urbis Rome episcopus Victorico⁶ Rothomagensi episcopo. De aliena ecclesia clericum ordinare aut⁷ iudicare, nullus usurpet, nisi eius episcopi precibus exoratus concedere voluerit, quod etiam Nicena sinodus videtur continere. Abiectus a sua ecclesia clericus ab altera non suscipiatur ecclesia⁸.

4L 2.81] +D 71 c 2 to concedere voluerit

¹ clericos Vo

² -et Te

³ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text EaPa(no insc. in Ea); Quod – non presumat lxiiii Vo; om. CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁴ Innocii Vp; pape add. CaCbTc, om. BeCeLbMgOaPaPfSbTbTe

⁵ Insc. in mg. Ad

⁶ -ico CaMgPfTcTe; -ino PhTb; -io Vn

⁷ aut CaPfTbTc; ac Mg

⁸ eccl. CaCbMgPfTbTeVn; om. PcRfTc

65

[Quod nec clericus nec laicus¹ in altera civitate recipiatur² preter commendatitias³ epistolas⁴]⁵. Ex canone apostolorum⁶

¹ nec laic.] om. EaLc

² -iatur BeMgPfTc; -iantur Ca; non recipiatur SbTeVo

³ commendatias PaPr

⁴ litteras Vo

⁵ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfSbTcTe², in text EaPaVo (no insc. in Ea); om.

CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁶ cp. xiiii add. Da, cp. xiii add. Sb, cap. add. Te

Ut⁷ si quis clericus vel⁸ laicus ad alteram properat civitatem et suscipitur preter commendatitias epistolas⁹, et qui suscepert¹⁰ et qui susceptus est communione privetur¹¹.

ID 6.210]

⁷ Ut *BdBeDaLbPaPfMgPhSbTbTcTeVn; []t Ca; Et CeGcLkMqOaPcPrPwPySlVm

⁸ vel CaMgPfTb; aut Tc

⁹ preter comm. (-dantias Mg) epistolas CaMgPfTc; absque commendatitiis literis Tb

¹⁰ -eperit *CaMgTbTc; -epit Pf

¹¹ -etur *CaPfTbTc; -entur Mg

66

'Ex² concilio Aurelianensi, cap. viii³

In concilio Antiocheno⁴, similiter et in⁵ Chalcedonensi precipitur, ut fugitivi clerici et peregrini⁶ a nullo recipiantur⁷ nec ordinentur, nisi cum commendatitiis⁸ litteris, et sui episcopi vel abbatis licentia⁹.

ID 6.212]

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa, *in text* Pa. Quod fugitivi et peregrini clerici non recipiantur nec ordinentur *in mg.* SbTe²

² Ex *CaMgOaPfTb; In Tc

³ viii Lb. De eodem *add.* PoVo (Vo *adding* lxvii). Ex - viii] Item de eodem Ea

⁴ Archeno Rf

⁵ in *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁶ monachi *add. ss* Ce

⁷ rec- CaLgObOdOeOfPfRf²TcTeVmVnBrant; susc- PhTb; reperiantur Rf

⁸ -datitiis (-tii *ss* Pf) CaEaPfTbTcTe; -dantiis Mg

⁹ vel ab. lic. *CaPfTbTcTe; lic. vel ab. MgVnWd; et sui episcopi – licentia *om.* Aa

67

'Ex concilio Cartaginensi, cap. xxxvi²

Clericis vel monachis sine³ commendatitiis epistolis⁴ licentia non pateat evagandi⁵.

ID 6.214] +C 20 q 4 c 3 med. from C. Agde

¹ Quod clericis vel monachis non liceat evagari sine commendaticiis epistolis *in mg.* SbTe²

² conc. - xxxvi (xxvi BeCePa, xxv GcLdMgPrVmVn, xxxii Ln?; viii Pt)

*BeCaGcLbMgOaPfPrPtSbRfTbTeVmVo; conc. Agathensi cp. xxxviii Da, cf XP 3.22.3 (3); conc.

Cart. Ea; eodem cap. xxiiii Tc; De eodem *add.* PaVo (lxvii *add.* Vo)

³ sine *MgPfTbTc; nisi Ca

⁴ comm. (-ti *ss* Pf) ep. CaPfTbTc; ep. commendantiis Mg

⁵ lic. non pat. ev. *CaOaPfTbTcTe; non pat. ev. lic. Ea; non pat. lic. ev. Mg

68

[Quod mutatio episcoporum debeat fieri utilitate aut¹ necessitate non² ambitione]³. In decretis Calixti⁴, cap. ii⁵

Calixtus urbis Rome episcopus episcopis omnibus⁶. Si episcopus utilitatis causa fuerit mutandus, non per se hoc agat sed fratribus invitantibus et auctoritate huius sancte sedis faciat, non ambitus causa sed utilitatis vel necessitatis.

4L 1.126b] C 7 q 1 c 39b var.

¹ aut CaMgGcPfSb; vel BeTc

² alia add. Be

³ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTc, in text after insc. EaVo(adding lxviii); (v. Bd) De mutatione episcoporum in mg. BdDb, Db also in text; Quibus causis fiat mutatio episcoporum Pa; De mutatione episcopi in mg. Vp; om. CeLbMqOaPcPtRfTbVn

⁴ pape add. CaEaRfTbTc, om. MgPfSbTe

⁵ In - ii (iii Ca) BeCaMgPfSbTbTcTeVnVo; In - Cal. pape Ea; Ex dec. Cal. c. vi Lb; In decretis Anterii cap. i Ld (cf c 69). iiii add. in mg. Be². Insc. before c 69 Ad

⁶ ep. omn. BdBeCaLbOaPfPwTbTeVm; omn. ep. EaMgTc; omn. Mq; om. Gc. Calixtus – omnibus om. Pt

69

[Quod mutatio episcoporum¹ possit fieri]². In decretis Anterii³, cap. i⁴

Anterius⁵ presul Romanus episcopis omnibus⁶. Mutationem⁷ episcoporum scitote communi utilitate vel necessitate fieri licere, sed non libitu cuiusquam aut dominatione⁸. Petrus sanctus magister noster et princeps apostolorum de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potius proficere⁹ posset¹⁰. Eusebius quoque de quadam parva¹¹ civitate apostolica auctoritate mutatus est in¹² Alexandriam. Similiter Felix de¹³ civitate qua ordinatus erat electione civium propter doctrinam et bonam vitam¹⁴ quam habebat, communi episcoporum¹⁵ et reliquorum¹⁶

¹ episc. mut. Be

² in mg. AdBeCaDaGcLdLnLjMgPfPrTcVm(adding Exemplum), in text Lm; Quomodo et quibus auctoritatibus liceat fieri mutaciones episcoporum Pa; Quod – fieri multorum exemplis comprobatur in mg. SbTe²; De eodem lxviii Vo; om. CbLbLfMkMoMqOaPcPtRfTbVnVp

³ episcopi add. Lf, pape add. CbLjTb, om. BdBeCaLbMgMKMoOaPfTcTeVnVp; In – Ant. om. Pt

⁴ cap. i BdBeCaLbMgOaPfPtTbTcTe; cap. i Vo; om. Lf; for Ad see c 68; insc. attached to c 68 Ld, omitted Qa; Exemplum add MfPt(in large script)

⁵ Int- PyQa

⁶ ep. omn. CaOaPfTbTcTe; omn. ep. LfMg

⁷ -ionem CaPfMgTbTcTe; -iones CePa; -ione Lf

⁸ ambitione (vel dominatione ss) Bb; donacione Ce. Exemplum as rubric to new text add. PtSl, in mg. BeDaGcLd²Pr

⁹ potius prof. BdBeCbDaLdLfLjLmMgPc²PfTbTe; om. Ca; positus prof. PdTc

¹⁰ potuisset Te

¹¹ parva BeCaCbLdLfLjMgPr²PwSbTbTc; prava FcPfPrTe; paruuua Vn

¹² in BeCaDbLdLfMgSb²TbTeVn; om. CbLjPfSb

¹³ parva civitate - Felix de CaMgPfTbTcTeVn; om. Lm

¹⁴ doct. et bon. vit. CaMgPfTbTc; bon. vit et doct. Ld

sacerdotum ac populorum¹⁷ consilio¹⁸ translatus est Ephesum. Non enim transit de civitate in civitatem qui non suo libitu aut ambitu hoc facit, sed utilitate quadam aut¹⁹ necessitate aliorum hortatu et consilio potiorum transfertur. Nec etiam transfertur de minori civitate ad maiorem qui hoc non²⁰ ambitu nec propria voluntate facit, sed aut vi a²¹ propria sede pulsus²², aut necessitate coactus aut utilitate loci aut populi non superbe sed humiliter ab aliis cum huius sancte sedis auctoritate translatus²³ et intronizatus²⁴. Alia²⁵ est enim²⁶ causa utilitatis et necessitatis²⁷, et²⁸ alia avaritie et²⁹ presumptionis et proprie voluntatis.

4L 1.127 (74T 188) nearer than ID 5.183] C 7 q 1 c 34

¹⁵ communi ep. BeMgOaPfPrSbTcTeVoVp; coepiscoporum AdBdCaDaLjTf; communi ep. utilitate CePa; cum omni ep. Pk; communi consilio ep. Tb ; communi episcopo Vn

¹⁶ bellicorum Pr; belli quorum Vm. ep. et rel.] utilitate Pa; ep. utilitate Pk

¹⁷ populorum BeCaDaFcGcLd²LjMgMoOaPaPcPdPh(*after consilio*)PkPqPrPw²Ra²RfTbVmVnVoVp; apostolorum BdCbCeDbLmMfMhMkMjMmMqPfPwSbTeTfWc; plurimorum LdRa; populorum communi Lf; ac populorum Mj²; episcoporum Pt; et reliquorum - populorum *om.* Tc

¹⁸ consilio CaMgPfPhTcVo; *om.* Tb

¹⁹ quadam aut CaCbLdLfLjLmMgPfTb; vel Tc

²⁰ hoc non CaMgPfTbTc; non hoc Lf

²¹ a CaMgPf²TcVn; aut BdBeLdLfLjTbTe; *om.* Lm

²² pulsus BdGcMgPfTbTcTeVn; depulsus BeCaLf

²³ est *add.* CbLjMoTc, *om.* BeCaGcLdLgLfLmMgPfTbTeVnVo

²⁴ est *add.* AdBbBeCaCeDaGcLd²LgLfLmMfMgMmOaOdPdPhPkPtRaTbVmVnVo, *om.*

BbDbMkMhMjMmMoMqObOeOfPfSeTcTeTfWc. *ID and BD 1.77 (the source for ID) end here.* Nam sicut episcopi habent potestatem regulariter ordinare episcopos et reliquos sacerdotes, quotiens utilitas aut necessitas coegerit supradicto modo et mutari et intronizare potestatem habet, non tamen sine auctoritate sacrosancte Romane sedis *add.* Brant, 74T; *om.*

AbBdBeCaCbCeDaDbEcEgFcGcLbLdLfLgLjLmKaMgMoMqOaObOdOeOfPaPcPdPfPhPkPrPtPwQ aRaRfSbSdSITbTcTeTfVmVnVoVpWaWbWcZa. *74T also has the last sentence, Alia - voluntatis as here, but BD, ID lack it.*

²⁵ ss Lf²

²⁶ est enim CaMgPfPhSeTcTe; enim <est> TbTf; est Vo

²⁷ et nec. ss Ha²

²⁸ et CaCbFcLdLfLjLmMgPfSeTeVn; *om.* PhTbTc

²⁹ et CaMgPfSeTbTc; *om.* Lm

70

[Quod mutatio episcoporum non debeat fieri nisi in presentia sinodi, mutatio vero aliorum¹ clericorum consilio suorum² episcoporum]³. Ex concilio Cartaginensi IV,

cap. xxvii⁴

Ut episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat, nec⁵ quisquam inferioris ordinis clericus. Sane si pro utilitate⁶ ecclesie faciendum

¹ cler. al. CaGcPrVm; al. cler. BeMg; cler. PfSbVm

² suorum BeMgPf; aliorum Ca

³ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTe², in text VmVo(*adding lxx*); De eodem Pa; *om.*

CeLbMqOaPaPcPtRfTbTcVnVp

⁴ xxvii *BeCaLbMgPfTbTeVn; xxvi Ad; xvii Tc

poposcerit, decreto⁷ pro eo⁸ clericorum et laicorum episcopis porrecto⁹, in presentiam¹⁰ sinodi transferatur, nihilominus alio in loco eius¹¹ episcopo¹² subrogato. Inferioris vero gradus sacerdotes vel¹³ alii clerici concessione suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

ID 5.125J +C 7 q 1 c 37

⁵ ss Ca

⁶ pro util. BbBeCaDbGcLgMfMgMhMjMkMmObOdOeOfPdPfPtRaTbTeVmVnVoVpWcIDcp; id utilitas MoTcIDm; utilitas *Brant*

⁷ -eto *BeCaPfTbTc; -eti Mg

⁸ aliquorum add. Mg, om. *BeCaPfTbTc

⁹ ep. porr.] porr. ep. Be

¹⁰ -tiam BbBeCaDbLgMfMhMjMkMmMoObOdOeOfPdPfPtPwTeVmVoIDcp *Brant*; -tia GcMgTbTcIDm; poenitentiam *Migne*

¹¹ alio in loco eius OaPhQeTbIDcp; alio eius loco

AdBbBdBeCaEaMjMmMoObOdOeOfPcPdRaVpBrant; alio eis Db; alio eius CeGcLgMfMkMqPaPkTeVo²; alio loco eius MgMhTcVn; alio eius conloco Mm²; alio ei Pf; alio eius in loco PrVm; alio in locum eius IDm

¹² om. Bb; before loco PtSb

¹³ vel *BeMgPfTbTc; et Ca

71

[Quod nec presbiter nec¹ clericus² relicta cura ecclesie sue debeat proficisci ad orationes³ inconsulto⁴ episcopo suo⁵]⁶. Ex dictis⁷ Augustini

Interdicendum est ut nullus ordinatus migret⁸ de sua parochia⁹ ad¹⁰ aliam, nec ad limina¹¹ apostolorum causa orationis, sue ecclesie¹² cura derelicta, nec ad palatum causa¹³ interpellandi. Quod si fecerit, nihil valet huiusmodi¹⁴ aut ordinatio aut¹⁵ demigratio, et hoc omnibus denuntiandum¹⁶, ut qui causa orationis ad limina beatorum apostolorum pergere cupiunt, domi confiteantur peccata sua, et sic

¹ presbiter nec BeCaDaEaMgTc; laicus nec Gc; clericus nec SbTeVo; om. Pf

² laicus SbTeVo. nec laicus add. Pf, om. BeCaEaMgOaTc

³ -ones CaPfMg; -onem Tc

⁴ -to CaMgTc; -tu Pf

⁵ suo epis. BeDa

⁶ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTe²Tc, in text after Aug. EaPaVo; om. CeLbMqPcPtRfTbVnVp

⁷ Ex dictis *BeCaLbPfTcTeVn; Ex decr' Ph; Ex decretis Tb; om. Ea

⁸ ss Sb

⁹ sua par. *CaMgPfTb; par. sua Tc

¹⁰ ad *Mg; in CaPfTbTc

¹¹ ad limina CaMgPfTc; in limina Ph; in limino Tb

¹² sue eccl. *CaMgTc; eccl. sue PfPhTb

¹³ causa *CaPfTbTc; cura Mg

¹⁴ huiusmodi *EaOaPfTcTeVn; huiuscemodi BeCaCeEa²GcMgPaPhTb

¹⁵ aut ord. (orditario Ea) aut CaEaMgPfTbTc; om. *Brant*

¹⁶ demandandum *Brant*; est add. PhTb, om. *BeCaEaMgPfTcTeVn

proficiscantur, quia a proprio episcopo suo aut¹⁷ sacerdote ligandi aut solvendi¹⁸ sunt, non ab extraneo.

ID 6.170]

¹⁷ aut CaPfTbTc; vel Mg

¹⁸ -endi *CaMgPfPhTc; -andi Tb

72

[*Quid faciendum sit¹ de presbiteris et diaconibus sua loca relinquenteribus et ad alia² se transferentibus³. Ex concilio Arelatensi⁴, cap. ii*

De presbiteris aut⁵ diaconibus qui⁶ solent dimittere loca sua in quibus ordinati sunt, et ad alia loca se⁷ transferunt, placuit ut isdem⁸ locis⁹ ministrent, quod si derelictis locis suis ad alium se locum¹⁰ transferre voluerint, deponantur.

ID 6.172]

¹ fac. sit] sit fac. Te

² alia BeCaEaPfTc; aliam Mg

³ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Ea(no insc.)Vo; De presbiteris et diaconibus ad alia loca se transferentibus in text Pa; om. CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁴ Arel. *CaCbLbMgPcPfSbTbTeVn; Areticensi Ad; Aurelianensi RfTc

⁵ aut *CaMgTb; et PfSbTcTeVn

⁶ qui *MgPfTbTc; que Ca

⁷ loca se *CaPfTbTc; se loca Mg

⁸ isdem CaGcLgOdOfPfTc(obsc. corr.)TeVm; hisdem BeObOePhTb; his in Brant

⁹ quibus prefixi sunt add. with IDm PcrfTc, om. AdCaCeEaLgMgObOdOeOfPaPfSbTbTeVmVnBrant

¹⁰ se loc. *CaMgPfVn; loc. se PhQeTbTc; locum Te

73

[*Quod clericus non debeat conscribi¹ simul² in ecclesiis duarum³ civitatum⁴. Ex concilio Chalcedonensi, cap. x⁵*

Non licere⁶ clericum in duarum civitatum conscribi simul ecclesiis sed in qua ab initio ordinatus est ministret, nec ad aliam confugiat quasi ad potiorem ob inanis glorie cupiditatem. Hoc autem faciens revocari debet ad suam ecclesiam in qua primitus⁷ ordinatus est, et ibi tantummodo⁸ ministrare.

ID 6.173]

¹ ascribi Te

² simul CaEaMgSbTcTe; om. Pf. simul before consc. Be

³ secundarum Vo

⁴ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Ea(no insc.)PaVmVo(adding lxxiii); om. CeLbMqOaPcPtRfTbVn

⁵ xv PrVm; v Vn; xxxxi Vp

⁶ -ere *CeGcOaPaPrTbVm; -et AdBeCaEaEgHaLdMgPfRfSbTcTdTeTfVnVoVp

⁷ prim. *CaMgPfTb; primum Tc

⁸ tantummodo *CaMgPaPfPhQeTc; tantum Tb

74

[Ut presbiteri¹ non mutentur² per diversa loca nisi cum magna discretione]³. Ex concilio Arelatensi, cap. iii

Statutum est ut presbiteri sicut hactenus factum est indiscrete per diversa non mutentur loca⁴, nec ab episcopis nec a prelatis, ne forte propter eorum absentiam et animarum pericula et ecclesiarum in quibus constituti⁵ sunt, negligantur officia.

ID 6.176]

¹ episcopi Be

² mittentur PrTeVm; mittantur Sb

³ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Ea((no insc.)VmVo(adding lxxiiii); Ut presb. – loca indiscrete Pa in text; om. CeLbMqOaPcPtTbVnVp

⁴ per diversa non mutentur loca AdBeCaGcOaPcPfSbTb; per diversa loca non mutentur EaMgVp; per diversa non mutantur Pr; per singula loca non mutentur Tc; per diversa non mittentur loca Te; non mutentur indiscrete per Vn

⁵ -uti *CaMgTbTc; -ute Pf

75

[Quod alienus presbiter non debeat¹ recipi nisi legitimam causam sue migrationis² ostenderit et litteras episcopi sui inde³ habuerit]⁴. Ex concilio Cabilonensi, cap. xli⁵

Presbiter proprio⁶ loco dimisso⁷ ad alium migrans⁸ nequaquam recipiatur, nisi sue migrationis causam dixerit, et se innocenter⁹ vixisse in parochia in qua ordinatus est sub testibus probaverit. Litteras etiam habebit¹⁰ in quibus sint nomina episcopi¹¹ et civitatis plumbo impressa. Quibus cognitis et talibus inventis quibus fides adhiberi possit, recipiatur.

ID 6.270]

¹ -eat AdBeCaPf; -et GcMgTc

² transmig- Be

³ inde CaMgPf; om. Tc

⁴ Quod – habuerit (habeat Be) in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTc; Qualiter liceat recipere extraneum presbiterum in text Pa; Quod alienus presbiter non debeat Te³; Quod presb. al. non debeat – habuerit lxxv Vo; om. CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁵ no insc. Pt

⁶ proprio] suo Ad

⁷ prop. loc. dim.] dim. prop. loc. Db

⁸ ad al. mig. *CaMgPfTb; mig. ad al. Tc

⁹ -ter *CaMgPfTc; -tem PhTb

¹⁰ -ebit *CaMgPfTcVn; -uerit PhTb

¹¹ sint nom. ep. *CaOaPfTb; nom. sint ep. Mg; ep. sit nom. Tc

76

¹Gregorius² Iohanni episcopo³ Ravennati⁴

Illud quod dicitis ut ille qui ordinatus est iterum ordinetur valde ridiculousum⁵ est. Sicut enim baptizatus semel iterum baptizari non debet, ita qui consecratus est semel in eodem ordine iterum non valet consecrari⁶. Sed si quis cum levi forsitan⁷ culpa ad sacerdotium venit, pro culpa indici penitentia debet, et tamen ordo servari⁸.

ID 6.82] D 68 c 1 var

¹ (vi. add. Bd) De ordinatis non reordinandis *in mg.* Bd, *in text* Ph; Quod nec ordinatio nec baptismus debeat iterari *add. in mg.* CaDaLn; De ordinatis non reordinandis *in text and mg.* Db; De ordinatis et non reordinandis Mj *mg.*; Quod nec ordinatus iterum ordinari nec baptizatus iterum baptizari debeat Pa *text*; Quod qui ordinatur reordinari non non debet sicut qui baptizatur rebaptizari non debet *in mg.* SbTe²; Quod ordinatus reordinari non potest nec baptizatus rebaptizari TdVo

² Ier' Pcrf

³ Iohanni ep. DbMgOaOfPaTc; episcopus Iohanni AdBe; episcopo Iohanni CaCeEaGcLbMqPcPhPrRfSbTeVnVp; episcopo Iohannis LgObOdOePfVmBrant; papa ep. Iohanni Tb

⁴ v *add. in mg.* Be²

⁵ rid- CaMgPfTcTe; per- PhTb

⁶ it. non val. cons. BeCaLgMgObOdOePfPrPtTcTeVmVnVo; non val. it cons. CeOaOfPaPhRaTb; it. baptizari non debet Gc; it. cons. non val. Brant. Ea *here continues directly to first two lines of c 77, with no break, but Aug. in mg.*

⁷ cum levi for. *CaMgPfTcTe; for. cum levi PhTb

⁸ serv- *BeCaMgPfTbTe; reserv- MqTcVnWd; observ- Oa

77

¹Aug' libro II² contra epistolam Parmeniani³

Utrumque sacramentum est et quadam consecratione utrumque homini datur, illud⁴ cum baptizatur, illud cum ordinatur⁵. Ideoque⁶ in catholica utrumque non licet iterari⁷. Nam si quando ex ipsa⁸ parte venientes⁹ et¹⁰ prepositi¹¹ bono¹² pacis correcto¹³ errore schismatis suscepti sunt, etiam si visum¹⁴ est opus esse ut eadem

¹ De eodem *add. in mg.* CaDa, Ca *continuing* Sententia huius capituli de hereticis tenenda est, *in text* Pa, De eodem quod scil' nec (*om.* Sb) sacramentum baptismi nec ordinandi debeat iterari *add. in mg.* SbTe²

² *om.* Rf

³ Parmeniani] ep. lib. ii Ad. lxxviii *add.* Vo

⁴ quidem *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

⁵ bapt. illud cum ord. *CaMgPfTc; ord. illud cum bapt. PhTb

⁶ Ideoque *CaMgTc; Ideo BeTb; idemque Pf

⁷ Ea *omits all from here to* Sicut non recte below

⁸ impia Be

⁹ parte ven. *CaMgPfTb; ven. parte Tc

¹⁰ et BeCaDbLgMgObOdOeOfSbTbVmVnIDcpBrant; vel Pf; etiam TcIDm; et vel Te

¹¹ prepositi AaBeCaDaDbHa²MfMgMhMjMkMmMoMqPfPh²PtSbTcVmVoIDc; propositi AdCeHaLgObOeOdPaPdPrVmTdTeTf²VpIDmBrant; vel proposito *add. ss* Ca; proposito BbGcOaOd²RaTbTfVm²; proposito Ph

¹² bonosi Brant

¹³ correcto *CaDbMgPfTb; correpto Tc; corrector Brant

¹⁴ visum *CaPfTbTc; iussum Mg

officia agerent que¹⁵ gerebant, non sunt rursus¹⁶ ordinati¹⁷, sed¹⁸ sicut baptismus in eis¹⁹ ita ordinatio mansit integra, quia in precisione fuerat vitium, quod unitatis pace correctum²⁰ est, non in sacramentis que, ubicumque sunt, ipsa sunt. Et cum expedire ecclesie iudicatur ut prepositi eorum venientes²¹ in catholicam societatem²² honores suos ibi non administrent, non eis²³ tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed²⁴ super eos manent. Ideo non eis in populo²⁵ manus imponitur, ne non homini sed ipsi²⁶ sacramento fiat iniuria. De his qui ab ecclesie catholice unitate separati sunt²⁷, nulla iam²⁸ questio est quod²⁹ habeant³⁰ et dare possint, sed³¹ perniciose habeant, pernicioseque tradant³². Extra vinculum pacis hi sunt. Neutri³³ sacramento iniuria facienda est³⁴. Sicut non recte habet qui ab unitate discedit, sed tamen habet, et ideo redeunti non redditur, sic etiam non recte dat qui ab unitate discedit, sed tamen dat et ideo quod ab eo accipit³⁵, venienti ad unitatem non iteratur.³⁶

ID 2.97 med.] C I q 1 c 97 med. var., and partly a later addn

¹⁵ quam Vo

¹⁶ rursus *CaMgPcPfTbTeVm; om. Tc; prorsus Vo

¹⁷ -ati Ad²BbGcOeLgMfMhMjMkMmMo²PfPtTbTeVoIDcp; -andi

AaAdBeCaDbMgMoOaObOdOfPdPhPtRaTcVnIDmBrant; vel ordinandi add. Lg²

¹⁸ om. Brant

¹⁹ bapt. in eis *CaMgPfPhTc; in eis bapt. Tb

²⁰ correctum *CaMgVm; corruptum GcPfTbTcTeVn; correctus Ph

²¹ eorum venientes *CePaPkPqPrTbVm; eorum inde venientes AdCaDaMgPcRaTcVn; venientes Ad²Tf; convenientes BePhPwTeVo; eorum convenientes GcPh; etiam venientes Mq; cum venientes Pf

²² vel unitatem add. in mg. Ra

²³ eis *CaPfTbTc; manus Mg

²⁴ sed *MgPfTbTc; om. Ca

²⁵ in pop. *CaMgPfTb; impositio Mg²Tc

²⁶ ipsi *CaMgPfTb; ipso Tc

²⁷ eccl. cath. un. sep. sunt *CePaPfPhTbTcTe; eccl. un. cath. sep. sunt Be; eccl. cath. sep. sunt un. Ca; un. eccl. cath. sep. sunt Gc; un. cath. eccl. sep. sunt Mg; un. eccl. sep. sunt Vm

²⁸ nulla iam *CaMgPfTb; iam nulla Tc

²⁹ est quod PhTb; quod BeCePfTeVmVo; que BdCaTf; quam Gc; quin MgVn; est quin Tc

³⁰ habeant *MgPfPhTbTc; habuerant Ca

³¹ si add. MgTc, om. CaPfTbTe

³² habeant pernicioseque tradant *CaMgPfTb; habent perniciose tradunt Tc

³³ -utri *CaMgPfTb; -utro Tc

³⁴ in. fac. est *CaMgPfPhTc; fac. est in. Tb

³⁵ -ipit CaMgPfTb; -epit *Tc

³⁶ Neutri sacramento iniuria – iteratur *in smaller script over erasure Sb*

78

¹Augustinus² de unico baptismo, libro II³

¹ De eadem re *add. in mg.* CaDa, *text* Vo, De eodem Pa, Quod si aliquis illicite utatur sacramentis Christi non ideo minus sunt sacramenta *in mg.* SbTe²

² Aug. *CaLbMgOaTbTcTe; Idem Pf; Item Aug' only Ea

³ Lib II *om.* Lb. De eodem *add.* Pa; lxxviii *add.* Vo

Aliud est non habere aliquid, aliud⁴ non iure habere vel illicite usurpare. Non itaque ideo non sunt sacramenta Christi et ecclesie, quia eis⁵ illicite utuntur non heretici solum sed etiam omnes⁶ iniqui et impii, sed tamen illi⁷ corrigendi aut puniendi, illa vero agnoscenda⁸ et veneranda⁹ sunt.

ID 2.93]

⁴ est add. BdCaCeMgPaPfPwSbTcVn, om. *PhPkTb

⁵ eis *CaMgPfTb; eius Tc

⁶ etiam omnes BdBeCaCeEaGcLbMgPaPcPhPkPwTbTeVnVoVp; et omn. *Tc; omn. etiam Pf

⁷ set tamen illi] corr fr. agnoscend Vo

⁸ agn- *CaMgPfTc; cogn- Tb

⁹ reverenda Wc

79

¹In decr' Gregorii², cap. i³

Augustinus in libro questionum Veteris Testamenti⁴. Dictum est a Domino in Numeris ad Moisen et Aaron, Vos ponite nomen meum super Israel, ego Dominus benedicam eos, ut gratiam traditio per ministerium ordinati⁵ transfundat hominibus, ⁶nec voluntas sacerdotis obesse⁷ aut prodesse possit⁸, sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem sit dignitas ordinis sacerdotalis⁹ hinc advertamus. Dictum est autem¹⁰ de nequissimo Caipha interfectore Salvatoris inter cetera, Hoc autem a semetipso non dixit, sed cum esset¹¹ princeps sacerdotum¹² anni illius, prophetavit, per quod ostenditur Spiritum gratiarum non personam sequi aut digni aut¹³ indigni¹⁴, sed ordinem traditionis, ut, quamvis aliquis boni meriti sit, non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus, ut officium ministerii¹⁵ exhibeat, Dei est¹⁶ autem effectum¹⁷ tribuere benedictionis¹⁸.

¹ Item de eodem add. in mg. CaDa, Quod presbiter gratie tantummodo minister est, Deus autem dator add. in text Pa, Quanta sit dignitas sacerdotalis officii add. in mg. SbTe², De eodem add. Vo

² pape add. GcMgPrTbVn, om. BeCaLboA PfTcTe

³ Quod presbiter gratie tantummodo minister est, Deum autem dator add. Pa; lxxviii add. Vo

⁴ Aug. - Test. (-entum Gc) in text BeCaGcMgPfPhTc; in mg. Ra; as second insc. Tb

⁵ ordinati *MgPfPhTcVo; ordinantis CaTb; ss Ra

⁶ Ea omits inscr. and preceding text, running text directly on from c 78 here

⁷ valeat add. Pa (not Ce)

⁸ possit *BeOaPrTbTc; potest MgVnVp; om. AdCaCeDaGcLbPaPf (ob. aut prod. over erasure Pf)TeVo

⁹ sacerdotalis *CaMgTbTc; sacerdotis Pf

¹⁰ autem *CaMgPfTb; om. Tc

¹¹ pontifex add. Ca, om. *MgPfTbTc

¹² princ. sac. *CaMgPfPhTc; sacerdos Tb

¹³ aut *BeMgPfTcTe; vel CaDaMqPaPhPrTbVn

¹⁴ indigni *DaGcMgMqOcPqPrTcVn; mali Be; maligni AdBdBe²CaCeLbPaPfPhPkSbTbTeTf; aut indigni om. but suppl. in mg Vo

¹⁵ off. min. *PfTcVo; officii ministerium CaGcMgPhTbTeVn

ID 2.100] C I q 1 c 96

¹⁶ est CaMgPfTb; *om.* Tc *IDc bef. corr.*

¹⁷ eff- *CaMgPfTc; aff- Tb

¹⁸ est *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

80

¹Ex concilio Toletano IV, cap. xxviii²

Episcopus, presbiter aut³ diaconus, si a gradu suo iniuste⁴ deiectus, in secunda sinodo innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos⁵ recipiat coram⁶ altario de manu episcoporum: si episcopus est, horarium, anulum⁷ et⁸ baculum, si presbiter horarium et planetam⁹, si diaconus horarium et albam, si subdiaconus patenam et calicem. Sic et reliqui gradus eam reparationem sui recipient, quam cum ordinarentur perceperunt.

ID 6.237] C 11 q 3 c 65

¹ Qualiter presbiter gradus iniuste amissas recipere de manu episcopi debeat *in mg.* CaDaLn; Degradatus si peniteat quomodo restituatur *in mg.* Lj; Qualiter fiat reconciliatio episcopi, presbiteri, diaconi et ceterorum si iniuste depositi fuerint *in text Pa;* Quod quicumque a gradu suo iniuste deicitur iuxta ordinem suam gradus amissos recipiat *in mg.* SbTe²; Quomodo hi qui iniuste degradati sunt gradus suos recipient TdVo

² xxvii Pa; IV cap. viii *om.* Ea ?; lxxx *add.* Vo

³ aut *BeCaGcMgOaPfTeVn; *om.* PhTbTc; an Vo

⁴ iniuste *CaMgPfTc; non iuste PhTb

⁵ amissos *CaMgTbTc; admissos Pf

⁶ Mf *breaks off here and resumes at c. 86 - ? missing leaf*

⁷ *in mg.* Ea

⁸ et *corr. to ut Mo²*

⁹ et planetam CaDa²GcLbMqPaPhPkPqPrTbVm; et patenam AdBdBeCeEaPcPfPwSbTcTeTfVnVo; panetam Da; patenam MgMo²; et casulam Ra; patenam et planetam Wc. baculum – patenam *in mg with tie mark Mo².* Mo main hand adds: ut beati Innocentii pape sentencia constat declaratum.

81

¹Urbanus II Petro Pistoriensi episcopo et Rustico² Vallis Umbrose³

¹ Quod oporteat iterari ordinationem que fit ab heretico *add. in text Pa;* Quod ab hereticis ordinatus non est ordinatus quoniam qui nichil habet nil dare potuit *in mg.* Sb, Quod qui ordinatus est ab heretico, si iterum ordinatur a catholico, non <est> iteratio sed integra ordinis datio *add.* TdVo; Quod ab hereticis ordinatus non est ordinatus *in mg.* Te²

² Urb. II Petro. Pist. ep. et Rustico (Rustico Vo) LmPtVoA; VII a Petro Pist. (hist- Se) ep. et (*om.* BdFcLbMmOeOf) R. BbBdFcGcLbMjMmMoMqOdOeOfPcPfPwRfSeSlWc; Gregorius VII (a *add.* LdMgVn) Petro Pist. ep. et (*om.* Ld) Rustico CaLdLfMgObOd²PtVn; Titulus viii a Petro Pistor. ep. et Rust. Vallis Umb. Be; Pius papa VII a Petro Rustico Pistoriensi episcopo CbLj; VII a Petroensi (Petensi Ce) episcopo et Rustico CePa; VII a Petro Pastoriensi ep. et Rust. Vall. Da; Thelesphorus VII a Petro Rustico Pistoriensi ep. (*om.* Tc) EgTc; VII Petro (Petrus Tb) Pist. ep. et Rustico (Rustico Oa) OaPhTbVm; Gregorius Petro Pastoriensi ep. Qa: Systus Petro Pistoriensi ep. Ra; <Urbanus> II – Rustico Sb; VII a Petro Pastoriensi ep. Te; Sextus a Petro Pist. ep. et Rust. Vp

³ Vall. Umb. *om.* Tc

Daibertum⁴ a Gnezelone⁵, licet simoniaco non⁶ simoniace eiusdem⁷ confessione⁸ comperimus⁹ in diaconum ordinatum, et beati¹⁰ Innocentii pape constat sententia declaratum¹¹ quod¹² Guezelon¹³ hereticus constat¹⁴ ab hereticis ordinatus, quia¹⁵ nihil habuit¹⁶, dare nil potuit ei cui¹⁷ manus imposuit. Nos igitur tanti pontificis auctoritate firmati¹⁸, Damasi etiam pape testimonio roborati, qui ait reiterari oportere quod male actum¹⁹ est²⁰, Daibertum²¹ ab hereticis corpore et spiritu digressum, atque utilitati²² ecclesie pro viribus insudantem ex integro, necessitate ecclesie ingruente²³, diaconem²⁴ constituimus, quod non reiterationem²⁵ estimari²⁶ censemus, sed tantum integrum diaconii²⁷ dationem, quoniam quidem ut²⁸ prediximus, qui nihil habuit²⁹ nil dare potuit.

Ars. 713 fo. 129J C 1 q 7 c 24

⁴ Galbertum Ce; Daiab- Mg; Eiabertum Vn

⁵ Gnezelone LdLjLmMq²OaPfPtPwSbTeVoA; Nezelone AaLb; Gnezelene Ad; Gnezelone BeVp; Gnezo locie Ca; Nezelone CbLfMq; Negzelone DaGcRaRfVm; Negelon Mg; Guezelone OaPh; gne et Zolone Sl; Neszelone Tb; Gezelone Tc; Nazelone Vn

⁶ non CaCbLdLfLjLmMgPfTbA; lacuna Tc

⁷ eiusdem CaMgPfTbTc; eius de Lm

⁸ -one CaCbLdLfLjLmMgPfTbA; -onis Tc

⁹ comp- CbLjPfTbTeVoA; rep- BeCaDaGcLdLfLmMgPrTcVmVn

¹⁰ beati DaMgPfTbTc; beatum Ca

¹¹ const. sententia dec. BeLd²MgPfTcVo; sententia const. dec. AdCaCbGcLfLjLmTe; const. dec.

LdOaPrVmA; const. dec. sententia Tb; constat <sententia> esse dec. Wc. Daibertum – declaratum]

Constat Pq

¹² quod GcPfTbTcVoA; quia CaLd

¹³ Guez- OaPtA; Gnez- Be; Negz- CbDa²GcLdLjMgPfTbTeVo; Nez- CaLfPrVm; Vn Negelon Lm; Genez- Mq; Gez- Tc

¹⁴ constat AdBdCaCbGcLdLfLjLmOaPhPqPrPtPwTfVmA; cum sit MgPcTcVn; constanter Mq; constet Pa; om. CeDa²PfSbTbTeVo. declaratum quod Gnezelon hereticus constat ss Be².

¹⁵ after corr. Ld

¹⁶ -uit CaMgPfTbTc; -uerit Cb

¹⁷ ei cui GcMgTbTcVmVnA; cui BeCaCbLdLfLjLmPfSbTeVo; ei qui Oa

¹⁸ -ati CaCbLdLfLjMgLmPfTbA; -ate Tc

¹⁹ actum BeMgPfTbTc; auctum CaLm

²⁰ est CaCbLdLfLjLmMgPfTbA; esset Tc

²¹ Daib- MgPfTbTcA; Dahib- Ca; Diab- Lj

²² -ati CaCbLdLfLjLmMgPfTbA; -atibus Tc

²³ corr. fr. -entem Ld

²⁴ -nem CbLdLfLjLmMgPfTbA; -ne Ca; -num Tc

²⁵ -onem CbLdLfLjLmMgPfTbA; -one CaTc

²⁶ -ari CaCbLdLfLjLmPfTbA; -are LfMgTc

²⁷ int. diac. CbLdLfLjPfTbVoA; int. diaconi CaMg; diac. int. Tc

²⁸ quon. quid. ut MgPfTbTcVoA; quando quod Ca; quandoquidem Lf

²⁹ -uit MgPfTbTcA; -uerit CaLf

82

[Quod in¹ loco apostolorum sunt episcopi, ²loco lxx discipulorum³ presbiteri]⁴.

Anacletus in secundo decretali⁵

In Novo Testamento⁶ post Christum Dominum⁷, a Petro sacerdotalis cepit⁸ ordo, quia ipsi primo⁹ pontificatus in ecclesia Christi datus est, dicente Domino¹⁰ ad eum, Tu es, inquit¹¹, Petrus, et super hanc petram edificabo ecclesiam meam, et porte inferi non¹² prevalebunt adversus eam et tibi dabo claves regni celorum¹³. Hic¹⁴ ergo ligandi solvendique potestatem primus accepit a Domino, primusque ad fidem populum virtute sue¹⁵ predicationis adduxit. Ceteri vero apostoli cum eodem pari¹⁶ consortio honorem et potestatem acceperunt, ipsumque¹⁷ principem eorum esse voluerunt. Qui etiam iubente Domino in toto orbe dispersi, evangelium¹⁸ predicaverunt. Ipsi quoque decedentibus in loco eorum surrexerunt episcopi. Quorum ordinatio pretaxato¹⁹ fieri debet ordine et modo. Quos qui recipit et verba eorum, Dominum recipit. Qui autem spernit eos²⁰, eum a quo missi sunt et cuius funguntur legatione spernit²¹, et ipse indubitanter spernetur²² a Domino. Videntes autem ipsi apostoli²³ messem esse multam et operarios²⁴ paucos, rogaverunt dominum messis ut

¹ om. pr

² in add. MgTc, om. CaEaPfVo

³ lxx disc. GcTc; disc. AdCaDa; disc. lxx EaPf; lxxii disc. Mg

⁴ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Ea(no insc.)Vo(adding lxxxii); Unde incepit sacerdotalis ordo in novo testamento in text Pa; om. CeLbMqOaPcPtTbVnVp

⁵ sec. dec. *BeCaGcMgPfTbVnVo; ii decretarii Ce; decretali Lb; tertio decretali PcRf; tertio decreto RfTc; sec. dec. suo Te

⁶ Testamento *BeCa²MqOaPcPhRaTbTcVo; sacramento AdBdCaCeDaEaEg(vel testamento ss)GcLbLcLdLnLfLmMgPaPfPkPqPrPwPySbTeTfVmVnVpVqWcWd; ...mento add. in mg. Ra²

⁷ nostrum add. Tc, om. *CaMgPfTb

⁸ cepit *BeCaPfTbTe; incepit EaGcMg; incipit Tc

⁹ primo *CaMgPfTb; primum Tc

¹⁰ dic. Dom. *CaPfTbTc; Dom. dic. Mg

¹¹ inquit *CaMgPfTb; om. Tc

¹² non *CaMgTb; isl' Pf; irl Tc

¹³ e. t. d. c. r. c. *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁴ Hic *MgPfTbTc; Hoc Ca

¹⁵ virt. sue *CaMgPfTc; sue virt. PhTb

¹⁶ pari *CaMgTbTc; Patris Pf

¹⁷ ipsumque *MgPfTbTc; ipsum quoque Ca

¹⁸ corr. fr. evangelii to doctrinam in mg. Ca

¹⁹ pretaxato *BeCaOaPfTeVo; pretextato EaGcPhPrTc; pretestato Mg; pretextato Tb

²⁰ obscurely corr. Ca, spernit add. Tc, om. *CaMgPfTb

²¹ spernit *CaMgPfTb; om. Tc

²² -etur *CaMgPfTb; -untur Tc

²³ ipsi ap. *CaMgTb; ap. ipsi Pf; ap. Tc

²⁴ in messem suam add. and canc. Ca

mitteret operarios in messem²⁵ suam. Inde electi ab eis sunt²⁶ lxx²⁷ discipuli, quorum tipum gerunt presbiteri, atque in eorum loco constituti sunt in ecclesia.

ID 5.1] +D 21 c 2

²⁵ -sem *CaMgTbTc; -se Pf

²⁶ ab eis sunt *CaPfTc; sunt ab eis PhSbTbTe/*in IDc sunt is in mg*

²⁷ lxx CaEaPfTbTc; lxxii Mg

83

¹Ex decretis² Clementis pape, cap. xxx

Episcopos vero³ vice⁴ apostolorum regere Dominum⁵ docuisse dicebat⁶, et reliquorum discipulorum vicem tenere presbiteros debere insinuabat, et si quis⁷ aliquem ex his scandalizaret, gravissimam penam inferri⁸ debere predicabat. Cunctos se invicem diligere et adiuvare debere, et neminem ab adiutorio fratris⁹ se abstrahere instruebat.

ID 5.227]

¹ De eodem add. *in mg.* CaLnSbTe³, *in text* Vo; Quod episcopus episcopum, presbiter presbiterum diligere et adiuvare debeat (*obsc. corr.*) Pa *text*

²-etis MgPfTbTe; -eto Ca; dec' LbTc; dictis Vn

³ vero MgPfTbTcSb; *om.* QeTeTf

⁴ vice *CaCbGcMbPfSbTbTeVn; vicem BePcTc; in vice Lb

⁵ regere Dominum *AaFcLbOaPwRa²Tf; gr<e>gem Dominum Be; gregem Domini CaCeDaGc²Ld²MgPrRaSb²TbVmVnVp; regem Dominum CbLdPaPhSbTe; regem Domini Gc; gerere Dominum MqTcVo; legem Domini Pf

⁶ Petrus add. Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁷ si quis *CaMgPfTb; quisquis Tc

⁸ -erri PfTbVo; -erre BeCaGcMgTc

⁹ fratris *CeDa(*over erasure*)PaPhPkSbTbVmVnVo; *om.* BeCaGcLbMgPcPfPwRfTcTe

84

[Quod in orientali ecclesia scilicet in Grecia¹ presbiteri, diaconi², subdiaconi matrimonio copulantur³, in occidentali ecclesia⁴ omnino prohibentur⁵]⁶. Actus prime⁷ sinodi⁸ Stephani pape cap. iii⁹

¹ sc. in Grecia CaDaGcMgTcSbTeVq; *om.* BeEaPaPf

² et add. PaTc, *om.* CaEaMgPfTe

³ qui add. Mg, *om.* CaPfTc

⁴ *om.* Vo

⁵ occ. eccl. omn. prohibentur EaSbTc; eccl. occ. prohibentur omn. AdCaDa; occ. eccl. omn. prohibetur BePfTe; eccl. occ. prohibentur (-etur Gc) GcMg

⁶ *in mg.* AdBeCaDaGcLdLnMgPfSbTe²Tc, *in text* Ea(*no insc.*)PaVo(*adding lxxxiii*); (vii. add. Bd) De continentia ordinatorum *in mg.* BdLjPt²(?)RaVp, *in text* Ph; *om.* CeLbMqOaPePrRfTbVm (*cfc 85*)Vn. vi add. *in mg.* Be²

⁷ Actus i BdBeGcMgPhPtRfSbTcTeVmVoVpA; Actus primi Ca; Actus x Lb; Actus Oa; Aug' prime Pf; Actus iii Ra; Actus idem Tb

⁸ *om.* Pt

Aliter se habet¹⁰ orientalium traditio ecclesiarum, aliter huius sancte Romane¹¹ ecclesie¹². Nam eorum sacerdotes, presbiteri scilicet¹³, diaconi atque¹⁴ subdiaconi, matrimonio copulantur. Istius autem ecclesie vel occidentalium¹⁵, nullus sacerdotum a subdiaconis usque ad episcopum licentiam habet coniugium sortiendi¹⁶.

Ars. 713 fo. 132J D 31 c 14

⁹ cap. iii AaBeCaMgMqPfPtRaTcVnVoVp; iii Ph; tertii TbA; *om.* Lb

¹⁰ se habet DaMgPfTbTcA; *vero* Ca

¹¹ Romane BeCaMgPfTbA; *om.* Tc

¹² traditio *add.* Tc, *om.* BeCaMgPfTbA

¹³ scil. MgPfTbTeA; *om.* BeCaTc

¹⁴ atque BeCaPfTeA; et MgTc; *om.* PhTb

¹⁵ -alium CaPfTbTcA; -alis Mg

¹⁶ sociandi Aa

85

[*Pasmutius¹ confessor² episcopos³, presbiteros, diacon’, subdiac’ cum suis si vellent coniugibus⁴ debere dormire rationabiliter exposuit⁵]⁶. ⁷*Tripartita Historia, libro II,*
*cap. xviii⁸**

Nicena⁹ sinodus volens corrigere hominum vitam in ecclesiis commorantium, posuit leges quas canones vocamus, in quorum¹⁰ tractatu videbatur aliquibus introducere legem ut episcopi, presbiteri, diaconi, subdiaconi, cum coniugibus quas ante consecrationem duxerunt, non dormirent. Surgens autem Pasnutius¹¹ confessor contradixit¹², honorabiles confessus nuptias, et castitatem dicens esse cum propria coniuge concubitum, suasitque¹³ concilio ne talem poneret legem, gravem esse¹⁴

¹ Pascunt- Pr; Pam- Vo

² Pasm. conf. CaPfTc; Pathnutius conf. Be; Pasuncius Gc?; Pausinicius Mg

³ episc. BeCaMgPf; *om.* Tc

⁴ si vel. con. BeMgPfTc; con. si vel. Ca

⁵ sinodus laudavit *add.* CaGcHa²LdLnMg, et hoc synodus laudavit *add.* Sb, sinodus *add.* Tc, et hoc

Nicena sinodus laudavit *add.* Te; *om.* Pf

⁶ *in mg.* BeCaGcMgPfSbTcTe²; *against* Surgens *below* PrVm, *in text* Vo(*adding* Synodus laudav' [*see text below*]. lxxxv); Quod episcopi, presbiteri, diac', subd' cum coniugibus quas ante consecrationem acceperint dormire possint si velint Pa *text*; Quod in orientali – copulantur (*cf c 84*) *in mg.* Pr, *in text* Vm; Leo primus dedit constitutum de continentia clericorum *in mg.* Ra; *om.* CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁷ Ex *add.* Tc, *om.* CaMgPfTbA

⁸ xviii BeCaMgPfSbTbVnA; xxviii Tc; iii Te. cap. xviii *om.* Oa; *no inscr.* Lb

⁹ Vic- Rf

¹⁰ quorum TbA; quarum BeCaGcMgPfTcTeVnVo

¹¹ Pasnut- CaDaLbOaPaRaTcVnVoA; Pasinit- Ad; Pannut- Be; Panificius Ce; Pasunt- GcPrRa; Pausinicius MgPc; Pasmut- PfPh²; Pathnut- Tb; Pafnut- SeTeVm; Pausitius Vp²

¹² contrad. CaMgTbTcA; *om.* Pf

¹³ suasitque CaMgTbTcA; suasit *with lacuna* Pf

¹⁴ esse CaMgTbA; *om.* PfSbTcTe

asserens causam¹⁵ que aut ipsis aut eorum¹⁶ iugalibus occasio fornicationis existeret¹⁷, et hec¹⁸ quidem Pasnutius¹⁹, licet nuptiarum esset inexpertus, exposuit, sinodusque laudavit sententiam eius, et nihil ex hac parte sancivit, sed hoc in uniuscuiusque voluntate non necessitate permisit²⁰.

Ars. 713 fo. 132J D 31 c 12

¹⁵ talem add. Tc, om. CaMgPfTbA

¹⁶ eorum CaPfTbTcA; ipsorum Mg

¹⁷ existeret MgPfTbTcA; assistent Ca

¹⁸ hec CaSbA; hoc Pf; MgTbTc uncertain

¹⁹ Pasn- DaLbPaPh²TcVnVoA; Pasnitius Ad; Pann- Be; Pafn- CaSbTe; Panificius Ce; Pasuntius GcPr;

Pausinicius MgPc; Pasm- Pf; Paphn- Ra; Pathn- Tb; Pausitius Vp

²⁰ permisit CaMgPcPfTbA; posuit Tc

86

[Quod presbiteri, diaconi, subdiaconi, si uxores habuerint, professionem continentie¹ non faciant in tempore sue ordinationis sed tamen continentes sint in² tempore sue ministrationis]³. Sexta⁴ sinodus, cap. xiii⁵

Quoniam⁶ in Romani ordine canonis⁷ esse cognovimus traditum eos qui ordinati sunt diaconi vel presbiteri, confiteri⁸ quod iam suis non copulentur uxoribus, nos antiquum sequentes canonem, apostolice diligentie et constitutionis sacrorum virorum, legales nuptias, et⁹ amodo valere volumus, nullo modo cum uxoribus suis eorum connubia dissolventes, aut privantes eos familiaritate ad invicem in tempore opportuno. Quicumque ergo¹⁰ dignus fuerit inventus subdiaconali¹¹ ordinatione aut diaconali¹², aut sacerdotali, hi nullo modo prohibentur ad talem¹³ ascendere gradum, pro uxoris sue cohabitatione, nec¹⁴ in tempore ordinationis sue¹⁵ profiteri cogantur, quod abstinere debeant a legalis uxoris familiaritate. Item. Oportet eos qui altari

¹ om. Sb

² in CaMgSbTc, om. GcPfVo

³ in mg. AdBeCaDaGcGaLdLnMgPfPrSbTcTe², in text VmVo; Quod clerici coniugati ordinari debeant absque professione abstinentie legalis uxoris nisi in tempore oblationis in text Pa; om.

CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁴ Sexta BeCaPfTbTcA; VII Mg

⁵ cap. xiii BeCaGcMgPfPwSbTbTeA; cap xiii Greco sermone facta PcRaRfTc; Greco sermone facta cap. xiii Fc; cap. xiiii Pt; cap. xvi Vo; cap. iii Vp; Sexta – xiii om. LbPrVm

⁶ etiam add. BeCaCbGaMgPySb²TcTdVn, om. CeGcLbOaPaPfPhRfSbTbTeVmA

⁷ ordine canonis BeCaGcMgPfTbVn; ordinis canone Tc; in ordine canonis A

⁸ corr. ss fr. constitutis Ad

⁹ et GcMgPfTcA; om. CaTb

¹⁰ ergo CaPfTbTcA; igitur Mg

¹¹ -onali MgPfTbTcA; -oni Ca

¹² ord. aut diac. CaMgPfPhTcA; aut diac. Tb; aut diac. ordine Tc

¹³ ad talem CaPfTbTcA; om. Mg

¹⁴ nec CaMgPfTbA; ne Tc

ministrant, in tempore oblationis sanctorum continentes esse in omnibus, ut a Deo possint consequi que¹⁶ simpliciter postulant. Si quis igitur¹⁷ presumpserit¹⁸, contra apostolicos canones, aliquos presbiterorum, diaconorum privare¹⁹ a contactu et communione legalis uxoris sue, deponatur. Similiter et²⁰ presbiter aut²¹ diaconus, qui religionis causa uxorem suam²² expellit, excommunicetur. Si vero in hoc permanserit, deponatur.

Ars. 713 fo. 132] D 31 c 13

¹⁵ cohabitatione nec – sue in upper mg. Pa

¹⁶ que CaMgPfTbA; quod Tc

¹⁷ igitur CaMgPfPhTbA; ergo Tc

¹⁸ presum- CaMgPfPhTcA; sum- Tb

¹⁹ -are PfPhTcTeA; -ari BeCaMgTb

²⁰ et CaMgPfTbA; om. Tc

²¹ aut CaMgPfTb; et Tc; cui A

²² suam CaMgTbTcA; om. Pf

87

[*Diaconus cum ordinatur si se non posse continere dixerit¹, uxorem libere sortiatur², si autem³ tacuerit vel⁴ professionem continentie fecerit⁵ uxori postea non copuletur, copulatus a ministerio⁶ removeatur]⁷. Anchiranum concilium⁸, cap. x⁹*

Diaconi quicumque ordinantur, si in ipsa ordinatione protestati¹⁰ sunt, et dixerunt¹¹ se velle coniugio copulari, quoniam sic manere non possunt. Hi, si postmodum uxorem duxerint, in ministerio maneant, propterea quod eis¹² episcopus licentiam dederit. Quicumque sane tacuerunt et suscepserunt manus impositionem, professi¹³ continentiam, et¹⁴ postea nuptiis obligati sunt, a ministerio sane cessare¹⁵ debent.

¹ non posse (possit Ca) continere dixerit (dux- Ca) BeCaMgTc; incontinentem Pf; cont. non posse dix.

Vo

² ux. libere sortiatur BeCaTc; ux. lib. societur Mg; ux. sortiatur Pf

³ autem BeCaMgTc; ante Ad; om. Pf

⁴ vel BeCaMgTc; om. Pf

⁵ fecerit BeCaMgTc; facies Pf

⁶ ministerio BeMgPfTc; ministratione Ca

⁷ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfSbTc, text Vo; as separate canon, in black RaVm; Quod diacones possunt habere uxores et quod non Pa; om. CeLbMqOaPcPtRfTbTeVnVp

⁸ Anc. conc. BeCaMgPfPhTbTeA; Ancluradum conc. Pa; Ex Anciritano concilio Tc; Anchirane conc. Vo

⁹ ix Da; vi Pcrf. Anc. – x in mg. Mq, om. Lb

¹⁰ protestati BeCaCeDaGcMgOaPaPcPkPqPrRaRfSbTcVmVn; prestolati BdPfPw(vel protestati ss)TeTf; postulati PhTbVo; pretestati Vp; protestata A

¹¹ -unt CaPfTbTcTeA; -int MgVn

¹² eis RaTc; ei A; om. CaMgPfPhTbTe

¹³ sunt add. GcMgMoPcTc; et add. Mo²; om. BbBeCaCeMfMhMjMkMmPaPdPfPhRaTbTeVnVoA

¹⁴ si add. MgVn, om. CaPfTbTcTeA

Ars. 713 fo. 131v] D 28 c 8

¹⁵ sane cessare BeCaPcPfTbVnA; cessare sane Mg; sane abstinere Tc

88

¹Toletanum concilium I², cap. ii³

Placuit diaconos si vel integri vel casti sunt etiam si uxores habeant⁴, in ministerio constituantur⁵.

Ars. 713 fo. 131v]

¹ De eodem add. PaVo

² Tol. conc. I BeCaMhMkMmOaPfTb; Toletano concilio LbRfTeVn;; Tol. conc. ... MfPtA Toletano conc. I Mg; Ex Toletano concilio Tc; Toletanus conc. I Vo

³ lxxxviii add. Vo. Aa here has rubric to c 89 and no insc.

⁴ ut add. Tb, om. CaMgMhMjMkMmPfPhPtTcA

⁵ -tuantur CeGcLbOaMhMkMmMqPaPkTbVnA; -tui BdBeDaMjMoPfPhPwRaSbTcTeVo²; -tuti CaMgVo; studeantur Mf

89

[Mos Romane ecclesie est¹ ut non ordinetur presbiter, diaconus, subdiaconus² nisi professionem continentie³ fecerit⁴]⁵. Gregorius⁶ Petro subdiacono Sicilie⁷

Ante triennium omnium ecclesiarum subdiaconi⁸ Sicilie⁹ prohibiti fuerant, ut more Romane ecclesie suis uxoribus nullatenus¹⁰ misceantur¹¹, quod mihi durum atque incompetens¹² videtur, ut qui usum continentie non invenit neque castitatem promisit, compellatur a¹³ sua uxore separari, atque per hoc, quod absit¹⁴, deterius cadat¹⁵. Unde¹⁶ videtur mihi¹⁷ ut a presenti die episcopis omnibus¹⁸ dicatur ut nullum

¹ Rom. eccl. est CaMgTc; est Rom. eccl. BePfSbTe

² presb. diac. subdiac.] presbiterum, diaconum, subdiaconum Te

³ ss Vo

⁴ -erit BeMgPfTc; -erint Ca

⁵ in mg. BeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Vo; Quod episcopus nullum facere presumat subd' nisi promiserit se caste victurum Pa; om. CeLaLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁶ Greg. BePhPrTbTcA; Ieronimus AaCaBdDaGcLbMgMqPaPcPfSbTeVnWc; om. Vp

⁷ Sicilie BeCaLbPfTbTcTeA; Cilicie AaOa; Scilicie MgVn. No insc., AdCeLa, no break CeLa

⁸ omn. eccl. subd. CaMgPfTbA; subd. omn. eccl. Tc

⁹ Sicilie CaFcPfTbTcA; Scilicie Mg

¹⁰ in mg. Ra

¹¹ -eantur CaMgPfTbA; -erentur Tc

¹² incomptens Ca

¹³ a CaMgPfTbA; ab Tc

¹⁴ in add. Tc, om. CaMgPfTbA

¹⁵ cadat CaMgSb²TbTcA; om. PfSbTe

¹⁶ Unde CaTbTcA; Inde MgPfSbTeVn

¹⁷ vid. mihi CaPfTcA; mihi vid. PhTb

¹⁸ ep. omn. CaPfTbTcA; omn. ep. Mg

facere subdiaconum presumant, nisi qui se victurum caste promiserit¹⁹, quatenus et²⁰ preterita que²¹ per²² propositum²³ mentis appetita non sunt, violenter²⁴ non exigantur²⁵, et futura caute caveantur. Qui vero post eamdem prohibitionem que ante triennium²⁶ facta est continenter cum suis coniugibus vixerunt, laudandi atque²⁷ remunerandi sunt, atque ut²⁸ in bono suo permaneant exhortandi. Eos autem qui post prohibitionem factam, se a suis uxoribus continere noluerunt²⁹, ad sacrum ordinem nolumus promoveri, quia nullus debet ad altaris ministerium accedere, nisi cuius castitas ante susceptum ministerium³⁰ fuerit approbata.

Ars. 713 fo. 131v] D 31 c I

¹⁹ caste prom. CaFcPfTcTeA; caste promisit Mg; prom. caste PhTb

²⁰ que add. BeCaMgPfPhSbTeTf, om. TbTcA

²¹ que PhTbTcA; queque BeCaMgPfSbTfVn

²² per MgPfTbTcA; om. Ca

²³ corr. fr. appetitum Tf

²⁴ violenter CaMgPfTbA; om. Tc

²⁵ que per propositum –exigantur om. Te

²⁶ corr. fr. testimonium Vo

²⁷ atque CaMgPfTbA; et Tc

²⁸ atque ut CaPfTbTcA; utque Mg; ac Vn

²⁹ -unt CaMgPfTcTeA; -int PhTb

³⁰ here Lg fo 40vb continues without a break with the end of 3.186 at et religioni semper inhereat, with partly ploughed mg. note.

90

'Leo IX² contra epistolam Nicete³ abbatis de monasterio Studii⁴

Apud nos, nec ad subdiaconatus gradum quisquam admittitur⁵, nisi perpetuam continentiam etiam⁶ a propria coniuge profiteatur⁷, nec post gradum cuiquam⁸ uxorem ducere⁹ conceditur.

Ars. 713 fo. 149v]

¹ De eodem add. Vo

² om. Vp

³ -ete BeCaLbMgPfTbA; -eti Tc; -eni Vp

⁴ monasterio Studii (unii Oa) BeCaCbGcLbMgOaPfRfSbTbVnVo(adding xc)A; ab. de monaster⁷ Studii in mg. Ra; monasterii Studio Tc; de mon. Stud. om. Te; monasterio Studio Vp

⁵ -itur BeCaMgPf²PhTcA; -atur PfTb

⁶ etiam MgPfTbTcA; et Ca

⁷ prof- CaMgPfTbA; conf- Tc

⁸ admittitur nisi – cuiquam om. Pa

⁹ ux. duc. CaPfTbTcA; duc. ux. MgVnWd

91

Neocesariense concilium¹, cap. i²

Presbiter si uxorem acceperit³ ab ordine⁴ deponatur. Si vero fornicatus fuerit aut adulterium perpetraverit amplius⁵ pelli debet, et ad penitentiam redigi.

Ars. 713 fo. 150, ID 6.185a] D 28 c 9

¹ Neoc. conc. CaEaEgGcOaPfPkPrPwQaQeRaSbSeTbTeA; Ex Cesariensi conc. Be; Leo Cesariensi concil' FcPc; Cesariense conc. Lb; Neocesariensi conc. MgVn; Leocesarensi conc. Mo; Neoc. Pa; Leo Casanense conc. Rf; Ex concilio Neocesariensi Tc; De continentia presbiterorum TdVo, xci add. Vo

² cap. i BeCaGcLbMgMqPfQeSbTbTcTeVn; cap. ii Mo; cap. xv Vp; om. Qa. Quod presbiter deponatur nisi caste vixerit add. Pa

³ acceperit

*AdBdBeCaCeDaDbEaLbLdMkMmMoMqOaPaPcPfPhPkPqPtPwQeRfSbSeTbTcTeTfVnVoA; duxerit EgGcMfMgMjPrQaRaVm

⁴ ab ord. om. Ra

⁵ adult. - amplius

*AbAdBdBeCaCbCeEaEcEgFcGcLbKaMfMgMjMoObOdOeOfPaPfPkPtPwQaRaSdSeSgTbTcTeTfVmVnVoVpWaWbWcA; adult. perp. eo amplius MhMkMmMq; adulterii perpetratus fuerit amplius Oa; ad alterum properaverit coniugium extra ecclesiam Brant

92

Beda super Lucam, libro I, cap. ii²

Sacerdotibus ut semper queant altari³ assistere, semper ab uxoribus continendum⁴ castitas observanda precipitur.

Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 2 var.

¹ De eodem add. PaVo

² xcii add. Vo

³ semper queant alt. CaFcPfTbTcTeVnVo; queant semper (ss Be) alt. BeGcMg; super altare (-ari A) queant OaA

⁴ cont- CaFcMgPfTbA; abst- Tc

93

Concilium II Cartaginense¹, cap. ii²

Episcopos³, presbiteros, diaconos⁴ ita⁵ placuit⁶, ut decet sacrosanctos⁷ antistites aut⁸ Dei sacerdotes⁹ et levitas, vel qui sacramentis divinis inserviunt¹⁰, continentes esse¹¹ in omnibus¹².

¹ Conc. II Cart. BeDaGcMfOaPaPrRaTbTeVpA?; Ex Cart. conc. II Pf; Conc. Cartag. CaMj; Ex conc. Cart. II MgTcVn; Cart. conc. II MhMq; Carthag. conc. Pt; Ex conc. II Cartag. Rf

² ii BeCaMgMfMhOaPfPtTcTeVnVoA; iii Tb. De eodem et de episcopis et diachonibus add. TdVo, De eodem add. Pa, xciii add. Vo. No insc. Lb

³ Cpos Pf

⁴ presb. diac. (-es Ca) BeCaLbOaMfMjRaTcA; diac. pres.

AaGcMgPaPfPhPkPrPtPhQeRfSbTbTeVnVoWd. et levitas - inserviunt add. (from below) Tb, om. CaMgPfTcA

⁵ ut add. CaGcLbMfMgMjMkMmPfTeVoVp, om. BeMoPfPhTbTcVnA

Ars. 713 fo. 150J D 31 c 3 var.

⁶ et add. Vp

⁷ decet sacrosanctos BeCaLbMfMhMjMmMoPfPtPhTcTeA; sacrosanctos decet Mg; decet sacros

TbVn

⁸ aut BeCaMfMgMjTbTeA; ac Pf²Tc

⁹ Dei sac. BeCaMfPfPtTbTcTeVnA; sac. Dei MgMj; Dei sac. necnon Ph

¹⁰ et lev. - ins. here CaMgPfTcA; after diac. presb. above PhTb

¹¹ debent add. Oe

¹² decet add.

Ad²BdBeCaCeDaDbGcLbLdMfMgMhMjMkMmMoMqObOdOfPaPdPkPqPt(?)PwRaRfSbTeTfVnVo
VpWcWdBrant, docet add. Ad, esse add. Pf, om. OePcPhPrQeTbTcVmA

94

[Qua¹ dispensatione in veteri lege Zacharie et aliis sacerdotibus usus uxoris relaxatus est]². Innocentius Victorico³ Rothomagensi episcopo⁴

Tenere debet ecclesia omnimodo, ut sacerdotes et levite cum uxoribus suis⁵ non misceantur, quia⁶ ministerii quotidiani necessitatibus occupantur. Scriptum est enim, Sancti estote, quoniam ego⁷ sanctus Dominus Deus vester. Nam⁸ priscis temporibus de templo⁹ Dei anno vicis sue non discedebant, sicut de Zacharia legimus¹⁰, nec domum suam omnino tangebant¹¹. Quibus utique propter sobolis successionem uxoris¹² usus fuerat relaxatus¹³, quia ex alia tribu et preter ex semine¹⁴ Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat preceptus¹⁵ accedere¹⁶, quanto magis hi sacerdotes vel¹⁷ levite pudicitiam¹⁸ ex die ordinationis sue servare¹⁹ debent, quibus²⁰

¹ Qua AdBeCaDaGcPf; Quia Ln; Quod MgTc

² in mg. AdBeCaDaLdLnMgPfPrSbTc, in text Ea(no insc.)Vo(adding xc et iiiii); Qua disp. – sac. rel. est usus Gc; Quod sacerdotes et levite cum uxoribus non debent misceri ex auctoritate veteris testamenti Pa; Dispensationem in veteri lege Arrie et aliis sacerdotibus uxoris relaxatus est Te² as if copying from a ploughed exemplar; om. CeLbMqOaPcPtRaRfTbVnVp

³ -ico *BeCaMgOaPfTeVnVo; Victori Lb; Victorio Rf; Victrico Tb; -ino Tc; corr. fr. Victroco to Victroci A

⁴ ep. *BeCaLbLdLnMgPfPhTcVnA; ep. cp. viiiii DaSb; archiep. Tb; om. Te

⁵ ux. suis *CaPfTcTeA; ux. Mg; suis ux. PhTbVn

⁶ cum uxoribus – quia in mg Mk²

⁷ ego *PhSbTb; om. AdBdBeCaCeDaMgPaPcPfPkPrPwTcTeTfVmVp; ego sum Ph²; et ego Vn

⁸ Nam *MgPfTbTc; Quoniam Ca

⁹ de templo *CaMgTbTc; om. Pf

¹⁰ -imus *CaMgPfPhTc; -itur Tb

¹¹ -ant *CaPfTbTc; -at Mg

¹² uxoris *DaPhPrSb²TbTcVm; om. AdBdBeCaCeLbMgPaPcPfPkPwSbTeTfVmVp

¹³ us. fu. rel. *CaMgPfPhTc; rel. us. fu. Tb

¹⁴ ex semine *CaMgPfTb; semen Tc

¹⁵ prec- *MgPfTc; om. Ca; acc- PhTb

¹⁶ -endere Te. nullus accedere permittebatur add. Migne, om.

*BeCaDbEaMgOaPcPfTbTcTeVmVoBrant

¹⁷ vel CaMgPfPh; et Tb; om. Tc

¹⁸ -ti- ss Mg

¹⁹ serv- *GcPfTbTc; observ- CaMgVn

²⁰ quibus *MgPfTbTc; quibusque Ca

vel²¹ sacerdotium vel ministerium sine successione²² est, nec preterit dies qua vel a sacrificiis divinis vel a²³ baptismatis officio videntur.

ID 6. 94 var. at beginning; Ars. 713 fo. 149v has to occupantur only] D 31 c 4

²¹ vel *CaMgPfPTc; om. PhTb

²² sine succ. *MgPfTbTc; ante successionem Ca

²³ a CaPfTbTcVn; om. Mg

95

[*Sacerdos quia semper debet pro populo¹ offerre, matrimonio semper debet² carere³.*

Innocentius⁴ Exuperio⁵ Toletano⁶ episcopo⁷

Eos⁸ ad sacrificia fas sit⁹ admitti qui non¹⁰ exercent, vel¹¹ cum uxore carnale officium¹².

Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 6

¹ semper deb. pro pop. CaPfRaTc; debet semper pro pop. Be; semper pro pop. deb. Mg

² semper deb. mat. Vo

³ in mg. BeCaDaLdMgPfPrRaSbTc, in text VmVo(adding xcv), before c 96 Aa; om. CeLbLnMqOaPaPcPtRfTbTeVnVp. cf c 96

⁴ Inn. CaMgPfTbTeA; Idem Tc

⁵ Victorico Aa; ex concil' Pcrf

⁶ Tol. CaLbMgPfTbA; om. Tc

⁷ cp. i add. Da (not Sb)

⁸ Eos DaGcMqOaQePaPhPrTbTcTfVmVnA; []os Ca; Hos BdBeCeLbLdMgPfSbVoVpVqWc; Nos PkTe

⁹ sit CaPfTbA; est MgVn; om. Tc

¹⁰ qui non CaMgPfTbA; non est qui Tc

¹¹ vel MgPfTcA; om. CaTb

¹² off. CaMgPcPfTbTeA; vel commercium add. ss Pc²; commercium Tc

96

'Hieronimus² contra Iovinianum³

Si⁴ laicus et⁵ quicumque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali, sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt⁶ sacrificia, semper orandum est⁷. Si semper orandum⁸, ergo⁹ semper carendum matrimonio.

¹ Sacerdos (et add. Pr) quia semper debet pro populo offerre matrimonio semper carere debet add. in mg. BeCaGcPr, in text Vm; Quod sacerdos semper orare debet et semper vivere caste add. Pa; De eodem add. Vo; Quando diaconus ordinatur si dixerit se non posse continere non ordinetur add in mg. Wc

² Hieron. BeCaLbMgTbTcTeA; Greg' Pf

³ contra Iov. om. Ce. xcvi add. Vo; Aa has here insc. to c 100; insc. as here in mg. Mq

⁴ Si quis Py

⁵ et CaMgPfRaTbTeA; vel Ra²Tc

⁶ pro pop. off. (offenda Oa) sunt OaPrRaVmA; off. sunt

AdBdBeCaCeDaGcLbLdMgPaPfPkPqPwSbTbTeTfVmVnVp; off. sunt pro pop. Pctc

⁷ est CaMgPfPhTcA; om. Tb

⁸ est add. Tb, om. CaMgPfPhTcA

Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 7

⁹ ergo CaPfTbTcVnA; *om.* Mg

97

[Quando diaconus ordinatur, si dixerit se non posse¹ continere non ordinetur]².
[Araunicum concilium cap. xxii]³

Diaconus qui eligitur si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio, et dixerit non posse in castitate⁴ permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit et ordinatus fuerit⁵ et postea matrimonium desideraverit, alienus sit a ministerio, et vacet a clero.

ID 6.376] D 27 c 1

¹ se non posse BeMgPfTc; non posse Ad; non possit Ca

² in mg. AdBeCaDaGcLdMgPfPrSbTc, in text Vo(adding xcvi); Quod diaconus non ordinetur si dixerit se non posse continere Pa; Diaconus non ordinatur si continere non possit Te² mg; *om.* CeLbLnMqPcPtRfTbVn

³ Araunicum (Arausicum Be, Aurnuncium Ln) concilium cap. xxii BeCaLdLnMgPtVnVp; Item idem Cb; Araun. conc. Mq; Ex concilio Bracharensi III cap. xxxix Sb, cf XP 3.28.2 (9); Ex canone Martini Bracharensis episcopi. Quando diaconus ordinatur Tc; *om.* AdDaGcLbOaPaPcPfRfTbTeVo

⁴ non posse in cast. *CaGcMgTb; in cast. (se add. Tc) non posse BePfTcVn

⁵ ord. fu. *CaMgPfPhTc; fu. ord. Tb

98

Araunicum concilium¹, cap. xxii²

Si quis³ post acceptam benedictionem leviticam cum uxore sua incontinentis invenitur, ab officio removeatur.

Ars. 713 fo. 149v] D 50 c 29a, var.

¹ Araunicum (Aununcium Ln) concilium BeCaGcLbLdLnMqOaPaPhPtTbTeVoA; Arausicum conc. DaSb²; Araunico concilio MgPcVn; Ex Ar. concilio PfTc; Araunicum concilio Vp

² xxii BeCaCbGcLbLdLnMqOaPaPcPfPtTbTeVoVpA; xxiii DaSb; xxvii MgVn; xvii Tc. Quod levita incontinentis ab officio removeatur *add.* Pa; Item de castitate diachonororum ac subdiachonororum observanda xcvi *add.* Vo

³ diaconus aut presbiter *add.* Brant, *om.* BeCaDbGcMgPfTbTcTeA

99

Gregorius¹ Bonifacio episcopo Regitano²

Subdiaconibus tuis, hoc quod de singulis³ statuimus decernimus observari⁴ nec illam⁵ diffinitionem nostram cuiusquam contumacia sinas aut temeritate corrumpi⁶.

¹ *om.* Vo

² Regitano BeCaLbMgPfTbTe(before ep.)VnVo(adding xcvi)A; Rogitano Ad; Reitano GcTc; Reginato Pt; *om.* PcRf

Ars. 713 fo. 149vJ D 32 c 9

³ quod de sing.] de Sicul OaPrVm; quod de singulis (*with vel Siculis in mg*) Ra

⁴ statuimus decernimus (decrev- DaGcPrVmVp) observari DaGcMgPhPqPrTbVmVpABrant; statuimus AaAdCaCeLbObOdOePaPfPkPtPwSbTeVo; constituimus BdOf; stat. obs. decernimus Be; statuimus observari decrevimus OaRa; constituimus decrevimus observare PcRfTc; et decernimus observari (*partly in mg.*) Sg; observari decrevimus Vn

⁵ ullam Ob

⁶ nec (ne Lb) illam - corrumpi BdBeCaCeDbGcLbMgOaObOdOeOfPaPfPhSgTcTeVmVnVoABrant; om. Tb

100¹

Innocentius² Anastasio episcopo Thessalonicensi³

Ad exhibendam tamen perfecte continentie puritatem nec subdiaconibus quidem carnale connubium conceditur ut et⁴ qui habent sint tanquam non habentes⁵, et qui non habent permaneant singulares.

cf 4L 1. 124 but widely var.; ID 6.98 med.JD 32 c I med.

¹ inscription retained but canon om. Pq

² Leo [*cf 74T 172 etc*] DaSb

³ Thess. BeCaLbMgPcPfTbTeVmVo; om. LdTcVp; c add. Vo. No insc. Pt

⁴ et CaOaMgTbVm; etiam Gc; om. BePfTcTe

⁵ sint tanquam non hab. CaMgPfTb; tanquam non hab. sint Tc

101

Urbanus II, in sinodo apud¹ Melfiam²

Eos³ qui post subdiaconatum⁴ uxoribus vacare noluerint⁵ ab omni sacro ordine removemus, officioque atque beneficio ecclesie carere decernimus⁶. Quod si ab episcopo commoniti non correxerint, principibus licentiam indulgemus⁷, ut eorum feminas mancipent servituti. Si vero episcopi consenserint eorum pravitatibus, ipsi officii interdictione multentur.

¹ apua Te

² Melfiam BeDaGcMgMqOaPaPfPrPtSbTbTeVmVoVpWcA; Melfiani Ca; Melchiam Lb; Nicetiam Tc. II – Melfiam] papa Ea ; no insc. Pq

Quod presbiteri, diaconi coniugati ab omni sacro ordine <et> officio et beneficio removeatur ecclesie, et episcopus eis consentiens multetur officio *add.* Pa; Quod ultio exercenda est in subd' incontinentes. ci *add.* Vo.

³ Eos AaDaGcMqOaPaPhPrQeRaRfTbTcTfVpA; <>os CaPt; Hos

AdBdBeCbCeEaLaLbMgPcPfPkPwPySbTdTeVqWc; Nos Vn; Ees Vo

⁴ subdiac. AaAd²CePaPhPfPr²QeRaTbVmVoA; diac.

AdBdBeCaDaEaGcLbMgOaPcPfPwRf²SbTfVmVpWc; diaconum MqPqPtTe; subdiaconum Pr; diac. ab Tc

⁵ nol- AaAdCeGcLbMgOaPcPfPhPfPwTcTeTfVmVnVoVpWc; vol- BdBeCaDaMqPaPq?QeRaRfSbTbA

⁶ decernimus AdBdBeCaCeMg?MqPaPcPfPhPrPtPwTbTfVoA; decrevimus GcLbOaPqPrRaRfSbTcTeVmVnWc

⁷ lic. ind. AdDaGcMgMqPcPfPhPtSbTcTfVmVoA; ind. lic. BeCaOaPwTe; ind. Tb; lic. tribuimus Wc

Ars. 713 fo. 149v] D 32 c 10

102

¹*Sexta² sinodus, cap. vii³*

Si quis eorum qui ad clerum accedunt voluerit⁴ nuptiali lege mulieri copulari⁵ hoc⁶ ante ordinem subdiaconatus faciat.

Ars. 713 fo. 149v] D 32 c 7

¹ e eodem add. Vo

² Gr' Vp

³ vii BdBeDaGcLbMgOaPcPfRfVnVo(*adding cii*)A; vi CaSbTc; ii Tb; iii Te

⁴ corr. fr. -unt Ca

⁵ mul. cop. CaMgPfTbA; cop. mul. Tc

⁶ hoc CaMgPfPhTcA; om. Tb

103

Dominico¹ Gradensi patriarche²

Erubescant impii, et³ aperte nos intelligent, iudicio sancti Spiritus eos qui in tribus sacris⁴ gradibus presbiteratu scilicet⁵, diaconatu, subdiaconatu positi, mulierculas non abiecerint⁶, et caste non vixerint⁷, excludere ab eorumdem⁸ graduum dignitate. De manifestis quidem loquimur. Secretorum⁹ autem cognitor et iudex Deus est¹⁰.

Ars 713 fo. 150v] D 32 c 11

¹ Domno Lb

² Grad. (Gardensi Be, -ensis Ea) pat. BeCaCeEaGcLbMgPfTcTeVnVoA; pat. Cartaginensi Tb; om. Pa. Quod presbiteri, diaconi, subdiaconi deponantur nisi caste vixerint (*p.c.*) add. Pa; Ut hii qui in tribus gradibus presbiteratu, diaconatu, subdiaconatu positi mulieres non abiecerint ab eorum graduum dignitate excludantur add. Vo

³ imp. et] nuptii Rf

⁴ sacris Ca²MgPcPfTbTeOaA; sacros Ca; om. Tc

⁵ scil. Da²GcMgPfTbA; om. BeCaCbDaTcTeVn

⁶ -erint CaMgPfTbA; -erunt Tc

⁷-erint CaMgPfTbA; -erunt Tc

⁸ eorundem CaMgPfTcTeVnA; eorum PhTb

⁹ lacuna follows in Pf

¹⁰ Deus est CaMgPfTbTeA; est Deus RaTcVn

104

Urbanus II² Meldensi³ sinodo presidens ait⁴

¹ Quod nemo ordinetur nisi virgo aut probate castitatis vel qui unicam virginem uxorem habuerit add. Pa; Item de castitate clericorum add. Vo

² om. Oa

³ Meldensi AdBeCaCeLbMgMqPaPcPrPtRaRfSbTbTcTeVn; Meldenso Pf; obsc. corr. Ph; Melfiensi Vo; Moldensi Wc; Melfensi A

Nemo ad sacrum ordinem permittatur accedere, nisi aut virgo aut probate castitatis, et qui usque ad subdiaconatum unicam et virginem uxorem⁵ habuerit.

Ars 713 fo. 152] D 32 c 12

⁴ pres. ait BeCaCeLbMgOaPaPfRfTbTeVnA; pres. dixit Mq; *om.* PtTc. Meld. – ait *om* Ea; *no insc.* La
⁵ et virg. ux. BeCaEaMgOaPfPtTeA; virg. et ux. Ph; virg. ux. Tb; ux. et virg. Tc

105

[*Quod episcopi¹, presbiteri², diaconi³, subdiaconi a suis⁴ debeant etiam⁵ uxoribus abstinere aut ab officio cessare*]⁶. ⁷*Carthaginensi concilio⁸, cap. iii⁹*

Placuit episcopos, presbiteros, diaconos¹⁰, subdiaconos secundum priora statuta¹¹, etiam ab uxoribus abstinere¹². Quod nisi fecerint, ab ecclesiastico removeantur officio. Ceteros vero¹³ clericos ad hoc non cogi, sed secundum uniuscuiusque ecclesie consuetudinem observari debere.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 13, +D 84 c 4b

¹ *om.* Te

² et add. GcTc, *om.* CaMgPfPrTe

³ et add. GcPrTc, *om.* CaMgPfTe

⁴ a suis BeCaMgPaTcTe; *om.* Pf

⁵ etiam BeGcMgPaPrTcTe; *om.* AdCaDaVo; ab Pf

⁶ abstinere Ln; omnino add. Te. *Rubric in mg.* AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², *in text* PaVo(*adding cv*); *om.* CeLbMqOaPcPtTbVnVp

⁷ Ex add. Pf, *om.* CaMgTbTcVpA

⁸ Cartaginensi concilio GcPfRfTc; Cartaginense concilium BeCaOaPaTbTeVo; Carth. conc. V (*ss* Sb) DaSb; Cartag' conc' VII MgVn; Cart' conc' A

⁹ iii BeCaGcPhSbTcTeVoVpA; iiii LbMgPfVn; ? Tb

¹⁰ diac. CaMgPfPhTcA; *om.* Tb

¹¹ priora stat. CaPfSbTbTcTeVnA; propiora (propria Gc) constituta GcMg

¹² ab ux. abs. MgPfTbTcA; abs. ab ux. Ca

¹³ vero CaMgPfTbA; autem Tc

106

[*Quod¹ clerici² licenter³ possint⁴ uxores ducere et filios procreare*]⁵. *Leo⁶ Rustico Narbonensi, cap. vi*⁷

Lex⁸ continentie eadem est altaris ministris⁹ que episcopis atque¹⁰ presbiteris, qui cum essent laici, sive lectores licite et uxores ducere et filios procreare potuerunt,

¹ Quod BeCaMgTcVo; Qui Pf

² laici *subs. corr.* Ln

³ licenter BeCaLd²MgPfVo; qui licent Tc; licent Te; *om.* Ld

⁴ -int CaMgPf; -unt BeTc

⁵ *in mg.* AdBeCaDaGcMgPaPfPrSbTcTe², *in text* PaVo; *om.* CeMqOaPtTbRfVnVp

⁶ papa add. Tc, *om.* CaLbMgPfTbTeVoA. Leo – vi *as insc. to c 107* Ln

⁷ vi CaCeLbOaPfTb?TcTeA; iii DaSb, *cf ID 6.68*; vii MgVn. Leo IX contra ep. Nicete abbatis de monasterio Studii Pc (*repeated before c 107*)

sed cum ad predictos pervenerunt gradus, cepit eis¹¹ non licere quod licuit. Unde ut de carnali fiat spirituale¹² coniugium, oportet eos¹³ dimittere uxores et quasi non habeant habere, quo¹⁴ et¹⁵ salva sit qualitas connubiorum et¹⁶ cessent opera nuptiarum.

ID 6.68 with var. insc., Ars. 713 fo. 149v] D 31 c 10

⁸ Sex Rf; Rex Vo

⁹ alt. min. *MgPfTbTcA; min. alt. Ca

¹⁰ atque CaPfTbA; et MgSbTe; *om.* Tc

¹¹ eis *MgPfSbTbTcA; eos CaTe

¹² fiat sp. CaMgPfTbA; sp. fiat Tc

¹³ nec *add.* ss Sb

¹⁴ quo *MgPfRaTbTcTe; que Ca; ?A

¹⁵ et *PfPrSbA; ut CaMgPhRaTbTcTeVmVn

¹⁶ et *MgTbTcSbTeVnA, *om.* CaPf

107

[Quod clerici nec¹ viduas nec repudiatas accipient uxores, quia post tale matrimonium non possunt provehi² ad subdiaconatum³]⁴. Leo IX⁵ contra epistolam Nicete⁶ abbatis de monasterio Studii⁷

Seriatim et⁸ aperte prosequamur⁹ quod sancta Romana ecclesia¹⁰ in gradibus clericorum agat¹¹. Clericos tantum¹², ostiarios, lectores, exorcistas, acolithos, si extra votum et habitum monachi¹³ inveniantur, et continentiam profiteri nolunt, uxorem ducere virginem cum benedictione sacerdotali permittit. Non autem viduam aut¹⁴ repudiatam, quia propter hoc¹⁵ deinceps nec ad subdiaconatum provehi poterunt, nec laicus non¹⁶ virginem sortitus uxorem, aut bigamus ad clericatum¹⁷. Quod si quis ex prefatis ordinibus desiderat ad subdiaconatum ascendere¹⁸, non potest sine consensu

¹ vel Ad

² etiam *add.* Be

³ sacerdotium Te

⁴ in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Vo; Quod acolitus et infra virginem ducens provehi possit si tamen coniux permittat, nec eidem nec cuiquam se carnaliter postea iungat Pa; *om.* CeLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁵ XI Vo; *om.* DaLdVp

⁶ -ete CaCbMgPfTbA; -eti Tc

⁷ monasterio Studii (Studui Vo) BeCaGcLbMgOaTbVnVoA; monasterii studio PfTc; Studii monasterio Te; monasterio Vp; Ln has here insc. to c 106

⁸ Ser. et] Veritatem SeWc

⁹ -amur BeCaGcMgPhPrRaTcTe; -imur PfTb; -emus Vo; -emur A. per- (vel pro ss) Qe

¹⁰ etiam *add.* Mg, *om.* CaPfTbTcA

¹¹ agat PhTbA; agit BeDaGcMgPfRaTcTe; ag' CaPr; ait Vn

¹² tantum PhPrA; enim BeCaMgPfSbTcTeVnVo; tamen Tb

¹³ -achi CaMgPfPrTcTe; -achorum PhTb; ?? A

¹⁴ aut CaPfTbTcA; et Mg

¹⁵ hoc CaMgPfTbA; *om.* Tc

¹⁶ non BeCaMgPrTcA; nec Pf; nisi PhTb

¹⁷ potest ascendere *add.* Brant, *om.* BeCaGcLbMgOaPfSbTbTcTeVoA

¹⁸ ad subd. asc. CaMgPfTbA; asc. ad subd. Tc

uxoris sue, ut fiat de carnali deinceps coniugium spirituale, nemine eos cogente. Nec permittitur¹⁹ postea uxor iungi eidem marito suo carnaliter, nec cuiquam nubere²⁰ in vita aut post mortem illius.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 14

¹⁹ Nec permittitur MgPfTbTcA; Neque permittatur Ca

²⁰ nubere CaPfTbTcVnA; permittitur Mg

108

[Quod clerici uxorati stipendia exterius¹ accipiant]². Beda in historia Anglorum libro I³, cap. xxix⁴

Si qui sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possint⁵, sortiri uxores debent⁶, et stipendia sua exterius accipiant.

Ars. 713 fo. 149, ID 6.86a] D 32 c 3a

¹ ext. Ad²BeCaEaGcPaPf; om. LcMgTc

² in mg. AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Ea(no insc.)PaVo; om. CeLbMqOaPcPtTbVnVp

³ in Rf

⁴ xxix BeDaLbOaPfTbTcTeVnVoA; xxviii Ca; ? Mg

⁵ -int BeCaGcMgPfPrA; -unt PhTbTcTe

⁶ ux. deb. CaMgPfPrTcA; deb. ux. PhTb

109

¹Canones apostolorum, cap. xxvii²

Innuptis³ qui ad clerum provecti sunt precipimus ut, si voluerint, uxores accipiant, sed lectores cantoresque⁴ tantummodo.

Ars 713 fo. 149]

¹ Quod clerici uxores alterius secte non accipiant (*cfc 110*) add. BeLn; De eodem add. Vo

² cap. xxvii BeCaLbDaOaSbTbTcTeVo(*adding cviiii*)A; cap. xxviii GcMgMqPaPrVnVp; xxvii Pf. *Insc. in mg. Ha²*

³ Innuptis AaAdCeDaMgMqPcPhPrRa²SbTcTeTfVnA; []nnuptis Ca; Innupti GcPa; In nuptiis PfRaRfTb; Nupti Wd

⁴ cantoresque BeCaCeMgPaTbTeVoABrant; res cantoresque Pf; et cantores PcTc; cantores TfVn; om. Mq

110

[Quod clerici uxores alterius secte non accipiant]¹. ²Calcedonensi concilio³, cap. xiv⁴

¹ in mg. AdCaDaGcLdMgPfPrSbTcTe², in text PaVo; om. BeCeLbMqOaPcPtTbVnVp. *cfc 109 for BeLn*

² Ex add. MgPfVn, om. BeCaTbTcTeA

Quoniam in quibusdam provinciis concessum est lectoribus et psalmistis uxores ducere, constituit sancta sinodus non licere cuiquam ex his accipere secte alterius uxorem.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 15

³ Calc. concilio MqPfTc; Calcedonense concilium BeCaGcTbTeVo; conc. Calcedonensi MgVn; Calcedon' conc' A

⁴ xiv BeCaOaPfPrSbTbTeVoA; xxiiii MgVn; xiii GcTc; xv Vp; om. PcRf. *No insc., running directly on to end of c. 109 Lb*

111

'Ex concilio Cartaginensi III, cap. xix²

Lectores³ cum ad annos pubertatis veniunt⁴, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

Ars 713 fo. 149v] D 32 c 8

¹ De eodem *add.* Vo

² Ex Concil. Cart. III, cap. ixx (xviii Ce, xix PaSb) CeOaPaSbA; Nicen' concil' cap. iiiii Lb (*cfc. 112*); Ex conc. Cart. IIII cap. xix MgVn; Conc. Cart. iii cap. AdCaPrRfTeVp; Cart. conc. cap. iii BePcTc; Cart. conc. III (*l. add. Pr*) cap. xix DaGcPr?; Conc. Cart. III cap. xx Mq; Ex eodem, cap. iii Pf; Conc. Cartag. cap. iii PhTb; Ex conc. Cartaginense III cp. cxi Vo. Quod lectores in pubertate cogantur aut uxores ducere aut continentiam profiteri *add.* Pa; *neither insc. nor rubr.* Ea

³ Rectores Lb; Luxores Pa

⁴ -iunt BeMgPfTbA; -iut Ca; -erint Tc

112

Nicenum concilium¹, cap. iii²

Interdixit per omnia sancta sinodus, non episcopo, non presbitero, non diacono³, non alicui omnino qui in clero est licere subintroductam habere mulierem, nisi forte matrem aut sororem aut amitam, aut eas etiam idoneas⁴ personas que fugiunt⁵ suspiciones.

Ars 713 fo. 151, cf ID 6.186] D 32 c 16

¹ Nic. concilium BeDaEaGcMgOaSbTbTeVo; Concilium Nic. Ca; Canones apostolorum Lb (*cfc. 113*); Ex Niceno concilio Pf; Niceno concilio Tc; ? A

² cap. iii *om.* Ea. Cap. vi Lb. Quod nullus ordinatus suspiciosam secum habeat mulierem *add.* Pa; Quas mulieres liceat tantum cum clericis habitare *add.* Vo. *No insc.* Qe (*cfc 113*)

³ non subdiacono *add.* Be²DaGcMgPc²PrRaVmVp, non sub [sic] *add.* Rf, *om.*

*AdBdBeCaCeEaLdMqPcPfPaPhPkPqPtSbTbTcTeTfVnVoA

⁴ eas etiam id. CaGcPfPhRaSbTbTe; eas tantum id. Be; etiam eas id. EaVnVoVp; etiam id Ld; tantum eas Mg; eas tantum Oa Ra²A; tamen eas etiam id. Tc

⁵ fug- CaPfTbTcVnA; effug- *Mg

113

[Ut episcopi, presbiteri, diaconi, subdiaconi¹ proprias non relinquant uxores sustentando sed cohabitando]². Canones apostolorum, cap. vi³

Episcopus aut presbiter propriam uxorem nequaquam⁴ sub obtentu religionis⁵ abiciat. Si vero reiecerit⁶ excommunicetur.

Ars. 713 fo. 151]

¹ diac. (et add. CaGc) subdiac. AdBeCaDaGcLdPrSbTeVm, d. s. Mg, subdiaconi Vo; om. PaPf

² in mg. AdBeCaDaLdGcMgPfPrSbTe² (*cf Ea c 114*), in text PaVmVo; om. CeLbMqOaPcPtRfTbTcVp

³ vi BeCaGcMgOaTcVnVoVpA; v PfPhTb. Nicenum concil' cp. iii Qe (*cf c 112*). No insc. Lb

⁴ Ca uncertain; ss Pc

⁵ non add. Ca, om. MgPfTbTcA

⁶ reiecerit CaMgTbTcA; reicit Pf

114

¹Gregorius in dialogo, libro IV²

Presbiter quidam commissam sibi regebat ecclesiam cum magno timore Domini, qui ex tempore³ accepti ordinis, presbiteram suam ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se propius nunquam accedere sinebat, eamque sibimet⁴ propinquare⁵ nulla occasionem⁶ permittens⁷, ab ea sibi communionem funditus familiaritatis absciderat. Habent quippe sancti viri hoc proprium, nam⁸ ut semper ab illicitis longe sint, a se plerumque etiam⁹ licita abscidunt. Unde idem vir nequam¹⁰ per eam incurreret culpam, sibi per eam etiam ministrare refutabat necessaria¹¹.

Ars 713 fo. 151] D 32 c 18 to familiaritatis abscidit

¹ De eodem add. PaVo

² IV BeCaCeEaOaPaPfPhPrSbTbTeVo(*adding cxiii*)VpA; III DaGcMgPcQeRfTcVn(*insc. in mg. Gc*). Ut episcopi, presbiteri, diaconi, subdiaconi proprias non relinquant uxores sustentando sed cohabitando *add EaWd* (*cf c 113, in Wd this is in black in mid-text*). No insc. Lb

³ ex timore (vel ex tempore ss) Ad

⁴ sibimet CaGcPfTbTcTeVnA; sibi BeMg

⁵ appropinquare, *after* occasione Be

⁶ -ionem MgPfTcA; -ione BeCaGcTbTeVn

⁷ corr. fr. nul. occ. perm. Tb

⁸ nam CaMgPfTbA; om. Tc

⁹ a se pler. et CaMgPfPhTcA; et. a se pler. Tb

¹⁰ nequam CaMgPfTbA; ne Tc

¹¹ etiam ministrare ref. nec. CaEaOaPfQeSbTbTeVnVoVpA; etiam min. nec. refut. Be; ministrare ref. nec. GcLbPrSe; ministrari etiam ref. nec. Mg; ref. ministrari etiam nec. Ra; ministrari ref. etiam nec Tc

115¹

²*Ambrosius super epistolam secundam³ ad Corintios⁴*

Omnis apostoli, Iohanne excepto⁵ et Paulo, habuerunt⁶ uxores⁷.

Ars. 713 fo. 149v]

⁸*Leo IX contra epistolam Nicete⁹ abbatis de monasterio Studii¹⁰*

Omnino¹¹ confitemur¹² non licere episcopo, presbitero, diacono, subdiacono propriam uxorem causa¹³ religionis abicere a¹⁴ cura sua, scilicet ut¹⁵ ei victum et vestitum¹⁶ largiatur, sed non ut cum illa ex more carnaliter iaceat¹⁷. Sic¹⁸ et sanctos apostolos legimus egisse, beato Paulo dicente. Nunquid non¹⁹ habemus²⁰ potestatem sororem mulierem circumducendi²¹, sicut frater²² Domini et Cephas. Vide insipiens quia²³ non dixit²⁴, Nunquid non habemus potestatem sororem mulierem

¹ Insc. and text in mg. Wc. Pt has insc. but not text

² De eodem add. Vo

³ ep. sec. EgGcLbLcLmMgPfPrRaTcVn; sec. BdBeDaLc²OaPkPtQeSe; sec. ep. Be²CaCbLjMqObPhPt²SbTbVo; ep. and lacuna Pa; ep. RfTe; Amb. secundam only A

⁴ Amb. - Cor. after hab. ux. Lf, om. Qa. Ambrosius Leo Ea. cxv add. Vo

⁵ Ioh. exc. CaEaEgMgPaPfPkTbTcA; exc. Ioh. BeLmOaObOfRa

⁶ hab. CaEaGcLd²MgPf(with lacuna)TbTc; hab. omnes LdPkSeSbTe; omnes hab. A

⁷ Omnes - uxores after Omnino – coniugium TfBrant; as here

AaAbBdBeCaCbCeDaDbEcEgFcGcLbLdLfLjLmKaMgMqOaObOdOeOfPaPcPfPhPkPqPrPwQaQeR
aRfSbSdSeSgSkSITbTcTeVmVnVoVpWaWbWd, as rubric Ad; om. Td. EaLc omit rest of c 115

Explicit iii, incipit ivi add. Lc

⁸ De eodem add. Vo

⁹ -ete BeCaCbEgLdLfLjLmMgObSeTbA; -eti Pf; -etii Tc; Parmeniani Te

¹⁰ monasterio (corr. fr. -erio Tb) Studii BeCaCbGcLdLfLjLmMgPaSeTbVnVo(adding cxii)VpA; Stud. mon. Te. de mon. St. om. ObEg, monasterio studio Lb; monasterii studio PfTc; Ambr' super sec. ep. Qa. Ad has Leo – Studii as insc. to c 116, Lf has Leo - Stud. in mg., with Ambros. - Corint. (above) in text here. Qua auctoritate non debeant ordinari. proprias abicere uxores sustendando sed commiscendo add. Pa

¹¹ corr. fr. Omnes Ld

¹² conf- CaMgObPfTbTcA; prof- Lf

¹³ ss Cb

¹⁴ a BeCaCbFcGc²LbLd²LfLjMgObSbTbTcVn; om. GcLdLmPrPfTeVo

¹⁵ non add. CbLj, om. BeCaGcLdMgObPfTbTcTeVoA

¹⁶ vict. et vest. BeCaMgObPfTbTcA; vestium et vict. Lf

¹⁷ iaceat BeCaCbFcLdLfLjLmMgObPfTbA; dormiat Tc

¹⁸ corr. fr. sicut Ld

¹⁹ non CaMgObPfTbTcA; om. Lm

²⁰ habemus CaCb(obsc. corr.)MgObPfTbTcA; habeo Lf

²¹ -ducendi CaCbLdLfLjLmObPfTbA; -cidendi Tc

²² frater CaCbLdLfLjLmObPfTbA; fratres Tc

²³ hoc add. ss Vo

²⁴ dixit BeCaCbLfLjLmTbTcTeVnVoA; dixi GcLdObPf. Numquid non - dixit om. Mg

amplectendi²⁵, sed circumducendi, scilicet ut mercede predicationis sustentaretur ab eis, nec tamen deinceps foret inter eos ulterius²⁶ carnale coniugium²⁷.

Ars 713 fo. 151] D 31 c 11

²⁵ -ectendi BeMgObPfTbTcTeVoA; -ectectendi Ca; -ectandi CbLd

²⁶ dein. foret inter eos ult. BeCaCbFcGcLfLjLmMgObPfPwTb²TeVo; deinde foret inter eos Ld; inter eos foret dein. Tc; foret dein. inter eos A

²⁷ corr. fr. carn. off. Ce, fr. carn. officium ult. Tb; carnale officium (*omitting ult.*) Qe (*but not Ph.*)
Incipit sextus *add.* Ce; Explicit liber v. Incipit liber vi *add.* Pa

116

¹ [Si quis² pro ordinibus aliquid dederit vel³ acceperit vel⁴ promiserit⁵, ordinator et ordinatus⁶ ab officio deponantur]⁷. Ex⁹ canone¹⁰ apostolorum, cap. xxx¹¹

Si quis¹² episcopus¹³ aut¹⁴ presbiter aut abbas¹⁵ per pecuniam hanc obtinuerit dignitatem, deiciatur ipse et ordinator eius, et a communione sancta modis omnibus¹⁶ abscidatur, et¹⁷ sit anathema sicut Simon magus a Petro.

ID 5.78]

¹ Incipit sextus *add.* Ce, Explicit liber tertius. Incipit quartus *add. and canc.* Ld

² Si quis BeCaEaMgPfSb; Qui BeTc ; *om.* Te

³ vel BeCaEaMgTc; *om.* Pf

⁴ vel BeCaEaMgTc; *om.* Pf

⁵ -erit BeCaEaPfTc; -it Mg

⁶ ordinator et ordinatus BeCaGcMgPfSbTe; ordinatus et ordinator Tc

⁷ ab off. deponantur BeDaGcMgPfPrSbTe; deponantur ab off. Ca; ab off. deponatur Tc

⁸ Si quis – deponantur *in mg.* AdBeCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², *in text EaVo, in mg. against c 118 ?Td, as separate cap.* Tf; viii. De simoniace ordinatis et eorum ordinatoribus *in mg.* Bd; De simoniace ordinatis et ordinatoribus *in mg.* Db²Lj; De simoniace ordinatis et ordinatoribus qui omnino deponendi et qui misericorditer (merito La) sunt reconciliandi LaPh; Quod si quis pro ordinibus ante vel post aliquid dederit vel acceperit vel promiserit, ordinator et ordinatus ab officio deponantur Pa; *om.*

LbLcMqOaPcPtRfTbVnVp

⁹ *om.* Lb

¹⁰ canonice Vo

¹¹ xxx *BeCaGcMgObOdOeOfPfPhPtRfSbTcTeVn; I' iiiii cxxx Lb ; i PaPk; lxxx, lib. ii [cf Ld] Vo; *om.* Tb. Ex can. ap. c. ii *in mg.* Ad (cf c 115); Ex can. ap. *only, before rubr.* Ea. vii *add. in mg.* Be²

¹² Si quis with large initial LdPaPk] Quisquis Ph(with large initial)Qe. quis ss Be

¹³ vel abbas *add.* Tc², *om.* *BeCaMgPfTbTc

¹⁴ aut *BeCaPfTbTc; vel Mg

¹⁵ abbas *BeCaMgPcPfTb; vel diaconus ss Pc²; diac' Tc

¹⁶ mod. omn. *BeCaMgPfTb; omn. mod. Tc

¹⁷ et *BeCaMgPfTc; ut Ph; *om.* Tb

117

¹ Ex concilio Bracarensi IIII², cap. viii³

¹ De eodem *add.* PaVo

² Ex - IIII LdLnMgPfVn; Bracarens concil' IIII BeGcMgPhPrRfTe; Bracanensi concilio CaTcVp; Bracharense conc. II DaSb; Bacarens concil' IIII Lb; Bracarens conc. OaVo; VII Bracarens concilio iiiii capitulu Sl; ? Tb

³ cp. vii DaSb; c. viiiii Lb; cp. ii Ln. cxiiii *add.* Vo

Quicumque⁴ pro conferendo cuiquam sacerdotii gradu, aut munus quodcumque aut promissiones muneris⁵ antequam ordinetur acceperit, vel etiam postquam ordinatus fuerit, in aliquo se pro hoc ipso presumpserit munerari, sive ille qui dederit, sive qui acceperit, iuxta sententiam Chalcedonensis concilii, gradus sui periculum sustinebit.

ID 5.85]

⁴ Unicumque Oa

⁵ prom. mun *BeMgOaTbVnVo; mun. prom. PfTc

118

'Ex concilio Calcedonensi², cap. ii³

Si⁴ quis episcoporum, accepta pecunia ordinationem fecerit, et sub pretium⁵ deduxerit impretiabilem gratiam atque ordinaverit per pecunias episcopum⁶ sive⁷ coepiscopum⁸ sive presbiterum sive diaconum aut quemcumque alium⁹ qui connumeratur inter clericos, aut accepta pecunia ordinaverit euconomum¹⁰, id est defensorem¹¹ sive paramonarium¹². Quicumque ergo hoc¹³ meditatus¹⁴ fuerit, si convictus fuerit, ipse quidem subeat gradus sui periculum. Et qui sic¹⁵ ordinatus fuerit¹⁶, nullum habeat fructum ex huiuscemodi¹⁷ mercimonio et creatione probrosa, sed sit alienus et¹⁸ dignitatis et sollicitudinis eius in quam per¹⁹ pecunias²⁰ intravit²¹.

¹ De eodem add. PaVo

² conc. Calc. BeCaLbMgOaTbTcVnIDp; Calc. conc. PfTeIDm; Calc. SbTe

³ cxv add. Vo. Ex – ii] Item Ea. *For rubric in Td see above, c 116*

⁴ Large initial S here Pk

⁵ -ium *EaTb; -io BeCaMgPfTcTeVn

⁶ impretiabilem (-alem Tb)- episcopum *CaMgPfTbTcTeVo; impreciabiliter pecunia ordinationem fecerit Brant

⁷ sive *CaMgPfTb; om. Tc

⁸ sive coop- MgPfTbTcVo; sive corep- CaPf²Vo²; om. Be

⁹ alium *MgPfTbTc; om. Ca

¹⁰ Euonomus qui res interiores domus Dei dispensat, paramonarius qui res exteriores tantum ad domum Dei pertinentes procurat. Vel secundum alios paramonarius quasi parans monasterium. Sb(mg.) Ra(mg.)Td, Ra *continuing* Iconomus vero portans imaginem Dei. Icon imago.

¹¹ defensorem *BeCaMgPfTbTeVn; dispensatorem PcTc; id est dispensatorem add. ss. Lk²

¹² param- *BeGcOaPfTbTcTeVn; pamon- Ca; paxam- Mg; Parim- Vo. id est defensorem add. Eg²Tc

¹³ hoc *MgTbTc; hec BeCaOaPf

¹⁴ obsc. corrected Pf

¹⁵ sic *CaPfTbTc; om. Mg

¹⁶ ipse quidem subeat – ordinatus fuerit in mg. Be²

¹⁷ huiuscemodi CaMgPfTb; huiusmodi Tc

¹⁸ et *CaMgTb; om. PfTc

¹⁹ per *MgPfTbTc; om. Ca

²⁰ -ias *MgPf; -iam BeCaTbTc

²¹ -avit *CaMgPfTc; -averit Tb

Sed et ille²² qui tam turpibus et illicitis²³ intercessor apparuit²⁴, si quidem clericus fuerit, de proprio decidat gradu²⁵, si vero²⁶ laicus sive monachus²⁷ fuerit²⁸, anathema sit.

ID 5.118] C I q 1 c 8 is very remote

²² in add. Tb, om. *CaMgPfPhTc

²³ et ill. ss Ra²

²⁴ -uit *CaMgPfTc; -uerit PhTb

²⁵ dec. gradu BeCaGcMgObOdOeOfPfTbTeVmVoIDcpBrant; gradu deiciatur Tc; gradu decidat IDm

²⁶ vero *CaMgPfTc; om. PhTb

²⁷ laicus sive mon. *CaPfTbTe; mon. vel laicus Tc

²⁸ de proprio - fuerit add. ss Oe

119

¹Omelia XIII²

Vendentes et ementes e³ templo eliminat Christus, quia vel eos qui pro munere impositionem manuum tribuunt, vel eos qui⁴ donum Dei emere nituntur, dampnat⁵.

Item. In templo vendentes sunt qui hoc quod quibusdam iure competit, ad premium largiuntur. Iustitiam enim vendere est hanc pro premii acceptione servare. Ementes vero in templo sunt, qui dum hoc quod iustum est proximo persolvere nolunt, dumque rem iure debitam facere contempnunt, dato patronis pretio emunt peccatum.

ID 5.88] +C I q 3 c 10

¹ Greg' in libro x omeliarum add. Ca (*cf c 120 below*)

² Omelia XIII *AdBeCaCeGcLbMgMqOaPaPcPfPhPrRfTeVn; Quid sit columbas vendere Ea (*cf c 120*); Omelia XIII Ld; Omelia Gregorii XXII Ln; Omel. XIII Gr' Pt; Omelia Greg' XXIII Ra; Omel. XIII Greg. pape Tb; Ex omelia XIII Greg. Tc; De eodem. Urbanus Herimano episcopo Metensi. Qui sint vendentes et ementes cxviii Vo (*cf below 122*); Omel' Gg' XIII Vp. Qua auctoritate dampnatur vendentes et ementes, et qui sint vendentes et ementes in templo, et quid iusticiam vendere add. Pa

³ e PfPhPrTbTe; ex BeCaMgTcVo; de MqPcRaVnVp

⁴ pro munere impositionem – qui in mg. Pc

⁵ dampnat *MgPf?TbTc; corr. fr. dampnatum to dampnati Ca

120

[Quid sit¹ columbas vendere]². Gregorius in libro omeliarum XL, omelia iii³

Columbas vendere est impositionem manus qua Spiritus sanctus datur non ad vite meritum, sed ad premium dare. [121]. Sed sunt nonnulli qui quidem⁴ nummorum

¹ sit CaMgPf; est OaTc

² Quid – vendere in mg. AdCaDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text after insc. LbOaVo(*adding cxvii*); Qui sint (corr. fr. sunt) vendentes et ementes in mg. Be; Quid sit columbas vendere et quid munus obsequii manus et lingue add. Pa; De eodem Vo before Greg.; in mg. to previous cap. Wc; om. CeEaPcPtRfTbVp

³ in libro omel. xl (xi MgVn) om. iiiii (iii Vn) BeDaEaGcLbMgMqPcPfTeVnVo; om. Ca; omel' XL omelia iiiii Ph; Omelia IIII Pt; ... xl omeliarum, omelia IIII Tb; omelia iiiii Tc

⁴ quidem *CaPfTbTc; quod Mg

premia ex ordinatione non accipiunt, et tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur atque de largitate eadem laudis solummodo retributionem querunt. Hi⁵ nimirum quod gratis⁶ acceptum est gratis non tribuunt, quia de impenso officio sanctitatis nummum favoris expetunt. Unde bene cum⁷ virum iustum describeret propheta, ait, Qui excutit manus suas ab omni munere. Neque enim dicit, Qui excutit manus suas a munere⁸, sed adiunxit ab omni, quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus⁹ a manu, aliud munus¹⁰ a lingua. Munus quippe ab obsequio est subiectio indebita impensa. Munus a manu pecunia, munus a lingua favor¹¹. Qui ergo sacros ordines tribuit¹², tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non solum pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit.

ID 5.86] C 1 q 1 c 114 from Sunt nonnulli

⁵ Hi *Da²MgPfTbTc; *om.* CaDa

⁶ gratis *DaMgPfTbTc; *om.* Ca

⁷ bene cum *CaMgTbTc; cum bene Pf

⁸ manus - munere *CaPfTbTc; a munere manus Mg

⁹ munus *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁰ munus *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ est *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

¹² ord. trib. *CaMgPfTb; trib. ord. Tc

122

[Qui sunt¹ vendentes et ementes]². Urbanus Herimanno³ Metensi episcopo

Vendentes vel⁴ ementes honores ecclesiasticos, et sacerdotes⁵, diaconos⁶ ac⁷ subdiaconos⁸ coniugatos, quamdiu in suo errore permanserint nullam sui⁹ ordinationis¹⁰ potestatem in ecclesia habere¹¹ permittas.

Ars. 713 fo. 149v]

¹ sint GcVo

² in mg. AdCaGcLdLnMgPfPrTcTe², in text EaVo(*adding* cxviii); Quid faciendum sit de vendentibus honores ecclesiasticos et ementibus in text Pa; *om.* BeCeDaLbMqOaPcPtRfSbTbVnVp (*cf c 120*)

³ Erimantius Pc; Ermantio Rf; et Herimantio Vp

⁴ vel AaOaPfPtTbVoA; et BeCaGcMgMqPkPrRaTcTeVnVp

⁵ et sacerdotes CaPcPfTbTeVnVoA; ac sacerdotes ac Mg; sacerdotium Tc

⁶ -nos CaMgPfA; -nes Tb; diac' Tc

⁷ ac CaMgPfTbA; *om.* Tc

⁸ -nos CaMgA; -nes Tb; subd' PfTc

⁹ sui MgTcA; sue AdBeCa?PfTbTeTfVp

¹⁰ ordinationis AdBeCaCeDaLbPaPfPhTbTeTfVnVpA; ordinis GcMgMqPrRaTc

¹¹ in eccl. hab. *om.* Tf

123

Ex¹ decretis² Paschasii pape, cap. xviii³

Si quis autem obiecerit non consecrationes emi, sed res ipsas que ex consecratione proveniunt, penitus despere probatur. Nam cum corporalis ecclesia aut episcopus aut abbas aut tale aliquid⁴ sine rebus corporalibus et exterioribus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore corporaliter vivit, quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum haberi⁵ provenit, neutrum vendere non⁶ derelinquit⁷. Quam tamen obiectionem sacer penitus exterminat, cum procuratorem vel defensorem ecclesie, vel regule subiectum, adeo per pecunias ordinari prohibeat, ut mediatores quoque huius sceleris⁹ anathematis mucrone incidat.

ID 2.84 med.] C I q 3 c 7 to invenditum derelinquit, then distinct.

¹ Ex BeCaLbMgPfTb; In Tc

² Ex dec. om. PcRfVp

³ (cap. cxviii add. Vo) Contra eos qui dicunt non consecrationes (*corr. fr.* obsecrationes Vo) emi sed res que ex consecratione proveniunt *add.* PaTdVo. cap. xviii *om.* Lb

⁴ aut tale aliquid MgOaPcPfTbTe; aut aliquid tale Be; aliquid tale Ca; aut talis aliquis Tc
-eri CaMgPfTb; -ere Tc

⁵ non *BeCaGcPfSbTbTe; *om.* MgPrTcVmVn

⁶ derelinquit BeCaGcMgOaObOd²PfPrSbTbVmVnVoIDmp; relinquit Ea; derelinquuntque Od; derelinquid OeOf; dereliquit Tc; delinquit Te; derelinquat IDc

⁷ pen. can. *CaPfTbTc; can. pen. Mg

⁹ scel. *PhPrRaSb²TbVp; canonis Vn; *om.* CaDaMgMqPfSbTcTe

124

¹Beda in libro omeliarum XX²

Non solum venditores³ sunt⁴ columbarum et domum⁵ Dei faciunt domum⁶ negotiationis qui sacros ordines largiendo⁷ pretium pecunie vel laudis, vel etiam⁸ honoris⁹ inquirunt. Verum hi quoque qui gradum vel gratiam¹⁰ in ecclesia spiritualem quam Domino largiente percepere¹¹ non simplici intentione sed cuiuslibet humane causa retributionis exercent contra illud¹² Petri apostoli: Qui loquitur quasi sermones Dei, qui ministrat tanquam ex virtute quam administrat Deus, ut in omnibus

¹ Qui sint venditores columbarum *add.* Pa, (Item Vo) De symoniacis *add.* TdVo

² in – XX *om.* Ea; Bede - XII Pt; XX *om.* Vo

³ *corr. fr.* -entes Wd²

⁴ sunt *CaMgPcPfPwTb; sed etiam emptores Tc

⁵ et domum *BeCaFcMgOaPwTb; et donum Pf; domum Tc

⁶ domum *CaMgPfTc; *om.* PhTb

⁷ -iendo *CaPfTbTc; -iando Mg

⁸ etiam *BeMgPfTb; *om.* CaTc

⁹ honoris *BeCaFcPfPwTbTcTeBrant; honores GcMg; vel etiam laudis *add.* Tc

¹⁰ grad. vel grat. *CaMgPfSb; grat. vel grad. Tb; grad. et grat. Tc; grad. vel gloriam Te

¹¹ *corr. fr.* -cip- Tb

honorificetur Deus per Iesum Christum¹³. Quicumque ergo tales sunt, si nolunt veniente Domino de ecclesia auferri, auferant ista de actibus suis, ne faciant domum Dei domum negotiationis.

ID 5.97] +C 1 q 3 c 11

¹² agunt add. Tc, om. *CaFcMgPfPwTb

¹³ Iesum Christum *CaMgPfTb; Christum Iesum Tc

125

[Quod simoniaci¹ sine misericordia deponantur]². Nicolaus iunior³ sinodo presidens in ecclesia Constantiana dixit

Erga Simoniacos nullam misericordiam in dignitate servanda habendam⁴ esse decernimus⁵, sed iuxta canonum sanctionem, et sanctorum patrum decreta, eos omnino dampnamus, ac deponendos eos apostolica auctoritate⁶ sancimus⁷. [126] Item⁸. De cetero si quis⁹ in posterum ab eo quem simoniacum esse non¹⁰ dubitat, se consecrari permiserit, et consecrator et consecratus non disparem dampnationis sententiam subeant, sed et uterque depositus penitentiam agat, et privatus a propria dignitate persistat.¹¹

ID 5.79] +C 1 q 1 c 110, C 1 q 1 c 109

¹ si monachi Ce

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Ea(no insc.)PaVo(adding cxxi); om. LbMqOaPcPtRfTbVp

³ orr. fr. in ii Te

⁴ -dam *MgPfTbTc; -da Ca; om. Vn

⁵ decernimus *BeDaEaLbPfRaSbTbTeTfVo; decrevimus CaGcMg?OaPrTcVn

⁶ ap. auct. *CaMgPfPhTc; auct. ap. Tb

⁷ sancimus *BeCaPf; sanctimus GcMgRaTb; sentimus Tc

⁸ Item *CaCbMgPfTb; Iterum Tc

⁹ si quis *DaMgPfTbTc; quicquid Ca

¹⁰ esse non *AdCaMgPfTcTfVn; nemo esse PhTb

¹¹ -ant Pa

127

[Determinatio sententie qui simoniaci¹ omnino sint² deponendi, qui misericorditer reconciliandi³]⁴. In decretis Nicolai, , cap. ii⁵

¹ simoniaci CaMgPfSbTcTe; om. GcPrVm

² omn. sint BePfSbTeVo; sunt omn. CaTc; sint omn. GcMgPrVm

³ revocandi Be; reconcilia Ce; reconciliandi sunt Te

⁴ in mg. BeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe, in text Vo(adding cxxii); Qui omnino sunt deponendi et qui misericorditer reconciliandi in text and mg. Db, Quod simoniaci omnino sunt sint deponendi, qui misericorditer reconciliandi in text Pa; om. LbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁵ ii CaLbMgPfRfSbTbTeVn; iii PcTc. Be has In decretis Silvestri pape cp. vii, subsequently partly erased (cf c 128)

Nicolaus episcopus episcopis omnibus⁶. Statuimus decretum de simoniaca tripartita heresi, id est de simoniaci simoniace⁷ ordinatoribus vel⁸ ordinatis, et de simoniaci simoniace⁹ a non simoniaci, et¹⁰ simoniaci non simoniace a simoniaci. Simoniaci¹¹ simoniace ordinati vel ordinatores¹², secundum ecclesiasticos canones a proprio gradu decidunt. Simoniaci quoque simoniace a¹³ non simoniaci ordinati similiter ab officio male accepto removeantur. Simoniacos autem non simoniace a simoniaci¹⁴ misericorditer per manus impositionem pro tempore et necessitate concedimus permanere¹⁵ in officio.

4L (Arundel 173 vers.) fo. 98v after 2.50] C 1 q 1 c 107, widely var.

⁶ epp. omn. CaGcPfTbTe; omn. epp. BeMgTc

⁷ simoniace CaMgPcPfTb; *om.* Tc

⁸ vel CaMgPfTb; *et* Tc

⁹ ordinatoribus – simoniace *in mg.* Vo²

¹⁰ de *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc

¹¹ -aci CaMgPfTb; -ace Tc

¹² ordinatores CaMgPcPfTb; ordinantes Tc

¹³ *erasure follows* Ca

¹⁴ ordinatis *add.* Tb, *om.* CaMgPfTc

¹⁵ perman- BeCaCeDaGcLdMgPaPfPrRfTeTfVnVoVp; per munere *after* officio Oa; man- PhQeTbTc

128

*[Quod ordinati ab hereticis omnino non sunt¹ ordinati]². In decretis Silvestri pape,
cap. vii*

Silvester papa in generali residens³ sinodo dixit, Constituimus ut presbiterum Arianum resipiscentem nemo suscipiat, nisi episcopus eiusdem loci⁴ eum reconciliaverit, et sacrosancto chrismate per episcopalis manus⁵ impositionem sancti Spiritus gratia, que ab hereticis dari non potest, confirmaverit.

4L 2.131]

¹ sunt BeCaGcTcTeVmVo; sint MgPf

² *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², *in text* PaVo(*adding cxxiii*); ix. Qui omnino sunt deponendi et qui misericorditer reconciliandi *in mg.* Bd; De dampnandis et de misericorditer reconciliandis *in mg.* Lj; *om.* LbMqOaPcPtRfTbVnVp

³ residens sin. CaMgPcPfPh; sin. residens Tb; respondens Tc

⁴ eiusd. loci CaMgPfTcVn; loci illius PhTb

⁵ manus CaMgPfPhTc; *om.* Tb

129

[*Quod ordinati ab hereticis debeant deponi¹, quia heretici gratiam quam amiserunt dare non potuerunt². In decretis Innocentii³, cap. ii⁴*

Innocentius papa Romanus Alexandro Antiocheno episcopo. Arianos⁵ ceterosque huiusmodi pestis⁶, quia eorum laicos conversos ad Dominum sub imagine penitentie ac sancti Spiritus⁷ sanctificatione⁸ per manus impositionem suscipimus, non videtur clericos eorum cum⁹ sacerdotii ac ministerii cuiuspam suscipi¹⁰ debere dignitate¹¹. Quoniam quibus solum baptismata ratum esse¹² permittimus, quod utique in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti perficitur, nec Spiritum sanctum eos habere ex illo¹³ baptimate, illisque ministeriis arbitramur, quoniam cum a catholica fide¹⁴ eorum auctores discederent¹⁵, perfectionem Spiritus quam¹⁶ acceperant amiserunt, nec dare eius plenitudinem possunt, que maxime in¹⁷ ordinationibus operatur, quam per impietatis sue¹⁸ perfidiam potius quam per fidem dixerim¹⁹ perdiderunt. Quomodo fieri²⁰ potest ut eorum profanos sacerdotes dignos Dei honoribus arbitremur, quorum laicos²¹ imperfectos ut dixi ad²² sancti Spiritus percipiendam²³ gratiam, cum penitentie imagine recipiamus²⁴? Gravitas²⁵ itaque tua²⁶ ad notitiam coepiscoporum, vel per sinodum, si potest, vel per nostrarum recitationem litterarum faciat pervenire,

¹ debeant deponi BeDaEaGcMgPfVo; deponi debeant Ca; deponi Tc

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Ea(before c 130)Vo; Quare ordinati ab hereticis non debeant suscipi in text Pa; De professione hereticorum in mg. Vp; om. LbMqOaPcPtRfTb

³ in dec. Inn. BeLbOaPfPhRfSbTcTeVo; Inn. in dec. CaGcMgPrVn; in dec. Inn. pape LnTb; om. Pt

⁴ cap. ii om. Ld. In – ii] Idem Rufo et Eusebio cp. iiiii Da

⁵ presbiteros add. CaMg, pravos add. Tc, episcopos add. Vn; om. AaBeOaPfPrRaTbTeVo

⁶ -tis MgPfTbTc; -tes Ca

⁷ s. Sp. PfTcTe; Sp. s. CaMgTb

⁸ sanctificatione BeOaPfPrSbTbVnVpBrant; sanctificationem AaCeTcTe; fornicatione Ad; significatione CaGcMg

⁹ cum CaMgPcPfTb; non Tc

¹⁰ -ipi CaMgPfPhTc; -ipere Tb

¹¹ -ate CaMgPfPhTc; -atem Tb

¹² esse BeMgTbTc; est CaPf

¹³ illo BePfTbTc; eo CaMg

¹⁴ cath. fide CaMgPfTb; fide cath. Tc

¹⁵ after corr. Pf

¹⁶ quam CaMgPfTb; quem Tc

¹⁷ in CaMgTbTc; cum Pf

¹⁸ penam add. Ca, om. MgPfTbTc

¹⁹ dix- CaPfTbTc; dux- Mg

²⁰ Quomodo fieri CaMgPfTbTc; propter quod fieri non Brant

²¹ laicos CaMgPfPhTc; om. Tb

²² ac Pr

²³ percipiendam CaMgPfPhTc; pertinendam Tb

²⁴ -iamus CaPfTbTc; -imus Mg

²⁵ Gravitas BeMgSbTbTcTe; Gratuitas Pf; Gravimus Ca

²⁶ hoc add. PdTbTc, om. BeCaGcMgPfSbTeVnBrant

ut hoc quod ipse tam necessario percunctatus es, et nos tam eliminate²⁷ respondimus²⁸ communi²⁹ omnium³⁰ consensu, studioque servetur.

4L 2.132] C 1 q 1 c 73 as here to fidem domini perdiderunt, then very different

²⁷ eliminate CaMgPfSbTb; elimate Tc; pervenire ut hoc quod – eliminate *om.* Sb

²⁸ perpendimus Te

²⁹ cum omni Pa

³⁰ omnium AaBeCaCeGcLdOaPfSbTbTeTf, coepiscoporum omnium Ad; vel coepiscoporum omnium MgVp; hominum Pa; omnium coepiscoporum PcTc; omnium episcoporum Vn

130

¹Item de eadem re², cap. iii³

Innocentius Rufo et Eusebio episcopis. Ordinati ab hereticis vulneratum per illam⁴ manus impositionem caput habent. Ubi autem⁵ vulnus infixum est, medicina est adhibenda⁶ qua possit recipere sanitatem. Que sanitas post vulnus secuta sine cicatrice esse non poterit, atque ubi penitentie remedium necessarium est, illic⁷ ordinationis honorem⁸ locum habere non posse. Nam si, ut legitur, Quod⁹ tetigerit immundus immundum¹⁰ erit, quomodo ei tribuetur¹¹ quod munditia ac¹² puritas consuevit accipere? Sed econtra asseritur eum qui honorem amisit, honorem dare non posse, neque illum aliquid accepisse, quia nihil in dante erat quod ille¹³ posset accipere. Aquiescimus, et verum est certe, quia quod non habuit¹⁴ quis, dare non potuit.

Damnationem utique quam¹⁵ habuit per pravam manus impositionem dedit, et qui particeps factus est dampnati¹⁶ quomodo debeat honorem accipere, invenire non possum¹⁷. Verum¹⁸ dicitur, vera ac iusta legitimi sacerdotis benedictio¹⁹ auferre omne

¹ Quam professionem debent facere heretici clerici si ad ecclesiam reconciliandi venerint *add. in mg.*
Ad (cf c 131)

² Item de eadem re BeCaGcLbLdMgOaPhRfSbTbTeVnVo; Idem Rufo et Eusebio Da; De eodem Ln² over erasure; Idem MqPf; *om.* Pt; Idem de eodem Tc; Ea has here rubr. to c 129, but no insc.

³ cxxv *add.* Vo. cap. iii *om.* PaPt

⁴ illam BeEaPfSbTbVo; illorum CaGcMgTc

⁵ autem MgPfTbTc; habent Ca

⁶ est ad. BeCaGcPfPhTc; ad. est MgTb

⁷ illic BeCaCeGcLdOaPaPrRaTbTdTeTfVnVoBrant; certum est illic MgRa²; illic certum est Tc; *om.* Pf -rem MgPfTbTc; -re Ca

⁹ Quod CaMgPfTb; Qui Tc

¹⁰ immundus immundum CaMgPfTb; immundum immundus Tc

¹¹ trib- BeMgTbTc; retrib- CaPf

¹² ac BePfTbTc; aut CaMg

¹³ ille CaMgPfTb; ipse Tc

¹⁴ habuit BePfTbTc; habuerit CaMg

¹⁵ quam CaPfTbTc; *om.* Mg

¹⁶ fac. est dam. CaMgPfTc; dam. fac. est PhTb

¹⁷ inv. non (*ss* Ld) possum LdPfTbTcVn; non possum inv. CaMg

¹⁸ Verum BdCeDaLbLdPaPcPfPhPkPqPwSbTbTcTeTfVm; Unum? Be; Unde CaGcVn; Sed Ld²Mg; Verum si Pa²

vitium quod a vitioso fuerat injectum. Et si ita est applicentur ad ordinationem²⁰ sacrilegi, adulteri atque²¹ omnium criminum rei. Quia per benedictionem ordinationis crimina vel vitia putantur auferri, nullus sit²² penitentie locus²³, quia id potest prestare ordinatio, quod longa satisfactio prestare consuevit²⁴. Sed nostre lex est²⁵ ecclesie venientibus ab hereticis, qui tamen illic baptizati sunt²⁶, per manus impositionem laicam tantum²⁷ tribuere communionem, nec ex his²⁸ aliquem in clericatus honorem vel exiguum subrogare.

4L 2.133, cf ID 6.59-60] +C I q I c 18 begins var.

¹⁹ vera ac iusta - benedictio BeCaEaMgPfTbTe; veram ac iustum - benedictionem Pf²Tc

²⁰ ordinationem CaPfTbTc; ordinem Mg

²¹ atque CaMgPfTb; et Tc

²² nullus sit CaMgPfTb; ita nullus

²³ sit add. Tc, om. CaMgPfTb

²⁴ prest. con. CaMgPfTb; con. prest. Tc

²⁵ est CaMgPfPhTc; om. Tb

²⁶ illic bapt. sunt CaMgPfPhTc; ibi baptizentur Tb

²⁷ tantum CaMgPfTb; om. Tc

²⁸ ex his CaMgPfTb; om. Tc

131

[Quam¹ professionem debeant facere heretici clerici si ad ecclesiam reconciliandi venerint.]² In decretis Leonis³, cap. vi⁴

Leo urbis Rome episcopus Ianuario episcopo. Omnis cuiuslibet ordinis clericus qui catholicam deserens communionem heretice se pravitati miscuerit⁵, si ad ecclesiam et⁶ communionem⁷ catholicam reverti voluerit, prius errores suos et ipsos auctores⁸ suos⁹ dampnatos a se sine ambiguitate fateatur, et proprie manus scriptis protestationibus¹⁰ plene et aperte loquatur, et sic in eo gradu quo erat, sine aliqua promotione recipiatur. Qui tamen pro magno habeat beneficio, si adepta¹¹ sibi omni¹²

¹ Quam BeCaEaGcPfTc; Quod Mg

² in mg. Ad(against c 130)BeCaCeDaEa(no inscr.)GcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Vo(adding cxxvi); De professione hereticorum in text and marg. Db, in text Ph; Quomodo heretici sunt reconciliandi in text Pa; om. LbMqOaPtRfTbVnVp. viii add in mg Be²

³ pape add. MqRfTbTcTe, om. BeCaLbMgPfSbVn

⁴ vi BeCaCe²LbPf?PrTbTcTeVo; vii CeGcMgVnVp; iii Oa. viii add. in mg. Be²

⁵ misc- MgPfTbTc; inmisc- Ca

⁶ ad add. CePkTb, om. CaMgPaPfPrTcTe

⁷ heretice se – comm. in mg. Pa

⁸ auct- CaMgPfPhTc; act- Tb

⁹ suos AdBeDaMgTbTc; om. CaCeDa²LbLdPaPfPhPkPrTeVn

¹⁰ -ationibus CaMgPfTb; -antibus Tc

¹¹ adepta BeMgPfTb; adempta Ca?Gc; adepti Tc

¹² omni CaMgPfTb; om. Tc

spe promotionis, in eo quo invenitur ordine¹³, stabilitate perpetua permaneat¹⁴, si tamen iterata tinctione non fuerit maculatus¹⁵. Non levem apud Dominum noxam incurrit, qui de talibus ad sacros ordines promovendos¹⁶ iudicaverit. Quod si cum¹⁷ grandi¹⁸ examinatione promotio conceditur inculpatis, multo magis non debet¹⁹ licere suspectis. Igitur apostolica auctoritate precipimus ut circumspecte ab omnibus amodo impleantur, que ad totius ecclesie incolumentem et laudabiliter suggesta sunt et salubriter ordinata.

4L 2.134]

¹³ quo inv. ord. *in mg.* Pa

¹⁴ perp. perm. CaMgPaPfPkTc; perm. perp. PhTb

¹⁵ non fuerit mac. CaPfTbTc; mac. non fuit Mg

¹⁶ ord. prom. CaMgPfTb; prom. ord. Tc

¹⁷ cum CaMgTbTc; eum Pf. Ad *has one obscure word*

¹⁸ grandi AdBdCeLdMqPaPfPkSbTbTfVo; gravi AaBeCaDaEaRaTfVn; grandi gravi Gc; grandi et

gravi MgPcTcVp; grande Ph; gratia Dei PbPrVm

¹⁹ debet CaMgPfTb; *om.* Tc

132

[De illo qui de aliqua¹ heresi infamatur quod² in sacro conventu formulam³ istius libelli recitare⁴ debeat⁵]⁶. Ex epistola⁷ Cirilli ad Iohannem Antiochenum⁸

Ego ille⁹ nomine hac¹⁰ scriptura quam manu mea scripsi, profiteor sequens sanctum¹¹ iudicium patrum Nicene sinodi cccxviii, vel Chalcedonensis sinodi universale concilium, cuius definitionem sedes apostolica confirmavit, quod etiam beatissimi¹² pape Leonis¹³ epistola ad sancte memorie Flavianum Constantinopolitane urbis episcopum¹⁴ data predicatione lucidissime veritatis exposuit. Confiteor unum eumdemque Dominum nostrum Iesum Christum unigenitum Dei Patris, perfectum

¹ De illo qui de aliqua BeCaEaGcMgTeVo; Qui de aliqua Pf; De illo qui de Tc

² quod BeCaEaMgTcTe; *om.* Pf

³ conv. form] conventa formula Ce

⁴ -are BeMgPfTc; -ari AdCeEa

⁵ -eat AdBeCaEaGcMgVo; -et PfTcTe

⁶ *in mg.* AdBeCaCeDaLnMgPfPrSbTcTe², *in text* Vo(*adding cxxvi*); x. (*om.* Lj) De professione hereticorum *in mg.* BdLj; De professione catholice fidei quam facere debet heresi infamatus Pa; *om.* EgLbMqOaPtQeRfTbVnVp

⁷ Ex ep. *BeCaEgGcLbPfTbTcTe; Exempla MgVn

⁸ episcopo add. Tc, *om.* *BeCaEgLbMgPfPwTb; *no insc.* Ea

⁹ ill' AdBdCeDaGcLbMqOaPa²PfPhPkPqPtSbTeVmWc; Iohannes BePw; ille CaLdMgQeTb; ille N. Cb; Cirillus DbEgFcPcPyRfTcVp; N. Ea; illis PaVo

¹⁰ ac Mg; hanc Te

¹¹ seq. sanct. CaMgPfTb; sanct. seq. Tc

¹² beatissimi *CaMgPfTb; beati Tc

¹³ pape Leon. *MgPfTbTc; Leon. pape Ca

¹⁴ confirmavit add. Tc, *om.* *CaDcMgPfTb

eumdem¹⁵ in deitate, perfectum eumdem¹⁶ in humanitate¹⁷, Deum verum et hominem verum, ipsum eumdem¹⁸ ex anima rationali et carne, consubstantiale¹⁹ Patri secundum deitatem²⁰, consubstantiale nobis eumdem²¹ secundum humanam rationem²² in omnibus similem, absque peccato, ante secula quidem de Patre genitum secundum deitatem, in novissimis vero²³ diebus eumdem propter nos et propter nostram salutem de virgine Maria natum, que eumdem Deum peperit secundum humanitatem, unum eumdemque Christum Filium Dei unigenitum in duabus naturis inconfuse, inconvertibiliter, individue et²⁴ inseparabiliter cognitum²⁵, nequaquam naturarum differentia sublata, propter unionem, sed potius salva manente proprietate utriusque nature²⁶, in unam, non in duas concurrisse personas, sed unum eumdemque Filium unigenitum Deum²⁷ verum Dominum²⁸ Iesum Christum, sicut olim prophete, de eo vel ipse nos²⁹ Christus per semetipsum Dominus³⁰ eruditivit. Qui autem ita non sentiunt, cum Nestorio et Eutiche vel³¹ eorum sectatoribus eterno anathemate dignos esse pronuntio.

ID 5.344]

¹⁵ -dem *MgPfTb; -demque Ca

¹⁶ perf. eumd. BeCaFcObOdPfPhPkRa²Te; eumd. perf. Eg; eumd. GcMgRa; perf. eumdemque Tb

¹⁷ eumdem in deitate - hum. CaEgFcMgObOdOeOfPcPfSgTbTeVmVn; *om.* Tc

¹⁸ -dem DaMgPfTbTcTe; -demque *CaGc. Patris, perfectum – eumdem over erasure Da

¹⁹ consub- *BeCaDa²TbTc; sub- AdDaGcLdMgPfPrTeVn

²⁰ deitatem AdBeCeDaDbLdPfTbTcTeVn; divinitatem CaGcMg. Patri sec. deit. *om.* Pa

²¹ consubst. nobis eumdem *susbs. canc.* Pa

²² humanam rationem *AdBeCeEaGcLdMgPaPfTbTeVn; humanam naturam CaDaTf; humanitatem Tc

²³ vero *MgPfTb²Tc; nec Ca

²⁴ et *CaMgPfTb; *om.* Tc

²⁵ cognitum *AdCaLdMgPfPrTcTeVn; congenitum PhTb

²⁶ -ure *CaMgPfTb; -uram Pf

²⁷ ss Gc

²⁸ nostrum *add.* BeMgPfTcTeVn, *om.* *CaGcPrTb

²⁹ nos *CaMgPfPrTc; *om.* Tb

³⁰ Dominus *CaMgPfTb; *om.* Tc

³¹ vel CaMgPfTb; et Tc

132bis¹

*[Quod consecrati ab excommunicatis deponantur]². Gregorius Maximo³ presumptori
Salone*

¹ Whole canon in cramped script at foot of column in Sb

² in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgOaPfPrTcTe², Ea(in text after Greg. only)PaVo(adding cxxviii); De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare *in text and mg.* Db; De lapsis qui - ministrare et qui misericorditer ad ministrandum possint accedere (*cfc 133*) LaPh; *om.* LbMqOaPcRfPtTbVn

³ Maximo *BeFcGcLbMgPfPwTbTeVnVo; Maxime Ca; Martino Tc; Marino Rf

Auditur⁴ inauditum nefas, quod post interdictionem quoque nostram, que sub excommunicatione quoque nostra⁵ ordinantiumque te facta est, cesis⁶ presbiteris diaconibus⁷ manu militari ad medium diceris⁸ deductus. Quam rem nos consecrationem dicere nullo modo⁹ possumus, quia ab excommunicatis est¹⁰ hominibus¹¹ consecrata¹².

ID 14.54; cf 5.134 med., var.J

⁴ -itus Rf

⁵ nostra CaPfTbTc; tua Mg

⁶ ceteris Pa

⁷ -onibus BdBeCaCeOaPaPfPkPqSbTcTeVmVn; -onibus ceteroque clero Mg; -onis PhTb

⁸ diceris MgPfTbTc; dictis Ca

⁹ dic. nullo modo CaMgPfTb; nullo modo dic. Tc

¹⁰ est MgPfTbTc; cum Ca

¹¹ hom. AdCaDaMgPaPfSb²TbVn; omnibus Ce; *om.* SbTc

¹² consecrata AdBdBeCaCeGcLbPaPfPhPkPqPwTbTeVmVn; celebrata AaMgPcTc; est consecrata Vo

133

[Quod clerici in sacris ordinibus constituti si in peccato carnis¹ fuerint, deponantur]². Gregorius Ianuario episcopo Caralitano³

Pervenit⁴ etiam ad nos⁵ quosdam de sacris ordinibus lapsos, vel post penitentiam, vel ante penitentiam⁶ ad ministerii sui officium revocari. Quod omnino prohibemus, et in hac⁷ sacratissimi canones contradicunt. Qui igitur post acceptum sacrum ordinem lapsus in peccato⁸ carnis fuerit, sacro ordine ita careat ut ad altaris ministerium ulterius non accedat.

4L 3.18a; Ars 713 fo. 150v; ID 6.78] D 50 c 9

¹ lapsi *add.* BeTc, *om.* AdCaEaGcMgPf

² *in mg.* AdBeCaDaGcLdLnMgPfSbTcTe², *against c 134 CePr mg., in text EaVo(adding cxxviii), before c 134 Vm ; xi. (om. Lj)* De lapsis in sacris ordinibus qui non debeant ministrare et qui misericorditer ad ministrandum possint accedere *in mg.* BdLj; De lapsis qui sunt deponendi, qui vero per misericordiam reconciliandi Of; Quod lapsi in sacris ordinibus post penitentiam etiam non ministrent *in text* Pa; *om.* LbMqOaPcPtRfTbVnVp

³ Gregorius Ianuario episcopo Caralitano (Catal' Mq) BeCaLbMgMqObOdOeOfTcTeVmVo; Greg., *before rubr.* Ea; Idem Ianuarii episcopi Caralitan' Pf; Greg. Ian. Caral. ep. PhTb; Ian. ep. Caral. Greg. A. ix *add. in mg.* Be²

⁴ Prev- Vp

⁵ et. ad nos *BeGcMgPfPhTcTeVo; ad nos et. Tb; ad nos RaA

⁶ vel post pen. vel ante pen. *BeMgPfTbTcVn; vel post pen. Ca; vel post vel ante pen. A

⁷ hac PfTeSbA; hac re CaGcMgSb²Vn; hoc PhTb(*obsc. corr.*)Tc

⁸ -ato *CaPfTbTcTeVn; -atis GcMg

134

¹*Gregorius omnibus per regnum Italicum² et Teutonicorum³*

Si qui sunt presbiteri vel diaconi vel subdiaconi⁴ qui in crimine fornicationis iaceant, interdicimus eis⁵ ex Dei parte⁶ omnipotentis, et sancti Petri auctoritate ecclesie introitum usque dum peniteant et emendent. Si qui vero⁷ in peccato suo⁸ perseverare maluerint⁹, nullus vestrum eorum audire presumat¹⁰ officium, quia benedictio eorum vertitur¹¹ in maledictionem, et oratio¹² in peccatum, Domino testante¹³ per prophetam, Maledicam, inquit, benedictionibus vestris. Qui vero huic saluberrimo precepto obedire noluerit¹⁴ idolatrie peccatum incurrerunt¹⁵, Samuele teste et beato Gregorio instruente¹⁶, Peccatum ariolandi est, non obedire, et scelus idolatrie non acquiescere. Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis dum Christianum se asserit, sedi apostolice obedire contendit¹⁷.

Ars. 713 fo. 150J +D 81 c 15

¹ De eodem add. in mg. CaDaLn²; Quid faciendum sit de presbiteris, diac' subdiac' qui in fornicationem manent, et quid sit non obediens in text Pa; Ut presbiteri, diaconi, subdiaconi fornicantes ecclesiam non intrent, et si ministrare presumpserint nullus eorum officium eorum audiat add. TdVo; cf c 133 for CePrVm

² Italicum BeCaGcLbMgPfTbVnA; Italie PcTc; Italorum Ra; Ytalicorum Vo; Italium Vp

³ omn. – Teut. om. Ea

⁴ vel sub. BeDaMgPfTbTcA; om. Ca

⁵ rep. and canc. Tb

⁶ Dei parte MgPfTbTcA; parte Dei Ca

⁷ qui vero CaMgPfTcTeVnA; vero Ca; qui PhTb

⁸ peccato suo PfTbTcTeA; peccatis suis MgPr

⁹ maluerint BeCaMgPfPrTeVnA; voluerint PhTc; voluerunt Tb

¹⁰ eor. aud. pres. MgOaTbA; eor. pres. aud. BeCaPf; pres. aud. eor. Tc

¹¹ vert- OaPfTbTcTeVnA; convert- BeCaMg

¹² oratio CaMgPfPhTcA; omnino Tb

¹³ test- CaPfTbTcA; attest- Mg

¹⁴ -erit PhTbTcA; -erint BeCaMgPf

¹⁵ incurrerunt BeCaMgPfA; incurrit PhTb; incurrunt TcTe

¹⁶ et beato Greg. inst. (-uere Te) BeCaMgPfTeA; et b. Greg. astruente Tb; om. Tc

¹⁷ contendit AdCeGcMqPaPhPkPrPwTbTfVmA; contempnit

AaBdBeCaDaEaLbLdMgPcPfRfSbTcTeVnVo

135

¹*Decretum² Nicolai iunioris³*

Nullus missam audiat⁴ presbiteri quem scit concubinam indubitanter⁵ habere, aut subintroductam mulierem. Unde etiam⁶ ipsa sancta sinodus hoc⁷ capitulum sub

¹ Quod nullus audiat missam presbiteri quem scit concubinam habere add. in mg. CaDaLn², Ut nemo audiat missam presbiteri concubinaris^a in mg. Ce, De presbiteris, diac' subdiac' concubinariis qua sententia feriendi sint in text Pa, Quod (Ut Te) non sit audienda missa presbiteri concubinam habentis in mg. SbTe²

² in decr' Lb.

excommunicatione posuit dicens, Quicumque sacerdotum, diaconorum aut⁸ subdiaconorum post constitutum beate memorie predecessoris nostri sanctissimi⁹ Leonis pape de castitate clericorum concubinam palam duxerit¹⁰, vel ductam non reliquerit¹¹, ex parte omnipotentis Dei¹², auctoritate beatorum apostolorum Petri et Pauli precipimus et omnino contradicimus, ut missam non cantet, neque¹³ evangelium vel¹⁴ epistolam legat ad missam, neque in presbiterio ad divina officia¹⁵, qui prefate¹⁶ constitutioni¹⁷ fuerint¹⁸ inobedientes¹⁹ maneant²⁰, neque partem ab ecclesia suscipiat²¹, quousque a nobis sententia super²² huiusmodi, Deo concedente, procedat.

Ars. 713 fo. 150J +D 32 c 5, D 32 c 6 to ab ecclesia suscipiat, then distinct]

³ De eodem cxxxii add. Vo

⁴ missam audiat] audeat missam Te

⁵ conc. ind. BeCaGcMgOaPfPrTeA; ind. conc. PhTbTc

⁶ etiam CaMgPfTbA; hoc Tc

⁷ hoc MgPfTbTcA; vel Ca

⁸ aut CaMgPfTbA; om. Tc

⁹ corr. fr. -ime Mg

¹⁰ dux- *MgPfTbTcA; dix- Ca

¹¹ reliq- MgPfTbTcA; derelinq- Ca

¹² omn. Dei CaMgPfTbA; Dei omn. Tc

¹³ neque CaPfTbTcA; nec Mg

¹⁴ vel CaMgPfTcA; neque PhTb

¹⁵ officia CaMgPfTbTe; maneant officia cum his PcTc

¹⁶ -ate BePfTbTcTeA; -ata Ca; -ati Mg

¹⁷ non add. ss Pa

¹⁸ -erint MgOaTbTcA; -erit BeCaPfTeVo; fuerint om. Sb

¹⁹ inobedientes Gc²Ld²MgOaTbTc; inobediens AaBeCaDaEaLbPfSbTeVnVo; obedientes CeGcLdPaPhPrTf; obediens A

²⁰ maneant BeCaEaPcPfPhTeVoVnA; maneant MgPrTb; om. Tc

²¹ -iat BeCaPfTcTeA; -iant MgTb

²² super MgPfTbTcA; om. Ca

136

¹Nicolaus Carolo archiepiscopo² et eius suffraganeis³

Sacerdotes si in fornicationis ceciderint laqueum⁴, et criminis manifestus sive ostensus fuerit actus⁵, sacerdotii non possunt habere honorem secundum canonice institutionis auctoritatem.

Ars. 713 fo. 150vJ +D 50 c 33

¹ De eodem add. in mg. CaDaLn², De eadem re add. Pa, Quod sacerdotes diaconi si fornicatores vel incontinentes fuerint omni ecclesiastico honore debeant privari in mg. Sb; Quod sacerdotes –fuerint ab honore ecclesiastico debent privari in mg Te²

² Car. archiepiscopo Be²DaGcLbMgPaPtTcTeVnVoVpA; Car' Be; Car. archid' CaOaPf; arch'o Car. Tb

³ et eius suffr. in mg. Lb. xcv.. add. Pt; De eodem cxxxii add. Vo

⁴ cec. laq. CaMgPfTbA; laq. cec. Tc

⁵ sive ostensus fuerit (fuit Ca) actus BdBeCaCeDaLbLdMgPaPcPfPkSbTeTfVmVnA; fuerit actus sive ostensus PhTb; sive confessus fuerit Pq?; fuerit actus Tc

137

¹*Innocentius Exuperio Tolosano² episcopo³*

Proposuistis⁴ quid de his observari⁵ debeat quos in diaconii ministerio an⁶ in⁷ officio presbiterii positos incontinentes esse aut fuisse generati filii prodiderunt. De his et divinarum legum est⁸ disciplina et beate recordationis Siricij⁹ episcopi monita evidentia¹⁰ cummearunt¹¹, ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore ecclesiastico¹² privarentur, nec admittantur¹³ ad tale ministerium¹⁴ quod sola continentia oportet impleri.

Ars. 713 fo. 150v] D 82 c 2a

¹ De eadem re *add.* Pa; De eodem *add.* Vo

² Tolosano BdBeCaCeDaLbLdOaPaPfPrSbTeVmA; Toletano GcMqPhPqRfTbTcVnVp; Tolestano Mg; Teletano Pc; Tolesano Pk; Thelosano Pw

³ cxxxiii *add.* Vo

⁴ Prep- Pc

⁵ observari CaMgPfTbA; obseri Tc

⁶ an GcMqPfPhTeA; aut BeCaGc²MgTcVn; vel Tb

⁷ ss Tb; *om.* Vn

⁸ est MgPfTbTcA; cum Ca

⁹ Siricij MgPfTbTcA; Siriati Ca

¹⁰ -tia MgPfPhTcA; -tius Tb

¹¹ cummearunt MgPfTcA; comearunt Ad(vel commemorant ss)BeCePhVo; commeantur (vel commemorant ss) Ca; commearunt GcRaSbTeBrant; commemorant Tb; *lacuna in Vn*; emanaverunt Migne

¹² hon. ecc. CaMgPfTcA; ecc. hon. PhTb

¹³ -antur CaMgPfPhTcA; -erentur Tb

¹⁴ minist- MgPfTbTcA; mist- Ca

138

¹*Alexander II³ episcopis et regi Dalmatarum⁴*

Si quis amodo episcopus, presbiter, diaconus⁵ feminam acceperit vel acceptam retinuerit, proprio gradu decidat usque⁶ ad satisfactionem veniat, nec in choro psallentium maneat, nec aliquam portionem de rebus ecclesiasticis habeat.

Ars. 713 fo. 150v] +D 81 c 16

¹ De eodem *add.* PaVo

² Alex. Be²CaLbMgTbTcTeVnA; Aliis Ad; A. Be; *om.* (?) Pf; Ambrosius Vo

³ Al. II] Urbanus II Sb; *om.* Da

⁴ Dalmatarum OaPfRaTbTeVo(*adding cxxxiii*)A; Dalmatarum AdCaGcLbMgPrVn; Salmatarum Be; Dalmaticarum PcTc

⁵ diac. CaPfPhTcVpA; diac. vel subdiaconus Mg; *om.* Tb

⁶ usque BeCeLdOaPaPhTbWcA; quousque CaPfTcTeTfVnVp; usque dum GcLd²MgPrRa; quoadusque Vo

139

¹*Idem clero Mediolani*²

Si quis sacerdotum, vel diaconorum, vel subdiaconorum officium contumaciter deserens, feminam sibi potius eligit³, sicut sponte ob fornicationem dimittit⁴ officium, ita⁵ ob prevaricationem dimittere cogatur et invitus beneficium.

Ars. 713 fo. 150v, has more] +D 81 c 17

¹ De eodem add. PaVo

² -lani BeCaOaPfTeVo(*adding* cxxxviA; -lano GcMgPrTbVn; -lanensi LbTc; -laneo Ph

³ elitit BeMgPfTbTeVoA; degerit Ca; eligerit Tc

⁴ -tit BeCaMgTbTc; -tunt Pf; ?? A

⁵ Oa runs on beneficio ecclesiarum privatos etc at end of c 140, omitting rest of c 139, beginning of c 140

140

¹*Idem² populo Mediolano*³

Eos⁴ etiam qui ut fornicari liceat divinum officium dereliquunt, et a Deo recedentes diabolo et eius operibus⁵ serviunt, sicut se iustissime officio⁶ alienos faciunt, ita beneficio ecclesiarum privatos esse abiudicamus⁷.

Ars. 713 fo. 150vJ +D 81 c 18

¹ De eodem add. PaVo

² Idem CaLbMgPfTb; Item Tc

³ pop. -olano CaMgPfPrTbVn; pop. -ol' Lb; pop. -olani SbVo(Vo *adding* cxxxvi); pop. -olanensi Tc; clero Mediol' pariter et populo Te; *no break or insc.* A

⁴ Eos CaCeDaGcMqPaPcPhPrRaTbTfA; Hos BdBeHaMgPfPkQeTcTdVnVoVpVqWc; Vos LbTe; Nos Py

⁵ eius op. BeCaPfTbA; op. eius MgTc

⁶ officio CaMgPfTbA; officii Tc

⁷ abiud- BeCaMgPfTbTeA; audiamus Oa; iud- Tc

141

¹*Martinus papa Amando*²

Qui semel post suam ordinationem³ in lapsu cecidit⁴, deinceps iam⁵ depositus erit, nullumque gradum sacerdotii⁶ poterit adipisci.

Ars. 713 fo. 150vJ D 50 c 2

¹ De eodem add. Vo

² De lapsis post ordinatione add. Pa; cxxxvii add. Vo

³ ordionem Mg

⁴ in lapsu cec. GcPaPfPhPrRaTe; in lapsu (-sum Ce) ceciderit BeCeEaLbMgVnVo; de lapsu cec. Ca; in lapsu decedit Oa; lapsus cecidit Tb; in lapsum ceciderit TcVp; in laps... cecidit A

⁵ ss Be

⁶ gr. sac. CaPfTbTcA; sac. gr. Mg

142

¹Gregorius Venantio episcopo Lunensi²

Statuimus diaconem et abbatem quem de portu Veneris indicas³ cecidisse, ad sacram ordinem non debere vel⁴ posse aliquomodo reparari. Quem quidem sacro ordine⁵ privatum⁶ in penitentiam te deputare convenit. Cuius si postea actus⁷ et⁸ conversatio meruerit, priorem inter monachos, ubi tu tamen decreveris, standi locum obtineat. Subdiaconos⁹ quoque quos similis culpa¹⁰ constringit, ab officio suo irrevocabiliter depositi, inter laicos communionem accipient. In portu¹¹ autem Veneris loco lapsi, diaconum¹² alium qui hoc officium implere¹³ debeat ordinabis.

Ars. 713 fo. 150J cfD 50 c 10 med.

¹ De eodem add. PaVo

² ep. Lunensi BeCaLbMgOaTcVnVo(*adding cxxxv*)A; ep. Luversi Pf; Lunensi ep. PhTbTe. De clericis adulteris add. Ce

³ -cas CaPfTbTcA; -cans Mg

⁴ vel CaMgPfTbA; nec Tc

⁵ ordine CaMgPfPcTbA; om. Tc

⁶ puatum Ca

⁷ auctus Ca

⁸ et CaMgTbTcA; om. Pf

⁹ -nos MgPfTbTc; -nes Ca; -ni Ph; ?A

¹⁰ culpa CaMgPfPhTcA; pena Tb

¹¹ portu CaMgPfTcVnA; porticu PhTb; om. Te

¹² -num CaMgPfTbA; -nem Tc

¹³ impl- CaMgPfTbA; adimpl- Tc

143

¹Sinodus Aurelianensis² tempore Childeberti regis³, cap. vii⁴

Si quis clericus adulterasse aut confessus fuerit aut convictus⁵, depositus ab officio suo⁶ communione concessa⁷ in monasterio toto vite sue tempore trudatur⁸.

Ars. 713 fo. 150v, ID 8.285J +D 81 c 10

¹ Clericus adulterasse confessus aut convictus in monasterium trudatur *add. in mg.* MgPfTc; De clericis adulteris *add. in text* Pa; De eodem Vo; om. AdBeCaCeEaGcLdMqOaPcPrPtSbTbTdTeVp

² Sin. Aurel. *BeDaEaLbPfTbA; VII sinodus Aurel' CaGcMgPrTeVn; Si quis Sin. Aur. PcRf; Ex sinodo Aurelianensi Tc

³ Child. reg. *CaDaGcLbPrTcTeA; Hildeberti reg. Be; Childiperti regis MgVn; Hyldiperti Mq; reg. Child. PhTb; ?? Pf; Gildeberti regis Vo

⁴ cap. vii *BeDaMgTbTcTeVnVo(*adding cxxxviiii*)A; om. CaLb; ? Pf; temp. – vii om. Ea

⁵ fu. aut con. MgOaPfTbTeA; aut con. fu. *CaDa

⁶ suo *BeCaDaTcTeTfVn; om. GcLbLdMgPfPhPrTbA

⁷ corr. fr. decessa Ca

⁸ trucidatur Ce

144

¹*Pelagius Constantino defensori*²

Romanus ecclesie Teanensis clericus, pro crimine adulterii quod admisisse perhibetur, clericatus ordine deposito³, in monasterio⁴ hic in urbe Romana⁵ ad agendam penitentiam ex nostra iussione retrusus est⁶.

Ars. 713 fo. 150v] +D 81 c 11

¹ De eodem *add.* PaVo

² cxxxx *add.* Vo

³ -ito CaMgTbTcTeA; -itus Pf

⁴ -erio CaMgPfTbTeA; -erium Tc. quod *add.* Lb

⁵ est *add.* CaLbPfPtVnWc, est detrusus *add.* Be, detrusus *add.* Pw; est retrusus *add.* RfTc, *om.*

GcMgOaTbABrant

⁶ retrusus est CeGcMgOaPaPhPkPqPrRaTbVmVoWdA; deputatus Aa; detrusus est DaLdBrant; etrusus est Mq; est retrusus Pc; retrusus *add.* Sb², *om.* BdBeCaFcLbPfPtPwRfSbTcTeTfVnWc

145

¹*Gregorius Constantino Mediolanensium*² *episcopo*³

Si lapsis⁴ ad suum ordinem revertendi licentia concedatur⁵, vigor canonice procul dubio frangitur discipline, dum pro reversionis spe, prave actionis desideria quisque concipere non formidat⁶. Et post pauca⁷. Illud pre omnibus studete, ut lapsos in sacrum ordinem nullius vobis⁸ supplicatio aliquomodo revocare suadeat, ne huiusmodi non statuta, sed temporaliter dilata⁹ credatur esse vindicta.

ID 6.80 (Ars. 713 fo. 150r-v has to formidat and ends variant)] D 50 c 1

¹ Item de lapsis ab ordine quod non debeant reparari *add.* Pa; Quod pro nullius supplicatione nullus in sacro ordine lapsus restituatur *add.* in mg. SbTe², Lapsi ad suum ordinem non revertantur *add.* in mg.

Tc; De eodem *add.* Vo

² -ensi Lb

³ Const. – episc.] papa Ea; cxli *add.* Vo

⁴ -sis *BeMgPfTbTc; -sus Ca

⁵ -atur *PhOaTbVm; -itur BdBeCaCeMgPaPfPkPwSbTcTeVnVo

⁶ -idat *MgPfTbTc; -idet Ca

⁷ Et post pauca *CaEaMgPfPwTb; *om.* Tc

⁸ vobis *CaPfTbTcTe; nobis MgVn

⁹ dil- *CaPfTbTcTe; del- MgVn

146

¹*In decretis Gregorii², cap. xcvi³*

Gregorius⁴ Sabiniano⁵ Ladertino episcopo. Presbiterum de quo nos fraternitas tua latoris presentium legatione⁶ consuluit, nulla ratione in sacro ordine post⁷ lapsum aut permanere aut revocari posse cognoscas. Circa quem⁸ tamen mitius agendum est propter commissum facinus, quia⁹ facili¹⁰ dicitur professione confessus.

Coll. Sem. 3.124; AL 8.23] D 50 c 3

¹ Idem Gr' De eodem *add. in mg.* Te³

² Gregorii BeCaLbMgTbTcTeVn; Greg. de eodem Vo; eiusdem Pf; *om.* Ce. In – Greg. *om.* Pt

³ xcvi BdBeCaOaPfPrQeRfSbTb; cxcviii Cb; xviii MgVn; xxviii GcLbPtTc; cap. xx.ii.iiii Te; cp.

⁴ xcvi. cp. cxlii Vo. De eodem *add.* Pa

⁵ presul *add.* PhQe, episcopus *add.* Tb, *om.* CaLbMgPfPrTcTeVn

⁶ Sabiniano CaCbLb²MgPfTb; Sabino Tc

⁷ legatione CaMgPfTb; relatione Tc

⁸ post CaMgPfTb; *om.* Tc

⁹ ss Mg²

¹⁰ quia CaMgPfTcTeVn; *om.* PhTb

¹⁰ facili CaMgTbTc; fallaci *after corr.* Pf

147¹

²*Beatus Gregorius³ ad Secundinum⁴ inclusum⁵*

Sanctitas tua hoc⁶ a nobis requisivit ut tibi rescriberem⁷ de sacerdotali officio post lapsum resurgendi⁸, dum dicis de hoc canones diversos⁹ te legisse, diversasque sententias alias resurgendi alias nequaquam. Nam nos generaliter a Nicena sinodo incipientes, hanc cum reliquis quatuor veneramur¹⁰, que ipsam¹¹ sequentes in cunctis sententiis unanimes concordant. Nos ergo precedentes patres¹² sequimur, quia auctore Deo¹³ a sacra doctrina illorum¹⁴ non discordamus. A capite itaque¹⁵ incipientes usque

¹ Lc lacks all to Quid est ergo gravius

² De lapsis ab ordine reparandis *add. in mg.* Ce, *in text* Pa; Et qui misericorditer ad ministrandum possint accedere *add. in text and mg.* Db; Lapsi post penitentiam ad ordinem redire possunt et honorem *add. in mg.* Tc

³ Beatus Greg. BeCaCbLbMgOaTb; Beatus Greg. papa *only* Ea; Greg. PtTcTeVnVo; Idem Pf

⁴ ad Secundinum BeGcLbMgOaPfPrTcTeVnVoIDcpd; ad Sedunum Ca; Secundino Pt; ad Secundinum servum Dei TbIDm

⁵ Beatus – inclusum BeCaLbMgPfTbTc; *om.* Lc. Qualiter lapsi reparandi sunt (cxlii *add.* Vo) *add.* TdVo

⁶ hoc *BeCaMgTb; hec Pf; ??Tc

⁷ rescr- *CaMgPfTbTe; scr- Tc; *om.* Brant

⁸ scriberemus Brant; scriberem dum de tali officio post lapsum resurgendi scriberemus *add.* Migne, *om.* *CaEaMgPfTbTeVoVp

⁹ de hoc can. div. *CaMgPfTb; div. de hoc can. Tc

¹⁰ quat. ven. *CaMgPfTc; ven. quat. PhTb

¹¹ ipsam *CaMgPfTb(*after corr.*); se Tc

¹² patres *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹³ Deo *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ illorum *CaPfTbTc; eorum MgVn; illarum Te

in quantum altaris ministrum¹⁶ hanc formam servandam cognoscimus, ut quem¹⁷ minorem maior precedit, sicut maior est¹⁸ honore, ita sit in crimen. Et quem maior sequitur culpa, maior ei implicetur vindicta, et sic postea penitentia credatur esse¹⁹ fructuosa. Quid enim prodest triticum seminare, et fructum eius non²⁰ colligere? Aut domum²¹ construere et²² non illic habitare?²³ Post dignam enim satisfactionem credimus lapsum redire posse²⁴ ad honorem, propheta dicente, Nunquid qui cadit, non adiciet²⁵ ut resurgat? Et, Qui aversus²⁶ est, non revertetur? Quid est ergo²⁷ gravius, carnale delictum admittere sine quo pauci inveniuntur, aut Dei Filium negare? In quo peccato ipsum beatum principem apostolorum²⁸ Petrum, ad cuius²⁹ corpus nunc³⁰ indigni sedemus, lapsum esse cognoscimus. Sed post negationem³¹, penitentia³² secuta est, et post penitentiam indulgentia³³ data est, quia illum ab apostolatu non deiecit quem ante seipsum negaturum esse³⁴ predixit. Tibi hec, fili³⁵ carissime, dicta sufficient³⁶, ut illum quem conspicis delicta fletu delere, non dubites in conspectu divinitatis misericordiam consequi, quia nullum peccantem reversum³⁷ despicit, qui peccatores sanguine suo³⁸ redimere venit.

4L 3.18 is widely variant; ID 6.85] D 50 c 16 to ipsum se negare predixit

¹⁵ a cap. itaque *CaMgPfPhSbTc; a cap. igitur Tb; accipite itaque Te

¹⁶ ministrum *BeCaTbTc; ministerium MgPfTeVn

¹⁷ quem *CaPfTbTcTe; quia MgVn

¹⁸ sicut maior est *CaMgPfTbTc; *om. Brant*

¹⁹ pen. cred. esse *CaMgPfTc; cred. pen. esse Ph; cred. esse pen. Tb

²⁰ fruc. eius non *CaPfTbTc; non eius fruc. MgVn

²¹ domum *BeCaMgTbTc; *om. Pf*

²² *suppl.* Pf²

²³ Aut domum construere – habitare *in mg.* Sb

²⁴ red. posse CaMgPfTb; posse red. Tc

²⁵ -iet *CaPfTbTcVn; -iat Mg

²⁶ av- *CaMgTc; adv- PfTb

²⁷ ergo *CaMgPfTb; *om. Tc*

²⁸ beat. pr. ap. CaMgObOdOeOfPfTc; pr. ap. beatum PhTb

²⁹ Petri *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

³⁰ nunc *CaMgPfTb; non Tc

³¹ vel penitentia *add. ss* Bd

³² venia vel indulgentia *add. ss.* Bd

³³ penitentiam indulgentia BeCaMgTbTcVn; negationem penitentia PfTe

³⁴ esse *RaTbTc; *om.* BeCaGcMgPfVn

³⁵ mi *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

³⁶ dicta sufficient *CaMgTbTc; dicta <sufficient> Sb; *om. Pf*

³⁷ -sum *MgPfTbTc; -sus Ca

³⁸ suo BeDa²MgTbTcVn; *om.* CaDaPf

148

In decretis¹ Calixti pape², cap. ii³

Calixtus papa Romanus, dilectis episcopis per Galliam constitutis. Errant qui putant Domini sacerdotes⁴, post lapsum, si condignam⁵ egerint penitentiam Domino ministrare non posse, et suis honoribus frui, si bonam deinceps vitam duxerint, et suum sacerdotium condigne⁶ custodierint. Et ipsi quidem qui hoc putant, non solum errant⁷, sed etiam traditas ecclesie claves despicere videntur, de quibus dictum est, Quecumque solveritis⁸ in terra⁹, erunt soluta et¹⁰ in celo. Alioquin hec sententia aut Domini non¹¹ est, aut vera¹². Nos vero¹³ indubitanter tam Domini sacerdotes¹⁴ quam reliquos fideles post dignam satisfactionem posse redire ad honores credimus, testante Domino per prophetam, Nunquid qui cadit non adiciet¹⁵ ut resurgat? Et, Qui aversus est, non revertetur? Et alibi, Nolo, inquit Dominus¹⁶, mortem peccatoris¹⁷, sed ut¹⁸ convertatur et vivat, et propheta David penitentiam agens dixit, Redde mihi letitiam salutaris tui¹⁹ et spiritu principali confirma me²⁰. Ipse namque²¹ post penitentiam et alios²² docuit, et sacrificium Deo²³ obtulit, dans exemplum doctoribus sancte ecclesie, si²⁴ lapsi fuerint, et condignam Deo penitentiam gesserint²⁵, utrumque facere posse. Docuit enim quando dixit, Doceam iniquos vias tuas²⁶. Sacrificium²⁷ pro se²⁸ obtulit dum

¹ decretali Ea

² In – pape *om.* Pt

³ cap. ii BeCaGcLdLfLmMgOaPfPhPrPtTbVn; cap. v AdBdCbDaLjRfSbTeVo; cap. vi LbTcVp; *om.* Ea

Quod post lapsum sacerdotes iterum possint ministrare, si condignam egerint penitentiam *add. in mg.* CaDaLn²; De eodem *add.* PaVo, Vo *adding* cxliiii

⁴ Dom. sac. CaEaMgPfTbTc; sac. Dom. Cb

⁵ condignam BeCaCbEaLdLfLjPfPrTbTeVo; dignam GcMgTcVn; cum dignam Lm

⁶ sac. cond. BePfTcVo; con. sac. GcMgVn; sac. cum digne Oa; sac. digne PhTb

⁷ corr. fr. erant Lm

⁸ solveritis BeCaCbLdLfLjLmMgTbTcTe; solveris Pf

⁹ in terra BdGeMgPfPrTcTeVn; super terram BeCaLfPhTb

¹⁰ et BeCaCbLdLfLjLmMgPfTb; *om.* LfTcTe

¹¹ Dom. non BeCaCbLdLfMgPfTb; non Dom. Lm; non Tc

¹² est *add.* MgVn, *om.* PfTbTcTe

¹³ vero CaCbLdLfLjLmMgPfTb; *om.* Tc

¹⁴ -otes CaMfPfTbTc; -otes Cb

¹⁵ adiciet CaCbLdLfLjMgPfTb; adiciat Lm; *om.* Tc

¹⁶ Dominus CaDbEaMgPhTc; Deus Be; *om.* PfTb

¹⁷ mort. pecc. BeCaCbLdLfLjLmMgTbTc; pecc. mort. Pf

¹⁸ ut BeDa²Ld²OaLfPrTbTcTe; ut magis CaGcMgVn; *om.* CbDaDbEaLdLfLmPfTf

¹⁹ sal. tui BeCaCbLdLfLjLmTbTcVn; sa' Ea; s. t. LfTc; salutis tue Mg; sal. Pf

²⁰ me CaCbLdLfLjLmMgPfTbTe; *om.* Tc

²¹ et *add.* CaTc, *om.* BeDbMgPfTb

²² post pen. et alios CaCbLdLfLjLmMgPfTb; et alios post pen. Tc

²³ Deo CaCbLdLfLjLmMgPfTb; *om.* Tc

²⁴ illi *add.* Lf, *om.* CaMgPfTbTcTe

²⁵ gesserint BeCaCbLdLfLjLmMgPfTeVn; egerint PhTbTcTf

²⁶ et impii ad te convertentur et *add.* CbDaLjBrant, *om.* TbTc

dicebat²⁹, Sacrificium Deo spiritus contribulatus³⁰. Videns enim³¹ propheta scelera sua mundata per penitentiam³² non dubitavit predicando et Domino libando, curare aliena. Lacrimarum³³ effusio movet animi passionem, satisfactione³⁴ autem³⁵ impleta avertitur³⁶ animus ab ira³⁷. Superabundant³⁸ peccata, superabundet et misericordia. Quoniam³⁹ apud Dominum misericordia, et copiosa apud eum redemptio. Mundatur ergo homo⁴⁰ a peccato, et resurget gratia⁴¹ Dei a lapsu, et in pristino manet officio, iuxta predictas auctoritates⁴². Videat ne amplius⁴³ peccet, ut sententia evangelii maneat in eo, que ait⁴⁴, Vade, et amplius noli peccare. Sententiam itaque, fratres, que misericordiam vetat, non solum tenere, sed et⁴⁵ audire refugite, quia potior est⁴⁶ misericordia omnibus holocaustibus et sacrificiis.

4L 3.16, cf ID 6.48] cf D 50 c 14b

²⁷ Deo add. CbLj, om. TbTc

²⁸ pro se Tc; om. Tb

²⁹ Doceam (Docebo Tb)- tuas. Sacrificium - dum dicebat (dum dixit Eg, quando dixit Tb) CbEgLjTbBrant; Sacrificium pro se – contribulatus. Sacrificium – pro se Mo. Doceam - tuas et Tc; Docebo iniquo v. a. s. t. et i. a. t. c. et sacrificium – dicebat DaVo; om. AbAdBbBdBeCaCeDbEaEbEcFcGcLbLdLfLmLnMfMgMhMjMkMmMqOaObOdOeOfPaPdPfPhPkP qPrPtPwQaRaRfSbSdSeSgSITeTfVmVoVpWaWbWcWdZa

³⁰ Sacr. - contrib. before Sacrificium pro se MoPcTc

³¹ enim CaCbGcLfLjLmMgTbTcVn; om. BeEaFcLdPfPwTf; obsc. corr. Te

³² proph. scel. sua mun. per pen. BeCaCbEaLdLfLjLmPfTbVn; scel. sua proph. mun. per pen. Mg; proph. sua scel. per pen. mun. Tc

³³ ergo add. CbLj, om. BeCaMgPfTbTcTeVn

³⁴ obsc. corr. Lf

³⁵ autem CaMgPfTbTcTe; aut Lm; om. RfSl

³⁶ avertitur CaMgPfSITbTcTe; avertit Lm

³⁷ Qui enim non ignoscit alteri, quomodo sibi putat subveniri (*partial erasure followed by misereri for put. subv. Tc?*) add. MoPcRfTc, om. AdBdBeCaCbCeDaEaFcGcLbLdLfLjLmMgMqOaPaPfPhPkPqPtPwRaSbSITbTeTfVmVn; satisfactione impleta – ab ira *in mg.* Sl²

³⁸ enim add. Tc, om. CaCbLdLfLmMgPfTb

³⁹ Quoniam BeCaMgPfTbTcTe; Quia CbLj

⁴⁰ ergo homo CaMgPfTbTc; homo ergo Cb

⁴¹ gratia CaMgPfTbTc; gloria Cb

⁴² pred. auct. CaMgPfTbTc; auct. pred. Lf

⁴³ iam add. Cb, om. CaMgPfTbTc

⁴⁴ ait CaPfTbTcVn; dixit Mg

⁴⁵ et CaCbGcLjMgTbTe; etiam BeLdLfTcVn; om. LmPf

⁴⁶ est BeCaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

149

¹Ex epistola² Isidori ad Massanum³ episcopum, cap. i⁴

Domino sancto⁵ meritisque beato fratri Massano episcopo, Isidorus episcopus.

Quod in epistolis venerabilis fraternitas tua innotuit, videlicet⁶ quod in canone
Anciritano, capitulo xix legitur, post lapsum corporalem, restaurandum honoris
gradum post penitentiam. Alibi vero legitur, post huiusmodi⁷ delictum nequaquam
reparandum antiqui ordinis meritum. Hec diversitas hoc modo⁸ solvit. Illos enim ad
pristinos gradus canon redire⁹ precepit, quos penitentie precesserit¹⁰ satisfactio, vel
condigna¹¹ peccatorum confessio. At contra hi¹² qui neque a¹³ vitio corruptionis
emendantur¹⁴ atque¹⁵ hoc¹⁶ ipsum carnale delictum quod admittunt, etiam vendicare
quadam superstitiosa temeritate nituntur, nec gradum¹⁷ utique honoris nec¹⁸ gratiam
recipiunt communionis. Ergo ita est dirimenda¹⁹ sententia ut necesse sit illos restaurari
in loco honoris, qui per penitentiam reconciliationem merentur divine pietatis, hi non
immerito consequentur adepte²⁰ dignitatis statum²¹, qui per emendationem penitentie
recepisse noscuntur remedium vite. Id autem ne forte magis sit ambiguum, divine
auctoritatis sententia confirmetur. Ezechiel quidem²² propheta sub tipo prevaricatrixis
Ierusalem ostendit post penitentie satisfactionem pristinum restaurari honorem.
Confundere, inquit, O Iuda²³, et porta²⁴ ignominiam tuam²⁵. Et post paululum, Et tu,

¹ De eodem add. in mg. Ca²DaLn²; De eadem re add. Pa; De discretione lapsorum quomodo quidam
reparandi sint, quidam vero non (cxlv add. Vo) add. Td²Vo

² Ex ep. BeCaEaPfTb; Epistola LbTcTe; Exempla MgVn

³ Massanum CaPfPhTc; Massonum BeLbPaTbTe; Damasonem GcMg²Vn; Damasium Mq

⁴ cap. i BeCaLbMgPaPfTbTe; om. Tc; ad M. – cap i om. Ea

⁵ sancto BeCaMgGcLdMqPaPhPrOa; suo LbPfTbTcTeTf; Anno sancto Py; sancto suo Vn; om. CeVo

⁶ vid. CaMgTbTc; om. Pf

⁷ huiusmodi BePfTbTcTe; huiuscemodi CaMgVn

⁸ Hec div. hoc modo CaMgPfPhTc; Hoc modo hec div. Tb

⁹ can. red. CaMgPfTb; red. can. Tc

¹⁰ -serit MgPfTbTc; -sit Ca

¹¹ condig- CaMgPfTcVn; dig- PhTb

¹² contra hi CaMgPfTc; hi contra PhTb

¹³ a MgPfTbTc; om. CaTe

¹⁴ corruptionis emendantur CaFcMgPfPwTb; corporis emundantur Tc

¹⁵ atque BeCaGcMgPfTe; aut after corr. ?Ph; cui Tb; neque Tc

¹⁶ hoc BePfTbTcTe; om. Ca; id GcMgVn

¹⁷ -dum CaPfTbTcVn; -du Mg

¹⁸ nec CaMgPfPhTc; neque Tb

¹⁹ est dir. BeLdMg²PfTeTfVo; est determinanda Ca(vel dirimenda ss)GcMgPr; est dirimenta Ph;
determinanda est Tb; dir. est Tc; est determinanda vel dir. Vn

²⁰ adepte CaCeGcPaPfTcTeTfVn; adempte BeMgPhTb

²¹ hi non immerito - statum add. ss Ca²

²² quidem CaMgPfTb; om. Tc

²³ lacuna follows in Pf

²⁴ porta CaPfTbTcVn; portam Mg

²⁵ tuam CaMgPw²TbTc; om. Pf

inquit, et filie tue²⁶ revertimini ad antiquitatem vestram²⁷. Quod dixit confundere²⁸, ostendit²⁹ post confessionem³⁰, id est peccati opus debere quemquam erubescere, et pro admissis³¹ sceleribus verecundam³² frontem, humoque³³ prostratam demergere, pro eo quod dignum confusionis³⁴ perpetravit³⁵ opus. Deinde precepit ut post ignominiam id est dejectionem³⁶ nominis sive dignitatis, revertatur ad antiquitatem³⁷. Ergo dum quisque post opus confusionis sue confunditur, atque ignominiam portans depositionem suam cum humilitate luget³⁸, revocari³⁹ secundum prophetam ad priorem poterit statum⁴⁰. Item. Iohannes⁴¹ evangelista Angelo Ephesi ecclesie inter cetera quedam⁴² similia scribit, Memor esto⁴³ unde excideris⁴⁴, et age penitentiam et prima⁴⁵ opera fac. Alioquin veniam tibi et movebo candelabrum tuum de loco eius⁴⁶. Ecce, in quantum valui, concilii Anciritani⁴⁷ antiquam plane et plenam auctoritate sententiam sacris testimoniis explanavi, ostendens eum posse restaurari in proprio⁴⁸ ordine, qui per penitentie satisfactionem novit propria delicta⁴⁹ deflere. Qui vero nec⁵⁰ luget que gessit, et lugenda sine ullo pudore religionis vel timore divini iudicij committit, eum nullo modo posse ad pristinum gradum restaurari⁵¹. In fine autem epistole huius⁵² hoc adiciendum putavi, ut quotiescumque in gestis conciliorum

²⁶ ss Be²⁷ ad antiquitatem vestram CaCeDaGcLdMgPaPfPrPwTfVn; ad iniuitatem vestram BeTe; ad antiquitatem tuam PhTb; ab iniuitate vestra Tc²⁸ corr. fr. ostendere Ca³²⁹ quod add. Mg, om. CaPfTbTc³⁰ confessionem CaMgPfPwTbTc; confusionem Pf²³¹ adm- Ca²MgPfPhTcTe; am- CaTb³² -dam CaMgPfTb; -diam Tc³³ humoque CaMgPfPhTc; humique Tb³⁴ dig. con. MgPfTbTc; con. dig. Ca; digitum con. Te³⁵ -avit BePfTcTe; -averit CaMgTb³⁶ sui add. BeCaTc, om. MgPfTbTe³⁷ antiquitatem CaMgPfTbTe; antiquam dignitatem Tc³⁸ cum hum. lug. CaMgPfTb; lug. cum hum. Tc³⁹ revoc- MgPfTbTc; voc- Ca⁴⁰ pot. stat. CaMgPfTb; stat. pot. Tc⁴¹ apostolus et add. Tb, om. CaMgPfTc⁴² quedam MgPfTbTc; quodam Ca⁴³ esto CaMgTbTc; om. Pf⁴⁴ excideris CaMgPfTb; cecideris Tc⁴⁵ prima CaMgPfTb; priora Tc⁴⁶ eius CaMgPfTb; suo Tc⁴⁷ -ani CaMgTbTc; -ati Pf⁴⁸ proprio BeMgPfTbTcTe; primo Ca; vel priori add. ss Mg⁴⁹ ss Be⁵⁰ nec MgPfTbTc; non Ca⁵¹ -ari CaMgTcVn; -are BePfTbTe⁵² ep. huius CaMgPfPhTc; huius ep. Tb

discors sententia⁵³ invenitur, illius concilii magis teneatur sententia, cuius antiquior aut⁵⁴ potior extat auctoritas.

4L 3.19] D 50 c 28

⁵³ sent. CaPfTbTcVn; causa (vel sent. ss) Mg

⁵⁴ aut CaPfTbTc; et Mg

150

Ex concilio Cabillonensi, cap. xxv¹

Si quis presbiter ante² ordinationem peccaverit et post ordinationem peccata³ confessus fuerit quod ante erraverit, non offerat sed tantum⁴ pro religione nomen presbiteri⁵ portet. Si autem non ipse⁶ confessus⁷ sed ab alio publice convictus⁸, nec hoc ipsum habeat, ut nomen presbiteri⁹ portet. Similiter de diaconibus observandum est¹⁰, ut si ipse confessus fuerit, ordinem subdiaconi¹¹ retineat¹².

ID 6.149] C 15 q 8 c 4

¹ cap. xxv *EaLbMgOaPfRfSbTbTcTeVnVo; cp. xiii? Be; cap. lxxv before Ex Ca; cp. lxxv Da; xxv cap. lxxxv Ln; episcopi cap. xxv Pa

De presbitero qui ante ordinationem peccaverit *add.* Pa; Presbiter qui peccavit ante ordinationem, si confessus fuerit solo nomine sit presbiter *add. in mg.* Tc; De his qui per ignorantiam ordinantur et postea deteguntur criminaliter peccasse. (cxlvii *add.* Vo) *add.* TdVo

² ante *MgPfTbTc; aut Ca

³ pecc. *CaMgPfPhTc; *om.* Tb

⁴ tantum CaPfTbTcTe; tamen MgVn

⁵ -eri *CaMgPfTb; -erii Tc

⁶ ipse *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁷ fuerit *add.* Tc, est *add.* Pf, *om.* *BeCaMgTb

⁸ sit *add.* Tb, *om.* *CaMgPfTc

⁹ -eri *CaMgPfTb; -erii Tc

¹⁰ de diac. obs. est *CaMgPfPhTc; obs. est de diac. Tb

¹¹ subdiaconi *BdCaCeDa²EaGcLbLdMqPaPcPfPhPqPrSbTeTfVmVo; diaconi BeDaMgPwTcVn; subdiaconii PkTb

¹² retineat *CaMgTbTc; obtineat Pf; portet Te

151

'Ex concilio Neocesariensi², cap. viii³

Presbiter si preoccupatus⁴ corporali peccato⁵ promoveatur, et⁶ confessus fuerit de se quod ante ordinationem⁷ deliquerit⁸, oblatam non consecret, manens in reliquis

¹ De clericis homicidis qui debeant ministrare, qui non add. *in mg.* Tc; De eodem *add.* PaVo

² -esariensi *CaMgMhMjPfPh; ?Tb; -anensi Tc

³ viii CaLdLnMfMgMhMjMmPaTcTeVn; viiiii DaLbSb; PfTb *unclear*

⁴ occupatus LbPa. fuerit *add.* GcTc, *om.* *CaMfMgMhMjMkMkMoPaPfPrPtTbTe

⁵ si *add.* Tc, *om.* *BeCaGcMfMgMhMjMkMmMoPfTb

⁶ non *add.* Tc, *om.* *BeCaGcMgPfTb

⁷ ordinationem *BeCeMfMoOaPaRaTbTcVo; ordinem CaDaGcLdMgMhMjMkMmPrVn; *om.* DbLbPfPtSbTeTf

officiis propter studium bonum. Quod si de se ipse⁹ confessus non fuerit¹⁰, et argui manifeste nequiverit, potestatis sue iudicio relinquatur.

ID 6.150]

⁸ deliquerit BeCeDaGcLbMgPaPf²PhTbTcTeTf; delinquitur Mf; relinquitur Mj; reliquetur Mm²; deliquit Ra; dereliquerit Sb

⁹ de se ipse BeCaCeDaMfMgMhMjMkMmMoObOd²OeOfPaPfPhPrSbTeTfIDp; si with lacuna following Gc; de se Lb²Tb; ipse de se OaTc; ipse Od; de se ipso DbPtVnVoIDm

¹⁰ fuerit *CaMfMgMhMjMkMmPfPtTb; fuit Tc

152

Ex epistola¹ Rabani² archiepiscopi³ ad Heribaldum⁴. Ex concilio Hilerdensi, cap. x⁵

De his vero visum est nobis scribendum qui sacros ordines habent et ante vel post ordinationem⁶ contaminatos in capitalibus criminibus se esse profitentur. In quibus, ut mihi videtur, hec distantia esse debet, ut hi⁷ qui deprehensi vel capti fuerint⁸ publice in periurio, furto, atque fornicatione, et ceteris huiusmodi criminibus, secundum sacrorum⁹ canonum instituta a gradu proprio¹⁰ deponantur, quia scandalum est populo Dei tales personas superpositas¹¹ habere, quas ultra modum vitiosas esse constat. Nempe inde detrahunt homines sacrificio Dei, sicut quandam filiis Heli peccantibus fecisse leguntur, et rebelles hinc¹² atque contrarii existentes eorum pravis exemplis quotidie peiores fiunt¹³. Qui autem de predictis peccatis abscondite a se admissis¹⁴ per occultam confessionem coram oculis Dei, presente etiam sacerdote, qui eis indicturus est penitentiam, confitentur, et semetipsos¹⁵ graviter deliquisse queruntur, si se per ieunia et elemosinas, vigiliasque¹⁶ et sacras orationes cum

¹ Exempla Vn

² Babini Ce

³ archiepiscopi *BeCaCeFcMgOaTbVp(repeated); episcopi Tc; om. Pw

⁴ Ex (om. Te) - Her. *BeCaCbEaFcLbMgOaPwRftbTcTeVp; om. Pf

⁵ cap. x *BeCaCbFcMgPfRfTeVnVo; cap. xi Tc; om. Tb. Ex conc. – x om. LbMq.

De illis qui ante sacros ordines vel post in capitalibus contaminati sunt add. Pa; Quod qui publice in capitali crimine fuerit deprehensus a proprio gradu deponatur (-antur Te) add. in mg. SbTe²; Qua distantia sit inter eos qui publice lapsi sunt in crimine et eos qui occulere (cxviii add. Vo) add. TdVo

⁶ vel post ord. *CaMgPfPhTc; ord. vel post Tb

⁷ supersc. Tc

⁸ vel capti fu. *MgPfTbTc; fu. vel capti Ca

⁹ sacrorum *MgPfTbTc; sacram Ca

¹⁰ grad. prop. *CaMgPfTc; prop. grad. PhTb

¹¹ superpositas *CaMgPfPhTc; super se positas Tb

¹² hinc *BeMgTbTc; huic CaPf

¹³ fiunt *CaMgPfTb; existunt Tc

¹⁴ adm- *MgPfTbTc; comm- Ca

¹⁵ semetipsos *CaMgPfPhTc; se ipsos Tb

¹⁶ -que CaMgPfTb; om. Tc

lacrimis purgare certaverint¹⁷. His etiam gradu servato, spes venie de misericordia Dei¹⁸ promittenda¹⁹ est.

ID 6.400] D 50 c 34

¹⁷ -int *CaMgTbTc; -unt Pf

¹⁸ mis. Dei *CaMgPfTb; Dei mis. Tc

¹⁹ prom- *CaMqPaPhTcTeVo; perm- BeCeDaGcLbMgPcPfPrRaRfTbTfVnWc

153

Iohannes VIII Cennemoco Venetiensi² episcopo³

Miror minus⁴ doctam scientiam tuam sacerdotem putare post perpatratum homicidium posse in sacerdotio⁵ ministrare⁶, immo, quod est ineptius, nobis suadere velle ut ipsi tali presumptioni preberemus assensum⁷. Quis enim tam demens tamque perversi sensus⁸ tale quid estimaret⁹, vel post¹⁰ quantamcumque penitentiam concedendum, cum omni sit canonice discipline contrarium? Debet ergo sacerdotio privatus lacrimarum fonte flagitium tam immane diluere, ut talibus saltem remediis curatus, salutis possit invenire suffragium.

ID 6.114, 10.51] D 50 c 4

¹ xii. (*om. Lj*) De clericis homicidis qui debent, qui non debent ministrare *add. in mg.* BdLj; Quod sacerdos post perpetratum homicidium in sacerdotio ministrare non debeat *add. in mg.* Ca²DaLn²; Quod sacerdos post omicidium non potest ministrare *in text* Pa; De clericis homicidis qui non debeant et qui debeant ministrare Ph; Quod presbiter post perpetratum homicidium amplius non possit ministrare. (cxlviii *add.* Vo) *add.* TdVo; De clericis homicidis qui debeant ministrare, qui non *add.* Vp

² Venenensi Lb. Cenn. Ven.] contra Menocovenensi Rf

³ x *in mg* Be²

⁴ minus *CaPfTbTcVn; nimis Mg ; munus Te

⁵ posse in sacerdotio *OaPcTc; in sacerdotio AaBdDaEaPfPhPwSbTeTfVo; in sacerdotio posse BeCaCeDa²GcMgMqPaPkPrPw²RaVmVn; in sacerdotium Tb

⁶ ministrare *CaEaMgPcPfPwTb; permanere Tc

⁷ assensum *CaMgPfPhTc; exemplum Tb

⁸ est *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁹ est- BePfTb; exist- CaGcMgTc

¹⁰ post *CaMgPfTb; *om.* Tc

154

Urbanus II¹ Garnerio Mereburgensi² episcopo³

¹ Urb. II CaGcLnMgPrPwTbTdVnVoA; Rab. II AaBeCbCeDaEaLdMqOaObPaPcPfPtRaRfSbTd; Rabanus II CeLbPaPkTe; Rabanus FcOdTc; Urbanus Od²

² Mereburgensi BeCaCeEaGcLbMgOaOdPaPfPrPwTbTeVnA; Meburcensi AaCb; Meburnensi Fc; Morenburgensi Pt; Mersunensi Tc; Mereburcensi Vo

³ De fortuitu homicidio et non spontaneo *add.* Pa; De his qui in ordine constituti homicidium non sponte commiserunt *add.* TdVo

Clericum quo iacente lapidem puer dicitur interemptus nos pro amore tuo in eodem ordine⁴ permanere permittimus, ut tamen semper in penitentia et timore⁵ permaneat.

Ars. 713 fo. 138v] D 50 c 37

⁴ eod ord. CaMgPfTcTeA; ord. eod. PhTb

⁵ pen. et tim. CaPfTbTcTeA; tim. et pen. Mg; timore et in pen. Vn

155

¹Stephanus ²Sichiperto³ Corsice episcopo⁴

Quia te quasi obnoxium iudicas⁵ eo quod a Saracenis captus homines interficere⁶ videris, bene facis. Sed quoniam non tua sponte⁷ interfecisse cognosceris, inde canonice nullo modo⁸ iudicaris.

Ars. 713 fo. 138v] D 50 c 38

¹ De eodem add. Vo

² Steph. – V] Ste<panus> Be; Steph. VI Lb; om. Pt

³ Sichiperto BeCeDaMqOaPaRfTbVpA; Sigiberto AaMgVn; Sichiberto CaPfRaTeVo; Sicperto Gc; Sigiberto LbTc; Sic imperto PrVm; Sichiperto Pt

⁴ cl add. Vo. Steph. – ep.] Item Ea. Lb reverses inscriptions of cc 155-6

⁵ Tf ends on fo. 162r, leaving rest of leaf blank

⁶ interficere CaMgPfTbA; interfecisse Tc

⁷ tua sponte CaMgPfTbA; sponte tua Tc

⁸ nullo modo main text BeCaMgOaTb, after corr. PfTc

156¹

²Eliberitanum concilium, cap. xx³

Si quis clericorum⁴ detectus fuerit usuras accipere, placuit degradari⁵ et abstinere.

ID 13.12] +D 47 c 5

¹ 156-7 as here

BbBdBeCaCbCeDaDbEaEgFcGcHaLbLcLdLfLjLmLnMfMgMhMjMkMmMqObOdOeOfPaPdPfPkP qPrPtPwQaRaSbSeSgTdTeVmVnVoVpVqWcBrant; reversed CeLaMoOaPcPhPyQeRfTbTc

² Quod usuras clerici non accipiant in mg. here Tc, before c 157 Pf; xiii. (om. Lj) De usurariis in mg. BdCb²Db(and in text)Lj; Quod clerici usuras accipere non debeant in mg. Ca²DaLn²; De usura in text Ea; De clericis usurariis Ce(mg.)Pa; Ut clericus accipiens ab ordine deponatur (clii add. Vo) TdVo, cf c 157. xi in mg. Be²

³ Eliberitanum (Elibitanum Lf) concilium cap. xx (x CaGcPw) BdBeCaCbGcLdLfLjLmMqPwRaTb; Ex Liberitano concil' cp. xx CePa; Elibertano conc. cp. xx DaDbLb; om. Ea; Ex conc. El. cap. xx EgMgVn; Ex Elib. conc. cap. xx FcPf; Concil. III Cart. cp. xvi Ph (cf cc 157-8); Eliberitano concilio Qa; Ex Traconensi (-se Rf) concilio cap. ii [i.e. insc. to ID 13.13] PcrfTc; Eliberitano conc. cp. Vo

⁴ clericorum BeGcMgPfTbTcTe; clericus AaLbPtVo

⁵ -ari BeMgPfPfTbTc; -are Ca

157

¹Canones apostolorum, cap. xlippi²

Episcopus aut presbiter aut diaconus usuras a debitoribus exigens, aut certe dampnetur, aut desinat et³ communione privetur.

ID 13.15] D 47 c 1, end var.

¹ cf c 156 for Pf rubr. Quod episcopus, presbiter, diac' usuram exigens aut desinat aut dampnetur *in mg.* Te²; De eodem add. Vo

² Can. - xlippi BeCaCbGcLbLdLjLmMgOaObOdOeOfPaPfPhPrPwSbTbTeVn; Can. ap. EaMq; Can. - xxliii Lf; Elibertanum concilium cap. xx PcPh(*as second insc.*); Ex Liberitan' concil. c. ii Rf; Ex Heliberitano concilio, cap. xx Tc; Can. - clxiii. cliii Vo.

De episcopis, presb' diac' usurariis add. Pa; De usuariis add. Ph
³ et CaMgObPfTc; om. Tb

158

¹Concilium III² Cartaginense, cap. xvi³

Nullus clericorum⁴ amplius recipiat⁵ quam accommodaverit, si pecuniam, pecuniam, si speciem, speciem, eamdem quantum⁶ dederit accipiat, et quicquid aliud tantum quantum dederit.

ID 13.9] C 14 q 4 c 6

¹ Quod clerici usuras accipere non debeant *add. in mg.* Ca; Item de usuris (*no insc.*) Ea; De specie et cantitate usure *add. Pa;* Quod nullus plus accipiatquam accommodaverit *in mg.* Te²; De eodem add. Vo

² II Rf

³ Concil' III Cartaginense cap. xvi *BeCaDaGcOaPaPh(*repeated from c 156*)TbVoVp (Tb continues, Ex eodem concilio cap. xvi); Concil' IIII Cartaginense, cap. xvi CbMqTe; Concil. Cart. cap. xvi Lb; Ex conc. Cart. III cap. xvi MgVn; Concil. II Cartag', cap. v PcTc; Ex Cart. conc. cap. xvi Pf. cliiii add. Vo

⁴ clericorum *MgPfTbTc; om. Ca

⁵ rec- *CaMgPfTb; acc- Tc

⁶ quantum *BeCaCeEaGcMgOaPaPrTcVo; quam LbPfTbTe; quantum Ph

159

Terraconense concilium cap. iii¹

Si quis clericus in necessitate solidum prestiterit, hoc² de vino vel de³ frumento accipiat, quod mercandi causa tempore statuto⁴ decretum fuerit venundari. Ceterum si speciem non habuerit necessariam, ipsum quod dedit sine ullo augmento⁵ recipiat.

¹ Terraconense (Tarrac- Tb) concilium cap. iii BeCaGeLbOaPhTbTeVo(*adding clv*)Vp; Item Ea; Ex conc. Terraconensi cap. iii MgVn; Ieronimus super Iezechielem, libro V(VI Rf) PcRfTc; Ex Terragonensi concilio, cap. iii Pf; Item iii IDp. De eodem add. Pa

² hoc *BeCaPfPrTbTeVn; vel GcTc; hoc vel Mg

³ de *BeGcMgPfTbTcTe; om. CaOa

⁴ temp. stat. *CaMgPfPhTc; stat. temp. Tb

⁵ argumento Ph

ID 13.14] +C 14 q 4 c 5

160

¹Hieronimus super Ezechiem, libro VI²

Putant quidam usuram tantum esse in pecunia, quod providens divina scriptura³ omnis rei aufert superabundantiam, ut plus non recipias quam dedisti. Item. Alii⁴ pro pecunia fenerata solent munuscula⁵ accipere diversi generis⁶, et non intelligunt usuram appellari et superabundantiam quicquid illud est⁷, si ab eo⁸ quod dederint plus acceperint⁹.

ID 13.18] C 14 q 3 c 2

¹ Quod usura non sit tantum in pecunia *add.* Pa; Quod non tantum de pecunia sit usura, sed de omni re *add.* TdVo

² lib. VI *om.* Vo; super – VI *om.* Ea

³ div. scr. *BeCaMgTbTcVp; scr. div. OaPfTe

⁴ Alii *BeCaCePaPfPrTbTcTeVn; Quidam EgMgVp

⁵ in unusolam Ca; *corr. fr.* opuscula Lb

⁶ acc. div. gen. *CaMgPfTb; div. gen. acc. Tc

⁷ illud est *BePfTbTc; est illud CaGcMgPr

⁸ *repeated* Mg

⁹ accipiunt Aa; *corr. fr.* accipient Tb

161

Ex concilio Agatensi, cap. i¹

Usura est ubi amplius requiritur quam datur². Verbi gratia, si dederis solidos decem et amplius quesieris, vel dederis frumenti modium unum et super aliquid exegeris³.

ID 6.200] +C 14 q 3 c 4

¹ Quid sit usura *add.* PaTe³(mg)Vo (Vo adding clxvii); Ex – cap i] Item Ea

² Usura – datur *as rubric* Wc

³ et super – exegeris] amplius requisieris Ra; Ea *adds here* hoc turpe lucrum dicimus *from the end of c*
162

162

Ex decretis¹ Iulii pape usuariis missis², cap. cxxxii³

Quicumque enim⁴ tempore messis vel vindemie non necessitate sed propter cupiditatem comparat⁵ annonam vel vinum⁶, verbi gratia, de duobus denariis comparat⁷ modium unum et servat usque dum venundetur⁸ denariis quatuor aut sex, aut amplius, hoc turpe lucrum dicimus⁹.

ID 6.201] C 14 q 4 c 9

¹ concil' Lb

² us. (usurar- Wc) missis BeCaCeEaMgVoVpWc; usura.... add. Tb, de us. missis Cb(*after* cxxxii); us. messis DaGcLbPhPrRaSbTeVn; usuariis mensis Oa; om. EgMqPaPcPfPtQaTc; Ex – missis om. Rf

³ cxxxii *BeCaEgLbPfPrRfTbTcVo; xli GcMgVnWc; c.xxxl Te; om. EaQa.

De eodem add. in mg. Ca²Mj, in text Pa; De lucro add. in mg. CeDa; Quid sit turpe lucrum tempore messis vel vindemie, annona, vel vinum non necessitate comparare et servare donec plus venundatur (clviii add. Vo) add. TdVo

⁴ enim *AaBeEaMqPhPtTb, om. BdCaEgGcLbMfMgMoOaPfPrRfQaSbTcTeVnVq

⁵ suppl. ss Mh

⁶ ut carius vendat usura est add. Mg, om.

*AdBdBeEaEgLbMfMjMkMoOaObOdOeOfPfPtQaSgTbTcVmVnVoBrant. non nec. set propter cupiditatem *after* vinum Pt

⁷ annonam vel - comparat MgPfTbTc; om. Ca

⁸ venundetur *CaMgPfPrTcTe; venditur PhTb

⁹ dicimus BeCaEgLbMgPaTbTcTe; dominis Oa; Pf obscure; hoc turpe luc. dic. *at end of c 161 Ea*

163

Capitularum libro I¹, cap. lxxxii²

Si quilibet³ servus⁴ dominum fugiens, aut latitans, aut⁵ adhibitis testibus pretio conductis vel⁶ corruptis, aut quilibet calliditate vel fraude, ad gradus ecclesiasticos pervenerit, decretum est ut deponatur, et dominus eius eum recipiat. Si vero avus vel pater, ab alia patria in aliam migrans⁷ in eadem provincia filium genuerit, et ipse filius ibidem educatus, et⁸ ad gradus ecclesiasticos promotus fuerit, et utrum servus sit ignoraverit⁹, et postea veniens dominus eius legibus eum adquisierit, sancitum est¹⁰ ut

¹ V Ln

² lxxxii BeCaEaGcLbLdLnMgPhSbTcVnVoA; lxxii DaVp; lxx... Pf; lxxxiii Tb. (xiiii. add. Be) De servis per ignorantiam ordinatis qui debeat manere in ordine, (et add. Db) qui non in mg. BdLjTc, in text DbPh; xii add. in mg. Be²; De servis ad ecclesiasticos ordines venientibus add. Pa; Ut si quilibet servus ignorantiae domino suo ordinatus fuerit, ab ordine deiciatur (clviii add. Vo) add. TdVo; *For Te see c. 164*

³ quis Py

⁴ om. Te

⁵ aut BeCaMgTbTcTeA; vel Vo; om. Pf

⁶ vel AaBeCaGcMgMqOaPcPfPrTbTeVnVo; aut TcA

⁷ in al mig. BeCaMgPfTc; <in al.> mig. A; mig. in al. PhTb; mig. Te

⁸ et CaMgPfPhTcA; om. Tb

⁹ ignoverit Te

si dominus eius illi¹¹ libertatem dare voluerit¹², in gradu suo permaneat, si vero eum¹³ catena¹⁴ servitutis a castris dominicis abstrahere voluerit, gradum amittat¹⁵.

ID 6.132 has more; Ars. 713 fo. 125 has a preceding sentence, missing here] +D 54 c 6 med., Palea, as ID 6.132

¹⁰ sanc. est DaMgTbTcA; statutum Ca

¹¹ eius illi TbTcA; ei BeCaMg; eius in Vn

¹² sancitum - voluerit CaMgTbTcA; om. PfTe

¹³ cum add. MgVn, om. CaLbPfTbTcA; cum (with eum in mg.) Ra; cum Te

¹⁴ -ena CaMgPfTbA; -is Tc

¹⁵ gradum amittat] deponatur Ra; Ea here adds the rubric to c 164 as part of the text of c 163

164¹

[Si servus per ignorantiam ordinatus fuerit in presbiterum, in gradu permaneat² et peculium amittat. Si ordinatus fuerit in diaconum aut vicarium prestet aut reddatur.

³In ceteris ordinibus vicarium⁴ non prestet sed deponatur et domino⁵ reddatur]⁶.

Gelasius⁷ Martino⁸ et Iusto episcopis⁹

Actores¹⁰ siquidem¹¹ illustris viri filii nostri Amandiani graviter conqueruntur, homines iuri suo¹² debitos¹³, alios adhuc clericos, alios iam diaconos ordinatos, cum non solum post modernum quod¹⁴ tantorum collectione pontificum sub omnium saluberrime provisionis assensu constat esse perfectum¹⁵, huiusmodi personas¹⁶ suscipere non debere¹⁷, verum etiam si qui forte in divine cultum¹⁸ militie ante fuerint, ignorantia faciente, suscepti, eliminare¹⁹ prorsus et exutos religioso privilegio ad

¹ Ea lacks canon, but incorporates rubric as end of c 163

² in gradu permaneat CaGcMgTcVp; maneat in gradu AdBeCeEaSbTeVo; in gradu maneat Pr

³ et add. Te

⁴ om. Sb

⁵ -inio Sb

⁶ in mg. BeCaCeDaGcMgPrSbTc; in text EaVo(adding clx)Vp(as separate canon); De eodem Pa; in mg. to c. 163 Te²; om. MqOaPtPfTbVn

⁷ papa add. BePaPfTbTcTe, om. *CaGcMgOaVnVp

⁸ Esculentio Stephano Gc (cf c 165); Martirio PaVo²

⁹ Gel. <papa mr'io> Herculentio Stephano et Iusto <episcopis> Lb (cf next c.)

¹⁰ Act- BeGcLb(with lex ss)MgOaPfTbTcVp; Auct- CaOf; Lect- Gb

¹¹ siquidem *CaMgTbTc; quidem PfSbTe

¹² iuri suo BeCaCeGcMgOaOfPaPfPhPkPwSbTcVmVoVp; suo iuri *Tb; viri suos Te

¹³ deb- DbOaPcPfRaTcTeVoIDpBrant; ded-

BdBe²CaCeDaGcLbMgMqObOdOfPaPhPkPrPwSbTbVmVnIDm

¹⁴ quod *BeCaPfSbTbVo; tempus quemquam Mg; quidem TcVn; quid Te

¹⁵ constat esse perfectum *CaPfTbTcVn; perspectum constat esse Mg

¹⁶ in mg. Ra²

¹⁷ sus. non deb. MgPfTb; accipere (suscipere ss) non deb. Ca; non deb. sus. Tc

¹⁸ -tum *CaMgPfTb; -tu Tc

¹⁹ -are *MgPfTbTc; -atos Ca

dominorum possessiones iusta debuerint admonitione compelli²⁰. Et ideo, fratres charissimi, eos quos supradicti viri actores²¹ in clericatus²² officio monstraverint, adtineri discussos et obnoxios approbatos²³, custodito legum tramite, sine intermissione restituite, ita ut si quis iam presbiter reperitur, in eodem gradu peculii sola amissione permaneat. Diaconus vero aut vicarium prestet, aut si non habuerit, ipse reddatur. Residua officia sciant neminem posse ab²⁴ obnoxietate²⁵, si convincitur²⁶, vindicari, quatenus hoc ordine custodito, nec dominorum iura, nec privilegia ulla ratione turbentur.

ID 6.353, Ars. 713 fo.137v has more] D 54 c 9b

²⁰ debuerint admon. compelli *BeDbPfTbTeVo; admon. debuerint compelli CaGc(*obsc. corr.*)Pr; admon. debere compellere MgVn; debere admonitionem compelli Tc

²¹ act- *DbMgPfTbTc; auct- CaGcTe

²² *corr. fr.* -tos Mg

²³ approb- BeCaGcMgTbTcTe; approbato Mq; ac prob- *Pf

²⁴ *om.* Te

²⁵ -iatae *BeCaDbPf²TbTcVn; -iatae Gc; -iatae MgPf

²⁶ -itur *CaDbMgPfPhTc; -untur Tb

165

¹Gelasius² Herculentio³, Stephano et Iusto⁴

Actores⁵ illustris femine Placidie⁶ petitorii oblatione⁷ conquesti sunt Sabinum Marcellianensis⁸ sive Cusilinatis⁹ urbis antistitem, Antiochum servum iuris patronem¹⁰ sue absentis domine, occasione captata, ad presbiterii honorem usque perductum¹¹, eiusque fratrem Leontium clericalis officii privilegio decorasse. Et ideo, fratres carissimi¹², inter¹³ supradictos actores¹⁴ et eos qui conditionis extreme repetuntur,

¹ De eodem *add. in mg* Mj, *in text* PaVo

² Gelasius *BeCaFcGcMfMgMhMjPtTbTcTe; Idem Pf; Gel. papa Pt

³ Herculentio *DaLbPfGcVo; Exculentio BePaPwRfTbTc; Erculenio CaFc; Erculeio Db; Erculentino MgVn; Herculenio Mq; Erculentios Oa; Erculentio PhPrTe; Eleulentio Vp

⁴ Stephano et Iusto *DaGcLbMgPaPfTbTcTeVnVo; et Stephano et Iusto Be; et Iusto Stephano MhMkMq. clxi *add.* Vo

⁵ Act- *BeGcLbMgPfPtTbTcTeVo; Auct- CaMhMjMkOfPy; Lectores Gb; Factores LmPk; *corr. fr.* Hoctores Ce, Maiores Oa; Auctore Vn

⁶ -die CaGcMfMgMhMjMkObOdOeOfPf(*lacuna follows*)PtTcVnVm; -de BeCePaPhPkTbTeVoBrant

⁷ pet. obl. *om* Pt

⁸ -sis *CaMfMhMjMkPfPtTbTc; -sem GcMgVn; Marcellinensis Te

⁹ Cusilinatis Da²MgPfTbTeVn; Silinatis CaDa; Cusmaltis Ce; Culismatis Gc; Culsunatis Pw; Cusumatis Ra; ...sinatis ss Ra²; Culisnitis Tc

¹⁰ patronae *BeMgPfTcTeVn; viri matrone Mf; matrone Mj

¹¹ -ductum *CaMfMhMjMkPfPtTbTeVn; -duxisse MgTc

¹² mei *add.* Mf

¹³ in Pt

¹⁴ act- *BeMfMgPfTbTcTe; auct- CaMhMjMkPt

obiectam cognitionem¹⁵ vobis nostra¹⁶ auctoritate deputamus, ut¹⁷, omni veritate discussa, si revera obiectam sibi maculam¹⁸ iuste¹⁹ refragationis²⁰ non potuerit ratione diluere²¹, Leontium clericum, quem²² gradus definitus legibus non defendit, ad sequendam cognitionis sue necessitatem modis omnibus redibete²³. Antiochum vero, quia per sacerdotium iam non potest²⁴ retolli, si in suam ecclesiam²⁵ in hoc in quo est honore desiderat collocare²⁶, non velut redditum sibi sed²⁷ habeat pro ministeriorum celebratione susceptum.

ID 6.354, Ars. 713 fo. 138 has more] D 54 c 10b

¹⁵ obiectam cognitionem

BdBeCaCbCeDbGcLbMfMgMhMjMoOaObOdOeOfPaPcPfPkPqPwSbVmVoVpIDpBrant; obiectam conditionem (id est cognitionem *superscr.* Tc) DaMkMmMqTc; obiecta cognitione PhTb; obiectam cognitionem Te; obnoxam cognitionem Vn; obiectu cognitionem *Migne*

¹⁶ nostra CaMfMgMhMjPfTcTeVn; vestra PhTb

¹⁷ *om.* Mj

¹⁸ masculam Bd

¹⁹ iuste Bd(*lacuna follows*)BeCaCbDaFcLbMgOaPqPtPwSbTcTeVnVo; iustitie CeDbGcMkMqPaPhPkPrTbVm; ratione iuste Mf; iustitiam Mj; iustitia vel iuste Pf

²⁰ -ione Pa

²¹ ratione diluere *BeFcLbPrPtPwRaTbTe; ratione divellere CaGcMgTcVn; rationem diluere CbMqPf; diluere MfMh; ratione dilui Oa

²² quem *MfMgMjMkOaPfPtTbTc; quam Ca

²³ redibete *Mq²OaTb; exhibete BeCaGcMgPf²TcTeVo; rehibite Ce; exhibete MfMjPfPtVn; rehibite Mk; reddite MqRa

²⁴ iam non potest*BePfRaTbTe; non iam potest CaGcMfMgPtVo; non iam post Oa; non iam poterit Tc

²⁵ suam ecclesiam *GcMfMgMhMjMkPfPtTbTeVn; sua ecclesia BeCaTc

²⁶ -are *BeCaMfMgMjPfPtTcTeVn; -ari MkPhTb

²⁷ sed *CaMfMgMhMjMkPtTbTc; *lacuna* Pf

166

[Si servus ordinatus fuerit sciente et non contradicente domino¹, liber maneat. Si ignorante domino intra annum liceat² probare et servum suum recipere, post annum minime liceat³. Quod si servus laicorum vitam assumpserit, deponatur et in servitio redigatur]⁴. Novellarum constitutio V, cap. xxiii⁵

¹ (et add. Sb) ord. fuerit sciente (-enter Ea) et non contrad. domino AdBeEaSbTeVo; scienter et non contrad. domino ord. fuerit CaMgTc; sciente domino et non contrad. ord. fuerit Gc; sciente et non contr. domino Pr

² *om.* Te

³ liceat BeCaEaGcTcTe; *om.* Mg

⁴ in mg. AdBeCaDaFcGcLdLnMgPrSbTe²Tc, Ea in text after insc, Vo(here, adding clxii); Si servus ordinatus fuerit in mg. Ce; De eodem Pa; *om.* LbMqOaPcPfPtRfTbVnVp; for Pk see *Conspectus*

⁵ Nov. (in black Tb)const. V (et Fc, ss Te) cap. xxiii BdBeCbEaFcLbOaPcPfPwTbTeVo; Nov. constitutiones cap. xxiii Ca; Novellar' constit' CXVII (ss Sb) cp. xxviii DaSb; Nov. const. cap. xiii GcLnMgVn; Nov. con. cap. xxiiii Ld; Constitutionum lib. II cap. xxiii Tc; cap. xxiii only QaA. xiii add. in mg. Be²

Si servus, sciente et non contradicente domino⁶, in clero sortitus sit, ex hoc ipso liber et ingenuus fiat. Si enim⁷ ignorante domino consecratio facta fuerit, liceat domino intra annum tantum conditionem probare et proprium servum recipere. Sin autem servus, sciente domino vel ignorantie, secundum ea que diximus, ordinatus fuerit, ex ipso honore clericatus libertatem meretur, et si postea ministerium⁸ ecclesiasticum reliquerit, et ad laicorum vitam transierit, in⁹ servitio tradatur¹⁰.

Iuliani epitome Const. CXV (CXVI) c. 28; Ars. 713 fo. 138J +D 54 c 20 begins so, but ends widely var.

⁶ et non cont. dom. CaGcMgPfTcTeVnA; dom. et non cont. PhQeTb

⁷ enim CaMgPfPwTbA; autem Tc

⁸ misterium Te

⁹ in BeMgPfTbA; in in Ca; om. Tc

¹⁰ tradatur GcLbMg(vel reddatur ss)MqOaPaPcPfPrTbTeVoA; reddatur BeCa(vel redigatur ss)DaRaTcVnVp; reddetur EaPt; tradetur Lc

167

[*Que¹ penitentia sit danda episcopis, presbiteris, diaconibus² venationi studentibus]³.*

Ex concilio⁴ Meldensi, cap. viii⁵

Episcopum, presbiterum aut diaconum⁶ canes ad venandum aut accipitres aut huiusmodi res habere non licet. Quod si quis talium personarum in hac voluptate sepius detectus fuerit, si episcopus est, tribus mensibus a communione suspendatur⁷, presbiter duobus mensibus, diaconus⁸ uno⁹, ab omni officio et¹⁰ communione suspendatur¹¹.

ID 6.288, cf 5.366, 13.30J +D 34 c 2, Palea

¹ Quod Vo

² de add. Vo

³ in mg. AdBeCaCe(against c 168)DaGcLdLnMgPfPrSbTe², in text EaMfPaVo(adding clxiii); (xv. add. Bd) De clericis ebriosis, scurrilatoribus in mg. BdLj, in text and mg. Db, in text Ph; Episcopis – studentibus Mj in text; om. LbMkMqOaPcPtRfTbTcVnVp; De canibus non habendis in mg. Ra²

⁴ decretis Te

⁵ Ex – viii om. EaMj. xiii in mg. Be²

⁶ -num *EaPtTbTcTe; -nem CaCbMfMgMjMkPf

⁷ suspendatur *BdBeCeCbOaPcRfTcWdBrant; privetur

AaBeCaDaEaGcLbMfMgMhMjMkMqPaPfPhPkPrPtRaSbTbTeVmVnVoWc

⁸ vero add. Mj

⁹ et add. Cb, et si non resipuerit add. Tc, mense add. Tb, om. *BeCaEaFcGcMfMgMjMkPcPfPtPw

¹⁰ et *BePfTbTcTeVo; et a CaDa²GcMgRa; a DaEa; om. MfMhMkPt.

¹¹ suspendatur *BeCaDaEaFcGcLbMfMgMhMjMkMqOaPaPfPhPkPrPtRaVnVoWc; privetur MoPcRfSbTbTcTeVm

168

Ex eodem concilio, cap. xviii¹

Quicumque ex clero esse videntur, arma militaria non sumant, nec armati incedant, sed professionis sue vocabulum religiosis moribus et religioso habitu prebeant². Quod si contempserint, tanquam sacrorum canonum contemptores, et ecclesiastice sanctitatis³ profanatores proprii gradus amissione multentur⁴, quia non possunt simul Deo⁵ et seculo militare.⁶

ID 6.286] +C 23 q 8 c 6

¹ xxviii Lb. eodem – xviii] Concil. Meldensi Ea.

Quod clerici qui – deponantur fr. c 169 here Ln mg; Quod clerici arma non ferant. Quod si fecerint deponantur add. Pa. Ut clerici qui arma militaria sumpserint proprii gradua amissione multentur (clxiiii add. Vo) add. TdVo; cf c 167 for Ce

² preb- CaGcMgPfPhTcTe; hab- PhTb; prferant Vn

³ eccl. sanct. *CaMgPfPhTc; ecclesie sancte Tb

⁴ am. mult. *CaMgPfTb; mult. am. Tc

⁵ sim. Deo *BeOaPfTbTc; Deo sim. CaGcMgPrVn

⁶ ministrare Da. quia non possunt – mil. om. SbTe (cf c 169 end)

169¹

[Quod clerici qui consulunt² sacrilegos, magos, aruspices deponantur]³. Toletanum concilium IV⁴, cap. xxx⁵

Si quis⁶ episcopus aut⁷ presbiter aut diaconus vel⁸ quilibet ex ordine clericorum aruspices aut⁹ ariolos, aut certe augures vel sortilegos vel eos¹⁰ qui profitentur artem magicam aut aliquos eorum¹¹ similia exercentes consuluisse¹² fuerit

¹ after c 170 Ce

² -lunt BeCaGcMfPfTc; -ltant Mg

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdMgPfPrSbTcTe², in text EaPaMf; Qualiter episcopus, presbiter vel quilibet clericus tractandus sit qui fuerit deprehensus consuluisse augures vel sortilegos vel magos vel eorum similia exercentes lxv Vo; om. LbMkMqOaPcRfTbVnVp; cf c 168 for Ln

⁴ Toletanum concilium IV (corr. fr. III Gc) CaDaGcMfMkMqPaPrTbVm; Ex Tol. conc. IV PfTc; Toletanum conc. BeLb; Ex conc. Tol. IV MgVn; Toletano concilio IV MhMoPcID; Toletanum concilium IV Oa; Toletano concilio III Pt; om. Sb; Ex decretis Te; Toletano concilio *Vo; Ex eodem concilio Vp

⁵ xxix Da; xviii Vp; cp. xxx om. PrSbTeVm. No insc. Ea

⁶ clericos add. Py

⁷ aut *BeCaMfOaPtTbTcVn; vel Mg; om. PfSbTe

⁸ corr. fr. aut Ca

⁹ aut *CaPfTbTc; et MgVn

¹⁰ om. Mf

¹¹ eorum *CaMfMgPfPtTb; om. Tc

¹² -lu- supersc. Pf

deprehensus, ab honore dignitatis sue depositus¹³ monasterii curam excipiat¹⁴, ibique perpetue penitentie¹⁵ deditus scelus admissi sacrilegii solvat.¹⁶

ID 11.5, cf 8.64] C 26 q 5 c 5

¹³ depositus MoPhTcIDm; depulsos Ca³; depulsus BeCeDaLbMgOd²Sb²Brant; multatus Oa; cadat Pa²; exutus Tb; expulsus Vn; deiectus Vo; depressus IDp; suspensus Migne; om.

CaDbEaGcMfMkMmMqObOdOeOfPaPfPrPtRaSbTeVmWc

¹⁴ accipiat MfVn

¹⁵ perpetue pen. *CaEaMgMhMkOaPfTb; pen. perp. Pt; pen. Tc

¹⁶ quia non possunt simul Deo et seculo militare add. SbTe (*cfc 168*). Ra² in mg: Auruspices, horarum inspectores. Ariolos propter aras idolorum; augures qui volatus avium intendunt et voces; sortilogos qui sub nomine ficte religionis per quosdam sanctorum <quas> sortes vocant divinationis scientiam profitentur, aut quarumcumque scripturarum inspectione futura promittunt. Magi qui vulgo malefici ob facinorum magnitudinem nuncupantur, vel Vel magi dicunt interpres stellarum quomodo se habeant cum quisque nascitur. (*cf below 8.66*)

170

[*Quod clericus aleator aut ebriosus deponatur*]¹. *Canones apostolorum, cap. xliti*²

Episcopus³, presbiter, aut diaconus aleo atque⁴ ebrietati deserviens, aut desinat aut certe deponatur. Cap. xlivi⁵. Subdiaconus aut lector aut cantor similia faciens aut desinat aut communione privetur, similiter et laicus⁶.

ID 13.73] D 35 c 1

¹ in mg. AdBeCaDaGcLdMgPfPrSbTcTe², in text EaVo; De clericis aleatoribus aut ebriosis Pa; om.

CeLbMqOaPtTbVnVp

² cap. xlii om. Ea

³ aut add. PhTb, om. *CaLbMgPfTc

⁴ atque *CaGcMgPfTe; vel Be; et Ph; aut TbTc

⁵ cap. xlivi BeCaMgPfPrSbTcVn; xlivi DaPkRfSbTe; Ibidem cap. xlivii Pt; Sermo Aug' in letaniis secundis (*cfc 171*) Tb; De eodem cp. xlivi. clxvii Vo; Ysidorus Ethimologiarum Wc; om. Lb(*with break*)Qe

⁶ sim. et laic. *superse. Tc*; et laicus similiter Vo. Wc has a tie-mark here, and at head of fo. 61: Ab hac arte fraus et mendacium atque periurium nunquam abest. Postremo et odium et dampna rerum. Unde et aliquando propter hec scelera interdicta legibus fuit.

171

¹*Sermo Augustini in letaniis II*²

Luxuriosum³ et saluti anime contrarium tabule ludum velut seminarium peccatorum non solum his diebus, sed etiam omni⁴ tempore fuge⁵.

¹ Quod lusus tabule omni tempore sit fugiendus add. Pa, De eodem add. Vo

² Sermo Aug. in let. II BeCaDaEaFcGcMgOaPaPhSbSeTeVnVo(*adding clxviii*); Aug' sermo in let. II Lb; Sermo – II. Quod clerici – deponantur (*cf 172*) Lc; Sermo Aug' lect. ii Mq(mg.); Ex sermone Aug. in let. II Pf; Sermo Augustini super let. II Rf; Ex concil' Cart' cap. xlx (*cfc 172*) Tb; Aug' in sermone de Tc

³ Luxuriosum AdBdCaCbDaEcEgMgOaObOfPcPdPwQaRaTcVnWa; Furiosum AaBbBeDbEaGcKaLbLcMfMhMjMkMmMoMqPfPrQeRfSbSdSgTbVmVqVtWbWcZa; Luxuriosum vel furiosum Eb; Curiosum CeFcLaLdOePaPhPkPqPtTeSeVo; vel luxuriosum add. ss Ld²; vel furiosum add. ss Mg²; Eriussum Oa; <>uxiosum Od; Iuriosum Sl; [Juriussum Wd; obsc. corr. Ab

⁴ etiam omni BeCaFcMgPfPtPwSbTbTe; in omni Ad; omni etiam Tc

⁵ fuge AaBbCeDaGcMfMgMjPf²PhPrQaSIVnVm; fugiat Ad; fugite BeMkMmMqOaPaPcRaRfTbTc; fugiet BdEaFcLbPdPkPqPtPwQeSbTeVoWc; fugens Lc; fugere Mh; *om.* Ca

172¹

[*Quod clerici² scurriles et³ ioculatores deponantur*]⁴. *Ex concilio Carthaginensi, cap.*

lx⁵

Clericos scurriles, et verbis turpibus ioculatores⁶ ab officio detrahendos⁷.

ID 6.263] +D 46 c 6 var.

¹ *om.* Lc, but cf rubric to c 171.

² -ici BeMgPf²Tc; -icos Ca; -ice Pf

³ aut Be

⁴ in mg. AdBeCaCe(against c 173)DaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text LcPaVo(adding clviii); *om.* LbMgOaPtTbVnVp

⁵ Ex conc. Cart. cap. Ix BeCaGcLbLdLnMgOaOePfPrTeVo; Ex conc. Cart. IIII (ss Sb) cp. Ix DaSb; Ex concil' Cart. i Mq; Ex - xix ObOd; Ex - lvix Of; Ex - x Rf; Ex eodem conc. cap. xlx Tb; Ex conc. Cart. cap. x Tc; Ex - xl Vn; Ex - ix Vp; Ex eodem cap. Ix IDp; Ex Cartag. cap. Ix IDm; *om.* Ea

⁶ ioculatores BdCaDaMgPcPfPwSbTbTcVn; iocunditores Ce; iocundatores GcLbPaPkPqPrVm; iaculatores PhRf; iocudatores Te. censemus add. Tc, censens add. Lc; *om.*

*BdBeCaCeDaGcMgPfPqPwRfSbTbTeVnVo

⁷ censemus add. Gc

173¹

²*Ex eodem concilio, cap. lvi³*

Clericus qui adulationibus et proditionibus vacare deprehenditur, degradetur ab⁴ officio⁵.

ID 6.267] D 46 c 3

¹ *Entire canon is rubricated in Py*

² De clericis adulatoribus et proditoribus *add.* Pa, De clericis proditoribus *add.* TdVo; cf c 172

³ concil' cap. lvi BeDaDbMgMqPaOaSbTbTeVo(adding clxx)IDp; cap. lvi PtPtIDm; concilio CaPcRfTc; Ex concilio Cartaginensi Ea; concil. c. lxi Lb; concil' cap. vi Vp; no insc. Vn

⁴ ab BeDa²MgPfTbTcTeVn; *om.* CaDa; de Ea

⁵ suo *add.* Tc, *om.* *BeCaEaMgPfTb

174

[*Hic incipit de monachis¹ quod subiecti debeant esse episcopo*]². *Ex concilio*

Calcedonensi, cap. iii³

¹ de mon. ss Vo²

² Hic (*om.* GcMgPrVm) incipit – esse (*om.* PcRf) episcopo (-pis Lf, episcopo esse Te) AdCaCeEaGcLbLd(mg.)LfLmLnMgObOdOe(mg.)PcPdPrPwRfSbSITeVcVnVo; (xvi. *add.* Bd) De monachis in mg. BdLjVp, in text PhTb; Hic – quod deb. sub. esse episcopo Be; De monachis quod subiecti debeant esse episcopis in text CbLjPa, Cb *adding* in mg. De monachis et religiosis; Qui vere de monachis quod subiecti debeant esse episcopo *add.* in mg. Da; Hic incipit de monachis in text and

Qui⁴ vere et pure solitariam eligunt vitam⁵, digni sunt convenienti honore. Quia tamen sunt quidam monachi habitantes indifferenter per civitates, nec non et⁶ per monasteria, seipsos presumptione propria⁷ commendantes, placuit neminem aut edificare, aut constituere monasteria, aut oratorii domum⁸, sine conscientia ipsius civitatis episcopi. Eos vero qui per singulas civitates seu⁹ possessiones in monasteriis¹⁰ sunt, subiectos esse debere episcopo¹¹, et quieti operam dare, atque¹² observare ieiunia et orationes¹³ in locis in¹⁴ quibus semel Deo se¹⁵ devoverunt¹⁶, permanentes, et neque communicare¹⁷ ecclesiasticis neque seculares aliquas attractare¹⁸ actiones, relinquentes propria monasteria, nisi forte iubeantur propter urgentes necessitates ab ipsius civitatis episcopo, et neminem servorum suscipi in monasterium¹⁹ ut sit cum eis monachus, nisi cum domini propria²⁰ conscientia. Pretereuntem vero hec decrevimus extra communionem esse, ne nomen Domini blasphemetur. Convenit vero²¹ civitatis episcopo curam sollicitudinemque necessariam²² monasteriis exhibere.

ID 7.1] C 16 q 1 c 12, a short passage of which was a later addn

marg. Db; Quod monachi ...iecti esse deb.... aut exc....Pt; Hic incipit debeat episcopo (*sic*) Tc; *om.* MfMjMmOaPfPkRaWc

³Ex - iii *BeCbCeFcGcLbLdLfLjLnMgOaPaPfPrTeVnVo(*adding clxxi*)Vp; Ex - *iiii* CaDaSb; Ex conc. Calc. Ea; Ex eodem capitulo Ivi MoPcRf; Ex - *xxx* PhTb; Ex eodem cap. libro VI Tc; *om.* LmPw. *xiiii* in mg. Be²

⁴ Space for large initial Pc

⁵ el. vit. *CaMgPfTbTc; vit. el. Lm

⁶ et *BeCaMgPfTbTc²; *om.* LmTc

⁷ pres. prop. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; prop. pres. Tc

⁸ or. dom. *CaMgPfTbTc; dom. or. Lm

⁹ per *add.* CaCeGcLfMgMqPaSb²TcVn, *om.* *BeCbLdLfLjLmPfTbTe

¹⁰ in monasteriis *Da²LdPf²Vn; monasterii BeCaCbCeEaGcLfLjMgPaPfPrRaSb²TbTcVo; monasteriis DaLmMqSbTe; monasterium Oa

¹¹ esse deb. ep. *EaGcMgOaPfSbTcTeVo; debere esse ep. BeCa; esse deb. (*obsc. corr.*) Christo Lf; esse ep. deb. PhTb

¹² atque *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; ac Tc

¹³ iei. et or. *CaMgPfTbTc; or. et iei. Lf

¹⁴ locis in *CaMgPfTbTc; *om.* Ld

¹⁵ semel Deo se *CaCbGcLdLfLjLmMgPfTb; se Deo semel Be; Deo semel se Lf; semel se Deo Tc

¹⁶ de- ss Mg

¹⁷ decimis et huiusmodi *interlined* Ld²

¹⁸ -ectare *CaLmMgPfTbTc; -actare CbLf

¹⁹ -erium *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; -erio Tc

²⁰ -ria CaGcMgPfSbTbTcTe; -rii CbGc²LjVn

²¹ vero *BeCaPfSbTcTe; enim CbLj; ergo GcMgPhTbVn

²² nec. *CaMgPfTbTc; necessaria Gc; <nec.> in Ld

175

[Quod episcopi, presbiteri locum tenent¹ apostolorum, monachi vero locum² heremitarum]³. Hieronimus⁴ in epistola ad Paulinum presbiterum⁵

Si cupis esse quod diceris monachus, id est solus, quid facis in urbibus⁶? Que utique non sunt solorum⁷ habitacula⁸, sed multorum. ⁹Habet unumquodque propositum principes suos. Et ut ad nostra¹⁰ veniamus, episcopi, presbiteri habeant ad exemplum apostolos et apostolicos viros quorum honorem possidentes habere nitantur et meritum. Nos autem¹¹ habeamus propositi nostri principes Paulos et Antonios, Iulianos, Hilarios, Macharios¹². Habeto simplicitatem columbe, ne¹³ cuiquam machineris dolos, et serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris¹⁴ insidiis. Non multum distat in¹⁵ vitio vel decipere posse vel decipi. Christianum quem senseris tibi aut semper aut crebro de nummis loquentem, excepta eleemosina que indifferenter omnibus patet, institorem potius habeto quam monachum¹⁶. Preter victum et vestitum¹⁷ et manifestas necessitates nihil cuiquam tribuas, ne filiorum panem¹⁸ canes comedant.¹⁹

ID 7.2] C 16 q 1 c 5, of which the end was a later revision

¹ teneant Be

² om. BePaPrTeVm

³ in mg. AdBeCaCeDaGcHaLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Ea(after Ieron')PaVmVo(adding clxxii); om. LbMqOaPcPtTbVnVp

⁴ om. Lb

⁵ in ep. – presb. om. Ea, presb. corr. fr. episcopum Mq

⁶ qui solus es add. PhTb, om. *CaCeDbMgPfTcTeVn

⁷ sunt sol. *OaPfTbTcTe; sol. sunt CaMg

⁸ -ula *MgPfTbTeTc; -ulum Ca

⁹ Item add. Tc, om. *CaMgPfTbTe

¹⁰ vestra *GcTcTe; nostra CaMgPfSbTb

¹¹ autem *CaMgPfTb; vero Tc

¹² Qe here has substantial addition, for which see *Conspectus*

¹³ ne CaEaMgPfPhTcTeIDp; nec TbIDm

¹⁴ corr. fr. -aris Tb

¹⁵ in *CaMgPfPhTc; obsc. Tb

¹⁶ monachum *CaMgPfPhTb²Tc; clericum Tb

¹⁷ vestitum *CaMgPfTcVn; vestimentum PhTb

¹⁸ panem *BePfTbTeVo; panes CaGcMgSbTcVn

¹⁹ Ea here adds Idem. Monachus non doctoris – prestoletur adventum from beginning of c 176

176¹

²Idem³ in epistola ad Riparium⁴ et Desiderium presbiteros unde supra⁵

¹ For Ea, which omits most of this canon, see end of c 175

² Quod monachi frequentiam urbium et oppidorum debeant vitare add. in mg. SbTe²

³ Ier' SbTe

⁴ Riparium *CaDbMgPfTb; Ripacium Tc

Monachus non doctoris habet sed plangentis officium⁶, qui vel se vel⁷ mundum lugeat, et Domini pavidus prestoletur adventum, qui sciens imbecillitatem suam et vas fragile quod portat, timet⁸ offendere ne impingat⁹ et¹⁰ corruat atque¹¹ frangatur. Unde et mulierum maximeque¹² adolescentularum vitat¹³ aspectum¹⁴, et in tantum castigator sui est¹⁵, ut etiam que tuta sunt pertimescat¹⁶. Cur, inquis¹⁷, pergis¹⁸ ad¹⁹ heremum? videlicet ut te non audiam, non videam²⁰, ut tuo furore non movear, ut tua bella non patiar. Ne me capiat oculus meretricis, nec forma pulcherrima ad illicitos ducat amplexus. Respondebis, Hoc non est pugnare, sed fugere. Sta in acie, adversariis armatus obsiste, ut postquam²¹ viceris coroneris. Fateor imbecillitatem meam. Nolo spe pugnare victorie, ne perdam aliquando²² victoram.

ID 7.3] C 16 q 1 c 4 to prest. adventum only

⁵ presbiteros (-erum Od) unde supra AdBeCaCeDbGcLbMgOaOdOeOfPrTeVmVnVo(*adding clxxiii)IDcp*; presbiteros DaPaPfPhRfSbTbTcIDmBrant; presbiterum Mq; unde supra Ob; presb. episcopos unde supra Vp

Quod monacus non habebat officium doctoris sed plangentis *add.* Pa

⁶ hab. sed pl. off. *CaMgPfTb; sed pl. hab. off. Tc

⁷ vel se vel *MgPfTbTc; se hec Ca

⁸ -et *BeOaPfTbTcTe; -eat CaMgVn

⁹ impingat *CaGcMgTbTcTe; inpinguat OaSb; impinguatur Pf

¹⁰ et *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹¹ atque *CaPfTbTcVn; et Mg

¹² maximeque *CaMgPfTb; et maxime Tc

¹³ -at *BeOaPfTe; -et CaMgTbTc ; -tes Vn

¹⁴ *corr. fr.* eff- Tb

¹⁵ est *BePfTbTe; sit CaMgTcVn

¹⁶ ut etiam - pert. *CaMgOaTbTc; queque tuta timeat Da; al. ut etiam que ... sunt pertimes... *in mg.*

Da; ut etiam que tuta pertimescat *in mg.* Sb²; *om.* PfSbTe

¹⁷ -uis *BeCaMgPfPhTe; -uit TbTcVn

¹⁸ *after corr.* Pf

¹⁹ ad *PhTbTc; in BeCaGcMgPfSbTeVn

²⁰ non aud. non vid. *MgPfTbTc; non vid. non aud. Ca

²¹ posquam Tb

²² perdam aliquando *CaMgPfSbTb; perdam Lb; quando Tc; perdam aliquam Te

177

Idem in epistola ad Rusticum monachum¹

Mihi oppidum carcer, et solitudo paradisus est. Quid desideramus urbium frequentiam, qui de² singularitate censemur? Moises, ut precesset populo Iudeorum, quadraginta annis eruditur³ in eremo. Pastor ovium hominum factus est pastor⁴.

Apostoli de piscatione lacus Genezareth ad piscationem hominum transierunt. Tunc

¹ Quod monachi non desiderent frequentiam urbium *add.* Pa, Unde supra lxxiiii *add.* Vo

² hac *add.* Mg, *om.* *CaPfTbTc

³ -itur *CaMgPfTbTc; -itus est Pf²

⁴ factus est pastor *CaMgPfTb; pastor factus est Tc

habebant patrem, rete, naviculam, secuti⁵ Dominum, protinus omnia reliquerunt, portantes quotidie crucem⁶ suam, et ne⁷ virgam quidem in manu habentes.

ID 7.4a]

⁵ sunt add. BePfSbTbTcTe, om. *CaGcMgVn

⁶ domini add. and canc. Ca

⁷ ne *BePfSbTbTcTe; nec CaVn; om. Mg

178

[*Quod monachi¹ debeant vivere de labore² manuum*]³. *Idem⁴ in eadem epistola⁵*

Facito⁶ aliquid operis, ut semper te diabolus⁷ inveniat⁸ occupatum. Si apostoli habentes potestatem de evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, et aliis tribuebant refrigeria, quorum pro⁹ spiritualibus debebant metere carnalia, cur tu in usus tuos successura¹⁰ non prepares¹¹? In desideriis est omnis otiosus.

Egiptiorum monasteria hunc morem tenent¹², ut nullum absque opere ac labore¹³ suscipiant. Non tam propter victus necessaria quam propter anime salutem, ne vagentur perniciosis cogitationibus¹⁴, et instar fornicantis Ierusalem¹⁵ omni transeunti¹⁶ divaricent pedes suos.

ID 7.5, extracts only] De cons. D 5 c 33 med.

¹ semper add. Be

² -ibus Pa

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text EaPaVo(adding clxxv); om. LbMqOaPtRfTbVnVp

⁴ Idem *CaTcVn; Item BeGcMgOaPfSbTbTeVo

⁵ Idem – ep.] Idem in ep. eadem Da; Ieronimus before rubr. Ea; Item in ep. in eadem Vp

⁶ Facto Pk

⁷ te diab. *BeCaGcMgPh; te Pf; diab. te Tb; diab. Tc

⁸ te add. Tc, om. CaMgPfTb

⁹ quorum pro *CaMgPfTb; pro quorum Tc

¹⁰ corr. fr. -uras Ca; vel necessaria add. in mg. Ra²

¹¹ -es *CaDa(vel a ss)MgPfPh²SbTb²TeVn; -as PhTbTc

¹² -ent *CaMgPfPhTc; -ebant Tb

¹³ op. ac lab. *CaMgPfTb; lab. ac op. Tc

¹⁴ suis add. CaVn (before cog.), om. *MgPfTbTcTe

¹⁵ cum add. CaMgTcVnVp, om. *BeGcOaPfTbTe

¹⁶ -unti *BeDa²GcLbPfTbTeVo; -unte CaDaMgTcVnVp; -unt Oa

179

¹ Augustinus in epistola ad Eudoxium²

Vos³ autem fratres exhortamur in Domino ut propositum vestrum custodiatis, et usque ad finem perseveretis, ac si qua⁴ opera vestra mater ecclesia desideraverit,

¹ De eodem add. Vo

² Quod perseverent monachi in proposito et laborent ad opus matris ecclesie add. Pa, clxxvi add. Vo

nec elatione avida suscipiatis⁵, nec blandiente desidia respuatis, sed miti corde obtemperetis Deo cum mansuetudine, portantes eum qui vos regit, quia dirigit⁶ mites in iudicio⁷ docebit mansuetos⁸ vias suas. Nec vestrum otium necessitatibus preponatis ecclesie⁹, cui parturienti si nulli boni ministrare vellent¹⁰, quomodo nasceremini non inveniretis.

ID 7.8bJ +C 16 q 1 c 30

³ Nos AdCeEgTe; Quos Rf

⁴ qua *CaDa²MgPfTbVn; quando Tc; *om.* Da

⁵ ac si qua - susc. *in mg.* Ph

⁶ -git *CaMgPfTb; -get Tc

⁷ mites in iudicio *CaMgPfTb; in iudicio mites Tc

⁸ mansuetos *BeCaCeOaPaPfPhSbTeVn; mites MgTbTc

⁹ nec. prep. eccl. BdBeCaCeGcMgPaPfPkPwSbTeVm; nec. eccl. prep. *Oa; prep. nec. eccl. PhTbVo; eccl. prep. nec. Tc

¹⁰ min. vellent *DaMgPfTbTcVn; ministrares (*obsc. corr.*) velint Ca

180

[*Quod monachi debeant¹ ad dignitatem clericatus provehi²]³. Augustinus⁴ in epistola
ad Aurelium⁵*

Ex⁶ his qui in monasterio permanent, non tamen nisi⁷ probatores atque meliores in clerum assumere solemus. Nisi forte sicut vulgares dicunt, Malus coraula⁸, bonus simphoniacus est, ita idem ipsi vulgares de nobis⁹ iocabuntur dicentes, Malus monachus, bonus clericus est. Nimis dolendum¹⁰, si ad tam¹¹ ruinosam superbiam monachos¹² subrigimus¹³, et tam gravi contumelia clericos dignos putamus, in quorum numero sumus, cum etiam aliquando bonus monachus vix¹⁴ bonum clericum faciat, si adsit ei sufficiens continentia et tamen desit instructio necessaria aut persone¹⁵ regularis integritas.¹⁶

¹ ss Vo²

² ad dig. cl. prov. CaCeEaGcLdPaPfPrSbTeVo; prov. ad dig. cl. AdMgTc; ad cl. dig. prov. Be

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², *in text* EaPaVo(*adding clxxvii*); *om.*

LbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁴ Aug' BeCaLbMgOaSbTcTeVnVo; Idem PfTb; Eurilianum Vp

⁵ in ep. – Aur. *om.* Ea

⁶ Ex CaMgPfTbTc; De Rf

⁷ nisi *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁸ mal. cor. *in mg.* Pr

⁹ nobis *CaPfTb; vobis MgTcVn

¹⁰ -dum *BeOaPfSbTeVo; -dus est Ca; -dum est GcMgTbTcVn

¹¹ tam *CaMgPfTb; *om.* Tc

¹² *corr. fr. man-* Tb

¹³ erigimus, *with* vel subrigimus *in mg.* Ra

¹⁴ bon. mon. vix *CaMgPfPhTc; vix bon. mon. Tb

¹⁵ persone *CaMgOaTbTc; *om.* Pf

¹⁶ aut pers. reg. integ. *om.* Ra

ID 7.7 med.] +C 16 q 1 c 36 med.

181

[Quomodo debeat¹ fieri abbatis electio]². Ex decretis³ Gregorii pape⁴

Defuncto vero abbe cuiusque congregationis, non extraneus nisi de eadem congregatione, quem sibi propria voluntate concors⁵ fratrum societas elegerit, et qui electus fuerit⁶ sine dolo vel venalitate aliqua ordinetur⁷. Quod si aptam inter se personam invenire nequeunt, solerter sibi de aliis monasteriis similiter eligant ordinandum. Neque constituto⁸ abbate⁹ quecumque persona qualibet occasione preponatur¹⁰, nisi forte exstantibus¹¹ quod absit criminibus¹², que sacri canones punire monstrantur¹³. Pariter autem custodiendum est, ut invito abbe ad ordinanda alia¹⁴ monasteria, aut ad¹⁵ ordines sacros¹⁶, vel clericatus officium, tolli¹⁷ exinde monachi non debeant.

ID 7.11b] C 18 q 2 c 5 med. has defuncto vero abbe – eligant ordinandum but ends, partly after revision, widely var.

¹ -et Te

² in mg. AdBeCaCeGcLdLnMgPfPrSbTe²Tc, in text PaVo(adding clxxviii); om. DaOaPcPtRfTbVn

³ Ex decretis PfVo; Decreta Be; Decretum CaGcMgRaRfSbTcTeVn; Decr' CeDaOaPaTb; De reg' Lb

⁴ Greg. pape CaGcLbMgTbTc; pape Greg. BeEaPaPf

⁵ et (concors ss) Ad

⁶ et qui electus (est add. Oa) fuerit *BeCaCeDa(subs.

canc.)GcMqOaOd²PaPhPkPqPrRaSbTbTcVmVn; om. BdEaFcLbMgObOdOeOfPfPtPwTeVoWc

⁷ aliq. ord. *CaMgPfTb; ord. aliq. Tc. et qui electus – ord. all over an erasure Sb

⁸ defuncto Pa

⁹ -ate *CaMgPfPh; -ati TbTc

¹⁰ preparatur (preponatur ss) Ad

¹¹ exstantibus *MqOaPfPhPrSbTbTe; existentibus BeCaDaGcMgTcVnVoBrant

¹² -inibus *CaPfTbTcVn; -inalibus Mg

¹³ -antur *BeCaPfSbTbTe; -ant GcMgTc. Ea ends cap. here

¹⁴ ord. alia MgPfTbTc; alia ord. Ca

¹⁵ ad *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁶ ord. sac. *CaMgPfTc; sac. ord. Tb

¹⁷ corr. fr. tali Mg

182

[Quod monachus¹ votum vel propositum suum non debeat² frangere]³. Leo Rustico

Narbonensi episcopo, cap. xii⁴

¹ monachi Pa

² -eat GcMgPfTe; -et BeCaCeTc; -ent Pa

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text PaVo(adding clxxviii); om.

LbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁴ cap. xii BeCaLbMgOa(before Leo)PfTb; om. TcTe

Propositum monachi⁵ proprio arbitrio aut⁶ voluntate susceptum deseriri non potest absque peccato. Quod enim quis vovit⁷ Deo, debet et⁸ reddere, unde⁹ qui relicta¹⁰ singularitatis professione¹¹ ad militiam vel¹² ad nuptias devolutus est, publice penitentie satisfactione¹³ purgandus est, quia etsi innocens¹⁴ militia et honestum potest esse coniugium, electionem¹⁵ meliorum deseruisse transgressio est.

ID 7.19] C 20 q 3 c 1

⁵ Prop. mon. *in mg. in different ink* Mq

⁶ aut *CaMgPfTb; et Tc

⁷ vovit *MgPfTbTc; novit Ca

⁸ et CaMgPfTb; *om.* SbTcTe

⁹ et *add.* BeCaGcPfTbTeVo, *om.* *MgOaSeTcVn

¹⁰ relicta *CaMgSbTbTc; recta GcPfTe; de recta Gc²

¹¹ sing. prof. *CaMgPfTc; prof. sing. PhTb

¹² vel *BePfSbTbTcTe; et CaGcMgVn

¹³ pen. sat. *CaMgPfTb; sat. pen. Tc

¹⁴ innonens Tc

¹⁵ -ionem *CaMgTbTc; -ione Pf

183

[*Quod non debeat¹ effici monachus nisi prius probetur per annum² ad minus³*].

Alexander II⁴ Hudoni⁵ Treverensi et⁶ Theoderico⁷ Verdunensi episcopis⁸

Beati Benedicti canonica⁹, que¹⁰ et¹¹ precipue¹² patris et predecessoris¹³ nostri sancti Gregorii pape constitutio¹⁴ interdicit, monachum ante unius anni probationem¹⁵ effici.

ID 6.428 pt] C 17 q 2 c 1 med.

¹ -eat BeMgPfTc; -et Ca

² per annum *ss after* minus Pa

³ Quod – minus *in mg.* AdBeCaCeDaGcLdLn?MgMjPfPrSbTcTe², *in text* MfPa; Quod non – nisi prius per annum probetur. clxxx Vo; *om.* LbLcMhMkMqOaPcPtRfTbVnVp

⁴ II *BeCaGcLbMfMgMhMjPfPtTeTcVn; *om.* PhTb

⁵ Hudoni Ad²BeDaFcGcMkPfPhPtRaTbVo; Hudini Ad; Hidoni CaPw; Hugoni CbPcRfTe; Hydoni CeSb; Udoni Lb; Ludoni Mf; Huidoni MgVn; Hosdoni Mj; *lacuna* Tc

⁶ et *BeGcLbMfMgMjPfTbTeVo; *om.* CaPt; *lacuna* Tc

⁷ Theoderico CbFcGcLbPfRaTbTeVo; Theodorico BeCaOaPt; Theorico MgVn; *om.* Tc

⁸ Verd. ep. *BeDaGcLbMfMgMjPfPtTbTcTeVo; Undumersi ep. Ca; *om.* Pw. et theod. – episc. *om.* Mk

⁹ canonica *BeCaCbFcGcLbMfMhMjMkMoOaPfPtPwQe(id est regula ss)TbTeVo; regula EgTcVn;

regula canonica Mg

¹⁰ que *BeGcMfMhMjMkOaPc²PfPtSbTbTeVnVo; quo Ca; ?Mg?Tc; *om.* MoPc

¹¹ et *BeCaEgGcMfMgMhMjMkMoPfPtSbTeVnVo; *om.* PhQeTbTc

¹² canonica *add.* Eg; canonica et *add.* Tc, *om.* *BeCaFcMfMgMhMjMkMqOaPcPfPtPwSbTbTeVo

¹³ et *add.* EgTc, *om.* *BeCaMgPfTb

¹⁴ -tio *BeCaEgTcTeVn; -tio est GcPfTb; -tionem Mg

¹⁵ unius anni prob. *BeCaEgGcMfMhMjMkMqPfPtSbTbTeVn; prob. unius anni Mg; unius anni propriatione Oa; unius anni prob. non Tc; anni huius prob. Vo

184

¹Ex² concilio³ Toletano⁴, cap. v⁵

Si aliquis incognitus monasterium ingredi voluerit, ante triennium monachi habitus ei non⁶ prestetur,⁷ et si intra tres annos aut servus aut libertus vel⁸ colonus queratur a domino suo, reddatur ei cum omnibus que attulit, fide tamen accepta de impunitate. Si autem intra⁹ triennium non fuerit requisitus, postea queri non potest¹⁰ nisi sit tam longe quod inveniri non possit, sed tantum¹¹ ea que in monasterium adduxit, dominus servi recipiat.

ID 7.41] +C 17 q 2 c 3, to non possit

¹ De eodem add. Vo

² Ex *LbMgPfTbTc; om. CaPa

³ conc. om. Pa

⁴ LaPh *insert here*: De etate qua possunt parentes contradicere religioni filiorum et qua non possunt

⁵ Quod incognito venienti ad monasterium ante triennium habitus monachi non prestetur(p.c.) add. Pa, clxxxii add. Vo

⁶ mon. hab. ei non *GcMgPfTbTeVnVo; mon. ei hab. non Be; mon. hab. non ei Ca; ei mon. hab. non OaTc

⁷ Ce fo. 70r (*of which the last third has been cut off*) ends; fo. 70v is blank, and fo. 71r resumes, repeating ei non prestetur.

⁸ vel *CaMgPfTc; aut PhTb

⁹ intra *CaGcMgPfSb; infra PhTbTc; inter Te

¹⁰ postea qu. non pot. *CaMgPfPhTc; qu. non pot. postea Tb

¹¹ tantum *BeCaOaPfPhSbTc; tamen GcMgTbTeVn

185

[Quid faciendum sit de his¹ qui ante legitimos annos sine consensu parentum seu per vim² tonsorati³ sunt]⁴. Ex concilio Magotiensi cui interfuit⁵ Karolus imperator⁶ et Ricolfus⁷ archiepiscopus, cap. xx⁸

Si quis ante annos legitimos⁹ tonsuratus est, sine consensu parentum suorum, et si ipsi parentes infra annum non se¹⁰ reclamaverint ad principem, aut ad proprium

¹ fac. - his BeCaGcEaPfTeVo; de his fac. sit Mg

² seu per vim om. Sb

³ intons- Ce

⁴ Quid - sunt in mg. BeCeDaGcLdLnMgMjPfPrSbTe², in text Ea(*no insc.*)PaVo(*adding* clxxxii); (xvii. add. Bd) De etate qua possunt parentes contradicere religioni filiorum et qua non possunt (om. Tc) in mg. BdLjTc, in text Db; Quid - parentum consecrati sunt Ca; De etate in mg. Db; om.

AdLbPcPtTbVnVp

⁵ interfuit *GcMgMjSeTcVn; interfuerunt BeCaLbOaPfTbTeVo; inter Pt

⁶ imperator *CaGcMgPfSeTb; om. Tc

⁷ Ricolfus BeCaPaPhSbTeVo; Richoldus Da; Richolfus GcLbMgOaVn; Rocolfus PdTc; Ricolphus Pf; Arnulfus Tb

⁸ cap. xx *AaBeDaGcLbMgPfPhTcTeVn; cap. xxii *after* Mag. Vo; om. CaTb. xv in mg. Be²; Ex - xx om. Pt

⁹ ann. leg. *CaMgPfPhTc; leg. ann. Tb

¹⁰ non se *CaPfTbTc; om. Mg

episcopum, aut ad missum dominicum¹¹, in ipso clericatu permaneat¹². Si vero post legitimos annos per vim clericus factus est¹³ et infra annum ad supra memoratas¹⁴ personas minime se reclamavit¹⁵, in clericatu¹⁶ permaneant¹⁷, sicut¹⁸ is de quo superius dictum est¹⁹. Si vero prefate persone²⁰ infra annum reclamationem fecerint, hi qui eos clericos²¹ fecerunt²² ipsis sive parentibus²³ eorum hoc per legem exsolvant, quod contra eos²⁴ contraxerunt.²⁵ Ille vero qui ante legitimos annos tonsuratus est, utrum in eadem²⁶ tonsura permanere debeat necne, in potestate sit parentum²⁷. Si vero is²⁸ qui tonsuratus est alicuius servus fuit, domino per legem emendetur quicquid de eius servo contra eum contractum est. Ille vero qui tonsuratus est utrum in eadem tonsura permaneat²⁹ in potestate sit domini sui³⁰. Si vero hi qui liberi³¹ sunt ante legitimos aut post legitimos annos³², hoc modo, sicut superius taxatum³³ est, tonsurati sunt, et ad gradus ecclesiasticos pervenerint, in eisdem gradibus perseverare cogantur. Si vero servus qui³⁴ superius taxato modo tonsuratus est, et ad gradus ecclesiasticos

¹¹ dominicum *LbMgPc²PhTc; dominum BeCaPcPkPrRaSbSeTbTeVmVo; domini episcopi *after corr.* Gc; domini PfVn

¹² perm- *CaMgPfPkTb; rem- Tc

¹³ est *CaMgPhPkSeTcVm; fuerit Tb

¹⁴ memoratas *CaMgSeTb; dictas Tc

¹⁵ -avit PhTb; -averit CaEgMgPkPqPrSbSe; -averint PaTcVn

¹⁶ ipso *add.* Vo

¹⁷ permaneant *MoTb; permaneat BeCeLbPaPcPhVo; maneant CaEgMgPkQaRaSe; maneat DaGcOd²PkPqPrTdVmVn; permaneas Oa; remaneant Tc. Si vero post – (permaneant) *AbBeCaCe²(omitting ad supra mem.

pers.)DaEbEcEgGcMgMoOd²PaPcPhPkPqPrQaRaSbSdSeTbTcTd²VmVnVoVtWaWb; *om.* AaAdBdCbCeDbFcKaLbObOdOeOfPdPfPtPwSgTdZaBrant

¹⁸ *after corr.* Pf

¹⁹ Si vero post legitimos – dictum est *om.* Te

²⁰ pref. pers. *BePfTbTcVm; pers. pref. CaEgGcMgVm

²¹ clericos *EgTbTcVm; ecclesiasticos Mg

²² (vel *add.* Sg) hi qui - fecerunt (-int PrTbVm) *EgMgOaPcPhPrSbSg²TbTcVmVm; *om.*

BdBeCaCeDaFcGcLbMhMjMkMmPaPdPfPkPqObOdOeOfPfPwRaSgTeVoBrant

²³ ipsis sive parentibus *EgMgOaSbTcVm; ipsi (ipse GcVo) sive (sine Ca) parentes

BdBeCaCeDaFcGcLbMhPaPcPdPfPhPkPqPrPwRaTbTeVmVo

²⁴ dixerunt vel *add.* PhTb, *om.* *CaEgMgPfTc

²⁵ Lc ends cap. here.

²⁶ *corr. fr.* eodem Tb

²⁷ sit par. *PfTbTc; par. sit CaGcMg

²⁸ is MgPfTbTc; his Ca

²⁹ *corr. fr.* perm. ton. Ca

³⁰ sit dom. sui *CaMgPfPhTc; dom. sui sit Tb

³¹ liberi *BeCaMgPfPhTcTe; liberti Aa; legitimi Tb

³² aut post leg. annos *CePaPhPkTbTc; annos aut post BdBeCaGcMgPfPrPwSbTeVmVo; annos Vn

³³ taxatum BdBePfPrSbTbTc; tractatum AaCaGcMgVmVo; vel taxatum *add.* Mg²; tractum Te

³⁴ qui BeMgPfTb; quis CaTc

pervenerit³⁵, domino suo per legem emendetur, et ei redditus in suo gradu permaneat³⁶. Hoc et de velandis puellis observandum est.³⁷

ID 7.26]

³⁵ -enerit *CaGcMgPfTb; -enit Tc. in eisdem gradibus perseverare – pervenerit *in mg.* Mq, *the rest of c 185 and c 186 to nescientibus se in a smaller hand*

³⁶ perm- *CaMgPfTb; rem- Tc

³⁷ permaneant – obs. est *om.* Oa

186

[Quod usque ad decimum annum filius vel filia tonsurari vel velari non possunt¹ inconsultis parentibus, postea vero possint illis nolentibus]². Toletanum concilium³ de minoribus etatibus⁴, cap. vi⁵

Si in qualibet minori etate vel religionis tonsuram vel religioni⁶ debitam vestem, in utroque sexu filiis, aut unus aut⁷ ambo parentes dederint, aut certe nolentibus aut⁸ nescientibus⁹ se susceptam, non¹⁰ mox visam in filiis abdicaverint, sed¹¹ vel coram se, vel coram ecclesia palamque in conventu, eosdem filios talia habere permiserint, ad secularem reverti habitum ipsis filiis, quandoque penitus¹² non licebit¹³, sed convicti quod tonsuram¹⁴ aut¹⁵ religiosam vestem aliquando habuerint¹⁶, mox ad religionis cultum habitumque revocentur, et sub strenua districione huiuscemodi observantie¹⁷ inservire¹⁸ cogantur. Parentibus sane¹⁹ filios suos²⁰

¹ possint BeCeGc; debeat Vo

² *in mg.* BeCaCeDaGcLdLn?MgPfPrSbTcTe², *in text* Vo(*adding clxxxiii*); De illis qui suscepserunt habitum religionis in minori etate consensu parentum vel sine consensu, et que sit illa etas Pa; *om.* AdMqPtRfTbVnVp

³ Toletanum conc. BeLdOaPhTbTeVo; Ex Tol. conc. PfTc; Concilium Toletanum Ca; Tol. conc. X (ss Sb) DaSb; Toletano conc. GcLbMq; Ex conc. Toletano *LnMgVn; Toletano concilio <x> Sb

⁴ de minoribus etatibus BeCeDaGcLbLnMgOaPrTbTcTeVnVoVp, de maioribus etatibus Ca, *om.* *MqPaPfPt

⁵ vi *BeCaLbPfTbTcTeVn; v Mg?

⁶ -ioni *MgTbTc; -ionis BeCaGcPfSbTeVnVo; vel religionis *in mg.* Lb

⁷ aut *CaPfTbTcVn; *om.* Mg

⁸ aut *MgTbTc; vel BeCaGcPfSbTe

⁹ aut nesc.] *om.* Vn

¹⁰ non *CaPfTbTcVn; nox Mg

¹¹ sed *CaMgPfTb; si Tc

¹² penitus *CaMgPfTb; reverti Tc

¹³ non lic. *in mg.* for insertion before quandoque Tb

¹⁴ religionem add. Tc, *om.* *CaMgPfTb

¹⁵ *in mg.* Ra

¹⁶ aliquando habuerint *MgPfTbTc; habuerit Ca

¹⁷ observande *obs. corr.* Ca

¹⁸ viri add. ss Ca³

¹⁹ sane *CaMgTbTc; *om.* BdPfSb

²⁰ filios suos *MgPfTbTcVn; filiorum suorum Ca

religioni contradere²¹ non amplius quam usque ad decimum etatis eorum annum²² licentia poterit²³ esse. Postea vero an cum voluntate parentum, an sue devotionis²⁴ sit solitarium votum, erit filiis licitum²⁵ religionis assumere cultum. Quisquis autem vel abolitione²⁶ tonsure vel secularis vestis²⁷ assumptione detectus fuerit attigisse transgressionem, excommunicationis censuram accipiat²⁸, et religioni semper inh ereat.

ID 7.27, IDm only] C 20 q 2 c 1

²¹ contradere *CeOaPfTbTcVo; tradere BePc; contradicere CaGcMgPaSbTeVn; vel tradere add. Mg²

²² eorum annum*OaPc²PhSb²TcVm; annum BdBeCaCeGcMgPaPcPfPkPwSbTeVo; annum eorum Tb; om. Vn

²³ lic. pot. *CaMgPfTb; pot. lic. Tc

²⁴ vel voluntatis add. ss Mg

²⁵ voluntarium add. Mg, om. *CaPfTbTc

²⁶ abolitione *BdBeCa²DaMgSb(*partly over ersaure*)TbVnVo; obligatione CaGcMqPa²PcPrTcTeVm; oblicione CeLbPaPc²; oblivione OaRa; oblatione PfPhPkPq; ab abolitione Pw; vel abolitione and vel obligatione in mg. Ra

²⁷ vestis *DaPaTcSbVo; usus BdBeCaCeGcLb(*after lacuna*)MgOaPfPhPwTbTeVmVn

²⁸ Lg resumes

187

[Amplificatio sententie]¹. Ex concilio Triburiensi², cap. x³

Virgines⁴ que ante duodecim annos insciis mundiburdiis⁵ suis sacrum velamen capiti suo imposuerint, et illi mundiburdi⁶ annum et diem⁷ hoc tacendo consenserint⁸, in sancto proposito permaneant. Et si in predicto anno et die pro illis se⁹ proclaimaverint, petitioni eorum assensus prebeatur¹⁰, nisi forte Dei timore tacti¹¹ cum eorum¹² licentia in religionis habitu perseverent.

ID 7.33]

¹ in mg. BeCaCeDaGcLdLnMgPfPrTcTdTe², in text Ea(*after insc.*)Vo(*adding clxxxiiii*); (xviii. add. Bd) De virginibus velatis in mg. BdLj; De velatione virginum <ante> xii annos Pa; De virginibus et viduis velatis Ph; om. AdLbMqOaPcPtSbTbTeVnVp

² Trib- *BeCaPfPhMgTcTeVn; Triburigeni Lb; Tib- TbVo

³ cap x] om. Ea. xvi add in mg. Be²

⁴ corr. fr. -ine Ca

⁵ -diis GcOaPfTcTe; -dis BeMgTbVnVo; -dus obsc. corr. Ca

⁶ -urdi BePfTbVoTe; -urdii CaGcMgTcVn

⁷ et diem *CaMgPfTb; et die Aa; om. Tc

⁸ -int *CaMgTbTc; -unt Pf

⁹ pro (ss Be) illis se *CaMgOaTbVo; se pro illis Tc; pro illis and lacuna Pf

¹⁰ eorum ass. preb. *CaMgPfTb; preb. ass. Tc

¹¹ tacti CaMgPfTcVn; tacte PhTb

¹² eorum *BePaPfTbTcTeVnVo; illorum CaGcMg

188

¹*Ex concilio Carthaginiensi², cap. xi*

Sanctimonialis virgo, cum ad consecrationem suo episcopo offertur in talibus vestibus applicetur³ qualibus semper usura⁴ est professioni et sanctimonie aptis.

ID 7.43] D 23 c 24

¹ Hic (*om.* Ad) incipit de consecratione sanctimonialium *add. in text* CaEa(*no insc.*)GcLnTdVo(*adding clxxxv*)Vp, *in mg* AdBeCeDaLdMgPr; De viduis et virginibus velatis *add. in text*, De viduis *in marg.*

Db; de consecratione sanctimonialium *add.* Pa; *om.* LbMqOaTcTbVn

² IIII *add.* DaSb², *as IDm*

³ *obsc. corr.* Ca

⁴ usura *BeCaDaLbMgOaTbTcVn; usus PfSbTe

189

[Quo tempore debeat fieri¹ virginum consecratio². Ex decr' Gelasii pape, cap. xii³

Devotis quoque⁴ virginibus nisi aut in Epiphania aut⁵ in Albis paschalibus, aut in apostolorum Natalitiis, sacrum minime velamen imponatur⁶, et non ante viginti quinque annos, nisi forte, sicut de baptimate dictum est, gravi languore correptis⁷ ne sine hoc munere de seculo exeant⁸ implorantibus non negetur.

ID 7.36] +C 20 q 1 c 11, adding Viduas - attemptet

¹ fieri BeCeEaDaGcMgPfTcTe; esse Ca

² *in mg.* AdBeCaCeDaGcHaLdLnMgPfPrTcTe², *in text* Ea(*no insc.*)Vo(*adding clxxxvi*); Quo tempore et qua etate debeat fieri virginum consecratio Pa; Hic incipit de consecratione sanctimonialium et quo tempore debeat consecrari *in mg.* Sb; *om.* LbMqOaPtTbTeVnVp

³ cap. xii *DaGcMgPfTbTeVnVo; cp. xi Be; c. xx Lb; *om.* CaTc; *insc. in mg.* Mq

⁴ quoque MgPfTbTc; quippe Ca

⁵ aut *CaPfTbTcVn; vel Mg

⁶ min. vel. imp. *CaMgPfTb; vel. non imp. Tc

⁷ et *add.* Pf², *om.* *CaMgPfTbTc

⁸ de sec. ex. *BeOaPfTbTcTeVn; ex. de sec. CaGcMg

190¹

[Qua etate consecrande sint² virgines]³. Ex decretis Pii pape

Ut virginis non velentur ante viginti quinque annos etatis⁴, nisi forte necessitate periclitantis virginalis pudicitie. Et non sunt⁵ consecrande alio tempore

¹ Bb repeats this cap. at foot of fo 60v.

² cons. sint BeGcMgTe; cons. sunt CaCeDaPfPr; sint cons. Tc

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcHaLdLnMgPfPrSbTc(*also in text after pape*)Te², *in text* Rf(*after pape*)Vo(*adding clxxxvii*); De eodem Pa; *om.* LbMqOaPcPtTbVnVp

⁴ annos etatis *BeDaOaTbTeVo; etatis annos CaPr; annos GcMgPfVn; annos etatis sue Vp

⁵ sunt *MgPfTbTc; *om.* Ca

nisi in Epiphania et⁶ in Albis⁷ paschalibus, et in⁸ apostolorum natalitiis⁹ nisi causa mortis urgente.

ID 7.39] +C 20 q 1 c 15

⁶ et *CaMgPfTb; aut Tc

⁷ abis Pf

⁸ in *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁹ ap. nat. *BeCaGcOaPfTcTeVnVo; nat. ap. MgPhTb

191

[*Quod omni tempore¹ velentur virgines si necesse fuerit²]³. Ex concilio Milevitano,
cap. xxvi⁴*

Item placuit ut quicumque⁵ episcoporum⁶ necessitate periclitantis pudicitie virginalis, cum vel⁷ petitor potens vel raptor aliquis formidatur, vel si etiam aliquando mortis periculo⁸ scrupulo compuncta fuerit, ne non velata moriatur, aut exigentibus parentibus, aut his ad quorum curam pertinet, velaverit virginem, seu velavit intra viginti quinque annos etatis, non ei obsit concilium⁹, quod de isto numero annorum constitutum est.

ID 7.37]

¹ et etate *add.* Pa

² fuerit BeMgPfTc; sit CaDaGcPr

³ in mg. AdBeCaCeDaGcLdLnMgPfPrSbTcTe², in text PaVo(*adding clxxxclxxxviii*); Quod omni – virgines in mg. Ha²; *om.* LbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁴ Euticianus papa cap. xiii. cxxi *add.* Pt (*cfc 194*)

⁵ Item - quic. *superscr.* Tc

⁶ episcoporum *BeCaMgPfTc; *om.* Tb. Item – episcoporum in mg. Bb²

⁷ cum vel *AaBeCaGcPfPhTcTeVo; vel cum MgTbVn

⁸ -loso CaMgTbTc; -lo Pf

⁹ conc- *CaMgPfPhTc; cons- Tb

192

[*Quod virgo consecrata semper maneat innupta]¹. Hieronimus² contra Iovinianum³*

Si nupserit virgo non peccavit⁴. Non illa virgo que se⁵ semel Dei cultui⁶ dedicavit, harum enim⁷ si qua nupserit, habebit dampnationem quia⁸ primam fidem

¹ in mg. AdBeCaCeDaGcHaLdLnMgPfPrSbTcTe², in text EaPaVo(*adding clxxxviiii*); *om.* LbMqOaPcPtRfTbVnVp

² Item Pt

³ contra Iov. *om.* Ea

⁴ peccavit *CaMgTbTc; peccat Pf

⁵ se *MgPfTbTc; *om.* Ca

⁶ se *add.* Ca, *om.* *MgPfTbTc

⁷ enim *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁸ quia *GcMgPrRaTeVo; quod BeCaMqPfTbTeVn

irritam fecit. Si autem hoc de viduis⁹ dictum obiecerint, quanto magis de virginibus¹⁰ prevalebit, cum etiam his non liceat quibus aliquando licuerit? [193] Virgines enim que post consecrationem nupserunt¹¹, non tam adultere sunt quam inceste.

ID 7.124] D 27 c 5 to irritam fecit, D 27 c 9 from Virgines enim

⁹ hoc de vid. *CaMgPfTc; de vid. hoc PhTb

¹⁰ hoc add. Mg, om. *CaPfTbTcVn

¹¹ -erunt CaMgPfTb; -erint Tc

195¹

*[Quantum peccatum sit² concubere cum sanctimoniali³]⁴. Bonifacius⁵ martyr⁶
Hiltribaldo⁷ regi Anglorum*

Apud Grecos et Romanos⁸ quasi blasphemiam Deo irrogasset⁹, qui in hoc reus sit, ut¹⁰ proprie de hoc peccato ante ordinationem interrogatus, si reus inventus fuerit, ut cum velata et consecrata nonna¹¹ concubuisse, ab omni gradu sacerdotii Dei¹² prohiberetur¹³. Propter hoc¹⁴, fili¹⁵ carissime, sollicite considerandum est quanti ponderis hoc peccatum esse videtur¹⁶ ante oculos eterni iudicis, quod facientem inter idolatrie servos constituet¹⁷, et¹⁸ divino ministerio altaris abiciet¹⁹, licet ante peracta penitentia reconciliatus sit Deo.

ID 7.129b]

¹ cc. 195-4 BdCbCeEaEgGcLfLjLkLmMhMkMmMoMqOaOfPaPfPhPkPwQaQeRfSbTcTeVnVoWd; cc 194-5 AaAdBeCaDaDbFcHaLbLdLgLhLnMfMgMjObOdOePdPqPrPtPyRaSeSgSITbTdVmVpWc; cc 195-4 om. BbLc

² sit BeCaLdMgPfTe; est CeMjTc

³ -moniali BeLdMgPfSb; -monialibus Tc; nunna Te

⁴ in mg. AdBeCaCeDaGcHaLdLnMgPfPrSbTcTe², in text EaPaVo(adding clxxx); om.

CbEgLmMhMqOaPtTbVnVp

⁵ papa et add. Pt

⁶ marturi Pr. Bon. mart. om. Lb

⁷ Hiltribaldo BeCaDaEgLfLjLmOaPfPhSbTe; Hiltibardo Aa; Iltribaldo Ad; Hildribaldo CbLdMq; Hiltibaldo MgPaVn; Hatvibaldo ?Pc; Tribaldo Pr; Histribaldo Pt; Hilitribaldo Qe; Hatribaldo Rf; Hiltrigaldo Tb; Atribaldo Tc; Hyltribaldo Vo; Tibaldo Vp. mart. Hilt. martutribaldo Gc

⁸ est add. MgTc, om. *BeCaCbGcLdLfLjLmMhMkPfPtTbTeVnVo

⁹ -asset *BeCaPfTbTcVn; -asse Mg

¹⁰ sit ut *CaCbLdLfLjLmMgMkTbTc; an obsc. corr. Pf

¹¹ nonna *AaBdBeCbCeDaDbLdLfLjLmOaObOdPaPcPkPwQeRaTbMigne; sanctimoniali CaEgGcMgMjPrTcVm; una EaLgBrant; nunna LbMhMkMmMqOePfSbTeVo; om. Mo; non Of; anna Ph; monacha PqPt; nuana (with abbrev. mark over) Sl; sanctimoniali nunna Vn; nona Wc

¹² Dei *BdBeCbLbLdLfLjLmMgMkPaPcPfPhPkPtPwTbVnVo; om. CaGcMjPqPrSbTcTe

¹³ -eretur *BeCaGcMgMjMkPfTbTcVn; -etur CbLjLmPtSbTeVo

¹⁴ hoc *Ce²MkPfSbTbTcTeVo; quod hoc BeCaGc; hec LfLm; quod MgMjVn; om. Ce

¹⁵ obsc. corr. Ld

¹⁶ esse videtur BeLdLfLjMgMjMkPfPtTbTeVo; videtur esse Ca; videtur Oa; esse videatur Tc

¹⁷ -uet BdBeCaMgMjMkPaPfPhPkPtPwTcVm; -uit *Tb

¹⁸ a add. Tc, om. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb

¹⁹ -ciet BeCaMgMjPfPtTcTeVnVo; -cit MkTb; abiecit Gc

194

[*Quod abbatissa nec virginem nec viduam¹ debeat velare². Ex decretis³ Euticiani⁴ pape, cap. xiii⁵*

⁶Nihilominus⁷ etiam⁸ in quibusdam locis inolitum⁹ invenimus usum¹⁰ stultitie plenum, et ecclesiastice auctoritati contrarium, eo quod videlicet¹¹ nonnulla abbatisse, et aliquae ex sanctimonialibus, viduis et puellis virginibus, contra fas velum imponere presumant. Et ideo nonnullae iniuste velate putant¹² se liberius¹³ suis¹⁴ carnalibus desideriis¹⁵ posse inservire, et suas voluntates explere¹⁶. Quapropter statuimus ut si abbatissa aut quelibet¹⁷ sanctimonialis post hanc definitionem in tantam audaciam proruperit, ut aut viduam aut puellam virginem velare presumpserit, iudicio canonico usque ad satisfactionem subdatur.

ID 7.38J +C 20 q 2 c 3 from Statuimus ut si

¹ virg. nec vid. BeCaLdPf; vid. nec virg. EaGcMgMjPaSbTcTe

² in mg. AdBeCaCeDaGcHaLdLnMgMjPfPrSbTcTe, in text Ea(*no insc.*)Pa; (xix.add. Bd) De viduis in mg. BdLj; Ut nulla abbatissa vel monialis viduis, puellis, virginibus velum imponere presumat clxxxvi Vo; om. CbEgLbLfMqOaPcPtRfTbVnVp

³ Ex descr. om. Mj

⁴ Euticiani *BeCaCbLbLf(?LjMgPtQaRfSbTbTeVn; Eutaciani DaEgGcLdLmPfPr; Eutichii Tc; Cuticiani Vo

⁵ cap. xiii *BeGcLbMgPfPtTbTcTeVnVo; xiii Ca; xiiii Lf; om. Mq

⁶ Si add. Oa

⁷ Sicichilominus Ce

⁸ etiam *CaMgPfTbTc; et Lf

⁹ inolitum *Lb²MgPaTcVo; inditum BdBeCaCbCeDaEaGcLbLdLfLjLmPfPrRaSbTbTe; inditusnes Oa

¹⁰ visum Oa

¹¹ quod vid. *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; vid. quod Tc

¹² vel. put. *CaMgMq²PfTbTc; put. vel. Lf; vel. Mq

¹³ obsc. corr. Ld

¹⁴ suis *CaCbLdLfLjLmMgPfTb; om. Tc

¹⁵ in mg. Ra²

¹⁶ suas voluntates explere *CaCbEgLdLfLjLmMgPcPfTb; suam voluptatem habere Tc

¹⁷ et add. Lm, om. *CaMgPfTbTc

196

[*Quod puelle ab episcopis tantum sint velande¹. Ex concilio Rothomagensi, cap. ix²*

Statutum est viduas³ non debere velare⁴. Simul et hoc statutum est ut si quispiam⁵ presbiterorum deinceps huius constitutionis norme contumaciter

¹ Quod – velande in mg. AdCaCeDaGcHaLdLnMgPrSbTcTe², in text Vo(*adding clxxxii*); Quod puelle a presbiteris non sint velande sed ab episcopis tantum in mg. Be; Quod vidue non debeant velari, et quod puelle ab episcopis tantum velande sint Pa; om. EaLbMqOaPcPfPtTbVnVp

² ix *BeDaLbMgPfTbTcTeVn; xx Ca; xi Vo; cap. ix om. Ea

³ Stat. est vid. CaGcMgMq²PfTbTc; Vid. stat. est Ea; Vid. Mq

⁴ deb. -are BeCaEaGcLgMgOaObOeOdOfPfTcTeVmVoIDp; deb. -ari Od²TbIDm; velari deb. Brant

⁵ quispiam BeCaGcMgOaObOeOfPfPhTcTeVmVnVoIDpBrant; quippiam Lg; quisquam TbIDm

transgressor extiterit, scilicet ut aliquas viduas velare presumat, quia hoc⁶ et episcopis non licet, gradus sui periculum incurrat. Similiter et de puellis virginibus a presbiteris non velandis statutum est ut si quis hoc facere temptaverit, tanquam transgressor canonum dampnetur⁷.

ID 7.52]

⁶ in tempore *add. ss* Mg

⁷ dampnetur *CaMgPfTb; deputetur Tc

197

[Quod vidue non sint velande ab episcopis, et si velum sumpserint spontanee quamvis¹ non consecratum² maneant caste]³. Ex Magontiensi concilio⁴, cap. vi

Viduas autem velare pontificum nullus⁵ attemptet, prout statutum est in decretis Gelasii⁶ capitulo xiii, quod nec auctoritas divina nec canonum forma prestitil⁷. Que⁸ si propria fuerit voluntate continentiam professa, ut in eiusdem Gelasii capitulo xxi legitur, eius intentio pro se reddat rationem⁹ Deo, quia sicut¹⁰, secundum apostolum, si se continere non poterat, nullatenus nubere vetabatur, sic secum habita deliberatione promissam fidem pudicitie Deo debet custodire. Nos autem auctoritate¹¹ patrum suffulti in hoc sacro conventu sancimus et libere iudicamus¹² si sponte velamen, quamvis non consecratum¹³, sibi imposuerit, et in ecclesia inter velatas oblationem Deo obtulerit, velit nolit sanctimonie habitum ulterius habere debet¹⁴, licet sacramento¹⁵ confirmare velit eo tenore et ratione velamen sibi¹⁶ imposuisse ut iterum posset deponere.

ID 7.55] +C 27 q I c 8, Palea

¹ quamvis BeCaPfTcVo; quasi Mg

² -ate Te. semper *add. pr*

³ in mg. AdBeCaCeDaGcHaLdLnMgPfPrSbTcTe², in text Vo(*adding clxxxxiii*); Quod vidue si sponte velamen sibi imposuerint sanctimonie habitum ulterius habere debent Pa; De viduis in mg. Vp; om. LbMqOaPcPtTbVn

⁴ Magontiensi conc. *PhTb; conc. Magon- BeCaCePkPwVo; conc. Magunt- CbDaRaSbTcTeVm; conc. Mogunt- GcLbMgVn; conc. Magot- PaPf; conc. Magut- Vp

⁵ pont. nul. CaMgPfTc; nul. pont. PhTb

⁶ in *add.* Tc, *om.* *CaMgPfTb

⁷ -titit *CaMgPfTb; -tituit Tc

⁸ Que *BeCeGcPaPfTbTcTeVo; Quod CaDaMgOaSbVn

⁹ red. rat. *MgPfTbTc; rat. red. Ca

¹⁰ sicut *CaMgPfPhTc; *om.* Tb

¹¹ in mg. DaMq

¹² et lib. iud. *ss* Be

¹³ consec- *BeCaGcPfTcVnVo; sac- MgTb

¹⁴ ult. hab. deb. *CaMgPfPrTc; hab. deb. ult. Ph; deb. ult. hab. Tb

¹⁵ corr. fr. sacra Mq

¹⁶ vel. sibi *CaMgPfTb; sibi vel Tc

198

Ex concilio Aurelianensi, cap. iii¹

Vidue² que³ spontanea voluntate ab altari⁴ sacre conversationis⁵ velamen suscipiunt⁶, decrevit sancta sinodus in eodem proposito eas permanere. Non enim fas esse decrevimus⁷ ut postquam se⁸ semel Deo sub velo consecraverint, et inter velatas oblationes⁹ ficerint, iterum eis concedi Spiritui sancto mentiri¹⁰.

ID 7.54] C 27 q 1 c 16

¹ No insc., no break (cf c 199) Rf. De eodem add. PaVo(adding clxxxxiii)

² -uas Brant

³ ab altari sacrum velamen acceperint (-unt Migne) add. Brant, om. *BeCaMgOaPfPhTbTcVnVoVp

⁴ ab altari *BeCaMgPfTbTcVo; om. Brant

⁵ conversationis *CaMgPfPhTc; conversionis Tb

⁶ vel. susc. *CaMgPfTbTcVo; om. Brant

⁷ decrevimus AaBeCaGcMgPfTbTeVnVo; decernimus *Tc

⁸ se *CaMgPfPhTc; om. Tb

⁹ -ones *MgPfTbTc; -onem Ca

¹⁰ conc. Sp. sancto ment. *BeCaMgPfTbTeVo; Sp. sancto ment. Aa; ment. Sp. sancto OaTc

199

Nicolaus Carolo archiepiscopo et eius suffraganeis¹

Vidua quidem² que capiti posuerit³ sacrum velamen, si⁴ inter ceteras⁵ velatas feminas in ecclesia oraverit, et oblationem cum illis obtulerit, si professa est in eodem habitu permanere, spondens nunquam religionis velamen deponere, a religionis observantia discedere non⁶ presumat.

ID 7.145] +C 27 q 1 c 34

¹ Nich. – suffr.] Ex conc. – iii from c 198 Rf. De eodem add. PaVo(adding clxxxv). Sb reverses the inscriptions of cc 199-200

² quidem *BeCaGcMgPfTbTeVo; quod Oa; quippe PcRfTc; om. Vn

³ posuerit *CaMgPfTb; suo imposuerit Tc

⁴ si BeCaCeGcLbLgMgObOeOdOfPfTcTeVmVnVoIDmBrant; et PhTb; om. OaIDp

⁵ ss Be

⁶ non *CaMgTbTc; om. with lacuna Pf

200

Augustinus de bono viduitatis¹

Vidue que se non continent nubant² antequam professe continentiam Deo voveant. Quod³ nisi reddant, iure dampnantur.

¹ Quod vidue non continentes ante professionem nubere debent add. Pa, De viduis incontinentibus (clxxxvi add. Vo) add. TdVo. Rf has here insc. to c 199

² add. ss Sb

ID 7.146] +C 27 q 1 c 33

³ si voverint add. Tc, om. *CaMgOaPfTb

201

¹Ex concilio Arausico, cap. vi²

Viduitatis servande professionem coram episcopo in secretario³ habitam, imposta coram episcopo⁴ veste viduali non esse violandam. Ipsam talis professionis desertricem merito esse dampnandam decernimus⁵.

ID 7.61] +C 27 q 1 c 35

¹ Quod vidue debeant facere professionem add. in mg. CaCeDaGc, Quod professio servande viduitatis non est violanda add. Pa

² xxvii Da; xxv... Sb; v Te. De eodem clxxxxvi add. Vo. Rf has here insc. to c 200

³ secretario *AaBe²CaCeDaGcLbOaPaPfPhPqPwSbTdTeVnVo; sacrario BeRaTb; secretorio MgTc; consecrario Pc;

⁴ coram ep. *MgPfTbTc; om. Ca. in secretario – episcopo ss Td

⁵ decernimus *AaBeCeDaPaPfPrSbVoVp; decrevimus CaGcMgOaTbTcTeVn

202

[Quomodo¹ vidue debent² facere professionem³]⁴. Ex concilio Toletano⁵, cap. v⁶

Omnis femine venientes ad sacram religionem et pallio capita contegant⁷, et conscriptam roboratamque professionis⁸ faciant scripturam⁹, post quam ulterius non sinantur relabi ad prevaricationis audaciam. Que vero ex his omnibus¹⁰ fuerint reperte¹¹ animum aut vestem in transgressione¹² dedisse, excommunicationis sententiam ferant, et rursus¹³ mutato habitu in monasteriis donec diem ultimum claudant, sub erumpnis ardue penitentie permaneant relegate¹⁴.

4L 4.126] +C 27 q 1 c 36

¹ femine add. Gc

² -ent MgTc; -eant CaPf

³ fac. prof.] semper prof. fac. Be

⁴ in mg. BeCaCeDaGcLdLnMgPfSbTc, in text PaVo(adding clxxxxviii); om.

AdHaMqOaPcPrPtTbVnVp

⁵ conc. Tol. CaDaMgPfSb(adding x ss)TcTe; Tol. conc. PhTb

⁶ x Lb. Rf as here

⁷ contegant BeCaGcMgPfTeVo; non tegant Oa; tegant PhTbTc

⁸ -ionis BeGcMgPfTcVo; -ionem CaSbTbTe

⁹ prof. fac. script. (corr. to -ura Ca) CaMgPfTc; professionem faciant PhTb

¹⁰ his omn. CaMgPfTb; omn. his Tc

¹¹ fu. rep. CaMgPfPhTc; rep. fu. Tb

¹² -ione MgPfSbTeVo; -ionem BeCaTbTcVn

¹³ -sus CaMgPfTb; -sum Tc

¹⁴ -ate MgPfTbTc; -are Ca

203

Ex decretis Gelasii pape ad Sicilienses episcopos missis¹, cap. ix²

Neque viduas ad nuptias transire patimur, que religioso proposito diuturna observatione permanserunt. Similiter virgines nubere prohibemus³, quas annis plurimis in monasteriis etatem peregisse⁴ contigerit.

ID 7.64] C 27 q I c 3

¹ missis *AaCeGcLbMgOaPaPfVnVo; *om.* BeCaMqTc

² Ex - ix *BeDaGcLbMgMqPfPhSbTcVn; Ex - episcopos Ca; Gelasius papa Tb; Ex dec. Gelasii pape cp ix Te

De viduis diu religiosis et de puellis in monasteriis nutritis *add.* Pa, Quod non liceat viduas religiosum propositum transgredi, nec virginem nubere que in monasteriis aliquandiu conversate (*corr. fr.* –ande Vo) sunt vel fiunt (clxxxviiiia add. Vo) *add.* TdVo

³ que religioso proposito – nubere prohibemus *in mg.* Mq

⁴ pereg- *CeGcLbMgMqOaPaTbTcVn; eg- BeDaCaPfRaSbTeVoVp

204

[Quod vidue a proposito continentie¹ discedentes excommunicande sint donec ad propositum redeant²]³. Ex epistola Gregorii pape⁴ missa ad Bonefacium⁵

Viduas a proposito discedentes⁶ viduitatis, super quibus⁷ nos⁸ consulere voluit dilectio tua, frater charissime, credo te nosse a sancto Paulo et a multis sanctis patribus⁹ nisi convertantur, olim esse dampnatas. Quas et nos apostolica auctoritate dampnandas et a communione fidelium atque¹⁰ a liminibus ecclesie arcendas fore censemus, usquequo obedient suis episcopis¹¹, et ad bonum quod cuperunt, invite aut voluntarie revertantur.¹² De virginibus autem¹³ non velatis, si deviaverint, a sancte memorie predecessore nostro papa Innocentio taliter decretum habemus. He vero que necdum sacro velamine¹⁴ tecte, tamen in proposito virginali semper se simulaverunt¹⁵

¹ cont. a prop. Be

² ad (*corr. fr.* a Pf) prop. red. BeMgPaPfTcTe; red. ad prop. Ca; donec – red. *om.* Ea

³ *in mg.* AdBeCaCeDaGcHaLdLnMgPfPrSbTcTe², *in text* EaPa; De eodem cc Vo; *om.* LbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁴ pape *BeCaLbMgTbTc; *om.* DaPfSbTe

⁵ missa ad Bon. *BeCaLbPfSbTbTcTeVo; ad Bon. missa GcMg; ad Bon. misse Vn. Ex – Bonef.] Greg’ Ea

⁶ *in mg.* Lb²

⁷ quibus *CaMgPfTb; quas Tc

⁸ nos *CaMgPfTb; *om.* Tc

⁹ patribus *CaMgPfTb; fratribus Tc

¹⁰ atque *CaMgPfTb; et Tc

¹¹ ob. suis epp. *CaMgPfTc; epp. suis ob. PhTb

¹² Viduas a proposito – revert. *om.* Aa, *suppl. at foot of leaf by Aa*²

¹³ autem *MgPfTbTc; *om.* Ca

¹⁴ sacro velamine *CaMgPfTb; sunt velamine sacro Tc

¹⁵ -erunt *CaMgPfTe; -erint PhTbTcVn

permanere, licet velate non fuerint¹⁶, si nupserint, aliquanto¹⁷ tempore his agenda penitentia est¹⁸, quia sponsio earum a Domino tenebatur. Si enim inter homines solet bone fidei contactus¹⁹ nulla ratione dissolvi, quanto magis ista pollicitatio quam cum Deo²⁰ pepigit, solvi sine vindicta non poterit, etc²¹. Nam si virgines nondum velate taliter penitentia publica²² puniuntur, et a cetu fidelium usque ad satisfactionem veniant excluduntur, quanto potius vidue, que perfectioris etatis et maturioris sapientie atque²³ consilii existunt, virorumque consortio multotiens use sunt, et habitum religionis assumpserunt, et demum apostataverunt, atque²⁴ ad priorem vomitum sunt reverse, a nobis et ab omnibus fidelibus a liminibus ecclesie et a cetu fidelium usque ad satisfactionem²⁵ sunt eliminande et carceribus tradende, qualiter²⁶ iuxta beatum apostolum Paulum²⁷, Tradentes²⁸ huiusmodi hominem Satane ut spiritus salvus sit in die Domini²⁹. De talibus enim et Dominus³⁰ per Moisen loquitur, dicens³¹, Auferte malum de medio vestri. De quibus et per prophetam³² ait, Letabitur iustus cum viderit vindictam, manus suas lavabit in sanguine peccatoris. De talibus namque et eorum similibus atque eisdem³³ consentientibus dicitur, quia non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus³⁴ rei sunt.

ID 7.63] C 27 q 1 c 2

¹⁶ fuerint *MgPfTbTc; fuerunt Ca

¹⁷ -anto *CaMgTbTc; -ando Pf

¹⁸ ag. pen. est *BeMgPfTbVo; ag. est pen. Ca; est ag. pen. Tc

¹⁹ contactus CePaPfPhPkPrSbTbTcTeVmVo; tractus Be; contractus

BdBe²CaDaGcLbMgPcPqPwSb²TdVn

²⁰ Deo *CaMgPfPhTc; Domino Tb

²¹ etc *CaMgPfTb; om. Tc

²² pen. pub. *CaMgPfTb; pub. pen. Tc

²³ atque *CaPfTbTcVn; at Mg

²⁴ corr. fr. adque Mg

²⁵ usque ad sat. *CaMgPfTb; om. Tc

²⁶ qual- *CaPfTcVn; equal- BeTb; et Gc; om. Mg

²⁷ ap. Paulum *CaGcMgPfPhVo; Paulum ap. BeTc; Paulum Tb

²⁸ -entes *BeTbTcVn; -ere CaGcPfSbTe; -entem Mg; -amus Vo

²⁹ Domini *CaMgPcPfTb; iudicii Tc

³⁰ Dominus *MgPfTbTc; Deus Ca

³¹ dicens *MgTcVn; om. BeCaPcPfTbTe

³² per proph. *BePfTcTeVo; prophetam Ca; propheta GcMgPhTb

³³ eisdem *CaPfTbTc; om. Mg

³⁴ qui cons. fac. *BeCaEaMgPfTeVo; consentientibus fac. PhTb; qui fac. cons. Tc

205

[Si mulier¹ post obitum viri sui sanctimoniale² velum sumpserit, tenere cogitur³ quod spopondit, licet figmentum fuerit⁴]⁵. Ex epistola Nicolai pape, cap. v⁶

Nicholaus episcopus⁷ servus servorum Dei, reverendissimo et sanctissimo confratri⁸ nostro⁹ Adalwino sancte Iuvavensis¹⁰ ecclesie archiepiscopo. Quod interrogasti de femina que post obitum mariti sui velamen sacrum super caput suum imposuit et finxit se¹¹ sub eodem velamine sanctimoniale esse, postea vero ad nuptias rediit, bonum mihi videtur, quia per hipocrisim ecclesiasticam regulam conturbare voluit, et non legitime in voto suo permansit¹², ut penitentiam agat de illusione nefanda, et¹³ revertatur ad id quod spopondit, et in sacro ministerio¹⁴ inchoavit¹⁵. [206] Nam si consenserimus¹⁶ quod omnia sacramenta ecclesiastica quisque prout vult fingat, et non vere faciat, omnis ordo ecclesiasticus conturbabitur¹⁷, nec Catholice fidei iura consistunt, nec canones sacri rite¹⁸ observantur. Quid enim profuit Simoni Mago baptismum sacrum¹⁹ ficte suscipere, et in Christianitate permansurum se²⁰ finxisse, cum per apostolum fraude eius detecta, quid²¹ sibi futurum esset prenuntiatum²² est²³? Ait enim, Pecunia tua tecum sit in perditionem²⁴, cor enim tuum non est rectum coram Deo²⁵. Penitentiam itaque age ab²⁶ hac nequitia

¹ Si mul.] Quod mul. si Pa

² -ale] -alis CaCeSbTe; -l' BeGcMgPfTc

³ -itur CaMgTc; -atur BeCeGcPaPfPr

⁴ quod spop. - fuerit BeMgPfTcTe; om. Ca; licet fig. fuerit om. Pa

⁵ in mg. AdBeCa²CeDaGcHalLnMgPfPrSbTcTe², in text EaPa, no insc. Ea; De eodem Vo; om.

EgLbMqOaPcPtRfTbVnVp

⁶ Ex - v BdBeCaDaEgGcLbMgPfRfSbTbTcTeVn; Nicholaus ad Adalwinum episcopum Iuvac. Cb; cap. v Pt

⁷ episcopus *GcMgPc²TbTcVn; papa CePa; om. BeCaHaPcPfSbTeVo

⁸ confratri *CaPfTbTcVn; et fratri Mg

⁹ nostro *CaMgPfTb; suo Tc

¹⁰ Iuvav- CaOaTbIDp; Iuvac- BeGcLgVo; Vivac- CeMg?ObOdOePaPfSb?Tc?TeVmVnBrant;

Viennensis Migne

¹¹ se *MgPfTbTc; om. Ca

¹² voto suo permansit *CaGcMgPfPhTeVo; voto permansit suo Be; suo voto permansit TbTc

¹³ et *CaMgTbTc; etiam Pf

¹⁴ maneat quod add. *Tc, permaneat quod add. Ca, om. BeDaGcMgMqOaPaPcPfRaTbTeVnVo

¹⁵ om. Oa

¹⁶ consenserimus *CaMgPfPhTc; conserimus Tb

¹⁷ contur- *MgPfTbTc; tur- Ca

¹⁸ rite *CaMgPfTb; om. Tc

¹⁹ corr. fr. sacro Ca, ss Tb

²⁰ se *MgPfTcVo; om. CaPhTbVn

²¹ quid *PfVoVn; quod BeCaTb; quod id GcMgSbTcTe

²² pren- *CaMgPfTb; pron- Tc

²³ est *GcMgTbTc; fuit BeCaPfSbTeVnVo

²⁴ -one BeGcMgPfTbTcVo; -onem *Ca

²⁵ Deo *CaMgPfTb; Domino Tc

²⁶ ab *GcPfSbTbTeVo; de BeCaMgTcVn

tua, et roga Deum ut forte remittatur tibi hec²⁷ cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis et obligatione²⁸ iniquitatis video te esse. Ideo tales nisi resipiscant²⁹, spirituali gladio percutere censemus. Non enim fas est Spiritui sancto mentiri, sicut Ananias et Saphira mentiti sunt, et statim perierunt.

ID 7.65] D 27 c 6 to quod inchoavit; +D 27 c 7 to end

²⁷ hec *TcTb; hoc GcMg; om. BeCaPf

²⁸ obligatione *BeEaGcOaSfTbTcTe; oblatione Ca(id est obligatione *add.* Ca²)Mg; obligationem PfVo. Et obl. om. Vn

²⁹ -iscant *CaMgPfPhTc; -icant Tb

207

¹Ex concilio² Arelatensi³, cap. vii⁴

Sciendum est omnibus quod Deo sacratarum⁵ seminarum corpora, per votum proprie sponsonis, et verba sacerdotis Deo consecrata tempa esse, scripturarum testimoniis comprobantur, et ideo violatores earum⁶ sacrilegi⁷ ac iuxta apostolum, filii perditionis esse noscuntur.

ID 7.69] +C 27 q 1 c 37

¹ Quod violatores seminarum Deo (om. Te) sacratarum filii perditionis dicuntur *add. in mg. SbTe*²

² eodem Rf

³ Arelatensi *BeCaEaGcLbMgPfSbTbVn; Aurelian' MqTc; Aurelianensi Te; Ardatensi Vo

⁴ cap. vii om. Ea

De violatoribus sacra<ta>rum seminarum *add.* Pa, De sacratis Deo feminis et de ipsarum violatoribus (ccii *add.* Vo) *add.* TdVo

⁵ sacratarum *BeDaEaGcLbMgOaPfTbTeVo; sacrarium Ca; sacrarum Tc; sacratum Vn

⁶ earum *CaMgPfPhTc; om. Tb

⁷ -egi *CaMgTbTc; -egii Pf

208

¹Apostolus dicit²

Precipe, inquit³, ut vidue irreprehensibiles sint. Vidua eligatur non minus xl⁴ annorum in operibus bonis testimonium habens, si filios educavit, etc⁵.

Adolescentiores viduas devita⁶. Cum enim luxuriate fuerint in Christo nubere volunt,

¹ Que vidue et in quali etate elegantur vidue *add. in mg. SbTe*². Ex and lacuna *add.* Te

² Ap. dicit BdCaCbDbLbMqPfPrSbTe(*in text*)Vo(*adding cciii*)Vp; Apostolus ait BeCeEaGcMoPaPcPhPk(*as text*)RfWd (PcRf with no break); Apostolus ad Timoth' Eg; Apostolus Pt; Paulus apostolus Tc; om. Bb(*running 208 into 207*)MgTb; Timotheum *in mg. Mo*²; Apostolus ad Tymotheum in prima epistola Vn³ over erasure. Qua etate vidue elegantur *add.* Pa

³ apostolus *add.* Mg, om. BeCaPfTbTcVn

⁴ xl *CaGcMqPfPrSbTeVo; lx BeMgPhTbTcVn

⁵ etc *BeCaLbMgTbVo; om. Pf; etc. Et Item Tc

⁶ vid. dev. marked for corr. Tb

habentes dampnationem quia⁷ primam fidem irritam fecerunt, simul et otiose loquentes quod non oportet. Volo ergo iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias esse, nullam occasionem dare adversario maledicti gratia. Iam enim quedam converse⁸ sunt retro⁹ Satanam.

ID 7.59]

⁷ quia *MgPf?TbTc; quod Ca

⁸ conv- *BeCaMgPfTb; rev- Tc

⁹ retro BdBeCe(*repeated and cancelled*)DaDbEaGcLbMgMqPaPcPfPkPqPwRfSbTbTcTdTeVmVnVo;
retrorum Ca. post add. CaEg(*moved from after Sath.*)PhTc, om. MgOaPfTbVo

209

[*Quomodo abbatisse debeant vivere et sanctimonialium curam agere¹*]². Ex concilio Magotiensi, cap. xiii³ cui interfuit Carolus imperator⁴

Abbatissas autem cum sanctimonialibus omnino recte et iuste vivere⁵ censemus. Que vero professionem secundum regulam sancti Benedicti fecerunt, regulariter vivant. Sin autem canonice vivant pleniter et sub diligenti cura custodiam habeant, et in claustris suis permaneant⁶, nec foras exitum habeant, sed et⁷ ipse abbatisse in monasteriis sedeant, nec foras⁸ vadant⁹, sine licentia et consilio episcopi sui¹⁰.

ID 7.76]

¹ agere MgPaPfPrTc; gerere AdBeCaGcSbTe

² in mg. AdBeCaCeGcHaLdLnMgMjPfPrSbTcTe², in text EaPaVo(*adding cciiii*); (xx. add. Bd) De abbatissis in mg. BdLj, in text AaPh; De abb' in text and mg. Db; om. LbMqOaPcPtRfTbVnVp

³ vii Lb

⁴ cui - imperator (rex Tb) *GcMgOaTbVn; om. AaBdBeCaDaEgLbMqPfPtRfSbTcTeVo; CePk run on without break or insc. from c 208, EaPa have no insc. but a break (*cf c 210*). xvii add in mg. Be²

⁵ recte et iuste vivere *CaGcMgOaPfPhTeVo; iuste ac recte vivere Be; recte vivere et iuste Tb; iuste et recte vivere Tc

⁶ et in claustris – exitum habeant *in lower mg.* Vo². Que spiritualiter nubunt - transmigravit (*cf Conspectus*) add. Qa, continuing nec foris *without a break*

⁷ et *MgPfTbTc; etiam Ca

⁸ -as *CaPfTbTcVn; -is Mg

⁹ exitum habeant – vadant *suppl. in mg* Mh

¹⁰ ep. sui *CaLbMgPaPfTcTeVnVo; ipsius episcopi PcRf; sui ep. PhTb. Ea *here runs on end of c 210*: et si quando foras – peccandi, *and then*: Abbatissas iuvenculas vehementissime prohibemus. Nullum igitur episcopum fraternitas tua nisi sexagenariam virginem cuius vita hac atque mores exigerint velare permittat.

210¹

Ex concilio Grangensi², cap. ix³

Abbatissa nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam episcopi sui⁴. Et si aliquando⁵ foras pergit⁶, de sanctimoniis quas secum dicit curam habeat maximam⁷, ut nulla eis detur occasio peccandi⁸.

ID 7.98]

¹ after c 211 Oe. For Ea see note to end of c 209

² conc. Grangensi *BeCaGcMgTb; conc. Graverensi DaPfRf; conc. angrensi Db; eodem conc. Eg; conc. and lacuna Lb; conc. Gangrensi MqPtVo; conc. Grangrensi OaPrSe; Conc. Magonciensi cp. xiii cui interfuit Karolus imperator CePaPk; conc. Egrangrensi Ph; conc. Granetensi Pw; conc. Granerensi SbTcTe; conc. Mogunt' Vn; concilio Granensi Vp

³ ix GcLgMgMqPfPhPrPtSbTbTeVnVo; xi BeOa; ii CaDaPcRfTc; xxvi EgLbPw; vii RaVp.

De abbatissis qualiter vivere debeant add. in mg. Ce, De eodem add. PaVo(Vo adding ccv)

⁴ nisi per (om. Gc) lic. ep. sui DbEgGcLgMjMkOdOeOfPfSbTcTeVnVoIDmBrant; nisi per lic. sui ep. BeCaMfMhOaObPaPdPtVmDp; sine sui ep. lic. Mg; nisi per ep. sui lic. PhTb

⁵ aliqu- *PfSbTeVnVo; qu- BeCaGcMgMqOaTbTc

⁶ -git *BeCaMgPfTb; -get Tc

⁷ hab. max. *BeCaMgPfTb; max. hab. Tc

⁸ ut nulla eis detur (detur eis Se) occ. pecc. *BeCaEgGcMgPfSbSeTcTeVn; ne pecc. ulla eis detur occ. PhQeTb

211

Ex concilio Magontino¹, cap. xxvi²

Abbatissa diligentem habeat curam³ de congregatione sibi commissa, et⁴ provideat ut in lectione et in⁵ officio et in modulatione psalmorum ipse sanctimoniales strenue sint, et in omnibus operibus bonis illa eis ducatum prebeat, utpote pro animabus earum rationem redditura⁶ in conspectu Domini, et stipendia sanctimoniis prebeat⁷ necessaria ne forte per indigentiam cibi aut potus peccare compellantur⁸.

ID 7.112]

¹ Ex conc. Mag.] Ex eodem Aa. Magontino BeCaEaOaPfSeTb; Grantiensi Eg; Moguntino Gc; Moguntiensi Mg; Magoncio Pa; Maguntino SbTe; Maguntiensi Tc; Manguntino Te; Mogunt' Vn

² xxvi BeCaGcMgPfPkSeTbTcTeVnVo; ix Eg; xxiiii Lb ; xvi Pt; xxv Vp. cap. xxvi om. Ea. No insc., no break Rf.

De eodem add. PaVo (Vo adding ccvi)

³ hab. cur. CaMgPfTb; cur. hab. Tc

⁴ et *MgPfTbTc; om. Ca

⁵ in *CaMgPfPhTc; om. Tb

⁶ rat. red. *CaMgPfTb; red. rat. Tc

⁷ utpote pro animabus – sanctimoniis prebe.. in mg. Vo²

⁸ comp- *CaMgPfTbTe; imp- Tc; cogantur Vn

212

Ex¹ eodem², cap. xiv³

Sanctimoniales nisi forte abbatissa sua pro aliqua necessitate incumbente⁴ mittente, nequaquam de monasterio egrediantur.

ID 7.77a]

¹ Ex *CaMgPfTbVo; In PcRfTc

² eodem PcPfTcIDp; concilio Mogontino (Magontiensi CaDaCeLbPa, Maguntiensi BeDbOa, Magot' Ea, Moguntiensi Gc, Magontino TbVo, Manguntino Te, Mog' Vn)

BeCaDaDbEaMgMqPhPtTbTeVnVo; eodem concilio RaIDm; Maguntino Vp

³ xxiiii Lb. Quod sanctimoniales non egrediantur de monasterio nisi (ex add. Ce) abbatissa mittente ex necessitate add. Ce(mg.)Pa, Quod sanctimoniales de monasteriis non egrediantur nisi pro grandi necessitate add. in mg. Sb, Quod sanctimoniales de monasteriis non nisi pro magna necessitate exeant add. in mg. Te². De eodem ccvii add. Vo

⁴ iuc- Ca

213¹

Ex concilio Gangreni, cap. xiii³

Si qua mulier propter continentiam que putatur⁴ habitum mutat, et pro solito⁵ muliebri⁶ amictum⁷ virilem sumit⁸ anathema sit.

ID 7.78

¹ cc 213-4

BbBeCaCbDaDbEaFcLbLcLdLfLgLhLjLkLmLnMfMgMhMkMmMoMqOaObOdOeOfPaPdPfPhPkP qPrPtPwQeRaSbSeSlTbTcTdTeVmVnVoVpWcBrant; cc 214-3 SgRf (for GcHaPc see c 214)²

² Quod mulier habitum suum mutare et virilem amictum sumere non debeat add. in mg. SbTe²

³ Ex conc. Gangreni (Gravensi CbPfTbTc, Grangensi MgQe, Grangrenti Ph, Grangrensi Pr, Gerundensi Ra, Granerensi SbTe) cap. xiii *BeCbGcLmMgPfPhPrQeRaTbTcTeVo; Ex conc. Grangreni, cap. xiiii CaDaLfOa; Item Ea; Ex eodem conc. cap. xvii Ld; om. LbMq.

De muliere que habitum virilem sumit add. Pa, Ne qua mulier pro continentia habitum virilem sumat ccviii add. Vo

⁴ que put. *CaMgPfPhTc; om. Tb

⁵ pro solito] posito Mf

⁶ -ebri CaMgPfTbTc; -ebre Lm

⁷ -tum *CaMgPfTc; -tu Tb

⁸ -mit *BeCaCbGcLdLfLjLmMgPhSbTeVnVo; -mat PfTbTc

214¹

Ex eodem concilio, cap. xvii³

¹ In Gc there is a mark of omission, and the canon was supplied by another hand at the head of the leaf (partly ploughed); in mg. Ha¹, Pc²

² Quod mulier crines suos in signum subjectionis datas non tondeat add. in mg. Te²

³ Ex (De Vo) eodem concilio cap. xvii *BeCaLfLjLmLnMgPaPhPrQeSbTbTeVnVoBrant; Ex eodem, cap. xvi CbTc; Ex eodem conc. cp. xiiii Da; Ex conc. Granerensi cap. xiii (xiiii Vp) LdVp; Ex conc. Gangreni cap. xvii Mq; Ex conc. eodem cap. xvii Oa; Ex eodem, cap. xvii Pf; Ex concilio Rotomagensi c. iii Ra; om. Lb. De muliere que propter divinum cultum crines attendet add. Pa, De eodem ccviii add. Vo

Si qua mulier propter divinum cultum ut estimat crines attondet⁴, quos ei Deus ad subiectionis memoriam⁵ tribuit, tanquam preceptum dissolvens⁶ obedientie, anathema sit.

ID 7.80]

⁴ -det *BeCaCbLdLjLmPfTbTeVnVo²; -dit Mg; -dat TcVo

⁵ sub. mem. *BeCaMgPfTbTcVo; mem. sub. CbLj

⁶ dissolvens *CaMgPfTbTcTe; solvens Ld

215

Ex concilio Rothomagensi¹, cap. iii²

Ut³ episcopus monasteria monachorum et sanctimonialium frequenter introeat, et cum gravibus et religiosis personis in⁴ eorum vel in earum⁵ conventu residens, eorum vitam et conversationem diligenter discutiat⁶, et si⁷ quid reprehensibile invenerit corrigere satagat. Sanctimonialium etiam pudicitiam⁸ subtiliter investiget⁹, et si aliqua invenitur que, neglecto proposito castitatis¹⁰, clero aut laico¹¹ impudenter misceatur, acriter verberibus coercedeatur¹², et in privata custodia retrudatur, ubi quod male commisit, digne peniteat. Interdicatur etiam ex auctoritate sanctorum canonum, ut nullus laicus aut clericus¹³ in earum claustris et¹⁴ secretis habitationibus accessum habeat, neque presbiteri, nisi tantum ad missam¹⁵. Expleta missa ad ecclesias suas redeant. Omnibus preterea¹⁶ publice et privatim denuntiet quantum piaculum sit¹⁷ qui

¹ -agensi BeCaCbLbLmMgOaTbTcTe; -acensi Pf; Ex eodem concilio Ra

² cap. iii om. Ea.

De cura episcopi quam agere debet super monachos et sanctimonialis *add.* Pa, Quod episcopi monasteria monachorum et sanctimonialium (et sanct. *om.* Te) frequenter intrare, vitam eorum investigare et emendare debeat (-eat Sb) *add.* in mg. SbTe², Qualiter episcopus se erga claustra monachorum et sanctimonialium habere debeat (ccx *add.* Vo) *add.* TdVo,

³ Ut *BeCaEaLbPfPkSbTbTcTeVnVo; Et MgOe

⁴ in *MgPfTbTc; et Ca

⁵ eorum vel in earum *PhOaTbTc; earum vel eorum BePw; eorum

BdCaCeGcLmMq²PaPcPkRaSbTeVmVnVo; earum CbLmMgMqPf²; vel in earum Td

⁶ disc- *BeCaMgPfTcTe; exc- PhTb

⁷ si *CaMgPfTbTc; sic Lm

⁸ corr. fr. puditiam Lm

⁹ subt. inv. *BeCaGcPfTcTeVn; inv. LmVo; inv. subt. MgTb

¹⁰ cast- *CaCbLmMgPfTb; sanct- Tc

¹¹ cl. aut (vel Tc, an Vo) laico CaLmMgPfTbTcVo; aut laico aut clericu Cb

¹² obsc. corr. Cb

¹³ laicus aut cler. *CaGcMgPfRaTeVn; cler. aut (an Vo) laicus BeTbTcVo

¹⁴ et *CaMgPfTb; aut Tc

¹⁵ et *add.* Tc, *om.* *CaCbLmMgPfTb

¹⁶ et *add.* Tb, *om.* *CaMgPfPhTc

¹⁷ piaculum sit *BeCaCeDa(vel peri ss)LmMqOaPaPh; periculum sit Be²MgPrTbTc; sit piaculum CbPfSbTdTeVo ; sit periculum Vn

sponsam Christi¹⁸ vitiare presumit¹⁹. Si enim ille reus tenetur qui sponsam hominis violat, quanto magis reus maiestatis efficitur, qui sponsam omnipotentis Dei corrumpit?

ID 7.84]

Explicit liber tertius²⁰

¹⁸ violare vel *add.* PhTb, *om.* *CaMgPfTcTe

¹⁹ require retro capitula Lf

²⁰ Exp. liber tert. AdDaDbMfMhMjMkMmMoOaPfQeSbSITbVo(*after insc. to 4. 1 below*); Expl. pars tertia Ea; Explicit tercia pars et liber vi Pa; Expl. tertius liber Pq; Expl. III Pt; Expl. ... tertius Se; Exp. tert. Tc; *om.* BbBdBeCaCeGcLbLcMgMqPcPhPrPwRaRfTdTeVmVnVpVqWc. *cf* Lc under 3.115a above

215A¹

Innoc' papa Victricio Rothomagensi episcopo²

Que Christo spiritualiter nubunt, si postea publice nupserint vel se clanculo corruperint³, non eas admittendas esse ad penitentiam nisi is cui se iunxerant⁴ de mundo recesserit. Si enim de hominibus hec ratio⁵ custoditur⁶, ut quecumque⁷ vivente⁸ viro alteri nupserit adultera habeatur, nec eis agende penitentie licentia concedatur nisi unus ex his fuerit defunctus, quantomagis de illa tenendum est que ante immortali sponso se coniunxerat⁹ et postea ad humanas nuptias transmigravit¹⁰

ID 7.17 var.J C 27 q I c 10

¹ EgLk²(*in marg. with tiemark*)MoPcRf(*no break*)TcVt here, MgWa after 3.206, Ed after 3.209, Ln *in mg. to 3.204*, Qa *in mid-3.209*, Ra² *at head of leaf*, Sk *after 7.90*, Vc² *at foot of leaf*, Vn *after 3.209*, Vp *after 3. 202*, JaLcOc *at end of 8*

² Inn. - episc. EgVt; Ex decretis Innocentii pape (cap. ix *add.* Mg), LnMg; *no*

insc. LkMo(*running on from c 215*)Qa; Ex decretis Gelasii pape Ra; Unde supra Tc; Item Vc

³ corruperint LkMgRaTc; currerint Qa

⁴ -ant *EgMgRaQa; -at LkTc

⁵ de hom. hec rat. *EgLkMgRaQa; hec rat. de hom. Tc

⁶ -itur *EgLkMgQa; -iatur Tc

⁷ -que LkMgTc; *om.* Qa

⁸ viv- *EgLkQaRaTc; conviv- Mg

⁹ coniunx- *EgLkMgQa; iunx- RaTc

¹⁰ Eg has a longish marginal gloss: Hoc de virginibus non de viduis – quam secunde